אלעווערק

אברהם רייזן

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

אברהם רייזען

געזאמלטע שריפטן

פארלאג „פרייהייט"

ניו יארק, 1928

Copyright, 1928
by the
FREIHEIT PUBLISHING ASS'N, Inc.

פיערטער באנד:

אין שטאדט

אין שטאָדט.

דער ליגען.

פריעדמאן, א יונגער מענש פון א יאָהר 25, א לעהרער, איז געגאנגען פון זיין לעצטער לעקציאָן, וואָס ער האָט געהאָט ערגעץ אין א פערוואָרפען שטיל געסעל און האָט נעהאָט בדעה אריינגעהן אין דער נאָהענטער קאפע־הויז עסען אבענד־ברויט און דורכלעזען, ווי זיין שטייגער איז, די טעגליכע בלעטער, וואָס נעפינען זיך אין דעם קאפע־הויז. איידער ער איז דערגעגאנגען ביז צום קאפע־הויז, האָט ער דערפיהלט א ריהר פאר'ן פלייצע, ער האָט זיך אומגעקוקט און פאר איהם איז געשטאנען זיין בלייבער חבר זעלווין.

— וואוהין נעהסטו? — האָט פריעדמאן נעפרעגט, בעטראכטענדיג איהם פון קאָפּ ביז די פים.

— איך נעה — איך... איך מוז האָבען א רובל... ער האָט זיך אָבגעהאקט, ווי איהם וואָלט אָטהעם פערפעהלט און האָט באלד ווי דערשראָקען צוגענעבען:

— לייה מיר, פריעדמאן א רובל... איך מוז האָבען...

פריעדמאן האָט ווי מאשינאל אריינגערוקט די האנד אין טאש, וואו ער האָט אָנגעטאפט דעם אייניציגען זילבערנעם רובל, וואס איז דאָרט נעלעגען און האָט נעשווינד ארויסגעריסן:

—איך האָב ניט, אויף נאמנות!

—אומגליקליך! — האָט זעלווין שמערצליך פערקרימט דאָס נעזיכט — איך וואוין אויף א קוואַרטיר, וואו ס'איז א

דלות — זאל דער אויבערשטער זיך מרחם זיין און איך קום נאך דארט א רובל צום חודש... שוין דריי טעג, או איך פיהר זיי, איך וועל נאר ניט קענען געהן אהיים היינט נעכטיגען אהן א רובל... חאטש נעכטיג אויפ'ן גאס.

„איך האב איהם געדארפט לייהען דעם רובל — א רחמנות" — האט פריעדמאן שוין חרטה געהאט, ער האט עם אבער ניט נעקענט פערכאפען און האט זיך געלאזט נעהן ניט ווייסענדיג וואוהין, זעלווין איז איהם נאכגענאנגען.

דאס קאפע־הויז זיינען זיי שוין איבערגענאנגען און פריעדמאן האט ניט געוואוסט, ווי אזוי זיך אבצוטשעפען פון זיין חבר, אויף וועלכען ער האט זיהר רחמנות געהאט...

— אומגליקליך! אומגליקליך! — האט זעלווין אליין געחזר'ט, פונקט ווי די צוויי ווערטער צו חזר'ן איז געווען א מין סגולה צו קריגען דעם נויטיגען רובל.

פריעדמאנען האט דער פערצווייפעלטער טאן נעקלאפט ווי מיט א האמער איבער'ן קאפ, און ער איז נעווען אין כעס אויף זיך און אויפ'ן חבר.

— ווייסטו נאר וואס! — האט פלוצלונג זעלווין אויסגערופען, — איך וועל היינט געהן נעכטיגען צו דיר... איך קען ניט נעהן אויף דער וואוינונג... איך קען ניט!..

פריעדמאן האט א קוק געטהאן אויף זיין חבר און האט נעזעהן, ווי זיין פנים איז פערקנייטשט און די אויגען פערצווייפעלט און זוכען הילף, ניט האפענדיג צו נעפינען עם. ער, פריעדמאן, קען איהם יעצט העלפען, ער דארף נאר אבזשאלעווען דעם רובל, וועלכער איז איהם אפילו זעהר נויטיג און אבשעמען זיך און זאגען, או ער האט יא א רובל: און ער האט נאך א קורצע מלחמה מיט זיך אליין שוין נעעפענט דאס מויל און געוואלט אויסרופען: נא דיר דעם רובל, נאר אין מח האט עפעס א בליץ געטהאן א שטיקעל רעיון און ער האט נעזאגט:

— קום צו מיר נעכטיגען... מיט'ן גרעסטען פערגענינגען. מיר וועלען שלאָפען ביידע.

זעלווינס געזיכט איז ווי גלאָטער געוואָרען, זיינע אויגען האָבען זיך אויסגעלייטערט, און פיהלענדיג זיך ערגרינגערט. ווי איינער וואָס האָט ארַאָבגעוואַרפען פון זיך א שווערע משא, האָט ער זיך צערעדט:

— צום שוואַרץ יאָהר! ווי עס קומט אַן שווער דאָס דירהגעלד! עסען האָט מיך קיינמאָל ניט אזוי געדריקט ווי דאָס נעכטיגען. זינט איך בין דאָ אין דער גרויסער שטאָדט, פיהל איך מיך עפּעס ווי א בראָדיאַנע, וואָס איז ניט זיכער, אז ער וועט ביינאכט האָבען וואו דעם קאָפּ אנידער צולעגען.

פריערמאָן האָט דערויף גאָר נישט געענטפערט, ער האָט נאָר געהאָלטען די האַנד אין טאַש און געחזר'ט אין געדאַנק, אז „ער האָט ניט", ער זאָל חלילה ניט פערגעסען און זיך אַרויסכאָפען מיט א ווארט... און אַנריהרענדיג דעם רובל מיט די שפּיצען פינגער, פלענט זיך איהם דאכטען, אז ער האָלט עפּעס א שמוציגע זאַך, וואָס פערפלעקט איהם אויף אייביג און ער פלענט די האַנד מיט שרעק ארויסכאָפען און בעשלעסען. ער זאָל שוין מעהר די האַנד צוריק ניט אריינלעגען אין טאַש און פערגעסען אַן גאנצען רובל. אז זעלווין פלענט אָבער אַנהייבען רעידען וועגען נויט, פלענט ער, ווי זיך אלייו צוריצען, וויעדער אריינלעגען די האַנד אין טאַש, און איהם פלענט זיך דאכטען, אז אָט באלד פערגעסט ער זיך און כאָפּט ארויס דעם רובל און זעלווין דערזעהט עס, — און עס פלענט איהם בעפאלען א שרעק.

— אָט אזוי איז דאָס! — האָט זעלווין אויסגערופען ווי צופריעדען, וואָס ער האָט ענדליך גיפונען א מקום מקלט אויף היינטיגער נאכט, אריינקומענדיג צו פרידמאַנען אין צימערל.

— יאָ, יא! — האָט פרידמאן ווי פערטראכט נאכגעגעבען... ער האָט די האַנד וויעדער אריינגעלענט אין טאַש און

ניט גלויבענדיג זיך אליין, אז ער וועט האבען בכח זיך איינהאל־
טען און ניט ארויסכאפען פון טאש דעם רובל, האט ער איהם
שטיל־ערהייט, פערקוועטשענדיג אין האנד, ארויסגענומען פון
טאש און אין דער פינסטער, איידער ער האט א ליכט אין צי־
מער אנגעצונדען, דעם רובל אריינגעלעגט אין שוך...

נאך דער אפּעראציאן איז איהם, ווי א שטיין פון הארצען
אראב. איצטער איז ער זיכער, אז ער וועט זיך ניט ארויסכא־
פען מיט'ן רובל, אין קאמאש וועט ער ניט קריכען אליע ווייל,
ווי אין טאש. ער איז פרעהליכער געווארען, האט א פּאטש גע־
טהאן זעלווינען איבער'ן פּלייצע און געזאגט:

— ניט געזארגט, זעלווין; עס וועט נאך זיין גוט אויך. די
וועלט איז נאך א וועלט.

זעלווין, וועלכער האט שוין לאנג ניט געהערט קיין פרעה־
ליך וואָרט פון זיינע חברים, איז עפּעם ווי שטאלצער געווא־
רען, האט זיך אויסגעלייכט און געהענדיג הין און צוריק אי־
בער'ן צימערל, האט ער געענטפערט:

— גלויב מיר, ברודער, אז איך זארג נאר ניט. וואס איז
געלד? בלאטע! מיר האבען אידעאלען!

— וואס דען? — האט פריערמאן נאכגענעבען — געלד
איז נארישקייט, מיט געלד לעבט מען ניט...

— מען דארף געווענליך האבען צום לעבען, — האט זעל־
ווין זיך קענטיג דערמאנט אן די דירה־געלד — אבער ניט דאס
איז דער עיקר.

— דער עיקר איז דער מענש! — האט פריערמאן מיט
שטאלץ צוגעגעבען. — מיר זיינען רייכע מענשען...

זעלווין האט זיך געפיהלט אינגאנצען בערוהיגט. אין דער
אמת'ן, וואס איז איהם אזוי שלעכט? ער געפינט זיך אין א
קליין צימערל צוזאמען מיט א חבר, וואס פערשטעהט
איהם, וואס פיהלט מיט, און וואס איז עהרליך און גוטהערציג.
ער האט זיך צוגעלעגט אויף פריערמאנס בעטל און האט

זיך פערטראכט. א זיסע מידיגקייט האט זיך צעגאסען איבער אלע זיינע גליעדער, ער האט פערגעסען די דירה־נעלד, די ארי־מע בעל־הבית'טע, זיין צעבראכען אייזען בעטעל מיט די ברודי־גע בעט־נעוואנד אין ווינקעל צו דער נאסער וואנד. ער האט זיך נעפיהלט ווי א מאל איננעלוויין אין דער היים, קומענדיג ביי דער נאכט פון חדר...

— דו וועסט אפשר עפעס א בים טהאן? — האט איהם פריעדמאן נעפרעגט.

— דו האסט דען וואס? — האט זיך זעלווין פערוואונ־דערט.

— יע, איך האב פון דערפריה א פאר זעמעל, טהעע און צוקער נעפינט זיך ביי מיר שטענדיג. א מאשינקעלע האב איך אויך.

— ביזט דאך גאר א בורזשוי, — האט זעלווין נעלאכט אנקוועלענדיג פון זיין גוטען חבר.

אין א האלבע שעה ארום האבען די חברים אבגענעסען און אבגעטרונקען טהעע און האבען זיך צוגעקליעבען נעהן שלאפען.

פריעדמאן, פערגעסענדיג אן נאנצען רובל, האט נענומען אראבציהען די שיך, רעדענדיג מיט זעלווינען.

פלוצלונג האט זיך דערהערט א קלונג.

— אוי, א רובל! — האט זעלווין ווי מיט שמחה אויסנע־שריגען.

פריעדמאן האט א ציטער נעטהאן, און איז שיער ניט אומ־נעפאלען.

בערמערקענדיג פריעדמאנ'ס שרעק, איז זעלווין צו זיך נעקומען, דערמאנט זיך אן פריעדמאנס ענטזאגונג און האט אראבנעלאזען די אויגען און זיי ניט נעקענט אויפהייבען...

—ווי קומט צו מיר א רובל?... — האט פריעדמאן קוים נעקענט ארויסרעדען...

— עס פערוואלגערט זיך אמאל... — האָט זעלווין ווי פערשולדיגט געענטפערט.

— איך וויים נאָר ניט... — האָט פריעדמאן געשטאמעלט און האָט דעם רובל ניט אויפגעהויבען.

אין צימערל האָט א דריקענדע שטילקייט געהערשט.

— חע — חע — חע... — האָט פלוצלונג זעלווין ווי היסטעריש זיך פונאנדערגעלאכט, א קוק טהוענדיג אויפ'ן חבר...

— חע—חע—חע... — האָט פריעדמאן אויך געלאכט און עס האָט זיך געהערט עפעס מאדנע טרעהרען אין געלעכטער. דאָס געלעכטער האָט ווי געבריהט זייערע פינמ'ער און עס האָבען געפלאקערט זייערע באקען.

און דער רובל איז געלעגען אויף דער ערד ווי אן עדות אויף מענשליכע קלייניקייט און האָט איראניש געקוקט אויף די צוויי לאכענדיגע חברים און האָט ווי געדעדט:

— אהא! אלץ איבער מיר... אלץ איבער מיר!...

אין א זומער מאנטעל.

(מאנאלאג פון אן אונבעקאנטען)

איהר זייט וועז געוואנדען ווינטער אין א זומער־מאנטעל? ניין. גלייך נאך סכות, און אמאל נאך פאר סכות האט איהר שוין א ווינטער־מאנטעל אנגעטהאן? הא? א, איהר ציטערט דאך פאר קעלט, קאלטע נשמות! איבער אייך, האבען מיין הארץ, מיין לעבען, מיין יונגע, מיינע האפנונגען, מיינע גליקען געפלאצט... איבער אייך! וועז איהר וואלט אזוי פאר קעלט ניט געציטערט און וואלט זיך גלייך אין ווארימע בגדים ניט אנגעפעלצט, וואלט אזוי דאך ניט קראנק געווארען. ווייל קראנק געווארען בין איך ניט פאר קעלט, נאר פאר חרפה, — איך האב זיך געשעמט!

צו אלע צרות איז נאך מיין מאנטעל אין עכט־זומערדיגער געווען — א העלער, און אפילו מענשען אין בריליען פלעגען גלייך דערקענען, אז איך בין משנה דעם סדר פון דער וועלט, און פלעגען אויף מיר קרום קוקען און לאכען...

וועז איך וואלט ניט געווען קיין פערשאלטענער מרה־שחורה'ניק, וואלט איך א פרעהליכער יונג געקענט ווערען — א קליניגקייט — אלע לאכען! א העלער זומער־מאנטעל אויף איין ארימען מענשען אין א ווינטער־טאג, מאכט אלעמען לאכעדיג... און מרה־שחורה'ניקעס זאגען נאך, אז די וועלט טרענקט זיך אין טרעהרען און עס איז קיין עצה ניטא... א, זא־

לען אלע מענשען אום ווינטער אנטהאלטן זומער־מאנטלען אוו העלע, דוקא העלע מאנטלען, — וועט די גאנצע וועלט לאכען... אבי בין דערין איבערציגט... אז מען טראגט ווינטער א העלען לייכטען מאנטל, מוז מען לאכען; עס איז טאקע לעכערליך...

איך בין אבער דערפון קיין פרעהליכער יונג ניט געווא־ רען, פערקעהרט, מיין מרה־שחורה האט געשטיינט פון טאג צו טאג, און געהענדיג אין גאם אין מיין זומער־מאנטל (פערגעסט ניט, אז ער איז הל געווען), פלעג איך טראכטען: דא איז מיין סוף געקומען...

און מיינט איהר, אז איך האב זיך ניט געטרייסט, ניט גע־ פונען קיין קולא'ס, אז עס איז רעכט אום ווינטער צו גיהן אין א זומער־מאנטל? פערקעהרט, מיין מח האט נור אין דער דאזיגער ריכטונג געארבייט. איך האב ביי זיך פול געווען, אז „אז וואהל און גוט" וואלט דער גאנצער וועלט געווען, וועו אלע וואלטען אין זומער־מאנטלען ווינטער געגאנגען, עס וואלט ניט געווען קיין קנאה, קיין שנאה, און מענשען וואלטען זיך ברי־ דערליך איינע די אנדערע געווארעמט... אויך האב איך א ראיה גענומען פון ציגייגער: זיי וואלגערן זיך נעבעך אויף פעלדער אין אווינע לייכטע בגדים, די קלייגע קינדערלעך זייערע גיהען גאקעט און בארוועם און פונדעסטוועגען לעבען זיי אזוי פרעה־ ליך... ווידער פלעג איך זיך דערמאנען אן א וויסענשאפטליך ביכל, וואס איך האב גלייענט. דארטען פערזיכערט דער פער־ פאסער, א פראפעסאר פון לייפציגער אוניווערזיטעט, אז א מענש קען זיין קערפער „פערהארטעווען", ער קען זיך געווהנען צו גיהן אויף אייז אין סאמע שבט, און איהם זאל עס ניט שא־ דען... פערקעהרט, ער וועט נאך געזינטער זיין. אזא יאהר אויף מיר, ווי דער פראפעסאר איז גערעכט... נור פערהארטעווען דעם קערפער! דאס איז איין סגולה פאר די מענשהייט, און איך אלם אנהענגער פון יענעם פראפעסאר מאך א וויסענשאפטליכע „פרואוו": איך גיהה טאקע אין א לייכטען זומער־מאנטל אוו

אויב א האָר זאָל עס מיך אַרעזן ! נאָר נישט; ווי ניט מיך מיינט מען !... „פֿערהאַרטעווועט זיך !" ווילט זיך מיר אויסשרייען, בעי־ נעגענעדיג חיים טרענבאַך דעם גביר, אין ווארעמען פוטער — „פֿערהאַרטעווועט זיך !" — נאָר רער מיט איהם, אז ער איז ווייט פון דער ווייסענשאפט, אז אויסער זיינע געשעפטען ווייסט ער ניט.

און פון מיינע נחמות, ווערט אש...

וואָס דאַרפט איהר אַ בעסערע נחמה ?

ביי אונז אין שטעדטעל, ווען איך בין נאָך א אינגעל געי־ ווען, האָט געוואוינט א בארָאן, אן אמת'ער בארָאן, זאָל איך אזוי געזונד זיין. אלע האָבען געוואוסט ! אָט דער בארָאן פלענט געהן שטענדיג אין א זומער־מאַנטל... וואָס וועט איהר זאָגען, אז א בארָאן איז אויך אן אָרימאן... דאָס קען דאָך ניט זיין ! אָהאָ ! א בארָאן ! א בארָאן, איז דאָך אזוי גרויס, היינטיגע צייי־ טען ניט מען שוין גאָר אזעלכע טיטלען ניט. אוים !.. היינט, ווער דארף דאָס וויסען, ווער איך בין ? אפשר בין איך אויך א בארָאן און איך האָב אין דער היים טויזענד פוטערס, נאָר פון גוט וואהלקייט ווענען בין איך קאפריזנע און ווייל נעהן דער נאַטור אויף צו לכבעים — דוקא אין א העלען זומער־מאַנטל... טאָ, וואָס־זשע לאַכט איהר ? פֿראים !...

נאָר עס העלפט ניט, אלע קאָנען מיך, אלע וויסען, אז איך בין אן אָרימאן, אז איך האָב ניט געקענט מאכען אויף ווינטער קיין מאַנטל, און אלעמען דאכט זיך, אז איך פריהר... נאָר איך שווער אייך בנאמנות, אז איך האָב פאר קעלט א האָר קיין מורא ניט ; פערקעהרט, איך האָב ליעב די קעלט, עפעס פיהל איך מיר, אז דער פראָסט נעהמט מיך ארום און גלעט מיך און קושט מיך און איז מיך מחיה... נאָר געה טענה מיט פֿראים, וואָס פער־ שטעהען נאָר נישט. די באָבע יאחנע האָט זיי געזאָגט, אז ווינ־ טער איז קאלט און מען מוז טראָגען א ווארים בגד, גלויבען זיי און היטען עס. געהן ווייטער פון דער באָבע יאחנען קענען זיי ניט. אוי, מאוסע רעאקציאָנערען, וואָס קענט איהר ניט פאר־ ווערטס נעהן, וואָס פערגעסט איהר אין וואָס פאר א צייט מיר

לעבען, וואָס פערגעסט איהר, אז היינטיגע צייט איז קיין ברויט ניטאָ, און אייך ווילט זיך נאָך וואַרימע בגדים?... מיט דער צייט לעבט!...

אָט האָט מיך אַבגעשטעלט מיינער א בעקאַנטער, וואָס איז אַנגעטהאָן אין א וואַרימען בגד. ער רעדט מיט מיר, דאָכט זיך. פון הויכע ענינים און די אויגען נעהמט ער ניט אראָב פון מיין העלעז מאַנטעל... דאָס בלוט געהט מיר אין קאָפּ און עס איז מיר היים... היים, און דער פּראָ־אדם מיינט, אז עס איז מיר קאַלט און גיט מיך א פרעג:

— דו האָסט נאָך נאָר קיין ווינטער־בגד ניט?

— ניין! — ענטפער איך און מיר ווערט נאָך מעהר היים.

— קאַלט, הא? — פרעגט ער.

— א האָר אויך ניט...

ער קוקט אויף מיר און לאכט, דאכט זיך. איך קען מעהר מיט איהם ניט שטעהן, איך האָב איהם פיינט, ווי א שפּין. א מענש, וואָס קען אפילו ניט פערשטעהן, אז ווינטער קען מען נעהן אין א זומער־מאַנטעל. איך גע׳ה גיך, גיך און וואַרף מיט די אויגען, טאָמער וועט נאָט מיר צושיקען א מענשען, וואָס איז אן אנהענגער פון מיין אידעע, וואָס נעהט אויך אין א העלעז זומער־מאַנטעל — האָטש א בארָאן... נישקשה, איך וואָלט מיט איהם שוין בעקענט ווערען... בארָאנען זיינען אידעלע לייט. אונזער בארָאן, האָט מען דערצעהלט, איז געווען זעהר אן אידעלער מענש, ער פלענט אפילו מיט א פּראָסטען אידען זיך אַבשטעלען רעדען....

איך בעגעגען אַבער קיינעם ניט... אלע האָבען זיך דער־שראָקען פאר׳ן ווינטער און האָבען זיך אַנגעפּעלצט ווי די חיות אין וואלד... אמת׳ע חיות... נאָר איך איינער, א מענש, איך נעה נאָך זומערדיג און מען קוקט אויף מיר, ווי אויף א ווילדען...

דאַרף מען האָבען מעהר אַרימאן, ווי אָט דער טרעגער, איך קען דאָך איהם, ער נעהט אויך אין א וואַרימען בגד. אמת, די

וואטע זעהט זיך ארוים, אבער פּאָרט איז זיין בגד א ווינטערדיי־
נער. קיינער וועט ניט האבען די העזה פון איהם חלילה צו לא־
כען, ער טהוט, ווי אלע גוטע פרומע לייט טהוען: ווינטער געהט
ער אין א ווארימען בגד. א טרענער — אבער מעשה־מענש! די
וועלט האט צו איהם קיין טענות ניט...

און וואס האבען זיי צו מיר? וואס קוקען זיי אויף מיר?
זיי האבען דען רחמנות? אז איך דארף ניט זייער רחמנות. אז
מיר איז בעסער פאר זיי. איך לאך פון זייערע בגדים! איך
טראג פייער אין הארץ, מיר איז ווארעם... איך וועל זיי שוועדען
מיט מיין עולם־הבא, אז מיר איז ווארעם... אז מיר ארט נאר ניט
די קעלט... מיר ארט נאר די חרפה... עס איז עפעס ניט שעהן!...
פאר וואס ניט שעהן? וויים איך אליין ניט! איך בין טאקע א
נאר! א קלוגער, דערהויפט א שטארקער, וואלט אויף די אלע
קלייגע מענשעלעך מיט די קליינע קעפעלעך א שפיי געטהאן און
אויסשרייען: איך שטעה העכער פאר אייך, איך בין העכער פאר
קעלט, אדער ווי א ניי־מאדנער פילאזאף זאגט: אויף יענער
זייט פון קאלט און ווארים... נאר יענער פילאזאף איז, דאכט
זיך, משוגע געווארען... א שאד, וואס קלוגע מענשען ווערען
משוגע און נארען בלייבען ביי זייער שכל און מאהנען: א ווינ־
טער־בגד! איהם וואלט שוין ניט געארט, וואס איך געה אין א
זומער מאנטעל; ער וואלט מיר געווים געלויבט:

„מאדאמע! — וואלט ער מיר א קלאפ געטהאן אין
פּלייצע — דו ביזט אן איבער־מענש"...

* * *

שא!... אט געהט איינער אין א זומער־מאנטעל, ווי איך
בין א איד, אין א לייכטען העלען זומער־מאנטעל, פונקט ווי
מיינער. אוי, א געזונט אין איהם. ווער איז
ער? איך וועל איהם געהן קושען... ער האט
דאך מיר גערעטעוועט... ווער קען ער זיין! אפשר א
בארג! אט געה איך צו א קוק טהאן... ס'אנאר ער איז! וואס

געהט ער פונאנדערגעשפילעט! עס איז דאך קאלט... ניין! איך האב א טעות! קאלט איז ניט — עס איז היים... זעהר היים... נאר גלאט עס איז ניט שעהן! צו פיעל זומערדיג — פון־נאנדערגעשפילעוועט!... אט, געה איך איהם זאגען, ער זאל זיך, ווי איך, פערשפילען... זאלען לייט ניט קוקען און לאכען. עפעס פון איהם לאכט מען נאך מעהר ווי פון מיר... הא? וואס איז דאס? אי איך וויים שוין! דאס איז דאך לייבקע שכור... פע, מאוס, מאוס... איך בין דאך אבער קיין שכור ניט! איך וועל מיך נאך אויפנעהען א בגד... אויך נאמנות! גלויבט מיר! וואלט נאך א חודש, זאל נאר דער קריזים פלאצען! היינט איז זעהר ענג — איך האב נישט! די צייט וועט זיך אבער פערבעסערן... זי מוז זיך פערבעסערן, איך וועל מאכען א טהייערען פוטער, ווי איהר האט ליעב... לאזט מיר צורוה! מיר איז ניט קאלט... מיר איז היים!...

אך, ווי היים!...

די קאלטע האנד.

אין דער הויך איז נעווען דאָס צימערל, ווּאו עלענדמאן האָט נעוואָהנט, אין דער הויך, אויפ'ן פינפטען שטאָק. דאָס צימערל איז נעווען א פינסטערס. נאָר דאָס האָט ניט אזוי שטאַרק עלענדמאנען נעאַרט. איהם האָט זיך נעראַכט, אז דאָס צימערל איז עקסטרא פאר איהם געמאַכט נעוואָרען, כדי ער זאָל זיך דאָ קענען בעהאַלטען פון דער גרויסער וועלט... שלעכט האָט נאָר נעווירקט אויף איהם די נאַסע וועגד פון צימערל, און שטענדיג, אפילו זומער איז דאָרט קאַלט נעווען און ער האָט נעהאַט ניט זעלטען א וואונש: אייגהייצען דאָס אייוועלע. זיך זעצען בייס פייער און זיך דערמאָנען אָן עפעס, וואָס איהם איז ליעב און טייער. עפעס זעהר אן אלטען, נאָר ליעבען פער־לאָנג האָט ער תמיד נעהאַט, נאָר קיינמאָל ניט נעווואוסט, ווי דער פערלאָנג הייסט און איז וואָס ער בעשטעהט.

אלט איז ער נעווען 25 יאָהר. ער האָט נעהאַט א קאָפּ מיט שווארצע האָר, די אויגען שווארץ און גרויס און זיי האָבען שטענדיג נעקוקט מיט א בענגשאפט, מיט צער און וועהטאָג... דאָס פנים איז נעווען לאנגליך און דער אויסדרוק האָט דער־צעהלט פון א קאלטען עלענדען לעבען..

ער האָט אין דער גרויסער וועלט קיינעם ניט נעהאַט, אויי־סער א פעטער ערגעץ טיף אין רוסלאנד. דער פעטער פלעגט

זיך איהם שטענדיג חלום'ן, און אז ער פלעגט געהן אין נאס און בענעגענען די בריעפטרעגער מיט די גרויסע פּאַרטפעלעך אַנגע־פּאַקט מיט בריעף, פלעגט איהם שטארקער קלאפען דאס האַרץ, און איהם פלעגט זיך דאַכטען, אז היינט־מאָרגען וועט א בריעף־טרענער איהם אָבשטעלען און וועט איהם אָבגעבען פון פעטער א בריעף...

נאָר זיין פאַנטאַזיע פלעגט איהם אָבנארען. עס זיינען אוועק פיעל „היינט'ס" און „מאָרגענ'ס", די פּאַרטפעלעך ביי די בריעפטרעגער זיינען אלע טאָג גרעסער געוואָרען, נאָר פאר עלענדמאנען איז דאָרט קיין בריף קיינמאל ניט געלעגען...

די רוישענדע גאס האָט איהם זיין עלענד דערמאָנט, די הונדערטע שפּאַציערענדע האָבען איהם דערצעהלט, אז ער האָט קיינעם ניט. דאָס לאכען, דאָס גערויש האָבען איהם געגעבען צו פערשטעהן, אז אין זיין וועלט איז שטיל ווי אין א קבר... דאָך פלעגט ער אָפט געהן אין גאס, געהן און אריינקוקען מיט ג'ענג'טע בליקען אין יעדען פנים, אפשר וועט איהר וער אָבשטעלען און זאָגען: דאכט זיך א בעקאנטער, און וועט איהם אויסשטרעקען א האנד, א ווארעמע מענשליכע האנד. ער וואָלט זי אזוי געדריקט!...

און אָפט פלעגט זיך טרעפען, אז געהענדיג צווישען דער נעריכטער מאסע, צווישען פרעהליכע אויסגעפוצטע הערען און דאמען, פלעגט זיך זיין האנד אָנריהרען אן א פרוי'ס א וואַרע־מע האנד. די ווארימקייט פלעגט זיך צוגיסען איבער זיין גאנ־צען קערפער און א גאנצע נאכט איז ער גליקליך געווען. ער פלעגט ליענען אין דער פינסטער און די ווארימקייט פון דער האנד איז איהם פערבליבען אין געדאנק און ער האָט א גאנ־צע נאכט עס געפיהלט און געהאָפט אויף טאָג.

און אויף מאָרגען פלעגט ער בענקען נאָך א ווארימער האנד. ער פלעגט אריינגעהן אין א נעווילעך, וואו א מיידעל

זעצט, פלעגט קויפען ביי איהר עפעס א קליניגקייט און פלעגט זיך בעמיהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין בימעהען, אז צונעהמענדיג פון איהר די סחורה זאל זיך זיין האנד אנריהרען אן איהרער... נאר איהם פלעגט זיך עס זעלטען איינגעבען. דאס רוב פלעגט דאס מיידעל „די סחורה" אוועק־לענען אויפ'ן סטויקע, און ער פלעגט ארויסגעהן פון נעוועלב מיט מעהר עלענד, ווי ער איז אריין...

אמאל פלעגט ער ביי־נאכט אין גאַרטען גענהן. פארביי איהם פלענען זיך ציהען פרעהליכע פּאַרליך. וועד עס פלעגט פרעהליך און אויפ'ן קול לאכען, אנדערע פלענען זיך אזוי שושקען, און דאס פלעגט נאך מעהר זיין עלענד פערגרעסערן. אלע האבען צו זיך חברים, חבר'טאַרינס, נאר ער האט קיינעם קיינעם ניט.

איינמאל אין אנהויב פריהלינג איז עלענדמאן ארוים פון זיין ענגען צימערל. עס איז געווען פארנאכט, אין גאס האט נערוישט, מענשען זיינען פארבייגענאנגען מיט יום־טוב'דיגע, פרעהליכע געזיכטער און עס האט אויסגעזעהן ווי זיי גרייטען זיך אויף עפעס א פרעהליכען באל, וואו אלע, אלע צוזאמען וועלען זיך פערוויילען און לעבען, נאר עלענדמאנען לאזט מען איבער אליין, איהם וויל מען ניט נעהמען. און ער האט זיך גאלזען גיכער גענהן, ווי א בעליידיגטער, ווי א פערלאַ־זענער...

ניט בעמערקטערהייט איז ער צוגעקומען צום קליין פאלקס־גערטענדיל. דארט האט אויך יום־טוב'דיג אויסגעזעהן, נאר עפעס ניט אזוי שרייענדיג, ווי אין גאס. עס איז דורכגענאנגען צווישען די אלעען אן עלענדער סאלדאטיל, אן ארימער טרע־נער, א דיענסט מיט א קינד.

עלענדמאן האט נעזוכט א באנק צו זעצען זיך. אלע בענק זיינען פערנומען געווען, נאר אין דער לעצטער אלעע איז אויך

א ברעג באנק געזעסען א מיידעל איבערגעדעקט א האלב פנים מיט א פאטשייליע.

עלענדמאנען האָט א ציה געטהאָן, שטארק א קלאפ געטהאָן אין הארצען און ער האָט זיך נעבען איהר אוועקגעזעצט...

א וויילע איז ער געזעסען און ניט אויפגעהויבען די אויגען, אין הארצען, האָט זיך איהם נעדאכט, זיצט עמיצער און זינגט איהם אן אלט־זים ליעדעל. און עס ווערט איהם עפעס אנגענעהם און עס ציהט איהם און עס וויילט זיך איהם רעדען...

ער קעהרט אָב דעם קאפ צו דער זייט, ווען דאָס מיידעל זיצט און ניט א קוק.

זיינע בליקען בעגעגענען זיך מיט איהרע. צוויי שווארצע אויגען מיט א טרוירינען גלאנץ. זיי רעדען, דאכט זיך, אהן ווערטער.

„זי איז אן עלענדע! טראכט ער, „איך וועל מיט איהר אנהויבען צו רעדען".

— איהר זענט... — הויבט ער אָן, — און עס פערפעהלט איהם מוטה.

נייַן, רעדען וועט ער ניט, ער וועט נאָר קוקען אויף איהר. זי איז אן עלענדע...

און פלוצלונג בעהערשט איהם א חשק אָנצונעהמען זי פאר די האנד און א דריק טהאָן.

דאָס הארץ קלאפט איהם. ער קוקט אויף איהר און יערער קוס איהרער דערצעהלט איהם עפעס.

— וואָס זענט איהר אזוי אומעטיג? — רייסט זיך ארויס א פראגע פון זיין מויל, און איהם דאכט זיך, אז ער האָט די וועלט אייגענעמען...

— איך בין נאָר ניט אומעטיג! — דערהערט ער א שטילען ענטפער.

— וואָס זיצט איהר אזוי שטיל? — פרעגט ער וויעדער און נעהמט ניט אראָב די אויגען פון איהר.

— וואָס זאָל איך שרייען? — שמייכעלט זי ביטער.

ער בלייבט שטום און קוקט אויף איהר, און אין קאָפּ עגבערט דער גערַאנק: נעהם זי אָן פאר די האנד, נעהם!

און עס ציהט איהם א געוואלדיגע קראפט.

— איהר זענט א היגע? — פרעגט ער.

—ניין! — הערט ער אן ענטפער.

— איך בין אויך אין דער פרעמד דא, — לאָזט ער אַרויס מיט א זיפץ.

ער וויל נאָך עפעס רעדען, נאָר ער קען ניט. דער פער־לאנג אָננעהמען זי פאר די האנד לאָזט איהם ניט רעדען.

— שענק מיר אויף א וויילע דיין האנד, לאָז מיר א וויילע האלטען זי, איך בעט דיך...

ער זאגט דאָס אָבער ניט, דאָס איז פאר איהם צו שווער און ער בענגונענט זיך נאָר מיט'ן קוקען אליין.

און דאָס הארץ זיינם ציהט און ציהט און זיין האנד שלעפט דאכט זיך עמיצער...

און אָט גיט זי אויף איהם א קוק. ער דערפיהלט עפעס נאָהענטעס, עלענדעס, בעטענדעס אוו זיין האנד ריהרט ענדליך אָן איהרע.

זי שווייגט און לאָזט אראָב די אויגען.

און א וואַרימער שטראם לויפט איהם דורך איבער'ן האר־צען. ער דריקט וואָס א וויילע איהר האנד פעסטער און פעס־טער.

— עס טהוט אייך ניט וועה? — פרעגט ער.

— ניין! שמייכעלט זי.

און ער לאָזט די האנד ניט ארויס, ער האלט זי פעסט.

איהר האנד איז אָבער קאלט...

עס פערדריסט איהם. ער וואָלט וועלען האָבען שוין דאָס

נאנצע נלײק — דריקען א ווארעמע האנד. קאלט איז איהם...

— פאר וואס איז ביי אייך אזא קאלטע האנד? — פרעגט ער און האט באלד חרטה.

זי ענטפערט ניט און ווײל ארויסנעהמען איהר האנד...

— ווער זענט איהר? — פרעגט ער און דריקט איהר האנד און לאזט זי ניט אפּ.

— איהר ווילט זיין מיט מיר בעקענט? הא, איהר ווילט? ער קוקט אויף איהר, דריקט די האנד איהרע און אין קאפּ רוהט ניט דער גערענק: פאר וואס איז איהר האנד אזא קאלטע?... דאך רעדט ער וויעדער צו איהר:

— איך וועל קומען צו אייך, איהר צו מיר. איך ווע׳ל מיט אייך שפּהנע ביכלעך לעזען... איהר ווילט?

„פאר וואס איז ביי איהר אזא קאלטע האנד?“... — זי שווייגט.

— נו, איהר ווילט? — פרעגט ער וויטער.

— איך דערפּ האבען נעלד דערפאר... — זאגט זי ארויס, ווי צווישען די צייהן... — פאר נעלד ווע׳ל איך צו אייך קומען... זאגט זי שוין דריסטער...

ער לאזט פלינק ארויס איהר האנד, ניט אויף איהר א קוק און ווערט ענטשווינגען...

א שטומער זיצט ער נאך א ווײלע, הויבט זיך נאכדעם אויף און לאזט זיך נעהן, ניט וויסענדיג ווהוהין.

— א קאלטע האנד! — רעדט ער אלע ווײלע ארויס פאר זיך און עס נעהמט איהם דורך א קעלט...

פער׳משבנ׳ט זיד אליין.

עס איז געווען אנהייב פריהלינג. א פריהמארגען פון יע־נע פריהלינגס פריהמארגענס, וואס זאגען צו גילדענע בערג, און דער מענש לאזט זיך פערפיהרען און לויפט אין גאס א דער־פרישטער, אן אנגעפאקטער מיט האפענונגען אויף א גוטען פרעהליכען טאג, אויף נרויסע גליקען...

און וועלווי קלינגער, א אידישער לעהרער, א 25־יעהרי־גער הויכער ברונעט, האט שוין ארבענעווארפען דעם צוריסע־נעם וואטאווען ווינטער־מאנטעל, וועלכען ער האט מיט דריי יאהר צוריק אנקומענריג אין וואַרשוי פאר דריי רובל געקויפט, האט גוט אויסגערייניגט די קאמאשען, מיט די צוויי לאטעס, אוש זיי האבען פרעהליך געגלאנצט, איינגענעהט מיט דער איינענער האנד צוויי קנעפלעך אין אלטען רעקיל, גוט פער־קאמט די לאנגע האר, וואס ער האלט שוין אויפ׳ן קאפ ביי א יאהר, און איז ארויס פון זיין צימער, וואו ער האט געוואהנט מיט נאך צוויי חברים, לעהרער אהן שעה׳ן, — אויף דער ליכטינער וועלט....

— א שעהנער טאג! — האט ער אין נעראנק נערעדט— און האט אנגעהויבען נעהן גיכער און שטאלצער, פונקט ווי ער וואלט נעקאנט ערגיץ טראגען פערקויפען די שטראהלען, וואס

האבען זיך געגאסען אויף איהם, און נעהמען דערפאר כאטש עטלעכע מטבעות אויף פריהשטיק...

און א פריהשטיק וואלט איהם זעהר נויטיג געווען — עס איז שוין געווען צוועלף א זייגער. וועמען גאט העלפט, עסט מען שוין א צווייטען מאל...

קלינגער איז אבער אזוי צופריעדען געווען מיט דער ליע־בער וואריימקייט, מיט דער העלער ליכטיגקייט, מיט וועלכער די גאנצע גאס איז געווען פערגאסען, אז ער האט פערגעסען, אדער בעסער געזאגט, זיך בעמיהט ארויסצושלאגען פון קאפ דאס מאוסע עסען...

— ליכט! ליכט! — האט ער נערעדט הויך — ליכט! ליכט!

און ער האט זיך דערמאהנט, אז ער האט ניט לאנג גע־לייענט, אז געטהע איז געשטארבען מיט די ווערטער: „וואס מעהר ליכט!" און ער איז שטאלץ געווארערען, וואס ער און געטהע האבען איין פערלאנג.

אמת, אזא פאעט, ווי געטהע איז ער ניט געווען, אבער ליעדער האט ער אויך געשריבען, און וועז די רעדאקטארען וואלטען ניט געווען אזעלכע שלעכטע, וואלט ער שוין לאנג בעוואוסט געווארען ביי אלע אידען, וויל צייט האט ער א גאנץ ווינטער געהאט און האט זעהר פיעל געשריבען... מען האט אבער ניט נעדרוקט!

פערטיעפענדיג זיך אין אזעלכע רעיונות, האט ער אן פריה־שטיק ווירקליך פערגעסען. אין קאפ האט זיך ביי איהם אנגע־הויבען וועבען א גאנצעס ליעד וועגען פריהלינג, ער האט שוין נעהאט א סך פארטיגע גראמען, ווי: געזיכט—ליכט, היינט—שיינט. פארבייגעהענדיג אבער נעבען דעם בעקאנטען קאפע־הויז, וואו ער און זיינע איבעריגע בעקאנטע לעהרער, פאע־טען, קריטיקער און סתם לעזער, געפינען זיך, וועז עס איז נאר דא א גראשען אין קעשענע — האבען די גראמען מיט דער

נאנצער פּאַטישער שטימונג זיינער, ווי ארויסגע'גנב'עט זיך פון קאָפּ, און אָנשטאָט זיי האָט זיך אריינגעכאפט א פרישער נעדאנק, וואָס האָט איהם א זאָג געטהאָן, ווי אין דער וועלט אריין:

— דאָ קענסטו אויסטרינקען א גלאָז טהיי און אויפעסען א פּאָר זמעל — עס וואָלט ניט געשאדט.

דאָס וואָלט טאָקע א יושר געווען! — האָט קלינגער זיך געלאָזט איינרעדען, און ער האָט זיך אָבגעשטעלט און האָט זיך פערטראכט.

און טראכטען האָט ער נעהאט וועגען וואָס: ווי אזוי נעהט מען אריין, עס איז ניטא א גראשען אין קעשענע, און ווי אזוי נעהט מען ניט אריין, אז עס ווילט זיך שוין גוט עסען?...

און ער דערמאָנט זיך, אז אָפטמאָל נעפינט מען דאָ א בעקאנטען, וואָס קען אויסלייהען עטליכע קאָפּיקעס, אָהן א וועקסעל און אָהן א שום שטר־חוב, נאָר פשוט א נמילות־חסד, וואָס דאָס איז עהנליך אביסעלע צו א נדבה...

און דערמאָנענדיג זיך אזא מאום וואָרט, נעהט ער אוועק עטליכע טריט ווייטער פון קאָפּע־הויז און ווייל זיך איינשמועסען, אז אין אזא שעהנעם טאָג דארף מען זיך שטעלען העכער פון עסען און טרינקען, מען דארף ניט זיין קיין היה.

— „א גלאָז טהיי מיט א פּאָר זעמעל" — לויפט איהם נאכדעם דורך אין קאָפּ, און ער לאָזט זיך נעהן צוריק, הערט אויף צו טראכטען און נעהט אריין אין קאָפּע־הויז.

דאָס קאָפּע־הויז בעשטעהט פון צוויי קלייע צימערן. ארום קלייע מארמאָרנע טישעלעך זיצען נעסט פון פערשיעדענעם עלטער, קלאָס און רייכקייט. א טייל זיצען און לעזען צייטונגען, אנדערע טרינקען און עסען.

קלינגער זעצט זיך אוועק אויף א לידיגען אָרט, וואַרפט די בליקען אויף אלע נעסט און זוכט א בעקאנטען. אלע פּנימ'ער

זיינען איהם אבער פרעמד און קוקען אזוי בעז און ענאאיס־טיש — קאלט.

„עפעם מאוסע מענשען!" — פאלט קלינגערן איין, און ער קוקט מיט עקעל אויף איינעם, וואס עסט מיט גרויס אפע־טיט, אריינלאזענדיג זיינע צוויי גרויע אויגען אין דעם גלאז מילך, פון וועלכען ער האט געטרונקען. נאך יערען ביסען בולקע.

— ווי א מענש האט זיך דאס אזוי פערטיעפט אין דער אבילה! — ווערט קלינגער שוין אויפגערעגט און ווייל זיך אויפהויבען און אוועקגעהן. נאר ער שעמט זיך שוין ארוים־געהן אזוי. די ווירטהין וואס זיצט ביי דער קאסע, וויים ער, וועט איהם ביים טהיר אבשטעלען און פרעגען:

— איהר האט נאר נישט גענומען?...

ער זיצט און קוקט אויף די ווירטהין. זי זעצט נעבען דער קאסע און ווארפט אויגען אויף די געסט, און קלינגער דערמאנט זיך, אז זיין מאמע, וועז ער איז נאך אין דער היים געווען, פלעגט אזוי אכטונג געבען אויף די מושיקעס, בעת זיי פלע־גען זיך אמאל צונויפקומען צו זיי אין שטיבעלע אין א מארק טאג אנווארעמען.

— עס איז גנב און גזלן, — בעשליעסט ער מיט כעס — יערער ציטערט פאר זיין פעל, מען האט אליץ מורא, מען זאל ניט בע'גנב'ענען, מען היט אייגער דעם אנדערן — גנבים!... שרייט ער אוים אין געדאנק, און זיין בלאס פנים פערקרימט זיך.

— איהר ווילט עפעם? — שלאגט איהם איבער די גע־דאנקען דאס מיידעל פון קאפע־הויז, אוועקשטעלענדיג זיך קע־גען איהם אין איהר ווייסען פארטוך, מיט לוידינע גלעזער אין האנד.

קלינגער'ן בעפאלט א פחד און צוטומעלטערהייט ענטפערט ער.

— א גלאז מילך.

— מיט בולקעלעך? — פרענט דאס מיידעל ווייטער.

— מיט בולקעלעך... — שטאמלט ער ארויס און דאס הארץ פאלט איהם שיער ניט ארויס פון שרעק...

„וואס טהוט מען איצטער? מיט וואס וועל איך בעצאהלען?" פיקט איהם אין מוח, און עס ווערט איהם היים און קאלט, די אויגען קוקען ווילד אויף אלעמען, ווי ער וואלט נאר וואס א מענשען גע'הרג'עט, און האט מורא מען זאל איהם ניט דערקענען...

דאס מיידעל האט איהם גלייך צוגעטראגען א גלאז מילך מיט עטליכע בולקעלעך אויף א טעלער און איז אוועק צו אן אנדער טישעל.

— מילא, וואס ווערט דערפון — בערוהיגט ער זיך — מען דארף עסען, עס וועט אפשר באלד אריין א בעקאנטער, דאס שווארץ יאהר וועט זיי דאך ניט נעהמען.

ער הויבט אן עסען און קוקט צום טהיר, וועלכע עפענט זיך אלע ווייל, און עס ווייזען זיך אלערליי מינים פארשוינען — נאר אלץ ווילד פרעמדע געזיכטער.

דאס הארץ שרעקט איהם אלץ מעהר און מעהר. ער איז דא זעהר מאוס אריינגעפאלען — ווי אזוי וועט ער איצטער ארויסגעהן? און יעדער ביסען שטעלט זיך איהם אין האלז און ווערגט איהם...

נאכ'ן עסען בעפאלט איהם נאך א גרעסערע שרעק. די טהיר עפענט זיך און פארמאכט זיך, און אויף צו להכעים קומט קיינער ניט אריין פון בעקאנטע, ווי זיי וואלטען אלע אוים־געשטאנדען, עס הויבען איהם שוין אן וועה צו טהאן די אויגען, קוקענדיג צום טהיר, און ער בעשליסט אויפהערען חאטש עטליכע מינוט צו קוקען — ממה נפשך, וועט ווער אריין, וועט ער דאך צוגעהן צו איהם. אז ער דערהערט אבער דאס גע־רויש פון טהיר, קען ער זיך ניט איינהאלטען און קוקט, און

זיין געדולד פלאצט — קיינער קומט ניט. די אלע וואס געהען אריין זיינען איהם אזוי פיינדליך, אזוי עקעלהאפט!... ווי רוהיג זיי בעוועגען זיך, ווי רוהיג זיי זעצען זיך אוועק ביים טישעל, ווי רוהיג זיי בעצאהלען נאכדעם ביי דער קאסע!... צופריעדענע, מאוסע מענשען!...

פאר לאנגוויילע נעהמט ער א בלאט צו לעזען. ער הויבט אן פון די טעלעגראמעס און לעזט איבער, אז פון סאלאניקי מעלדעט מען, דאס די דריי בולגארען, וואס האבען געשיקט צום עסטרייכישען קאנסול א פאסקוויל, אז זיי ווילען איהם הרג'ענען, האט מען ארעסטירט...

— אט וועלען זיי איצטער האבען, — טראכט זיך איהם, און איהם שטעלט זיך פאר דריי בולגארען הויכע און שווארצע מיט לאנגע בלאנקע מעסער אין די הענד...

באלד אבער הויבען פאר איהם אן די אותיות צו שפרינגען, דער קאפ דרעהט זיך, אין ברוסט קאכט עפעס א זעהר אונאנגענעהמעס פייער, און עס ציהט אזוי אויפ'ן גאס...

איהם שטעלט זיך פאר איצט די גאס אין א הערליכען אויסזעהן. די זון שיינט אזוי אנגענעהם, מענשען געהען און פאהרען, איצט וואלט גוט נעווען צו שפאציערען, — זאט איז ער דאך!

און ער פיהלט זיך, ווי ער וואלט זיך אליין ארעסטירען. ווער וויים ווי לאנג עס וועט איהם אויסקומען צו זיצען אין דעם אסטראג!

א שוויים בעגיסט איהם, די אויגען שפרינגען איהם שיער ניט ארויס. ער קוקט מיט אנגעשראקענע בליקען אויף דער ווירטהין, וועלכע זיצט ביי דער קאסע און היט די גענסט.

— א רוח אין איהר, ווי זי היט דאס! — וועדט ער אויפגעבראכט און קען פון איהר די אויגען ניט אבריייסען.

און אט בענגענט ער איהרע בליקען. איהם דאכט זיך, אז זי וויים, אז ער האט ניט מיט וואס צו בעצאהלען, און מיט

שרעק וועגדעט ער די אויגען וויעדער צום טהיר.

שוין דריי דער זיינער! קיינער פון די בעקאנטע איז ניטא.

קלינגער קוקט אין פענסטער אריין צום הויף, צו דער טהיר איז איהם שוין נמאס געוואָרטן קוקענדיג. די זון שיינט נאָך אזוי טריי און וואַרים און רוהיג, פונקט ווי מיט איהם וואָלט נאָר ניט געשעהן... דער כעס, וואָס האָט איהם געברענט, איז אריבער אין א טרויער, ער דערמאָנט זיך, אז אויף דעם ליכטי־גען טאָג האָט ער אזוי לאנג געוואַרט, — עס איז ביז איצט אזוי קאַלט און טרויריג און הונגעריג געווען!...

און אז ער האָט זיך אויף איהם שוין דערוואַרט, דאַרף ער ז׳צען בערשפּאַרט, פער׳משכנ׳ט פאר עטליכע קאָפּיקעס אין אן עגגען, דושנעם קאפע־הויז און וואַרטען, ביז וואנען א גוטער צַרימער ברודער וועט קומען איהם אויסליזען...

אין די אויגען שטעלען זיך איהם טרעהרען און ער קלערט:

— דאָס לעבען איז אזוי קורץ, שהנע טעג זיינען אזוי וועניג, און דאָס ביסעלע, וואָס עס איז דאָ, רויבט מען אוועק... פאר וואָס? פאר וואָס?...

און איהם פאלט איין צו צוגעהן צו דער ווירטהין צו דער קאסע און זאָגען איהר:

— האָט קיין פאראיבעל ניט, איך האָב זיך פערגעסען, אז איך האָב קיין קליינ־געלד ניט און בין אזוי אַרויסגענאנגען, איך וועל אייך שפעטער בעצאָהלען...

דאכט זיך, א גליכע זאך, און ער וועט בעפרייט ווערען און וועט זיך לאָזען וויעדער אין דער פרייער גאס, וואו עס איז אזוי ליכטיג און גוט...

ער גיט אבער א קוק אויף די ווירטהין און קען זיך פון אַרט ניט אויפהויבען...

— ניין! איך וועל נאָך וואַרטען! — בעשליסט ער — מיללא, מאַרגען וועט דאָך אויך זיין א שהנער טאָג!

ער דערמאָנט זיך אבער, אז עס איז מאום אזוי לאנג צו

זיצען, די קעלנערין קוקט שוין, דאכט זיך, אויף איהם מיט חשד. אז זי געהט פארביי זיין טישעל דאכט זיך איהם, אז אָט־אָט זאָגט זי ארוים:

— וואָס זיצט איהר דאָ אזוי לאנג, עס איז אזוי אויך ענג — בעצאָהלט און געהט אייך...

ער האָט שוין אמאָל אזא סצענע ביינעוואוינט. אמת, דאָס האָט געטראָפען מיט אן אלטען ארימען אידען, וואָס איז דאָ א ווינטער־טאָג אָבגעזעסען. איהם, קלינגער'ן, וועט מען ניט טשע־פען, זיי זעהען דאָך, אז ער איז ניט אבי ווער... מאוס איז דאָס אָבער... און ער בייט איבער דאָס אָרט: ער געהט איבער אין צווייטען צימער. אין צווייטען צימער קען ער אָבער לאָנג ניט אויסזיצען, די טהיר זעהט זיך ניט, און ער האָט מורא טאָמער וועט עמיצער אריין, וועט אויסטרינקען א גלאָז טהיי און וועט אוועקגעהן און ער וועט דאָ בלייבען ניט קיין אויסגעלייזטער...

ער געהט איבער צוריק אין ערשטען צימער און בעשלויסט פעסט צו וואַרטען רוהיג, ביז ווער פון די בעקאנטע וועט אריין; און כדי די צייט זאָל גיכער איבערגעהן, וועט ער אָנהויבען א בלאט לעזען פון אָנהויב ביז'ן סוף.

און ער הויבט אָן וויעדער צו לעזען. ער לעזט עטליכע מאָל א שורה, ווייל עפעס בענעהמען, נאָר די ווערטער געהען אריין אין קאָפ און גנבה'ענען זיך גלייך ארוים, ווי זיי וואָלט דאָרטען ענג געווען, ווי איהם אין דעם קאפע־הויז...

ער הערט אויף צו לעזען און דערשפירט הונגער.

מיט דעם נייעם געפיהל פון הונגער דערפרעהט ער זיך. ער מאכט א רעכנונג, אז שוין פער'משכנ'ט זיך, זאָל זיין כאטש אין א גרעסערע סומע..

און אז דאָס מיידעל געהט צו צום טישעל וואו ער זיצט, זענדעט ער זיך צו איהר מיט אן אמת'ען שטאָלץ:

— דערלאנגט, פרייליין, א גלאָז טהעע מיט א פאָר פער־טער־ברויט...

און קלינגער וועלט דערשראָקען פֿאר זיינע אייגענע וועלטער. ער געפינט אז ער האָט דאָ וויעדער געמאכט א פּהלער, טאָמער וועט קומען אפילו א בעקאנטער, וועט ער דען וועלען אים אויסלייזען אויב די סומע וועט זיין צו גרויס.

און אז ער עסט אָב, וועלט ער נאָך מעהר געפֿאלען און קוקט מיט מעהר שרעק צום טהיר.

עס וווּיזט זיך אבער קיינער ניט, אויסער פרעמדע געזיכטער, וואָס פון קלינגערס וועגען האָבען זיי נאָר ניט געקענט געבוירען וועלען אפילו... וואָס דאָרף ער זיי?...

—שלעכט! — ברומט ער, ארויסגעהענדיג פון געדולד, — א פערשאָלטענער טאָג, היינט וועט קיינער ניט קומען...

זיין נשמה הויבט אין אים זיך אָן צו רייסען, ער קען מעהר ניט איינזיצען, עס איז אים ענג. ער וויל זיך אליין בייסען, קנייפּען, שלאָגען... וואָס איז ער אריין אהער? ער וואָלט בעסער הונגערען, אבער פריי געווען — און ער הויבט אָן זוכען מיטלען, ווי אזוי צו ראטעווען זיך.

די מיטלען זיינען ווילד, און ער וועט זיי קיינמאָל ניט טהאָן, נאָר דער מוח ארבייט.

און אָט פאלט אים ארויסצושפּרינגען דורך דעם אָפּענעם פענסטער, און אז ער דערשרעקט זיך פאר'ן נעראנק, האפּט ער זיך אָן א צווייטען מיטל: ער וועט צוגעהן דאָ צו וועמען עס איז, דערצעהלען די גאנצע מעשה און וועט בעטען באָרגען 20 קאָפּיקעס.

דאָס איז אָבער אויך ניט קיין מיטל: דאָ זיצען אלע שלעכטע מענשען, זיי וועלען קוקען ווילד אויף אים און יעדער וועט ארויסברומען: כ'האָב ניט...

און אז די קעלנערין געהט פארבי, פאלט אים נאָר איין צו וועגדען זיך צו איהר און זאָגען:

— הער, אויב דו באָרגסט מיר אביסעל געלד, האָב איך מיט דיר חתונה — דו ווילסט דאָך חתונה האָבען, דו ביזט

דאך שוין אלט און אויסגעהאַרעוועט, ווער וועט דיך נעהמען?...
און די טהיר עפענט זיך, עפענט זיך און פערמאכט זיך אוו קיינער פון די בעקאנטע גיט אריין...

און דער טאָג איז אזא ליכטיגער, — ווי גוט איז איצט אויפ'ן גאַס... ווי ענג איז איצט אין קאפע־הויז, וואו ער האָט זיך פער'משכנ'ט פאר צוואנציג קאָפיקעס...

— נאָט מיינער! — ווייניט אין איהם דאָס הארץ — א טאג „לעבען" איז דאך וועדטה מיליאָנען, מיליאָנען! גזלנים, לאָזט מיך ארוים!...

און די ווירטהין זיצט ביי דער קאסע און היט, ווי א שטרענגער זשאנדאַרם... און קלינגער רייסט זיך און זוכט מיט־לען ווי צו אנטלויפען, ווי צו אויסגעלעזט ווערען פון דעם אסטראג...

ערשט זיעבען א זייגער איז געקומען א בעקאנטער. קלינ־גערן האָט א פינטעל געטהאָן אין די אויגען און פאר שמחה איז ער צוטומעלט געוואָרען, האָט זיך א חאפ געטהאָן פון אָרט און א געשריי געטהאָן:

— ברודער! דו האָסט מיך נעראטעוועט...

יענער האָט איהם קאלט דערלאַנגט די האַנד און חאָט ג־פרעגט:

— וואָס איז מיט דיר די שמחה?

— וויפיעל בין איך וועדט? — האָט קלינגער אנשטאָט צו ענטפערן, געפרעגט.

— אין מיינע אויגען א גראָשען אויך ניט...

— אי, שלעכט! — האָט קלינגער געסטאַרעט זיך צו זיין פרעהליך. איך וועל שוין דאָ מוזען בלייבען, איך בין דאָ איצט פער'משכנ'ט אין 20 קאָפיקעס...

— איז וואָס ווילסטו, איך זאָל דיך אויסליזען? — האָט דער בעקאנטער געפרעגט האלב שמייכלענדיג, האלב ערנסט...

— לייז אוים, ברודער, לייז מיך אוים — איך האָב שוין קיין כח ניט צו זיצען.. אזא שעהנער טאָג!...

און דער חבר האָט איהם אויסגעלייזט...

קלינגער איז א בעפרייטער אוועק צום קאסע, האָט אבגעצאָהלט און זיך געשווינד ארויסגעכאפט, ניט געזעגענענדיג זיך אפילו מיט'ן אויסלייזער...

אויפ'ן גאס איז שוין דונקעל געווען, דער הימעל איז נעוואן פערדעקט מיט שווארצע וואָלקענס, א קליין רעגענדעל האָט צוגעקאפעט און קלינגערן האָט וועה געטהאָן דער ליכטיגער טאָג, וואָס איז אין תפיסה אוועק און איהם האָט זיך גראכט, אז דער הימעל העלפט איהם צו בעווייגען דעם פערשפיעלטען טאָג...

דער מאָרגענדינגער טאָג איז א קאלטער, א נאסער און דונקעלער געווען, און קלינגער איז א הונגעריגער אין דער היים געזעסען און האָט געבענקט נאכ'ן נעכטיגען טאָג...

דער בוכהאלטער.

11 א זיינער ביינאכט.

ער איז נאָר וואָס געקומען פון קאָנטאָר, וואו ער דיענט אלס בוכהאלטער. ווי דערשלאָגען איז ער אנידערגעפאלען אויפ'ן אוינציגען שטוהל, וואָס האָט זיך נעפונען אין קליין צי־מער. ער האָט מיט דער רעכטער האנד א שטארקען פיהר געטהאָן איבער'ן קאָפּ און נאכהער איבער'ן נאנצען פּנים, ווי ער וואָלט וועלען „עפעס" אראָבנעהמען פון דאָרטען און פער־וואַרפען עס ווייט, ווייט, נאָך וואָס איהר וואָלט אזוי לייכט, אזוי גוט געוואָרפען...

נאָר דאָס אומפיהרען מיט דער האנד האָט איהם גרינגער ניט געמאכט. פאר זיינע אויגען איז אלץ געשטאנען די קאנ־טאָרקע מיט די קאסע־ביכער און ער האָט זיך נעקרימט און גערונצעלט דעם שטערן, ווי איהם וואָלט אויסקומען אויסרע־גולירען א פערפלאָנטעטע רעכנונג...

— פוי! — האָט ער אויסנעשפיגען — צום שווארץ יאָהר!

און איהם האָט זיך נעדאכט, אז אלץ וואָס ער זעהט פאר זיך אין צימער: דאָס בעטל, דאָס טישל, דאָס פייער אין לאָמפּ דורך דעם פערדויכערטען גלאָז, די וועגד אויסגעקלעבט

מיט טונקעלע טאפעטען, אז דאָס אלץ ברומט אונצופריעדען: „צום שווארץ יאָהר!"..

און וואָס א מינוט מעהר בעהערשט איהם אלץ שטארקער דער אומעט.

ער דרעהט זיך אום מיט'ן פנים צום פענסטער און מיט אויסגעשטעלטע אויגען קוקט ער ווייט, ווייט, ווי ער וואלט עפעס ווילען דערזעהן... שטילע, לאנגואמע געראנקען ציהען זיך איהם דורך אין מוח. ער ווילּ יעדער נעראנק פערהאלטען, אבשטעלען, בערעכענען איהם, נאָר דער גע־דאנק שפרינגט אוועק און עס קומט אָן א צווייטער, א דרי־טער, א פיערטער. ענדליך צושפרינגען זיי זיך אלע און אין מוח שטעלט זיך ביי איהם אוועק א דייטליכע פראגע מיט גרויסע שווארצע בוכשטאבען, מיט א לאנגען פראגע־צייכען:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?...

און עס ווילט זיך איהם עפעס דערמאנען. צעהנדליגער נע־שטאלטען הויבען אָן צו קריכען פוילּ און שלעפעריג איינם נאָך דאָס אנדערע, אהן א צוזאמענהאנג, אהן א סדר און די פראגע דריקט און נעהמט ארורך זיין גאנצע זעלע:

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

פלוצלונג פאלט איהם איין צו טהאָן עפעס אן ארבייט.

ער הייבט זיך אויף פון שטוהל, בעטראכט ארום און ארום זיין צימעריל, און זיין בליק פאלט אויפ'ן קאסטען, וואו עס ליגען אלע זיינע זאכען, וואָס ער האָט פון דערהיים געבראכט, און וואס ער האָט שוין דאָ ערוואָרבען.

ער קוקט איהם אָן קרום, נעהמט פוילּ ארוים פון טאש א שליסעל און עפענט איהם אויף.

עס געפעלט איהם עפעס ניט דער סדר אין קאסטען, איהם דאכט זיך, אז יעדע זאך ליעגט ניט אויף איהר אָרט.

ער הייבט אָן איבערלעגען.

צום ערשטען פאלט איהם אריין אין האנד אן אלטער

תנ"ך. ער גיט א בלעטער און זיין בליק שטעלט זיך אב אויף די ווערטער: „אב במחתרת ימצא הגנב„. ער טייטשט אָב אין מוח יעדעם וואָרט און שרעקט זיך צו האָט ער קיין טעות ניט געהאט... עס וואקסט פאר איהם אויס א דאַרער איד מיט אן אָפען הארץ בעוואקסען מיט האָר. „פויער! — שרייט ער. „זאָג! אם במחתרת ימצא הגנב. נ נ נ נו!...“ ער גיט א מיש ווייטער, ווייטער: „בנים נדלתי ורוממתי“ — א שווערער פסוק, געדענקט ער. דאָ איז געווען א הארבע אויסערענוש... ער וויל זיך עפעס דערמאָנען און קוקט אויף די אותיות... נאָר באלד גיסען זיי זיך צוואמען און עס שווימט פאר איהם ארויס. ווי פון א נעבעל, א נידריגע פינסטערע שטוב. ארום א גרויסען טיש זיצען דערשראָקענע אינגלעך און רייסען זיך צום פענסטער, צום גאס... א דאַרע ביינערנע האנד לאָזט זיך אראָפ אויף די קינדערשע פליצעם איינציגוויז און די בלויע ליפען צעבייזערען זיך נאָך שטארקער: זאָגט זשע „בנים גדלתי ורוממתי“. און די אינגלעך צעשאָקלען זיך מיט א גוואלד: „קינדער האָב איך געהאָדעוועט און דערהויבען“...

ער זיפצט שווער אָב און לענט דעם תנ"ך אוועק אונטען אין קאסטען.

ער האלט אין האַנד א צווייט ביכעל.

— א, די גראמאטיק! קלערט ער. — ער בלעטערט זי דורך און יעדעם בלעטעלע פערצעהלט איהם עפעס, ברענגט איהם טרויריגע גריסען... עס שטעהט אויף פאר זיינע אויגען א הויכער יונגער מאן מיט א בייזען בליק אונטער א פאָר פענסנע. ער דרעהט איהם דעם אויער, נעהמט ארויס א בליישטיפט און צייכענט אויף יעדער בלאָט בעזונדער:

— וואָט נא זאוטרא, דאָ סיך פאָר נאָאיזוסט! סלישיש?

ער לענט אוועק די גראמאטיק. ער בלעטערט נאָך א ביכעל — אן אריפמעטיק. נאָך א ביכעל — א כרעסטאָמאטיע — א דייטשעם ביכעל...

עס בעווייזען זיך אלערלייי געשטאלטען אין שווארצע רעק, און פּענסנע, מיט א שטענדיגער בעזער פּראזע:

— וואָט נא זאווטרא דאָ סיך פּאר נאַיוזוסט!

„שווער געווען", לויפט איהם דורך אין קאָפּ...

ער האלט וויעדער אין האנד א פּאָק פּאפּיערען.

— א, יעקב מארק'ס בוכהאלטעריע! — שמייכעלט ער ביטער, דער טאטע האָט פּאר איהם א תכלית געזאָרגט...

— און וויפיעל האָט דאָס דעם טאטען געקאָסט! זיינע לעצטע קרעפּטען האָט ער פּאר מיר אווקגעלעגט.

מיט א שווערען זיפּץ לעגט ער די ביכער צוריק אוועק. נאָר נעהמען אין האנד נאָך עפּעס קען ער ניט. לאנג שטעהט פּאר זיינע אויגען דאָס טרויריגע געשטאלט פון טאטען. נאכהער בעווייזען זיך אנדערע געשטאלטען. ער דערזעהט שוועסטער און ברידער אלע מיט פערזאָרגטע טרויריגע פּנימ'ער. דער זעלביגער קאסטען שטעהט אין דער היים אין מיטען שטוב ארומגעבונדען מיט א שטריק... די מאמע קושט איהם... דער טאטע דריקט איהם די האנד און זאָגט איהם ווייך: „דו פּאהרסט אין דער פרעמד, זיי דאָרט א מענש, היט א קאָפּיקע, זיי גינציג דעם בעל־הבית... וועסט פערדינען געלד וועסט טהאָן א שרוך און וועסט זיין לייטען גלייך"... דער קליינער ברודער'ל דרעהט זיך ארום קאסטען און שרייט:

„ברוך, שיק מיר פון דער גרויסער שטאָדט א ביקסעלע"...

דאָס האָרץ הייבט איהם אָן דריקען, שרעקליך וועה טהאָן... נאָר ער הייבט אָן ווייטער איבער צו לעגען.

ער האלט שוין אין האנד דעם נייעם קאסטיום, וואָס ער האָט זיך דאָ שוין אליין געמאכט פון די שכירות... ער פערטראכט זיך קוקענדיג אויפ'ן רצק, און עס ציהען זיך פאר איהם לאנגע, טרויריגע טעג... א שמוציגער קאנטאָר, דורכגעפיהלט מיט א וויערען שווייסיגען ריח... אין די אויערען קלינגען עפּעס

מאדנע ווילדע ווערטער: פרימא דע פרימא, באנקראט, בירזשע, קורס, געהויבען, געפאלען... עס וואקסט אוים פאר זיינע אויגען דער ווירטה ה' גרינבערג, א בייכיגער מענש מיט גרויהע קאצען־אויגען. אט געהט ער צו צו איהם מיט א בעזען בלויק און פרעגט מיט זיין גראבען קול: „עס שטימט?"... ער ענטפערט שטיל און דערשראקען „דאכט זיך, א קלוינער טעות"... און ווייטער רעכענען... ציפער, און ציפער, אהן אן אנפאנג, אהן א סוף...

ער לעגט אוועק דעם אנצוג, בלייבט שטעהן פערטראכט און רעדט ארוים קוקענדיג אין קאסטען.

— מעהר, דאכט זיך, נאר נישט? !...

און די פראגע הייבט איהם אן מיט איהר ערשטער מאכט צו דריקען.

— וואו איז מיין לעבען אוועק?

און מיט שטארע בלויקען קוקט ער אין קאסטען אריין...

די סאפקע.

געוואהנט האָט שמעון שטענדיג אין צימערלעך, וואָס זיי־
נען בעשטאנען פון איין פענסטער, א בעטל, א טישעל און
איין שטוהל. א גוטע בעל־הבית'טע פלעגט אמאל געבען צווויי
שטוהלען. אין אזא צימערל פלעגט שמעון וואהנען לענגער.
ניט אזוי צוליעב דעם איבריגען שטוהל, נאָר צוליעב די גוטס־
קייט פון דער בעל־הבית'טע. פון גרעסערע צימערן האָט שמעון
קיינמאל ניט גע'חלומ'ט. מעהר, ווי זעקס רובל פאר א צימערל
קען ער ניט צאָהלען, נעהמען וויידער א גרויסען צימער פאר 12
רובל און וואָהנען זאלבענאנד האָט שמעון ניט געוואלט. כאָטש
שמעון איז געווען בכלל א מענש פון דער נעזעלשאפט, און האָט
פון דער אינדיווידואליסטישער טעאָריע ניט געוואוסט, איז ער
דאָך געווען, ניט וויסענדיג עם אליין, א שטיקעל אינדיווידו־
אליסט. ער האָט נאָכן אפט איבערהויפט ביי נאכט, ליעב גע־
האָט צו בלייבען אליין מיט זיך, אונטערזינגען אלטע לידעלעך,
וואָס ער האָט אין דער היים נעהערט, ניגונים פון יום־נוראים,
זמירות פון שבת, וואָס דאָס אלץ בעוויזען פאר א זייטיגען
מענשען וואָלט ער ניט נעקענט. ווייל קיין קול האָט ער ניט
נעהאט און זיין זינגען וואָלט געווירן ארויסרופען ביי א צו־
הערער א געלעכטער. אויסער זינגען פלעגט ער סתם ליעב

האבען צו טראכטען פון העכערע ענינים, און דערצו מוז מען האבען יחידות.

אויב פון גרעסערע צימערען האט שמעון ניט גע'הלומ'ט, האט ער אבער געהאט א שטארקען פערלאנג, אז אין זיין צימערל זאל זיך נעפינען א סאפקע. און ביים דינגען א נייעם צימער פלעגט ער מיט א מאדנעם ביינקענדיגען שמייכעל פרעגען דער בעל־הבית'טע:

— אפשר וואלט איהר מיר נעקענט ארויסשטעלען אין צימער א שטיקעל סאפקע...

ביי זיינע בעל־הבית'טעס פלעגט זיך קיין איבעריגע סאפקעס ניט נעפינען. שמעון האט עס גוט געוואוסט, אבער פרעגען פלעגט ער מוזען, און בעקומענדיג אן ענטפער, אז נייען, וועלכען ער האט אויגענטליך ערוואַרטעט, פלעגט ער ווי מיט א זיפץ ארויסמורמלען:

— א שאד, א שאד! איך האב אזוי ליעב א סאפקע...

אן אנדער בעל־הבית'טע פלעגט מיט א שמייכעל איהם ווי טרייסטען:

— איהר וועט אם ירצה השם חתונה האבען וועט איהר זיך קויפען א סאפקע.

אבער אזוי ווי שמעון האט אויף חתונה האבען קיין מאל ניט נעהאפט, פלעגט ער ביטערליך נאך דער בעל־הבית'טעס ברכה א שמייכעל טהאן און פלעגט זיך פון א סאפקע מיאש זיין אין גאנצען...

נאר איינמאל, די לעצטע צייט, אז שמעון האט נענומען וויעדער א נייעם צימערל מיט דעם זעלבען מעבילל, ווי די פריהערדיגע צעהנדליגער צימערלעך, נעמליך: איין בעט, איין טישעל און איין שטוהל, און ניט האבענדיג אפילו אין נעדאנק צו פרעגען מכח א סאפקע, רופט זיך צו איהם אן די בעל־חבית'טע:

— אויב איהר ווילט, קען איך אייך אריינשטעלען א סאפקע.

פון דער דאזיגער פארלייגונג איז שמעון געווארען אזוי איבערראשט, אז ער האט א ווארט ניט געקענט אויסריידען, קומענדיג אבער אין א וויילע ארום וויעדער צו זיך, האט ער מיט גרויס פארזיכטיגקייט איבערגעפרעגט:

— וואס זאגט איהר?... א סאפקע...

— יא, אויב איהר ווילט — האט די בעל־הבית'טע קאלט געזאגט — אין שטוב ביי מיר פערנעמט זי נאר אן ארט. איך האב צוויי.

דא האט שוין שמעון פערשטאנען אין גאנצען און ער האט אביסעל דיפלאמאטיש געענטפערט:

— וואס הייסט, אויב איך וויל... איך מיין, וואס קען זי מיר שאדען... עס וועט זיין גוט ביי טאג אמאל, מיין איך, צוצושפארען זיך.

און באלד איז געשטאנען אין שמעונ'ס צימערעל א סאפקע, אן אמת'ע סאפקע, אויף וועלכער ער האט זיך, ווי נאר די בעל־הבית'טע איז ארויס, א ווארף געטהאן מיט'ן פנים צום באלקען און האט גליקליך געשמייכעלט.

דאס גליק איז אבער נעווען צו גרויס, אז שמעון זאל קענען רוהיג אריינליגען. ער איז פלוצים אויפגעשפרונגען, עטליכע מאל איבערגעפיהרט מיט דער האנד איבער דער שווארצער סאראטע פון דער סאפקע און האט געלויבט:

א זעלטענע סאפקע.

דאס גליק איז אבער נעווען צו גרויס אליין עס צו פערטראגען. און שמעון איז ארויס אויפ'ן נאס צו טיילען זיך מיט זיין גליק מיט נאך עמיצען...

בענגענט האט ער דעם ערשטען, — בעריל פישמאן, א יונגער מאן, וואס האלט ניט פון דירות און זאגט, אז א מענש

דארף לעבען ווי א פויגעל.. בעגעגענדיג דעם דאזיגען חבר, האָט ער פערגעסענדיג יענעם׳ס מיינונג וועגען דירות, איהם אַבגע־שטעלט און א פרעהליכער איבערגענעבען:

— נו, ברודער, האָב איך זיך היינט אריינגעצויגען אין א דירה!...

— איז זי א פאלאץ! — האָט פישמאן איראָניזירט.

— א פאלאץ ניט קיין פאלאץ — נאָר א סאָפקע איז פאראן! פערשטאהסט, א סאָפקע.

—טייערע מציאה... — האָט פישמאן נע׳חוזק׳ט: פון וואָס א מענש וועלט נתפעל, אַט האָב איך אפילו קיין בעט ניט, און גאָר נישט... נאָר פון דעסטוועגען דארף מען גאָר נישט אַנקו־קען.

— אָח, קום! — האָט שמעון זיין גאסטפריינדליכקייט ארויסגעוויזען.

אריינקומענדיג אין צימער, האָט בעריל פישמאן ניט ארויסזאָגענדיג זיין מיינונג אויף דער דירה, זיך א וואָרף גע־טהאָן אויף דער סאָפקע און ליעגענדיג שוין, געזאָגט:

— איך בין שטארק מיעד... איך וועל כאפען א דרע־מעל...

— א דרעמעל.... האָט זיך שמעון דערשראקען... וואָס חייסט א דרעמעל... איך רעכען, אז די בעל־הבית׳טע וועט ניט וועלען ליידען... זי האָט פערזאָגט, אז...

— עט, לאָך פון איהר באָבען, וועסט קריגען אן אנדער צימער.

און מעהר האָט פישמאן ניט געוועלט. לעבענדיג ווי א פויגעל, האָט ער די פאריגע נאכט ניט געשלאָפען, און ער איז גלייך איינגעשלאָפען...

שמעון האָט געקוקט אויף דעם שלאָפענדיגען חבר און האָט ניט געוואוסט וועלכע מיטלען אנצונעהמען. וועקען איהם האָט ער קיין הארץ ניט געהאט, לאָזען איהם אזוי ליגען

וואלט ער גאר אליין זיך אביסעל אבגערוהט — דאס ערשטע מאל אויף א סאפקע... און ער איז געשטאנען און געקוקט, ווי עמיצער רויבט ביי איהם זיין גליק אוועק.

ענדליך אבער האט ער זיך בערוהיגט און זיך געטרייסט: — מילא, א מענש וויל זיך אברוהען, זאל ער זיך אברוהען. די סאפקע בלייבט דאך ביי מיר.

עס איז אבער געווען א פאלשע נחמה. אמת, פישמאן איז אין א פאר שעה ארום אויפגעשטאנען, זיך אויסגענענעצט הויך און בשעת ענעצען נעזאגט:

— נאנץ וואהל זיך דורכגעדרעמעלט — מען דארף געהן. נאר א זיינער עלף ביי נאכט, אז שמעון איז געלענען אין די בגדים אויף דער סאפקע און געפאנטאזירט וועגען זעהר גוטע זאכען, וואס עס זיינען פארן אויף דער וועלט, האט איהם א קלאפ אין טהיר פון קאמערל אויפגעוועקט פון זיינע דמיונות און אז ער איז ארבעגעשפרונגען א דערשראקענער, האט ער פאר זיך דערזעהן וויעדער בערייל פישמאן....

— אזוי שפעט? — האט ער אויף איהם אנגעשטעלט די אויגען.

— איך וויל ביי דיר היינט נעכטיגען. איך האב נאך אלץ קיין דירה ניט.. וועסט דאך מסתמא ערלויבען.

— נעכטיגען? — האט שמעון ארויסגעשטאמעלט — ניט יוסענדיג וואס וויטער צו זאגען...

— יא, איבערנעכטיגען... — האט פישמאן בעשטע־ זיגט.

— עס איז דאך אבער ניטא קיין קישען... האט שמעון נעפרופט ראטעווען זיך...

— עט, ביזט א שוטה... איז פישמאן שוין אין זיין רא־לע אריין, וואס זיינען מיר עפעס בורזשוקעס... א סאפקע האסטו, וואס דארף מען בעסער?

און פישמאן איז געבליבען נעכטיגען און דאס ערשטע

מאל, נאך זעהר א לאנגע צייט, האט שמעון ניט געזונגען פאר'ן שלאף...

אויף מארגען, אז שמעון איז אויפגעשטאנען, איז שוין פישמאן ניט געווען. וויסענדיג, אז קיין פריהשטיק וועט ער ביי שמעון'ען ניט קריגען, איז ער עס אוועק זוכען ערגעץ אנדערש.

שמעון איז צוגענאנגען צו דער סאפקע און האט זיך דערמאנט, אז אויסער פישמאנען האט ער נאך צעהנדליגער חברים, וואס האבען ניט קיין דירות און אז זיי וועלען זיך דערווייסען, וועט ער האבען אלע נאכט א פארשוין אויף שלאפען. אבזאגען וועט ער ניט קענען. ווי אזוי זאגט מען אב, אז עס שטעהט אין א צימער א סאפקע א נאכט ליידיג?... געה דערצעהל דעם עולם א מעשה, אז דו האסט ליעב יחידות, אז דו קענסט ניט זינגען פאר א צווייטען...

און שמעון האט געקוקט אויף דער סאפקע און עס האט איהם אנגענומען א שרעק... אין מח האט שוין געארבייט א גע־דאנק:

— זוכען א נייע דירה, וואו עס איז פון קיין סאפקע קיין זכר ניטא...

דער מאדנער.

(געווידמעט ל. נ.)

דער פּאלטאַ, וואָס זיסעל טראָגט שוין דעם צעהנטען ווינטער, איז אייגענטלעך ניט געווען קיין ווינטערדינגער אין פולען זין פון דעם וואָרט. אויסער דעם, וואס ער איז געווען העל, האָט ער אויך ניט געהאט קיין וואטע. אבער קיין זומערדינגער האָט ער אויך ניט געקענט הייסען. דער געוואנדער פון איהם איז געווען גראָב און האָריג און דאָס האָט איהם צוגעגעבען א חאראקטער פון א הערבסט אדער פריהלינגס־מאנטעל. זיסעל אליין האָט איהם אבער גערופען מיט א וויצעלע „דער פּאָרעווער מאנטעל". און האָט ערקלערט, אז מיט'ן שכל, דארף ער אזוי הייסען, ווייל אזא מאנטעל קען מען טראָגען אין אלע פיער צייטען פון יאָהר און אפילו צודעקען זיך מיט איהם איז אויך ניט שלעכט. אז דער מאנטעל דעקט אין א קאלטער נאכט זיכער צו, זעהט עס טאקע אוים ווי אן עכטע קאלדרע. אמת, די פּאָר ארבעל שטערען דער אלגעמיינער הארמאָניע, נאָר ווער דארף עס אזוי נאָהענט צוגעהן בעטראכטען? דער עיקר איז דאָך, ווי אזוי די זאך זעהט אוים פון דער ווייטען...

עס פערשטעהט זיך, אז אזא מאנטעל מיט אזוינע מעלות. האָט זיסעל געוואוסט ווי צו שעצען. מאָמער פלעגט איהם אמאל איינער פון זיינע בעקאנטע בעמערקען:

— שוין צייט אייך, פֿאני זיסעל, א נייעם מאנטעל צו מאכען.

פֿלעגט זיסעל א קוק טהאָן אויף זיין מאנטעל, אויפהויבען דעם קאָלנער, וואָס איז געווען זעהר א הויבער, אריינלעגען א ר ן ארבעל אין צווייטען און מיט א זיעגערישען טאָן ענטפֿערן:

— וואָס? א שלעכטער מאנטעל? —

יענער פֿלעגט א שמייכעל טהאָן און געפֿינען, אז דער מאנטעל איז ווירקליך גוט.

— דאָס גלויבט, וואָס א נייער מאנטעל דארף קאָסטען האָב איך וואו אהין צו טהאָן — פֿלעגט נאָכדעם זיסעל צוגעבען מיט א גוטמוטיגען טאָן און מען האָט געוואוסט, אז זיסעל, אָט דער אלטער בחור, אָט דער „מאָדנער", וואָס ארבייט ערגעץ פאר א פירמע און פערדיענט פיעל געלט, טהוט מיט מענשען גרויסע טובות און אויף זיך אליין קוקט ער גאָר נישט.

און דאָך האָט זיך געטראָפען מיט זיסלען א סיבה און ער האָט נעפעלשט אין זיין מאנטעל און אָנגעטהאָן א פוטער...

— ווי קומט צו אייך, פֿאני זיסעל, א פוטער? — האָט איהם יעדער בעקאָנטער, דערזעהענדיג דאָס ערשטע מאל אין פוטער, פערוואונדערט געפרעגט — איהר זענט שוין צום שכל געקומען?...

און זיסעל האָט מיט א פערשעמטען שמייכעל געדארפט דערצעהלען א מעשה, וועלכע איז איהם נעווען זעהר ניט אייגענעהם. עפעס אייגער, זיינער א ווייטער בעקאָנטער, וועלכער האָט נויטיג געדארפט גלויבט, נאָר בארגען ביי איהם האָט זיך יענער געשעמט, האָט איהם פערקויפט דעם פוטער, מיט א תירוץ, אז ער איז אויף איהם ענג.

— איך האָב איהם נעמוזט קויפען... איהר פערשטעהט? — האָט ער זיך פערענטפערט.

די בעקאנטע האבען פערשטאנען און זיינען געווען זעהר צופריעדען, וואס ענדליך האט גאט געהאלפען און זייער גוטער זיסעל איז געווארען א מענש...

— גוט א פוטער, הא, וואס? — האבען זיי איהם גע־פרעגט.

— גוט איז גוט — האט דער אלטער בחור מיט א נאאי־וועז קינדערשען שמייכעל געענטפערט... אבער...

— אבער וואס?

— אבער איך שעם מיך...

די בעקאנטע האבען זיך פערנאנדער גענאכט.

— כ'לעבען איך שעם מיך... ווי קומט צו מיר א פוטער?

די בעקאנטע האבען ווידער געלאכט: טאקי א „מאדנער". מען זאל זיך שעמען צו טראגען א פוטער! הלואי וואלט יעדער פון זיי געהאט א פוטער וואלט ער גאר אן אנדער שטאלץ בע־קומען. די ערד וואלט אונטער איהם געציטערט...

און לכבוד דעם פוטער, וואס זיסעל האט אנגעטהאן, האט דער ווינטער ארבעגעשיקט א שטארקען פראסט, וואס האט עט־ליכע טעג נאך אנאנד מיט א קאלטען פייער געברענט. זיסלען, געהענדיג אין גאס, וואס האט גערוישט פון מענשען, צווישען וועלכע ער האט גראד ווי אויף צולהכעים פיעל לייכט געקלויד־טע בעגעגענט, האט זיך געדאכט, אז ער איז אין דעם פראסט שולדיג, און האט ניט געקענט קוקען גלייך אין די אויגען די ארימע, לייכטגעקלוידעטע דורכגעהער, וואס האבען זיך גע־קנייטשט אין דרייען פאר קעלט. וועז ער וואלט געטראגען זיין „פאראווען מאנטעל" וואלט ער שוין צו א מאנכען צוגענאנגען און געפרעגט:

—וואס, קאלט, פעטערקע?

אבער אין דעם פוטער האט ער קיין מוטה ניט צוצוגעהן אום צו ריידען, ווי זיין שטייגער איז, א ווארט. דער פוטער מאכט א מחיצה צווישען איהם און די אלע ארימע. און א פער־

שעמטער לויפט ער דורך די גאס, סטארענדיג זיך קיינעם אין די אויגען ניט אריין צו קוקען. ער קען זיך אבער ניט אויפהאלטען, בעגענענדיג אן ארימען טרעגער, האט ער ווי פערשולדיגט א פרעג געטהאן: קאלט הא?... דערהערענדיג א קרעכץ אנשטאט אן ענטפער, איז זיסלען א קעלט דורכגעלאפען דורכ'ן פוטער, און ער האט עפעס בעשלאסען...

* * *

אויפ'ן פינסטען טאג, אלס דער פראסט האט זיך געשטארקט, האט מען זיסלען צוריק געזוכט אנגעטהאן אין זיין אלטען מאנטל.

— ווייסט אין אלטען? — האט איהם א בעקאנטער געפרעגט. — איהר וועט דערפרוירען ווערען — אזא פראסט!

— עט, האט זיסל מיט א זיכערען טאן געענטפערט, — אהן א פוטער ווערט מען ניט דערפרוירען, אבער אין א פוטער ווערט מען אבגעריסען און פערפרעמדט פון ארימע ברידער, און אהן זיי איז קאלט אין בעסטען פוטער. יעצט איז מיר גאנץ ווארים...

דער בעקאנטער האט געקוועטשט מיט די פלייצעם און אין געדאנק אויף זיכער בעשלאסען:

— „ניט נאר א מאדנער — א משוגענער!...

לאזענדיג דעם בעקאנטען מיט זיין מיינונג איבער איהם, האט זיך זיסל געלאזען גהן. ער האט גלייך בעמערקט ביי א דאג שטעהן א טרעגער, וועלכער האט דא געקלאפט מיט די פיס, דא געפאטשט א האנד אין א האנד, דא אונטערגעשפרונגען און נאך אזעלכע סגולות צום פראסט. זיסלען האט עם געריהרט, אבער אויך געפעלען נעוואהרען. אין זיינע אויגען האט זיך בעוויעזען דאס אלטע גוטע פייריל און האט זיך נעוועגרט צום טרעגער:

— וואס, פעטערקע, קאלט?

— קאלט, קאלט! — האָט דער טרעגער ווי פרעהליך נע־ענטפערט.

— נישקשה! מיר וועלען ניט דערפרוירען ווערען! — האָט זיסעל גוטמוטהיג געענטפערט.

— עט, דערפרוירען ווערען! ווער זאָגט עס? דעם ערש־טען ווינטער בעגעגען איך דען? — האָט דער טרעגער, מאַ־כענדיג זיינע סגולות פאר איין וועגס נערעדט.

און זיסעל איז מיט א ליעדעלע פרעהליך ווייטער אוועק־געגאַנגען, לאכענדיג פון זיך אליין ביים נעראַנק, אז ער האָט פיער טעג א פוטער געטראָגען.

— עס איז טאַקע געווען א משוגעת! — האָט ער הויך אויפ'ן קול זיך מתורה געווען...

די בריידער.

שוין עטלעכע טעג, אז לייב מינקין האָט זיך געפיהלט, ווי צעבראכען און האָט קוים געקענט איינזיצען אין קאנטאָר ביי דער ארבייט וואו ער האָט געשריעבען, ווי א מאשין, עפעס אזוינע צעטלעך, אלץ מיט איין נוסח. ער האָט אבער זיך אָנגעטהאָן כחות צו דערציהען ווי עס איז ביז דעם צוואנציגסטען, ווען ער נעהמט אָב די צוואנציג רובל שכירות. ווייל אוועקלעגען זיך אין א פרעמדער שטאָדט ביי פרעמדע מענשען אהן א גראָשען, האָט ער מעהר מורא געהאט ווי פאר דער קראנקהייט אליין. דאָנערשטאג פאר נאכט האָט ער, קוים האלטענדיג זיך אויף די פיס, בעקומען די צוואנציג רובל, גראָר אויסציג זיבעהנע רובל. ער האָט זיי מיט ליעבשאפט איבערגעצעהלט, אריינגעלעגט אין דער שטארקסטער קעשענע און האָט זיך גלאָזען געהן אויף זיין קוואטיר.

קומענדיג אויף דער קוואַרטיר, איז ער אריין אין זיין קליין קאמערל. די צוואנציג אייגציגע רובל האָט ער איינגעבונדען אין א טיכל, האָט זיי אוועקגעלעגט אונטער דער קישען און האָט זיך גלייך אוועקגעלעגט אין בעט, טאפענדיג די געלד מיט דער האנד אונטער'ן קישען...

איבערהויפט האָבען איהם געבראָכען די פיס און ווי ער האָט נערענקט פון אמאל, בשעת ער איז נאָך אין דער חיים

געווען, האָט מען איהם ביי אזא פאל געשמירט די פּים מיט ארָאמאנטעם עסיג.

„עס וואלט איצטער אויך גוט געווען — האָט ער א טראכט געטהאן — אבער ווער?"

ער האָט וויעדער מאשינאל אנגעטאפט אונטער'ן קישען דאם טיכעל מיט דעם געלד.

„זיי וועלען שמיערען"! — האָט ער זיך אליין געענטפערט — זיי זיינען יעצט מיינע קרובים: צוואנציג ברידער!...

ער האָט ארויסגענומען דאם טיכעל פון אונטער קישען און האָט פונאנדערבינדענדיג עם, יעדער רובל אנגעטאפט. זיי זיינען געווען קאלט, אבער מינקין האָט אויף זיי געקוקט, ווי אויף אמת'ע ברידער.

„דו, ברודערל, האָט ער נערעדט צו איין רובל, וועלכען ער האָט ארויסגענומען פון טיכעל, וועסט מיר רופען א פעלדשער. דו ביזט דאָך א גוטער, הא?

דער רובל האָט, שווייגענדיגער־הייט, מסכים געווען.

באלד איז דאם שטוב־מיידעל, וועלכען מינקין האָט מיט א שוואכען קול אריינגערופען, ארויסגענאנגען קויפען ארָאמאנטעם עסיג און רופען א פעלדשער.

דער פעלדשער, וועלכער איז אין א האלב שעה געקומען, האָט ווי ברוגז איהם בעטראכט, געהייסען ווייזען די צונג. און אז מינקין האָט איהם געזאגט פון זיין פערלאנג אויסצושמירען איהם מיט ארָאמאנטעם עסיג, האָט ער זיך אנפאנגם טרוקען אבגעזאגט. אבער אז מינקין האָט מיט א קרענקליכען שמייכעל איהם א זאג געטהאן, אז פאר זיין פריינדשאפט וועט ער איהם גוט בעדאנקען, איז דער פעלדשער מרוצה געווארען און האָט איהם זעהר שטארק געריבען די פים מיט'ן עסיג, אזוי שטארק, אז מינקינען האָט אזש וועה געטהאן.

בעצאהלט האָט איהם מינקין מיט א גאנצען האלבען רובל, פון דער רעשט, וואס דאם מיידעל האָט געבראכט. דער פעלד־

שער איז פלוצים איבערגעביטען געוואָרען, האָט איהם געגומען נאָך אמאל ארומקוקען, טאפען דעם שטערן און געזאָגט, אז קיין סכנה איז ניטא, פון דעסטוועגען דארף מען רופען מאָרגען פריה א דאָקטאר.

אז דער פעלדשער איז ארויס איז אריין די בעל־הבית'טע, א פרוי אין די מיטעלע יאָהרען מיט א שטרייגנגען קוק.

— איהר קלעהרט א פנים אוועק צו לענגען זיך, האָט זי א זאָג געטהאָן — וואָס איז דאָך אייך — אפשר אין שפיטאל?...

מינקין האָט פאר שפיטאל זיך זעהר דערשראָקען, און מיט בעטענדע בליקען האָט ער איהר געענטפערט, אז ער וועט זיך סטאַרען וואָס גיכער געזונד ווערען... און געלד — האָט ער מוסיף געווען — האָב איך גענוג...

— ווער רעדט וועגען געלד — איז די בעל־הבית'טע וויי־כער געוואָרען. אפשר א זוף אויפקאָכען אייך. גיט אויף מילך און אויף גרויפען.

מינקין האָט אפילו עסען ניט געוואָלט, אָבער כדי צו ווייזען דער בעל־הבית'טע, אז ער האָט געלד און זשאָלעווטע ניט האָט ער ארויסגענומען, ליענענדיגערהייט, דאָס טיכעל מיט דעם גאנצען געלד, האָט איהר איבערגענעבען א רובל און האָט געזאָגט.

— קויפט, נאָר גוטע.

— ווי דען? פאר א חולה מוז אלץ זיין גוטע, האָט די בעל־הבית'טע געזאָגט, בעקוקענדיג דעם רובל פון אלע זייטען, און איז ארויס.

פון רובל האָט זי איהם געבראכט צוריק אכטציג קאָפּי־קעס, און מיניקין איז געווען צופריעדען, וואָס ז י האָט אודאי א צעהנערל פערדיענט. וועט זי איהם אין שפיטאל ניט טרייבען...

אויף מאָרגען פריה איז געקומען דער פעלדשער. די בעל־הבית'טע איז גלייך נאָך איהם אריינגעגאנגען.

— נו, וואס מאכט אונזער חולה? — האָט זי איהם גע־פרעגט.

— אָט וועלען מיר איהם בעקומען, וועלען מיר זעהן!— האָט דער פעלדשער זעהר צופריעדען, כמעט ווי פרעהליך ארויסגערעדט.

מינקין איז געווען, כאָטש דער קאָפּ האָט איהם שרעקליך וועה געטהאָן, זעהר גליקליך מיט דער פרייַנדשאפט פון זיי ביידען און האָט אינסטינקטיוו אונטערגעלעגט די האנד אונטער דעם קישען, וואו ער האָט אָנגעטאפט דאָס טיכעלע מיט דעם געלד...

דער פעלדשער האָט איהם אויסגעמאָסטען די הויז און די בעל־הבית'טע איז די נאנצע צייט געשטאנען און געווארט, ווי עס וואלט געווען איהרער אן אייגענער זוהן.

— וויפיעל? — האָט זי בעזאָרגט געפרעגט, אז דער פעלדשער האָט דעם נראדוסמעסטער ארויסגעצויגען.

— אי — וואַ! — 38 מיט 3 צעהנטעל!

— מעג ער עפּעם עסען?

— בלויז אביסעל הינערשע זופּ — האָט דער פעלדשער גע'פּסק'נט.

מינקין האָט דעם פעלדשער ווידער שעהן בעצאָהלט און האָט איהם דערפאר נעבעטען, אז ער זאל שיקען א גוטען דאָק־טאָר.

— דעם בעסטען! — האָט דער פעלדשער פערזיכערט — אין א פּאָר שעה ארום קומט ער צו אייך.

אז דער פעלדשער איז ארויס, איז די בעל־הבית'טע צו־גענאנגען צו מינקין'ען און געזאָגט:

— ניט אהער נעלד, וועל אייך אייך קויפען א שטיקעל פרישע הוהן. נאָר ניט עסען, קענט איהר נאָך פערשוואכט ווערען.

— א, אייך דאנק אייך, אייך דאנק אייך! — האָט מינקין

שוואך אבער בעגייסטערט געוואנט. און האט ארויסגענומען א גאנצען רובל פון טיכעלע.

— איך וועל אייך ברענגען רעשט! — האט די בעל־הבית'טע פערזיכערט, חאטש מינקין האט ניט פערשטאנען, צו־ליעב וואס זאגט זי דאס. אודאי וועט בלייבען רעשט!

אין א שעה ארום האט די בעל־הבית'טע איהם אריינגע־טראגען 30 קאפ. רעשט און געפרענט: וואס מאכט ער.

מינקין האט זיך עפעס זעהר געשעמט צו קוקען איהר אין די אויגען און האט קוים געענטפערט:

— נישקשה...

— הוהן איז היינט, א קלאג נאך זיי, פייער און פלאם.

— האט די בעל־הבית'טע א זאג געטהאן און איז ארויס קאכען פאר איהם די זופ.

אין א פאר שעה ארום איז געקומען דער דאקטאר. ער האט איהם אויף גיך בעטראכט, געשטעלט עטליכע שאלות און גע־בעטען א טינט און פען.

אנשרייבענדיג עטליכע וועדטער, האט ער זיך אויפגע־שטעלט.

מינקין האט איהם ליגענדיג אויסגעצויגען די האנד; דער דאקטאר האט ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער ארויסגענומען פון דארט א רובל און ווי אן אמת'ער קונצען־מאכער אריינגע־וואַרפען ערגעץ איז א קעשענע, זאגענדיג גלייך נאך דעם קונץ א פאר פרייגדליכע וועדטער, פון וועלכע מינקין איז געריהרט געוואָרען.

„גוט וואס עס איז אויסגעפאלען בשעת איך האב אבגענומען די שכירות", האט ער א טראכט געטהאן, אז דער דאקטאר איז ארויס.

באלד איז אריין די בעל־הבית'טע.

— מען מוז דאך געהן מאכען דעם רעצעפט, — האט זי מיט מוטערליכע בעזארגונג געזאגט, פערקנייטשענדיג דעם

פנים — וואר ווייס, ווי פיעל דער רעצעפט קען אין אפטייק אנטרעפען — ד ע ר דאקטאר פערשרייבט אזוינע טייערע רעצעפטען!

— ממה־נפשך, נאט אייך צוויי רובל! — האט מינקין געזאגט, גראבלענדיג זיך קוים אין טיכלע און דערלאנגענדיג איהר צוויי זילבערנע רובל'ס.

— פון דעסטוועגען רעכען איך, אז קיין גאנצע צוויי רובל וועט ניט קאסטען! — האט זי געצווייפעלט. — ממה־נפשך — האט זי צוגעלענט, — וועל איך אייך ברענגען רעשט.

אין א שעה ארום זי איהם אריינגעטראגען א פלעשעלע אייגנעווויקעלט אין א בלאה פאפיער.

— סאר'א יקרות! — האט זי געקרעכצט — ניט אנדערש ווי צהן גילדען — חאטש גיב איהם א קרענק!

— מסתמא איז דאס א גוטע רפואה — האט מינקין איהר געוואלט ארויסנעהמען פון פערלעגענהייט, אין וועלכער זי האט זיך, לויט זיין מיינונג, געדארפט געפינען...

— אלע דריי שעה א לעפעל. נעהמט איצטער איינע, — האט די צוגענעבען אין א וויילע ארום.

— ווי אזוי זאל איך נעהמען, איך האב דאך ניט קיין לעפעלע? — האט ער קוים געוואגט צו בעטען.

— איהר וויילט א לעפעל, אט איך שיק אייך שוין.

דאס שטוב־מיידעל האט מיט א בייזער מינע אריינגעטראגען א לעפעל.

— איך וועל אייך בעפרידיגען! — האט ער נעריהרט ארויסגערעדט.

דאס שטוב־מיידעל איז שטעהן געבליבען אוז האט שוין פרייגדליכער געפרעגט:

— אפשר עפענען אייך דאס פלעשעלע?

— נו, אויב איהר וויילט זיך מטריח זיין!

דאס שטוב־מיידעל האט איהם אויפגעעפענט דאס פלע־

שעלע, און האָט אַנגענאָסען א לעפּעל און איהם צוגעטראָגען צום בעט.

די רפואה איז געווען א ביטערע און האָט גערעסען אין האלז, אבער אז דאָס שטוב־מיידעל האָט איהם געפרענט האלב־לאכענדיג:

— נו, עפּעס גוט?

האָט ער געענטפערט:

— זיס.

צוליעב וואָס, האָט ער אליין ניט געוואוסט.

אין א פּאָר שעה ארום האָט איהם די בעל־הבית'טע אריינ־געטראָגען אין א טעלער עטליכע לעפּעל זופ.

— עס איז פארהאן אפילו נאָך א ביסעל — האָט זי גע־זאָגט, — נאָר איך האָב מורא, אז עס קען אייך פערשאדטען.

וועגען דער הוהן אליין און וועגען דעם האלבען רובל רעשט פון דעם רעצעפּט, האָט זי ניט דערמאָנט און מינקין האָט זיך שטארק געוואונדערט דערויף, אבער געפרענט האָט ער ניט. „נאָך בעסער — האָט ער געטראכט, — וועט זי מיך ניט טרייבען אין שפיטאל"...

אויף אזא אופן האָט זיך געצויגען א וואָך.

אז נאָך דער וואָך איז די בעל־הבית'טע אין דערפריה אריין צו איהם, איז ער געלעגען שטארק פערטראָגען מיט אָפּע־נע אויגען צום באלקען און האָט גערעדט פון היץ.

— מיינע ברידער? וואו זיינען מיינע צוואנציג זילבער־נע ברידער... ניטא... איין זילבערנער ברידער!...

— אוי וועה איז מיר, ער איז דאָך גוט קראנק! — האָט זי פאר זיך א מורמל געטהאָן.

זי האָט אונטערגעלעגט די האנד אונטער דער קישען און האָט אין טיכל אָנגעטאָפּט א לעצטען רובל.

„קיין געלד האָט ער שוין אויך ניט. — האָט זי א מורמל

נעטהאן, — „מען מוז איהם אוועקפיהרען אין שפיטאל".
— איהר וועט פאהרען אין שפיטאל? פאני מינקין?
מינקין האט ניט נעענטפערט. ער האט אלץ נערעדט:
— וואו זיינען מיינע צוואנציג ברידער?... הא? די ברי־
דער מיינע...
— אן עסק! — האט זי זיך פערקרימט און איז ארויס
דינגען א דראזשקע אוועקפיהרען איהם אין שפיטאל.

שטילע טריט.

הערד פינקעלקרויט, ביי וועמען שוואכמאן, א אידישער לעהרער, האָט מיט א פּאָר וואָכען צוריק בעקומען א לעקציע. האָט געוואוינט אין די ווייטע גאסען פון דער גרויסער שטאָדט. געהענדיג אויף דער לעקציע, פלעגט שוואכמאנען אויסקומען דורכצוגעהן אייניגע שטילע גאסלעך, וואו עד האָט געקענט אונגענשטערט און פריי בעטראכטען זיך טיעפער און ערנסטער; למשל, ארומקוקען דעם אלטען רבק; איבערצוהלען די פלאמעס, וואָס דער רבק האָט פערמעגט; פרובען זיך א לייכיערע אבריען מיט די גרויסע נעגעל, וואָס שוואכמאן האָט שטענדיג געטראָגען; צוטראגען א פוס נאָהענט צום אויג און זעהן, וואָס עם טהוט זיך „דאָרטען" מיט די פערעמלעך, וואָס שלעפען זיך פון די אויסגעמוליעטע הויזען; וועלכע פון זיי אבריי־סען אוז וועלכע פערבויגען, אויב ס'איז מענליך... ארָאבנעהמען דאָס אלטע היטעל פון קאָפּ און א פיהר טהאָן איבער איהם מיט'ן ארבעל; אויסרייניגען די נאָז און אבווישען מיט דער לינקער זייט פון רבק. מיט איין וואָרט אבטהאָן אלע ארבייט, וואָס זיינען אפשר נויטיג אויף אין די רוישענדע גאסען, וואו עם געהען פיעל מענשען, אבער אונמענליך. אז שוואכמאן פלעגט פארטיג וועדען מיט דער ארבייט, פלעגט נאָך איהם בלייבען

צייט צו בעטראכטען דעם „עצם זיך", צוהערען זיך צו יעדער בעוועגונג זיינע.

און בעטראכטענדיג מיט גרויס אויפמערקזאמקייט דעם „עצם זיך", האָט ער איינמאָל, נעהענדיג אין די שטילע נעסלעך, בעמערקט אין זיך א ווילדע ענדערונג און ער האָט זיך שטארק דערשראָקען. נעמליך, ער נעהט און נעהט, און די טריט זיינע הערן זיך ניט, פונקט ווי א שאטען וואלט זיך אומגערוקט. עפעס לאָזט זיך קיין שום קלאנג ניט הערן נאָך יעדען טריט זיינעם.

ער האָט זיך נעסטארעט וואָס שטארקער צו טרעטען מיט די פים אויפ'ן טראָטואר, עס האָט אבער ניט נעהאָלפען: קיין קלאנג איז נאָכ'ן טריט ניט ארויס.

— וואָס איז דאָס? — האָט ער מיט שרעק זיך אליין נעפרעגט און זיך נעווואָלט דערמאָנען צי איז ביי איהם נעווען אלע מאל אזא שטילער טריט און ער האָט עס ניט בעמערקט, אדער ער איז איצט שוואך נעווארען און האָט לויידענדיג די נאנצע יוגענד, זיינע כחות פערלאָרען?

ער האָט זיך נעלאָזט נעהן גיכער און האָט פון זיך אליין נעלאכט, וואָס אזא נארישקייט בעאונרוהיגט איהם. פון וואנען איז עס נעדרונגען, אז א טריט מוז זיך הערען, וואו שטעהט עס נעשריבען?

זיין לאכען האָט איהם אבער ניט נעהאָלפען. דער פערלאנג צו הערען א קלאנג נאָך יעדען טריט האָט איהם אינגאנצען בערשט, און ער האָט נעטרעטען מיט די לעצטע כחות, דרייקענדיג די שיך אן די שטיינער פון טראָטואר. ער האָט די פים הויך נעהויבען און מיט אימפעט אראָבנעלאָזען, פונקט ווי ער וואָלט זיך די סאָלדאטישע מארשיראָווקע נעלערנט. עס האָט איהם דאָס אויך ניט נעהאָלפען, קיין וויעדער־קול האָבען זיינע טריט אלץ ניט נענעבען.

— אט נעהט עמיצער, מען דארף זיך צוהערען צו זיינע

טריט! — האָט שוואכמאן ווי דערפרעהט זיך, דערזעהענדיג פון דערווייטענס, ווי איינער לאָזט זיך געהן קענען איהם.

דער מאן, וואָס האָט בעראפט פארבייגעהן, איז געווען ווייט פון שוואכמאנען און ער האָט אָנגעשטרענגט אויפמערקזאם די אויערען צו חאפען אויף ריכטיג דעם קלאנג.

— טריק—טראָק, טריק—טראָק! — איז דער מאן פערבייגאנגען, קלאפענדיג מיט די שיך אן שטיינערנעם טראָטואר.

שוואכמאנען האָט זיך געראכט, אז דער דורכגעהער האָט אויף איהם געקוקט מיט פעראכטונג, און ער איז נאָך געפאלגענער ביי זיך געווארען.

— אָט דאָס איז א טריט! — האָט ער מיט קנאה געטראכט און מיט דאָרשטיגע בליקען בעגליט דעם דורכגעהער, פון וועלכען עס האָבען זיך נאָך געהערט די פעסטע טריט:

טריק—טראָק. טריק—טראָק!...

— עס פערשטעהט זיך, א טריט מוז מען הערען, — האָט שוואכמאן טרויריג פאר זיך געמורמלט, אין מוח איז איהם דורכגעלאָפען א שורה פון א העברעאישען געדיכט:

„איך הער שוין די מעכטיגע טריט פון מיין פאָלק!“

און שוואכמאנען האָט זיך מאָדנע פערוואָלט, אז זיינע טריט זאָלען אויף ווערען מעכטיג, אז יעדער פערבייגעהער זאָל איהם הערען און בעמערקען...

צוקומענדיג צום הויז, וואו פינקעלקרויט האָט געוואוינט, האָט זיין הארץ מעכטיג אָנגעהויבען צו קלאפען: „ווער וויים וואָס פאר איין פערענדערונג אין מיר איז פארגעקומען“. איהם האָט זיך געראכט, אז ווי ער וועט נאָר די שוועל איבערטרעטען, וועט די דיענסט, די ערשטע דערזעהענדיג איהם, א פאטש געבען מיט די הענד, אויסגלאָצען די אויגען און וועט זיך צושרייען:

— וועה איז מיר, א געשטאָרבענער לעהרער!

— טפו, — האָט ער פאר שרעק אויסגעשפיגען און מיט ציטערנדיגע הענד האָט ער א ציה געטהאָן דאָס גלעקעל.

די דיענסט האָט איהם געעפענט. אריינגעהענדיג אין קאָרידאָר, האָט ער דערפיהלט אז ער איז איצט בלאָסער, ווי געוואהנליך. ער האָט נאריש געקוקט אויף די דיענסט, זי האָט אויף איהם צוריק געקוקט און געשמייכעלט. איהם האָט זיך געדאכט, אז „דאָס" איז שוין...

ער האָט זיך גלאָזט געהן צום תלמיד און האָט זיך וויעדער אָנגעהויבען צוהערען צו זיינע טריט. קיין קלאנג איז אָבער איצט אויף ניט ארויס און איהם האָבען זיך פאר שרעק די פים געוויעגט.

— זאָל זיך חאָטש עפעס א שאָרך הערען, רבונו של עולם!

— האָט ער אין דער שטיל געווויינט...

ער איז אריין אין זאָל. די מאָדאָם איז געזעסען מיט אָראָבגלאָזענע אויגען און האָט גלעזען די צייטונג.

— יאָשע איז אין צימער? — האָט דער לעהרער שוואָך געפרעגט.

— אוי! — האָט זיך די מאָדאָם מיט שרעק א חאָפ גטהאָן. — ווי איהר האָט מיך דערשראָקען! איך האָב גאָר ניט געהערט, ווי אזוי איהר זענט אריינגענאנגען...

„מען הערט מיך ניט אריינגעהן!" איז שוואכמאנען, ווי א קויל דורכגלאָפען איבער'ן קאָפ און איהם איז חיים געוואָרען...

* * *

די אורזאכע פון דעם וויללדען אונגליק איז שוואכמאן דערגאנגען ביי דער נאכט פאר'ן שלאָף, וועז ער האָט די קאמאָשען זיינע אויסגעטהאָן און זיי בעטראכט, אוז ער האָט זיך געוואונדערט, ווי אזוי האָט ער דאָס גלייך ניט פערשטאנען און ווי אזוי האָט ער עס פריהער ניט בעמערקט: די קאמאשען האָבען

ממש ניט קיין ברעקעל פֿאַרשוווע און ניט קיין ברעקעל זויל. ווי אזוי קען זיך נאָר הערען א קלאנג?

די נייע ענטדעקונג האָט איהם אפילו אביסעל רוהיגער נעמאכט, נאָר דער אומזיסטער בייטאָגיגער שרעק האָט איהם די נערוועז אויפגערעגט, און ער האָט ניט געקענט איינשלאָפֿען. ער איז געלעגען מיט אָפענע אויגען צום באלקען און געקלערט. „דער גאנצער כח איז ניט אין דעם מענשען אליין, נאָר אין זיי־נע שיך", איז איהם מיט אמאל אריינגעפאלען אין קאָפּ א געדאנק.

און די אידעע איז איהם שטארק געפעלען נעווארעז.

— דאָס איז גאנץ טיף! — האָט ער גערעדט מיט זיך אליין. — נאָך אמאל: דער מענש אליין, וואָס האָט אזוי פיעל כח, אזוי פיעל ענערגיע, וואָס קיין זאך איז פאר איהם ניט שווער, אָט דער מענש, אָט דער חכם (ביי דעם וואָרט חכם האָט ער זיך ברייט צושמייכעלט), אז ער זאָל אומגעהן אָהן פֿאַרשט־וועם און זוילען, בעמערקט מען איהם אפילו ניט, הערט מען ניט ווי ער גיהט — אויס מענש!... קומט אויס, אז דער גאנצער כח פון מענשען בעשטעהט נאָר אין די פֿאַרשוועם און די זוילען... א פיינע זאך!

—אייגענטליך איז דאָס ניט קיין גרויס אונגליק, — האָט ער זיך ווייטער גלאָזט אין חקירה — פאר א רובל לאָזט מען זיך מאכען פֿאַרשוועם און זוילען און מען וועלט ווערט ווידער א מענש, און אז מען גיהט, הערען זיך די טריט: טריק— טראָק, טריק—טראָק! און דו פיהלסט זיך ווידער שטארק.

דער גדאנק וואָלט שוואכמאנען אינגאנצען פרעהליך גע־מאכט, ווען ער וואָלט ניט געווען קלאָר אין זיין גלד־בייטעלע, אין וועלכען עס זיינען נאָר גלעגען צוויי קנעפלעך און עפעס א צעטל פון צערקיל, וואָס ער האָט גאָר אָהן א שום נויטיג־קייט גיהיט. וואס אנבלאנגט צו בארע גלד, האָט דאָס גלד־בייטעלע בדארפט נאָך גדולדיג וואַרטען צוויי וואָכען ביז'ן

„ערשטען", וועו שוואכמאן וועט מיט א פרעהליך געמיטה אהין עפעס אויף א טאג צי צוויי אריינלעגען.

און שוואכמאן האט זיך דערמאנט, אז נאך צוויי וואכען וועט ער זיך אזוי בעוועגען ווי א שאטען, אונבעמערקטערהייט אריינגעהן אויף דער לעקציע צו פינקעלקרויטען און אלע טאג איבערשרעקען די בעל־הבית'טע, און ער איז מיט א שווער נע־מיטה אנטשלאפען געוואָרען ערשט פיער א זייגער.

און איהם האט זיך גע'חלום'ט, אז ער נעהט ערגעץ אין א וויסטער נאם איינער אליין און קלאפט מיט אלע כחות מיט די פים אן טראטואר, נאר קיין שום קלאנג נעהט ניט ארויס, און ער געהט וויטער און וויטער און א קאלטער שוויים בעגיעסט איהם.

פלוצלונג וואקסען פאר זיינע אויגען אויס א חברה קונ־דיסים, איינער פון זיי לויפט פאראויס, האלט אויף די הענד א פאר גרויסע הילצערנע שיך און שרייט:

— עי, דו, קבצן, טהו אן די שיך, גיכער טהו אן, וועסטו נענעזען ווערען!

און די חברה קונדיסים בעפאלען איהם, וואַרפען איהם אום אויף דער ערד, ציהען פון איהם אראָב זיינע שיך און לאכען זיך ווילד פונאנדער.

— אהן זוילען, אהן פאדעשווענס, א געשטארבענער...

און די חברה קונדיסים ווערען פערשוואונדען. שוואכ־מאן בלייבט אליין ליגען, און ער פיהלט זיינע פים אנגעטהאן אין שווערע הילצערנע שיך. ער הויבט זיך קוים אויף, שטעלט זיך אוועק אויף די פים און לאזט זיך געהן און די שטילע נאם ווערט פערהילבט פון זיינע טריט:

— טריק—טראק, טריק—טראק!

* * *

אז שוואכמאן איז אויף מארגען געגאנגען צו פינקעל־קרויט'ן אויף דער לעקציע, האט ער זיך וויעדער צונעהערט צו

זיינע טריט, חאטש ער האָט נעוואוסט, אז עס איז אומזיסט זיין בעמיהען זיך, עס וועט זיך נאָר ניט הערען.

און געדולדיג האָט ער אָנגעהויבען צעהלען די טעג ביז צום „ערשטען", וועז ער וועט פערריכטען די שיך און דאמאָלס וועט ער געבען טריט ווי נעהעריג איז, ווי עס פאסט פאר א מענשען:

— טריק—טראָק, טריק—טראָק!

און ער האָט נעבענגט נאָך דעם קלאנג—

די ציניינערין.

ליזע איז א געוועהנליך מיידעל. זי האָט אפילו שווארצע אויגען און שווארצע האָר, נאָר וועניג מיידלעך האָבען דען שווארצע אויגען און שווארצע האָר? איהר וואוקס איז העכער פון מיטעלמעסיג, נאָר פיעלע חבר'טאָרינס איהרע זיינען פון איהר וואוקס. געענדיגט האָט ליזע גימנאזיום מיט 9—10 און אפילו מיט צוויי 12-ער, אבער וועניג חבר'טאָרעגס איהרע האָבען דען די זעלבע „באלען" בעקומען? ביכער לעזט זי די ניי־עסטע, טשירקאוו'ס, טשעחאוו'ס, גאָרקי'ס און אנדרעעוו'ס. אָבער אלע איהרע בעקאנטע און חבר'טאָרעגס האָבען די דאָזיגע אויטאָרען אויך געלעזען.

נאָך דעם אלעם איז זי פאָרט א געוועהנליך־מיידעל. דאָס הייסט, אז זי קומט זיך צוזאמען אויך א פערזאמלונג, אויך א באל, אדער אויך א האָכצייט, האָט זי ניט אזוינס, מיט וואָס זי זאל זיך קענען אויסצייכנען, ארויסווייזען זיך מעהר. ווי אנדערע: זי וועלט דערשלונגען אין די איבריגע געוועהנליכע מיידלעך.

דאָס אלעם ווייס ליזע און דאָס וויסען פערשאפט איהר שמערץ. אין דעם פּרט איז זי שווין ניט געוועהנליך. ליזע וואלט זועלען מיט עפעס זיך לאָזען מערקען. געפינענדיג זיך צווישען א סך, וואלט זי וועלען ניט געהערען צום סך, נאָר זיין אוי־

סער איהם. דאָס דאָזיגע געפיהל איז ביי איהר נעווען ענטווי־קעלט ביז קריינקליכקייט, און ווען די מענשען וואָלטען געווען פעהיגער צו קענען אריינדרינגען אין די פערבאָרגענע שפאָל־טען פון א צווייטענס נשמה, וואָלט אזא ווי ליזע בעטראכט וועי־רען טאקע פאר אן אונגעווענליכער און זי וואָלט אפשר זיך רוהיגער פיהלען און ניט שטענדיג געביסען זיין פון איהר ניט־צופריעדענגעשטעלטען געפיהל...

געטראָן האָט ליזע פיעל סגולות צו איהר „געווענליכ־קייט". ליידער זיינען אבער די סגולות ניט געווען אויסערליכע, וואָס מענשען זאָלען עס קענען באָלד מערקען, נאָר אינערליכע. צום ביישפיעל, געפינענדיג זיך אויף א באָל, אָדער אזוי צווי־שען א סך, וואו יעדער פלעגט ריידען, לאכען, וויצלען זיך א. ד. ד. פלעגט זי זיך גראָד אוועקזעצען אין אווינקל, געצוואונ־גענערהייט זיך פערטראכטען, און מאכען זיך פאר דאָמאָנטיש־טרוריג און כלומרשט ניט קוקען אויף קיינעם, נאָר אין זיך אינווייניג... אין אזוינע מינוטען איז זי אייגענטליך אונע־ווענליך געווען, דער סך אבער האָט עס ניט בעמערקט, ביז ליזען פלעגט אומעטיג ווערען דער ווינקל, און זי פלעגט ווי־ער־דער, ווי פאר כעס, זיך אויסמישען אין דעם פערהאסטען סך...

און דער וועהטאָג איז נאָך גרעסער געווען אין יענע פע־לען, ווען צווישען סך פלעגט זיך דאָס רוב איינע געפינען, וואָס האָט זיך יעדען געוואָרפען אין די אויגען און צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט. אין אזוינע מינוטען פלעגט ליזע איהר נע־ווענליכקייט טיעפער פיהלען און דער האס צו דער דאָזיגער אונגעווענליכער, וועלכער זי אליין האָט אין הארצען אינגאנ־צען מבטל געווען, פלעגט זיך צומישען מיט דעם וועהטאָג און דאָס געפיהל איז אונגעווענליך געווען. זי אליין איז אָבער־געווענליך נעבליבען און צוזאמען מיט דעם סך אויף ארום־געטאנצט ארום דער אונגעווענליכער, וועלכע איז געווען

שטאלץ, אבער נרויסמוטהיג, און פלעגט דאס רוב מיט איהר. מיט ליזען, זיך פרייגדליך בענעהן...

* * *

אין דעם קריין, וואו ליזא האט זיך נעפונען האט מען בע־שלאסען צו מאכען א באל. איינע א לוסטיגע, פרייליך, מיידעל, ליזא'ס א נאהנטע פרייגדין, האט נעראטען, אז דער באל זאל זיין אין קאסטיומען.

דער אנטראג איז אנגענומען נעוואָרען, און ליזע, וועלכע האט נעהאט שווארצע אויגען און שווארצע האָר, האט לויט דער עצה פון א נאהענטער פרייגדין, נענומען א קאסטיום פון א ציגייגערין.

איהרע לאנגע שווארצע האָר האט זי בריט פערנאנדער־נעקאמט און אין כלומרשטדיגער אונאָרדנונג צעוואָרפען אויף די פלייצעס. אויפ'ן מיטען קאפ האט זי צוגעשפילעט א בלוט־רויטע, בריטע סטיינגע, אויסגעזוצט אין נעקינסטעלטע בריל־יאנטען, וועלכע האבען נעפינקעלט מעהר ווי נאטירליכע. אי־בער די אקסלען האט זי איבערגעוואָרפען א רויטע טוך.

אזוי איז זי ערשיענען אויפ'ן באל... ביי דער נארדעראב האט זי דערפיהלט, ווי דער נארדעראבער, צונעהמענדינ ביי איהר דעם מאנטעל און דערזעהענדיג זי אין איהר קאסטיום, קוקט אויף איהר מיט נייגערינע בליקען און שמייכעלט צופריע־דען.

ליזא האט זיך ווי דערשראקען און נעפרעהט און מיט דעם נעמישטען נעפיהל איז זי אריין אין זאל.

— בראוא! בראוא! — האט איהר בענגענט א נאנצע מחנה יונגע לייט.

זי האט זיך אנפאנגס פערלאָרען. פון איהר פערווירונג האט איהר נעראטעוועט א חבר'טע, וועלכע איז צו איהר גלייך צוגענאנגען.

— אוי, ווי שעהן דו ביזט! ווי אינטערעסאנט!

— טאקי? — האָט ליזא נאָאיוו געפרענט און דאָס האַרץ האָט איהר אָנגעהויבען צו קלאפען.

— וואונדערליך! זעה, ווי אלע קוקען אויף דיר.

ליזא האָט אויפגעהויבען די אויגען און האָט זיך בעגעגנט מיט הונדערטער בליקען. זי'האָט די אויגען געמוזט צוריק אראָבלאָזען. באלד איז זי אָבער געוועהנט געוואָרען.

אין א ווייל ארום איז צו איהר צוגענאנגען א יונגער מיזן, פון די אונגעוועהנליכע, וועלכער פלענט איהר ביז אהער קיינמאל ניט בעמערקען.

— איך וויל האָבען דאָס גליק, פרייליין, מיט אייך דער ערשטער צו טאנצען.

און איידער זי האָט צייט געהאט צו ענטפערן, איז צוגענאנגען נאָך איינער, און מיט א ליעבליכען שמייכעל, קוקענדיג איהר גליך אין די אויגען, האָט ער ניט געוארטט, נאָר ווי געזונגען:

— שעהנע ציגיינערין — ערלויבט מיר זיין גליקליך אייניאל אין קורצען, נאריישען לעבען... ניט ענטזאגען זיי מיר צו טאנצען מיט איהנען דער ערשטער...

— שוין בעשטעלט! — האָט דער ערשטער מיט אן ערנסטער, אָבער גליקליכער מינע זיך אָנגעוראפען.

זי האָט געטאָנצט מיט ביידען. ביידע זיינען איהר געווען נעפעלען. זיי האָבען ביידע אזוי ווייך געדריקט זי צום ברוסט, אזוי ליעב געקוקט אין די אויגען, אזוי זים־שמערצליך גענדריקט נאָכ'ן טאנצען די הענד.

אָבער טאנצען פיעל מיט די צוויי האָט זי ניט געקענט. עס האָבען זי בעשטעלט נאָך פיעלע יונגע לייט, מען האָט זי נעריסען פון שטוהל, וואו זי פלענט זיך א ווייל צוזעצען אָברוהען...

— אח, ווי שעהן די ציגיינערין איז! ווי אינטערעסאנט!

אזוינע אויסנעשרייען האבען דערנרייבט צו איהרע אויגען.

זי האט נעוואלט א מינוט בלייבען רוהיג, בעקלערען איהר נליק, וואס האט איהר אזוי פלוצלונג, אזוי אונערוואַרטעט, נעטראפען.

מען האט איהר זובער ניט נעלאזען.

— איך ביטע, שעהנע ציניינערין — א וואלס!

און ווי א וויבער האט זי זיך נעדרעהט אין דעם נרויסען מאנ־זאל, די רויטע טוך אויף די פלייצעס זיינען ווי פליגלען נעווען אויסנעשפרייט און האבען זי ווי אין לופטען נעווואלט אויפהייבען; די צעווארפענע שווארצע האר האבען אין נאך מעהר ווילדען ציניינערישען אונארדנונג צעשאטען זיך אין בער'ן פלייצע און זיך פערפלאנטערט אין דער רויטער טוך און דאס אלעס האט לייזען נאך אונגעוועהנליכער, אינטערעסאנטער נעמאכט.

איינער פון וועלכען לייזע האט קיינמאל ניט נעוואגט פיעל צו טראכטען. האט זיך איהר אין ליעבע ערקלעהרט און טאנצענדיג מיט איהר האט זי נעשפירט, ווי ער קושט איהר בגנבה איהרע שווארצע האר, און דער אטהעם האט איהר פערכאפט פאר גליק...

ענדליך איז דאס פובליקום אין זאל שיטערער נעווארען. דער זיינער האט שוין נעשלאגען פיער. עס האבען זיך נעהערט פיעלע שטימען צו ענדיגען.

לייזע האט דערפיהלט, ווי באלד ענדיגט זיך עפעס א נרויסער יום־טוב, וועלכער וועט זיך אפשר קיינמאל ניט אומקעהרען.

זי האט זיך פערטראכט.

— אדיע! איז צו איהר צוגענאנגען דער אין ליעבע ערקלערענדער בעקענטער — א דאנק פיר דעם פערגעניגען, וואס איהר האט מיר פערשאפט מיט אייער שעהנעם קאסטיום...

— אדיע! — האָט ליזע זיך נעשטארקט צו שמייכלען.

עס האָט זיך איהר אָבער ניט איינגעגעבען. א וואלקען האָט זיך אויף איהר געזיכט אָנגעזוכט. די רויטע טוך איז ווי בלאָסער געוואָרען...

דער עולם איז זיך ביסלעכווייז צוגאנגען. דער זאל איז לעערער אוון לעערער געוואָרען.

* * *

אהיים איז ליזע געקומען מיער אוון אויפגערעגט. זי האָט זיך געשטעלט ביים שפיגעל אוון האָט בעטראכט נאָך אמאל דעם קאָסטיום.

זי האָט געקוקט אוון געקוקט אוון געוואָלט געפינען דעם סוד פון איהר היינטיגען ערפאָלג.

זי איז ווירקליך שהען, ווירקליך אינטערעסאנט אין דעם ציגיינער־קאָסטיום. אבער זי קען דאָך איהם מארגען ניט אנטהאָן. הייסט עס, מארגען ווערט זי וויעדער פערוואנדעלט אין דער געווהנליכער ליזען, עהנליך צו טויזענדער אנדערע.

זי האָט אראָבגענומען פון קאָפ די רויטע מיט די פאלשע בריליאנטען אויסגעשאָטענע סטיינגע.

אוון איהר האָט זיך געדאכט, אז דאָס נעהמט זי מיט איהרע אייגענע הענד אראָב דאָס גליק..

אוון זי האָט די רויטע סטיינגע צוריק ארויפגעלענט אויפ'ן קאָפ אוון שטארק צוגעשפילעט.

דאָס גליק איז וויעדער דא.

ווי אזוי זאל זי איהם אָבער פערהאלטען אויף שטענדיג?

זי קען דאָך ניט געהן אלע טאָג אין א ציגיינער קאָסטיום.

זאל זי מארגען אין דעם קאָסטיום אויפ'ן נאס ארויסגעהן.

וועט מען נאָך איהר נאכלויפען...

וואָס איז דאָס אזוינס? קלערט ליזע. עפּים מארגע... עפּעס שרעקליך.

זי האָט שוין דאָס גליק נעפאקט, זי האָט איהם שוין

און דאָך קען זי ניט לאַנג האַלטען איהם.

צופעליגערווייזע האָט זי נעפונען דאָס גליק, איז ער אַבער נאָר אויף איין נאכט.

ווי פיעל נעכט, לאַנגע, טרויריגע, וועט זי וויעדער דאַרפען וואַרטען ביז דאָס גליק וועט וויעדער צופעליג קומען.

און וועט ער דען קומען?

ליזען האָט געשוידערט...

ניין! דאָס גליק וועט שוין מעהר ניט קומען!

זי האָט מיט דערשראָקענע בליקען געזומען אַרייַנדרינגען אין שפּיגעל.

— ווי זאָנדערבאר, ווי ווילד! מיין גליק ליעגט פּערבאַרגען אין א ציגיינער־קאַסטיום... אין א רויטער סטיינגע, רויטער טוך און צעווארפענע האָר...

זי האָט פּערקרימט די ליפּען אויף א ביטערן שמייכעל.

אזא לייכטעם גליק! און אויך איהם קען איך ניט אייַנהאַלטען אויף שטענדיג. נאָר עטליכע שעה און צוריק די וואַכעדיגקייט...

ווי קאָמיש און נאַריש...

און מיט כעס האָט ליזע אראָבגעכאפּט די רויטע סטייגע פון קאָפּ, די רויטע טוך פון פּלייצע, און די האָר פערקעמט ווי אלע מאָל.

— אוועקגעפלויגען דאָס גליק — חא—חא—חא! — האָט זי זיך היסטעריש פונאַנדערגעלאכט.

וויעדער א נעוועהנליך מיידעל....

די טאכטער.

— אזוי ווי צו א גוטען אידען, געהט מען צו איהר! אזוי לאכט אין הארצען דער אלטער איד, נאכדעם ווי מען קומט פרעגען זיין טאכטער.

ער וואלט דאס קיינמאל ניט נעגלויבט. אז זי, זיין לאה, זאל ווערען אזא „מענש". דעם אמת זאגען, ער אליין האט פון איהר קיינמאל ניט „געהאלטען". אפילו, אז זי האט אבגענעבען אלע יאהר עקזאמען אויף א קלאס, לערנענדיג זיך אין דער היים מיט אומזיסטע לעהרער (וואס דען, צאהלען ווען ער דערפאר?) און האט אויך אזא אופן אויסגעהאלטען ביז זעקס קלאסען, איז ער אויך ניט נתפעל געווארען. ער ווי‌ל אמאל מיט איהר רעדען וועגען עפעס אן ענין, א מאנסביל‌שען ענין, פערשטעהט זי גאר נישט.

— טאטינקע, איך וויים ניט! האקט זי אב.

היינט וואס וועט ער נתפעל ווערען פון איהרע קענטשאפט?

אבער זיי, די יוננע לייט, האבען קענטיג אן אנדער מיינונג פון לאה'ן וועלכע היסט ביי זיי פערצויגען — „ליזע".

מסתמא ווייסען זיי דאך בעסער! — אירא‌ניזירט ער אין נעראנק.

זאגען, זאגט ער איהר קיינמאל נארנישט. זיי קומען צו

איהר, זאלען זיי קומען. זיי סוד'ן זיך, זאלען זיי זיך סוד'ן. נאר אמאל ווערט איהם פריקרע, איבערהויפט א שבת, ווען עס קומען אן פול די שטוב מיט יונגע לייט, צווישען וועלכע א סך פון זיי טראגען בלוזעס. אט די בלוזעס שטעכען איהם. מילא א מאנישקע איז נאך ווי עס איז — הייצטיגע צייטען, מען קען אנדערש ניט. ער אליין פלעגט בחור־וויי געהן אין א שאל... נאר מאלע וואס אמאל איז געווען!... אבער די בלוזעס. די בלוזעס! שקצים, אמת'ע שקצים. וועז ניט די אויגען זייערע, וואלט מען נאר ניט דערקענט, אז זיי זיינען אידען.

אמת, רעדען רעדען זיי דאס רוב אידיש. דאס נעפעלט איהם אפילו יא. אבער זיי האקען אריין ווערטער — ממש תרגום. אמאל וויל ער אונטערכאפען זייערן א שמועס — עס איז דאך טשעקאווע צו ווייסען וועגען וואס רעדען זיי, די היינטי־גע. נאר ער בענעהמט ניט.

— שעהנע יאהרען! — טראכט ער — א בלאט גמרא מיט תוספות מיט מהרשא בין איך יא תופס, און זייער'ן א שמועס — ניט...

נאר דאס ארט איהם ווי צעהן מאל נאר נישט. עס ליענט איהם ניט אפילו אין דער לינקער פאה זייערע אלע שמוע־סען. עס פערדריסט איהם נאר, וואס זיי זיינען איהם אינ־נאנצען מבטל: אויסער א גוט מארגען, צי א גוט שבת — רערט מען מיט איהם ניט. „שקצים", — טראכט ער נוטמוטהיג, וואס איך האב פערגעסען, קענט איהר דאס ניט, וואהרים וואס איז איננאנצען אייערע חכמות? אייער מאטעמאטיק? איין שטיקעל „מדידה" אין „זרעים" איז שקולה געגען אייער גאנצע מא־טעמאטיק? אי וואס? לשונות! האט נאך רש"י מיט 800 יאהר צוריק נעקענט פראנצויז... און „ציוויליזם" איז נאך אין דער תורה נעשטאנען. אזוי האט ער אליין נעלייענט אין „הצפירה"...

אמאל וואלט ער אפילו נעוואלט ביי זיי א פרעג טהאן: וואס הערט זיך? נלאט אזוי א פרעג טהאן... אינטערעסירט

אינטערעסירט עם איהם ניט, נאר א פרעג טהאן וואלט ניט גע־
שאדט... היינט נעח רעד מיט יונגע לייט, וואם טראגען בלו־
זעס. עס איז ניט קיין דרך... פאר איהם פאסט עס ניט...

וואם אמת, איז אמת — דרך־ארץ האבען זיי. אז ער לענט
זיך צו ווערט שטיל, רעדט מען ממש אויפ'ן וואונק. דאם נע־
פעלט איהם אפילו יא. דרך־ארץ פאר אן עלטערן איז א גרויסע
זאך!.... נאר אמאל פערזיצען זיי זיך שפעט, ער זעהט בחוש.
אז קיין מעריב האבען זיי ניט נעדאוועט... רייצט דאם איהם.
עס איז דאך נארוש, ער וויים דאך, אז זיי דאוונען ניט, נאר
ביי איהם אזן שטוב קומט עס איהם אוים פריקרע. וואלטען זיי
נעווען אמת'ע אידען, וואלט ער אמאל נעקענט מאכען א מניו...
עס איז א שטיק וועג צום בית־המדרש... אז עס ווערט פינס־
טערלעך, צוגעהען זיי זיך ערשט... זי נעהט אויך אוועק.

— נאר נישט... אומשלעפען זיך מיט יונגע לייט... פרעג
וואם?... מורמעלט ער דעמאלט.

אבער טיף אין הארצען פיהלט ער, אז קיין בייז, חלילה,
וועט ניט ארויסקומען, פאר לאה'ס עהרליכקייט איז ער ערוב.
וואם איז שייך — יענער לייגט נאר אין זינען אנדערע ענינים!
פערקעהרט, אמאל טהוט דאם איהם הנאה: זיין בתולה נעפינט
חן אין זייערע אויגען.

„דאם איז אן ענין" — נלעט ער צופריעדען די באדד...
קיין נדן צו נעבען האט ער ניט, זי וועט שוין אויסקלוי־
בען א חתן, נישקשה...

אי וואם? אין א בלוזע!

איז ערשטענס, וואו שטעהט דאם, אז מען טאר קיין בלוזע
ניט טראגען? און צווייטענס, זיינעם אן איידעם וועט ער היי־
סען אויסטהאן די בלוזע.

ער איז זיכער, אז ער וועט איהם פאלגען.

וואהרים, וואם מען זאל אויך זיי ניט זאגען — דרך ארץ
האבען זיי.

און אנב — טרייסט ער זיך — קען זי דאָך אויסקלייבען אזא, וואָס געהט אין א מאנישקע. פארהאן אזוינע יונגע לייט אויך. און איינער פון זיי האָט דוקא חשק צו איהר. ער זעהט דאָס מיט די אויגען...

— מען זאָל איהם כאָטש אויך ניט „ארעסטירען"! שרעקט ער זיך. אלע טאָג, אלע טאָג, נעהמט מען איינעם פון זיי צו. פרעג, וואָס טהוען זיי?... בלויז מען שמועסט!...

און זי לויפט שוין אום א פערהאוועטע. „פדיון שבויים!"

— מען זאָל זי חאָטש אויך ניט צונעהמען! — זיפצט ער.

וואָרום וועמען האָט אויך דער עלטער? אלע קינדער אין אמעריקא.

דער אויבערשטער זאָל זיך מרחם זיין!...

אהן ליעבע.

צו וועסנע צייט האָט באשקע אויפגענעהט א נייַ־קלייד. געקויפט א נייעם הוט, א שירעם, געלע שיך און האָט געקוקט דערויף מיט איהרע דונקעלע בענקענדיגע אויגען, ווי אויף עפעס אזוינס, וואָס קאָן זיַ ראָטעוועז...

א נאכצע וואָך ארבייט זי אין א פאבריק פון קרוזשעווסם. ביי דער ארבייט פערגעסט זי אביסעל איהר עלענד. אין פאבריק זיינען דאָ אלערליי מיידלעך, א סך יונגע, פרעהליכע, זינגענדיגע, לאכענדיגע, און געפינענדיג זיך צוזאמען מיט זיי, פערגעסט זי אמאל ווער זי איז און ווי איהר איז. די יונגע לאבען, לאכט זי אויך, אמת ניט אזוי קלינגענדיג; די יונגע זינגען — זינגט זי אויך, אמת מיט ניט אזא העלען קול... אבער מען פיהלט זיך דאָך בעסער. אהיים פון דער ארבייט געהט מען צוזאמען ארוים מיט א געלעכטער, מען בעגעגענט זיך מיט אַרבייטער פון נאָך א פאבריק, מען גיט א שטיף... אמת, זי מיינט מען אפשר ניט, אבער עס איז פרעהליכער, מען פערגעסט זיך...

קומט אבער דער שבת איז אן אונגליק — שבת איז נאָר נימא, וואו די בענקשאפט אהין צו טהאָן. דערהויפט אין די ערשטע שבתים פון פריהלינג.

ערשט דעמאלט ווילט זיך לעבען, גליק און ליעבע!

און שבת אין דערפריה טהוט באשקע אָן איהר פריהלינגס־

טואלעט: דאָס קלייד לייגט אויף איהר, ווי אויסגעגאָסען; דער הוט זיצט שטאָלץ און רופענדיג: די נעלע שיך אונטער דעם לאנגען קלייד ווינקען אזוי חנו'דיג... אלץ איז שעהן, גלאט, אויסגעפרעסט, נאָר דאָס פּנים, דאָס פּנים מאכט זיך פון דאָס אלץ ניט וויסענדיג, און עס ווערט ניט, ניט יונגער, ניט פרישער, ניט גלאטער, און די ברוסט — ניט פולער, און דאָס אויג — ניט ברענענדיגער.

די קליידער נייַ און שימערירענדיג און דאָס פּנים אלט און אבנעניצט...

און פון די אלע מיידלעך פון פאבריק בלייבט זי שבת נאָר ביי איינער, ביי קיילען, — מיט איהר אין איינע יאָהרען, פון איינע פּנים'ער... מיט איינע פערלאנגען...

וואו קומען אהין די יונגע, די פרישע, די פרעהליכע?

ווי די פוינעלעך צופליהען זיי זיך...

און מיט אהר איינציגער חבר'טע, קיילע, וועלכע קומט צו איהר שבת פריה, נאָכ'ן טהיי, געהט זי ארויס אן אויסגעפוצטע שפאציערען.

— וואוהין וועלען מיר געהן, קיילע? — פרענט זי, אבשטענדיג זיך ביים טויער.

און קיילע ענטפערט:

— איך ווייס וואוהין? קום אין גאָרטען!

און די צוויי חבר'טעס לאָזען זיך צום גאָרטען. זיי געהען שווייגענדיג; ניטא קיין טעמע, חאָטש טהו זיך עפּעס, און דער אומעט וואקסט שוין אין זייערע הערצער.

אין גאָרטען געהען זיי דורך די לאנגע אלעע, וועלכע רוישם מיט שפאציערענדע.

— לאָמיר זיך צוזעצען! — זאָגט באשקע, רוכבגעהענדיג די לאנגע אלעע הין און צוריק און ניט געפינענדיג דאָס, וואָס זי האָט, דאכט זיך נעזוכט....

די חבר'טעס זעצען זיך אנידער אויף א באנק, וואו עס זיצט ביים ברעג א יונגער מאן....

עס פערשטעהט זיך, אז דאָס איז ניט בכיון... עס איז נראָד די באנק צו דער האנד אויסגעקומען, זיי מיינען נאָר ניט דעם יונגען מאן, גוטער יאָהר ווייסט, וועל ער איז... אפשר האָט ער שוין נאָר א ווייב...

אָבער דאָס הארץ נאָגט און קלעמט, און ביידע חבר'טעס קענען זיך ניט איינהאלטען, און קוקען אלע וויילע אויף איהם...

דער יונגער מאן זיצט א וויילע, הויבט זיך אויף און גענהט אוועק...

באשקע און קיילע קוקען זיך איבער ווי בעלידינט, פאר וואָס איז ער עפעס אוועק?

זיי וויסען זיכער, אז ניט צוליעב זיי איז ער אוועק: מאלע וואָס א מענש גענהט אוועק, אפשר זיצט ער שוין דאָ א שעה צי צוויי. און אויך וויסען זיי זיכער, אז וועז זיי וואלטען ג־ווען יונג און שענן, וואלט דער דאזיגער יונגער מאן נאָך גע־סען, און ווער וויס? — אפשר אָנגעהויבען צו רעדען, צו לאָ־כען און טאקי בעקאנט געוואָרען.

און די בענקשאפט וואקסט ביי ביידע חבר'טעס...

— שוין צייט צו גענן עסען, — זאָגט ענדליך באשקע.

— יאָ, שוין צייט, קום! — ענטפערט בייקע.

און ווי בעלידינטע גענהען זיי ארוים פון גאָרטען, נאָר נישט רייד־ענדיג צווישען זיך...

נאָך מיטאג קומט שוין באשקע צו קיילען, פערפוצט נאָך שענער, נאָך פאָרזיכטיגער, ווי פריהער, דאָס זייגערל מיט דעם קייטעלע האָט זי אויך אָנגעטהאָן, דאָס קייטעלע פינקעלט אזוי שרייענדיג אויף דער איינגעפאלענער ברוסט...

— קום אביסעל! — זאָגט באשקע, זענענדיג קיילען אויך שוין אן אָנגעטהאָנענע אפילו מיט א בראסלעט אויף דער דא־רער אדעריגער האנד...

— קום! — ענטפערט קיילע ווי אז אבל׳טע...
און זיי געהען ארויס און שטעלען זיך וויעדער אפ ביים טויער.
— וואוהין וועלען מיר געהן?
— אין גאַרטען, מיין איך...
— וויעדער אין גאַרטען?...
— וואוהין דען?
— וויים איך?...
נאָר יעצט, קומענדיג אין גאַרטען, געהען זיי שוין אין אן אנדער אלעע....
— קום, וועלען מיר זיך זעצען אט דאָרטען... ווייזט אַן באשקע אויף א ווינקעלדינער לעדיגער באנק.
— קום! — איז קיילע מסכים.
און די צוויי חבר׳טעס זעצען זיך אוועק אויף דער אייזן־זאמער באנק.
ווען ניט ווען געהט דורך א פּאָרל. די צוויי חבר׳טעס בענלייטען זיי מיט בליקען, ביז דאָס פּאָרל פערשווינדעט...
די באנק ווערט זיי ענדליך נמאס. זאָל זיך דאָס ווער אויף איהר פּרובען צוזעצען!... אלע בענק ארום זיינען אזוי בעזעצט!.....
— קום! — זאָגט באשקע, אויפהויבענדיג זיך, ווי בעלעדינט.
— קום! — ענטפערט קיילע.
און די צוויי חבר׳טעס בייטען אזוי די בענק, די אלעען. ביז עס ווערט פינסטערליך, און דער גאַרטען ווערט פול מיט שפּאציערענדע.
— א סאַר׳אן׳ענגשאפט! — ווערט באשקע ווי בייז.
— א שרעק! — בעשטעטיגט קיילע.
— לאָמיר שוין גאָר גיין אהיים... — לענט פּאָר באשקע.
— פון מיינעטוועגען... — ענטפערט קיילע.

דאך נעהען זיי דורך נאך א פאר אלעמען, זעצען זיך הי אויף נאך א פאר בענק. ביידע פערשטעהען איינע די אנדערע, ביידע וויסען, אז דאס וואס זיי זוכען, וועלען זיי ניט געפינען... אז עס וועט ניט העלפען ניט די גייע קלויידער, ניט די נייע גאלע שיך, ניט די היט, ניט די קייטעלעך...

ניטא קיין ליעבע... ניטא, ניטא! אבער עס ווילט זיך ניט אוועקגעהן אהיים, ניט דערפרישט פון איין טראפען ליעבע, אוו מארגען אין פאבריק...

עס דארט דאס הארץ... עס דארט, עס דארט...

און די צוויי חבר'טעס זוכען די ליעבע, זיי זוכען זי צווישען די בוימער, זיי זוכען זי איבער'ן גאנצען גארטען. זיי זוכען זי ביי טויזענדער שפאציערענדע יונגע לייט אין די אויגען. נאר ניטא און ניטא!...

מארגען וועט מען מוזען געהן אין פאבריק...

אהן ליעבע...

פלאמעם.

אהרן שטאנג איז א פריקאזטשיק אין א מאנאזין פון סינ־
דערשע שפיעל־ציינ אין וואַרשוי. אָנגעקומען איז ער אין מאגא־
זין אלס נעהילפ־אינגעל, וועו ער איז אלט געווען 15 יאָהר
און איז נאָר וואָס געקומען קיין וואַרשוי, אָנפאַנגס האָט ער
בעקומען אכט רובל א חודש און ער האָט געלעבט האלב זאט,
האלב הונגעריג, אין א יאָהר ארום, אז ער האָט אָנגעהויבען
צו נעהמען 12 רובל א חודש, האָט ער שוין גענעסען אלע טאָג
אין א בילינער רעסטאָראציע א מיטאָג פאר א גילדען און אויף
דער נאכט פלעגט ער עסען דריי זעמעלעך מיט א זיסע גלאָז
טהעע. נאָך שפעטער, אז ער האָט בעקומען אן הוספה ביז 20
רובל א חודש, האָט ער אָנגעהויבען עסען א מיטאָג פאר נאנצע
25 קאָפיקעס און שבת פלעגט ער עסען פאר 35, אויסער א
קליין־שנעפסעל פאר פינף קאָפיקעס, פון וואָס דער קאָפ פלעגט
זיך איהם אביסעל פערדרעהען און ער פלעגט א גאנץ שבת אָב־
שלאָפען ווי א נע'הרג'עטער.

אז זיין נעהאלט האָט דערנרייכט 30 רובל א חודש, האָט
ער שוין בדיעה נעהאט אנצוהויבען עסען פאר 30 קאָפיקעס א
מיטאָג און ער וואלט עם שוין נעווים נעטהאָן, וועו איהם וואלט
ניט איינגעפאלען פלוצים אן אידעע אין קאָפ — לאָזען זיך
נייהען א שווארצען אנצוג פאר נאנצע 40 רובל... ער איז

דאָך שוין עפּעס ניט קיין אינגעלע, שוין די העכסטע ציים צו ווערען א מענש!

און דער נעראנק וועגען שווארצען אנצוג האָט זיך ביסלעכווייז איהם איינגענאדיעט אין קאָפּ, אז ער לאָזט איהם ניט איינשלאָפען צו דער צייט. אלע נעכט, לענענדיג זיך שלאָפען, פלעגט ער זיך נאָר דארפען איבערקעהרען איין מאָל צום וואנד, א טראכט טהאָן וועגען עפּעס א קליניגקייט און ער פלעגט שוין גלייך אנשלאָפען ווערען — איצט אָבער קלערט ער אב א פּאָר שעה וועגען שווארצען ראָק, וועלכער איז שוין ביי איהם אין פאנטאזיע פארטיג, אפילו מיט די קנעפּ... ער זעהט אפילו הינטען דעם שפּאלט, און ער בעטראכט זיך מיט רעספּעקט און מיט צופרידענהייט.

ענדליך איז זיין אידעאל דערגרייכט געווארען אין דער ווירקליכקייט: שפּארענדיג א יאָהר נאָכאנאנד פון זיין געהאלט, איז איהם נעבליבען מזומנים 50 רובל און ער האָט גלייך בעשטעלט ביים בעסטען שניידער א שווארצען ראָק מיט שווארצע הויזען. א וועסטעל, האָט ער גערעכענט, וועט ער קויפען א קאָליערטע.

אויף דער קווארטיר, וואו ער וואָהנט שוין דריי יאָהר, האָט ער אלע מאָל וועניג נערעדט און מען האָט איהם דאָרט דערפאר גערופען „מורלאָ". אז ער האָט זיך געלאָזט מאכען דעם אנצוג, איז ער ווי בערעדטער געווארען, פלעגט, קומענדיג אין אָוועגט, אָנהויבען ארומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן שטוב, שמייכלען, עפענען דאָס מויל און פערמאכען, עפענען און פערמאכען ביז ער האָט קוים ארויסגערעדט, וועגדענדיג זיך צום בעל־הבית:

— איך האָב מיר נעלאָזט מאכען א קאָסטיום... א שווארצען...

— זאל איך גאָט העלפען:

— אויף שבת קען זיין פארטיג, האָט ער צוגעגעבען און מאָדנע נעשמייכעלט, קוקענדיג אויפ'ן בעל־הבית.

פארטיג איז דער אנצוג ערשט נעוואָרען נאָך שבת. — ד׳ענסטאג. דער שניידער צוזאמען מיט א לעהרענ־יונג האָט איהם מיט גרויס קוראזש אריינגעטראָגען, און אהרן וועלכער איז ספעציעל נעקומען צוליעב דעם פון מאנאזין, האָט אין נאנצען נעשיינט און האָט נעהאט אן אויסזעהן ווי א גרויסער בעל שמחה.

דער ראָק איז נעלענען נלאט, ווי אויסנענאָסען. די שוואר־צע קנעפ האָבען זיך אראָבנעלאָזט אין צוויי רייהען און האָבען אויסגעזעהן ווי ערענסטע היטער פון אהרן׳ס הארץ, הינטען, דעם שפאלט האָט ער בשום אופן ניט נעקענט אָנקוקען און דאָס האָט איהם אביסעל נעשטערט די שמחה.—

— נו. ווי נעפעלט אייך? — האָט ער נעפרענט מבינות ביים בעל־הבית.

— ניט שלעכט — נאָר ניט שלעכט! — האָט דער בעל־הבית נעקנייטשט דעם שטערען, און נאָך א קלייניג פויזע האָט ער צוגענעבען:

— אָבער טאָקע נאָר ניט שלעכט!

און עס האָט אויסגעוויזען, אז דער בעל־הבית ווייל ניט בעצוגען דאָס וואָרט „גוט" פאר קיין פאל און ער האָט בעסער צוגענעבען: „נאָר ניט שלעכט, אָבער טאָקע נאָר זעהר ניט שלעכט" און צום סוף: „נאנץ ניט שלעכט", און „גוט" האָט ער ניט נעזאָנט.

דעם שניידער האָט עס פערדראָסען און ער האָט זיך אָנ־נעצונדען:

— וואָס חייסט — ניט שלעכט? עס איז דאָך גרויסארטיג! איך פערשטעה ניט!...

דאמאלס האָט ערשט דער בעל־הבית נענעבען צו פער־שטעהן, אז „נאָר ניט שלעכט" חייסט ביי איהם נאָך מעהר ווי „גרויסארטיג", אזוי פיהרט ער זיך שוין ביי מיינונגען פון כמה שנים.

אהרן האָט מיט נרוים פּאַרזיכטינקייט אראָבנעצויגען פון זיך דעם רעק און געוואָלט ערנעץ אויפהענגען, נאָר דער שנייַדער האָט איהם נעזאָגט, אז ער זאָל אויפהענגען אין אזא אָרט. וואו קיין שטויב איז ניטא. ווייל „שווארץ" האָט זעהר מורא פאר שמויב — עס ווערט גלייך א פלאמע.

דערהערענדיג דאָס ווארט „פלאמע", האָט אהרן א ציטער געטהאָן מיט'ן נאנצען קערפער און האָט מיט נרוים אומרוהינקייט נעפרענט:

— וואו־זשע העננט מען איהם אויף?

ער האָט געוואָרפען אושראָקענע בליקען איבער אלע פיער ווענד, ווי ער וואָלט געזוכט עפעס א רעטונג פאר זיין נרויסען פערמעגען, נאָר די אלע ווענד זיינען ניט געווען נאראנטירט פון שטויב און ער האָט אבנעשטעלט זיינע בליקען אויפ'ן נרויסען אלמער, וואָס איז געשטאנען ביים בעל־הבית אין מיטען שמוב.

ער האָט א קוק נעטהאָן אויפ'ן בעל־הבית, און נאָכדעם ווידער אויף דעם אלמער, ווי ער וואָלט שטום געבעטען ערלויבניש.

דער בעל־הבית, ניט קיין איבריג טיעפער מענש, האָט אויפ'ן וואונק נאָר נישט פערשטאנען.

און אהרן האָט נעמוזט אויסדריקען דייטליך זיין בקשה:

— איהר וואָלט אפשר מיר ערלויבט אין אלמער איהם אריינהענגען?

— מיט אלע כבוד'ן; האָט דער בעל־הבית ערלויבט—וואָס קען עס מיר שאדען?

— נו, אין אלמער, ווי רעכענט איהר, איז עס בעוואָרענט פון שטויב?... — האָט אהרן נעפרענט דעם שניידער.

— וואָס איז שייך צו זאנען בעוואָרענט?... — האָט דער שניידער, וואָס האָט נעהאט א נייגונג צו פילאָזאפיע, נעענטערט: אמאל קען א ראָק העננען אויף א וואנד און עס קען

איהם ניט שאדען. און, פערקעהרט, אמאל קאן עס הענגען אין בעסטען בעהאלטענעם ארט, און דו ניסט זיך א חאפ — דער דאק איז פול אין פלאטעס... מען קען אמאל ניט וויסען...

אהרן האט אין גאנצען נעציטערט אויסהערענדיג דעם שניידערס קאלטע פילאזאפישע רייד; איהם האט שטארק פערדראסען, וואס דער שניידער, וועלכער נעהמט ביי איהם פאר נענייה אליין אזוי פיעל געלד רעדט מיט אזא גלייכגילטינען טאן וועגען זיין דאק און וועגען די פלאטעס... און כדי דער שניידער זאל נאך איהם ניט מעהר סטראשנע מאכען, האט ער איהם איבערגעהאקט:

— פאר וואס זאל דאס ווערען פלאטעס? איך פערשטעה ניט!... פלאטעס וועלט פון א פעטקייט, אז מען פערגיסט מיט פעטקייט, למשל...

— פעטקייט, פערשטעהט זיך, איז פאר א שווארצען דאק א הרינה. האט דער שניידער וויטער נעפילאזאפירט: פעטקייט האט שוין ניט איין שווארצען דאק אווענקעוילעט... נאר אויסער פעטקייט איז פארהאן נענוג סבות, עס זאל ווערען פלאטעס.... מען דארף זיין זעהר פארזיכטיג!... שטארק פארזיכטיג!

— אבער אין אלמער איז דאך פארט דאס בעסטע ארט! — האט אהרן ווי פערצווייפעלט זיך נעבעטען.

— עס פערשטעהט זיך! — האט דער שניידער נאכגענעבען: קיין בעסערער ארט ווי אין אלמער איז ניטא. און אמאל איז קיין ראיה ניט — האט ער באלד חרטה נעהאט — אמאל איז אזוי אין א ריינעם ווינקעל בעסער ווי אין אלמער... אין אלמער באפט אמאל שימלען... עס טרעפט זעהר אפט... נאר מען דארף א בנד שטענדיג לופטערן...

פון דעם שניידערס אזוי פיעל השערות איז אהרן צוטר מעלט נעווארען. ער איז נעשטאנען מיט'ן רוק אין דער האנד,

געקוקט אויפ'ן אלמער, די וועגד, אין די אלע פיער ווינק־לען און ניט געקענט אוסקלויבען קיין ארט.

— וואס קלערט איהר אזוי פיעל? — האט זיך שוין דער בעל־הבית אריינגעמישט: וועט זיין בעשערט, עס זאל ווערען א פלאמע, וועט אומעטום ווערען — אט נעהמט און הענגט איהם אריין אין אלמער און א סוף...

— אודאי אזוי! — האט דער שניידער מיטגעשטימט.

און אהרן האט מיט א קלאפענדען הארצען אריינגעהאנ־גען דעם ראק אין אלמער.

— געפינט זיך ניט אמאל ביי אייך קיין מייז אין אל־מער? — האט דער שניידער קאלט א פרעג געטהאן.

אהרן איז פאר שרעק שיער ניט אומגעפאלען. איהם האט זיך שוין פארגעשטעלט ווי א מויז האט צוגריזעט דעם ראק... ער האט איהם שוין געוואלט צוריק ארויסכאפען פון אלמער, נאר דער בעל־הבית האט געענטפערט:

— עט, מייז... ווי קומען אהער מייז!

דער ענטפער איז אפילו אהרן'ען ניט אזוי געפעלען, עס איז ניט קיין זיכערער ענטפער. נאר דאך האט ער דעם ראק געלאזט אריינהענגען און בעשלאסען, אז ביי נאכט, קומענדיג פון מאגאזין, וועט ער איהם ארויסנעהמען...

מיט טרייסלענדע הענד האט ער בעצאהלט דעם שניי־דער, געגעבען דעם לעהרען־אינגעל אויף ביער און האט נע־ווארט אויף זייער ברכה.

— נו, א גוטען טאג, פערניצט געזונד! — האט דער שניידער געוואונשען.

און כדי ארויסצואווייזען זיין צופרידענקייט פון מקח, האט ער געהעבענט ניט פאר איבעריג נאך אמאל צו וואהרענען:

— זעהט, זייט פארזיכטיג! א שווארצער ראק איז קיין קלייניגקייט ניט! מען דארף זעהר היטען...

און דער שניידער מיט'ן לעהרען־אינגעל זיינען ארויס

לאָזענדיג אהרן'ען אין אייגע שרעק, שטעהענדיג ביים אלמער...

אז פלאמעס וועט דער ראָק פריהער צי שפעטער קריגען, אין דעם האָט אהרן שוין ניט נעצוויפעלט. עטליכע טעג נאכאנאנד האָט ער זיך עצות געהאלטען מיט א סך יונגע לייט און סתם מענשען און אויסגעפּאָרשט אלערליי סגולות, ווי אזוי מען נעהמט ארויס פלאמעס. פיעלע האָבען איהם נעראָטהען נאפט, אנדערע בענזין, אנדערע, וויעדער, האָבען איהם נעראָטען אזעלכע מינים זייפען, וואָס ער האָט עס, נאטירליך, נלייך געקויפט. און מיט א רוהיגקייט פון א חכם, וואָס ווייסט, אז די צרה וועט מוזען אָנקומען, האָט ער נעווארט מיט די אלע סגולות אז דער ערשטער פלאמע...

אין נאם.

וואָס וויל פון מיר האָבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פּעקלעך שוועבעלעך אין דער אויסנעשטרעקטער האנד?...

איך קאָן זי ניט און וויים זי ניט — איך וויים ניט, ווי־פיעל זי איז אלט, צי דרייסיג, צי פופציג, צי זיבעציג יאָהר, — איך וויים ניט, צי האָט זי א מאן, צי איז זי אן אלמנה, צי א גרושה, צי נאָר אן ענונה; איך וויים ניט, צי האָט זי קינ־דער, וואָס וואַרטען אויף איהר קומען ביי נאכט, אָדער זי איז עלענד, ווי די וואנד פון מויער, אָן וועלכער זי שטעהט אָנגע־שפּאַרט? איך וויים ניט אפילו, וואו זי וואָהנט, צי אויף דער סמאָטשער, צי אויף דער קראָכמאלער גאס, צי אין א נאסען־קעלער, צי אויף א פינסטערן בוידעם, — איך קאָן זי ניט און וויים זי ניט, — היינט וואָס וויל זי פון מיר האָבען? וואָס צו־רייסט זי מיר אזוי מיין הארץ, וואָס פער'סם'ט זי מיר מיינע נעדאנקען און וואָס מאכט זי מיר די נאנצע וועלט א פינסטערע? וואָס פערלעשט זי מיר די זון, פערשטעלט מיר דעם הימעל? וואָס פערטויבט זי מיר אלע פרעהליכע לידער, וואָס איך וואלט נעקענט הערען?

וואס מאכט זי מאוס אלע שעהנע פרויען אין גאם?...

וואָס וויל פון מיר האָבען, רבונו של עולם, די פרוי מיט די דריי פּעקלעך שוועבעלעך פאר א פיערער?...

נו, גוט, איך וועל ביי איהר קויפען דריי פּעקלעך שווע־בעלעך! איין פּעקל וועל איך אין קעשענע אריינלעגען, א צווייטעס וועל איך אהיים ברענגען און א דריטעס וועל אוועק־וואַרפען — עס איז מיר גענוג 150 אייניציגע שוועבעלעך פּאר פּיער גראַשען — אָבער וועל איך שוין דערפון רוהיגע וועלען, וועט שוין די אידענע פון מיר מעהר נאָר נישט פערלאַנגען?

נ י י ן!

זי וועט צו מיר אלץ האָבען שטומע טענות. מיר וועט אלץ קלינגען אין די אויערן, ווי א געווין: דריי פּעקלעך שווע־בעלעך פּאר א פיערער!... און איך וועל אלץ חשבונען, אז אין דריי פּעקלעך געפינען זיך 450 שטיק, אז די קעסטעלעך האָבען נעקלעפּט ארימע מיידלעך, וואָס ארבייטען פּאר 2 גילדען א טאָג, אז די דרוק זאָל זיין ווי געשווינד, האָט די באַנדערא־לעען געדרוקט, אז דער קאָמיסיאָנער... און דער ס"ה פון חשבון קומט אלץ אויס, אז די פּרוי וואָס שטעהט אין גאַס אוו בעט זיך: דריי פּעקלעך שוועבעלעך פּאר א פיערער — איז זעהר אן אונ־גלייקליכע, און לאָזען זי אזוי ווייטער שטעהן איז אונמענליך. מען דאַרף צו איהר צוגעהן, מען דאַרף ביי איהר פרעגען, ווער זי איז און וואָס זי איז, און ניט צוליעב דער הילפיגער וויסענ־שאפט סטאַטיסטיק, אום צו מאכען דערפון אן עקאָנאָמישען ארטיקל — נעהט די וויסענשאפט, מיט דער סטאַטיסטיק, מיט דער עקאָנאָמיע צום טייוול! פערכאפט זאָלען זיי ווע־רען! מען דאַרף ביי איהר דאָס אלץ פונאַנדערפרענגען, ווייל זי איז א מענש, ווייל זי ליידט, ווייל איהר בלוט גיסט זיך אין נאס אוו קיינער זעהט עס ניט, מען דאַרף ביי איהר אויספּאַרשען, וואָס זי טראָגט איבער א טאָג, וואָס זי האָט איהר גאנץ לעבען איבערגעטראָגען און מען דאַרף דאָס אויסרופען אין אלע גאסען, אין אלע פרעהליכע ערטער און שרייען: איהר הערט חברה, אין דער אוו דער נאס שטעהט א אידענע מיט דריי פּעקלעך שווע־בעלעך איז האנד אוו פערקויפט עס פאר פיער גראַשען: זי איז

זעהר אן אונגליקליכע, אין איהר לעבען איז איין ליכטינער שטראהל ניטא, לאמיר זעהן א מיטעל דערצו, ווארים עס איז אונמענליך צו לעבען אזוי ווייטער, עס איז פערשטערט אונזער פרייד, איהר קול, וואס איז, דאכט זיך, הייזעריג, שרייט העכער פאר אלע אונזערע הויכע ליעדער...

און איך, משוגענער, וויל טאקע שוין צוגעהן צו איהר און מאכען מיט איהר א שמועס, כאפט מיך דער טייוועל! — פאר וועמען האב איך מורא? — מען וועט לאכען, זאל מען לאכען! און איך וויל שוין צוגעהן.

דערהער איך עפעס נאך א קול, וואס איז גלייך צו איהרען! איך קעהר זיך אב און דערזעה נעבען זיך א בלאס אינגעל מיט א קעסטעלע קאנווערטען — וואס ווילע ר?

— אכט קאפיקעס — א מאה קאנווערטען, אכט קאפיקעס — א מאה קאנווערטען!

איך לאז די פרוי מיט די שוועבעלעך און געה צו צום אינגעל מיט די קאנווערטען — גרויסע, בלאהע קאנווערטען! א קאנווערט דארף איך האב איינעם אין א וואך, נאר איך קויף, איך מוז קויפען... ווארים, פערשטעהט איהר מיך, אז דאס בלאסע אינגעל זאל ווארטען אויף א מענשען, וואס דארף טאקע האבען א נאנצע מאה קאנווערטען, וועט ער, נעווים קיין אנביסען ניט אויסווארטען...

איצטער אבער וויים איך ניט, וואס זאל איך טהאן מיט דער אידענע מיט די שוועבעלעך. דאס אינגעל בעט זיך אויך מיט שטומע בליקען: פארשט אוים מיין לעבען! וועסט נעפינען נענוג נויט...

מילא, וואס זאל איך טהאן מיט זיי! פערפאלען — איך וועל איהם א פרעג טהאן!..

רוקט זיך אונטער א איד מיט טאשען־לוחות'לעך... שעהנע טאשען־לוחות'לעך, קלייע און שעהנע. — א מחיה צו קוקען אויף זיי, נאר וואס אבבערוקט, און טייער בעט ער אויך

ניט — א קאפיקע א לוח. א שרעקליכער זול...

איך קויף א לוח'ל אויף, לאמיך וויסען, וועז געפאלט תשעה באב...

און דער איד איז אויך אלט (און אפשר איז ער יונג— וועט קען פערשטעהן זייערע פנימער)?... און זיין לעבען דארף אויך א סך דערצעהלען דער וועלט... מען דארף זיך צו איהם אויך א נעהם טהאן...

נאר עס רוקט זיך אונטער א איד סתם און פערקויפט גאר נישט... א איד אהן סחורה... און דער איד קאסט מיר טיי־ערער, ווי יענע מיט די סחורה, זיין אויסגעדארט, אויסגעמו־טשעט פנים איז מיר ווערט מעהר פון דער אידענעם פעקלעך שוועבעלעך, פון דעם אינגעלם קאנווערטען און דעם אלטענם לוח'ל. איך קען זיך אהן זייערע סחורות בעגעהן. דער איד אבער אהן די סחורה האט אונטער די אויגען אזוינע רעדער, וואס זיי זיינען ווערט פאר יעדען גוטהערציגען מענשען א גריוו־נע און אזוי פיעל קאסט עס מיר...

נעגוג אבער! איך וועל זיך ניט ארויסדרעהען פון אזוי פיעל אונגליקען, איך קען ניט, איך האב שוין קיין נעלד ניט און כ'האב שוין קיין הארץ ניט.

טא קום שוין דו, סטאטיסטיקער, עקאנאמיסט! אפשר דו, מיט דיין הארטען הארצען און קאלטען מח וועסט א מיטעל געפינען.

ביי מיר לאזען זיך שוין די הענד אראב...

דער קאַרעקטאָר.

שוין א יאָהר פינף, זייט ברוך בערנשטיין איז א קאַרעק־
טאָר אין א צייטונג אין וואַרשע. ער איז שוין אָבער אזוי ווייט
אריין אין זיין ארבייט, אז איהם דאכט זיך צייטענווייז, אז ער
איז געבוירען געוואָרען א קאַרעקטאָר און זיין גאנץ לעבען בע־
שעפטיגט ער זיך מיט פּערריכטען גרייזען.

זיין ארבייט האָט ער זעהר ליעב. און ליעב האָבענדיג זי,
לעגט ער אריין אין איהר זיין גאנצע נשמה. אמת, די ערשטע
צייט, נעהמענדיג זיך פּאר א שווערער קאַרעקטור, וואו יעדעס
וואָרט האָט עטליכע גרייזען, פלעגט ער זעהר בייז און אויפגע־
רעגט זיין: „ווי מאכט מען עס אָן אזוי פיעל גרייזען, וואו איז
זייערע אויגען, זייער קאָפּ?" פלעגט ער מיט כעס מורמלען.
ביסלעכווייז אָבער איז ער צו די גרייזען געוואָהנט געוואָרען,
און מען קען זאָגען, אז ער האָט זיי אפילו ליעב בעקומען...
פערקעהרט, א קאַרעקטור גאָר אָהן פעהלערען פלעגט איהם אר־
מעטיג מאכען און צייטענווייז אפילו שרעקען... און ער פלעגט
זיך אנשטרענגען צו געפינען כאָטש אויף יעדער שורה איין
גרייז, זאָל מען ניט זאָגען, אז ער האָט ניט געארבייט... ביי
אזעלכע אָהן גרייזען־קאַרעקטורען פלעגען פון איהם שטאַרק
אויסשטעהען די „קאַמא'ס" און די „טערע'ס", וועלכע ער פלעגט
טוישען אייגע אויף די אנדערע, וויסענדיג עפעס אן אלטען

כלל פון אן אלטער נראמאטיק, אז א קאמא ווערט אמאל פערבי־טען, ניט פערלירענדיג דעם זינן, אויף א טערע...

אבער קיין סך אזוינע לייכטע קאראקטורען זיינען ניטא: די ארבייט אין צייטונג איז אן אייגענדיגע און גרייזען זיינען דא לרוב. חאטש מאך א בריק, אויסער דעם האט דער חראני־קער א האנדשריפט, אז דער אויבערשטער זאל שומר ומציל זיין, א ב י ת מאכט ער ווי א קוף און א קוף, ווי א ב י ת אזוי, אז לעבען קומט אין דער קאראקטור ארוים לעקען, און בערנשטיין האט פון אזא גרייז בעזונדער א ווילדע הנאה און שמייכעלט פאר זיך אליין:

— יא, יא —לעקען, לעקען...

אזוינע מיני וויציגע גרייזען זיינען כמעט בערנשטיינ'ס אייגציגער צייט־פערטרייב. אויך מאכט איהם פרעהליך און קיצעלט איהם אן איבערגעקהרטער קרומער צדיק.

— מען האט דיך נעבעך איבערגעקוליעט, פייגעלע מיינם! — וויצעלט ער זיך, און גיט א פיהר מיט'ן פען איבער'ן צור־הרג'עטען אות, הרג'עט איהם אין גאנצען אוועק און שטעלט צו ביי דער זייט א דייטליכען שטאלצען קרומען צדיק, און בערנ־שטיין איז שוין זיכער, אז איצט וועט איהם דער זעצער ניט איבערקוליען. און ער נעהמט זיך צו אנדערע גרייזען...

אזוי לעבט זיך בערנשטיין מיט זיינע גרייזען און פיהלט זיך רוהיג און צופרידען. צייטענווייז נאר, ווען דער דיכטער זינגעראוויטש דרוקט לכבוד א יום־טוב א ליעדעל, קומט פאר א גרויסע איבערקעהרעניש אין זיין לעבען און זיין נשמה פער־ליערט איהר גלייכגעוויכט. דער דאזיגער דיכטער וויל, ניט אנ־דערש, מאכען אליין די קאראקטור, מורא האבענדיג אויף בערנ־שטיין'ען צו פערלאזען זיך. בערנשטיין'ס שטעהט די מעשה שטארק ניט אן. וואס הייסט: דער רעדאקטאר אליין פערלאזט זיך אויף איהם צו קאראשירען די לייט־ארטיקלען זיינע און קוקט איהם קיין מאל ניט נאך. און ער זינגעראוויטש,

האָט אַ לייענער סך הכל פון 16 שורות און נאָך אַזאַ גראָמען דאָס רוב, — געטרויט ער איהם ניט. און אויסער דעם, ווייל גלאָט בערנשטיין ניט, אז עס זאָל זיין נאָך אַ קאָרעקטאָר, ווי־רים ער אַליין פיהלט גאַנץ גוט, אז דער זינגעראָוויטש האָט טאקע אַ טאַלענט צו קאָרעקטור, און ווער ווייס, ווי עס קען אמאָל געשעהען? פון די לייענער האָט ער קוים אויף פּאָפּירא־סען, און בערנשטיין'ען דאכט זיך שטענדיג, אז זינגעראָוויטש קריכט אויף איהם....

— כ'לייגען... וועגדט ער זיך צו זינגעראָוויטש'ן, וועט יענער דרוקט זיינס אַ לייער און קומט פרעגען צי איז שוין דאָ אַ קאָרעקטור — כ'לייגען, זינגעראָוויטש, איהר זענט אומגע־רעכט... איהר קומט מיר שטערען... איך האָב אזוי פיעל אר־בייט און איהר דולט מיר אַ קאָפּ... וואָס, איך וועל דען ניט אַליין קענען אויסקאָרעזשירען די גרייזען אין אייער לייענער?

נאָר זינגעראָוויטש איז אַ גרויסער עקשן. זינט אין איין לייענער איז אריינגעפאַלען אַ גרייז אין דעם וואָרט „טרויריג" און עס איז ארוים טרויעריג, מיט אן איבעריגער זילבע, אזוי, אז דער גאנצער פערזענמאָם איז געקוילעט געוואָרען, פון יענער צייט אָן מוז ער אַליין מאכען די קאָרעקטור...

— איהר ווייסט ניט — צוקאָכט זיך זינגעראָוויטש פאר בערנשטיין'ען, — וואָס איך האָב געהאט פון יענעם לייענער!... איך האָב אפשר אַ וואָך נאָכאָנאַנד ניט געשלאָפען...

דאָ זעהט שוין בערנשטיין, אז עס וועט ניט העלפען, — ווערט ער ווייכער און ענטפערט:

— נו, נאט אייך די קאָרעקטור און מיר וועלען בויידע מא־כען...

— נ י י ן ! נ י י ן ! — שטעהט זינגעראָוויטש שטייף — די קאָרעקטור מוז איך אַליין מאכען, ווייזט זי מיר אהער.

און בערנשטיין גיט אוועק מיט ציטערענדע הענד א לאנג שטיקעל פאפיער מיט'ן לייער און זאגט דערביי:

— אי, פאני זינגערצוויטש — איהר גרייזט... אייך אליין האָט מען געדארפט נוט דורכקאָרעזשירן...

---

12 א זייגער ביי־נאכט ענדיגט בערנשטיין די לעצטע צווייטע קאָרעקטור און נעהט אוועק אהיים.

א צימערל האָט ער אין א אידישער גאס אויף א פיער־טען שטאָק. עס איז אפילו הויך אריופצוגעהן, צייטענווייז ברעכען איהם נוט די קניע, דאָך איז ער פון צימערל צופריע־דען. ער וואָהנט ביי אלטע לייט, קיין קינדער ניטאָ. שטיל און רוהיג און דאָס האָט בערנשטיין ליעב: אמאָל מאכט זיך צו נעה־מען א היים א זייטיגע קאָרעקטור, עפעס אן ערנסטעז חיבור, שטערט איהם קיינער ניט, און ער פערריכט אלע גרייזען, פער־זעהט קיין איין גרייז אויף ניט...

צייטענווייז אבער ווערט איהם אומעטיג. אין צימער ברענט א קליין ליכטל, דונקעלע שאָטענס ליעגען אויף די וועגד און זיין שאָטען אליין האָט אזא גרויסען מאָדנעם קאָפ... זיין בליק פאלט אויפ'ן בעטל, וואו ער געהט זיך באלד לעגען.

דאָס בעטל האָט א וווייכען סעניק, אין וועלכען די שטרוי ווערט פינקטליך יעדע צווויי חדשים איבערגעביטען. א קישען האָט ער אויך א גאנץ וווייכע. און דאָך פאָסירט אפט, וועז עס איז איהם הארט און ניט בעקוועם צו ליעגען. דאמאָלט וואַרפט ער זיך פון איין זייט אויף דער צווייטער, דערמאנט זיך פער־שיעדענע זאכען, לאנג פערשוואונדענע; מאכט א רעכענונג ווי־פיעל ער איז אלט, און דער חשבון קומט אויס ניט קלאָהר. אבער עס איז קלאָהר. אז וויבט איבער דרייסיג... — ס'איז א גרויסער גרייז — טראכט ער דאמאלסט — וואס איך בעקען זיך ניט מיט עפעס א מיידעל... ס'וואלט שוין צייט געווען צו האָבען עפעס, אויסער די גרייזען, א נאָהענטען מענשען....

און ער דערמאנט זיך, אז מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט ער זיך יא בעקענט מיט א מיידעל, געווען א גאנץ וואויל־מיידעל.

זי איז צו איהם געווען נאנץ צוגעלאזט. ער דערמאנט זיך, אז ער האט זי איין מאל אנגענומען פאר דער האנד, האט זי זיך נעלאזט... זי איז אפילו רויט געוואָרען... אלמאי איז זי רויט געוואָרען... א סימן, אז זי האט יע געוואלסט. דאמאלסט האט ער איהר נעקענט זאגען, אז ער וויל מיט איהר חתונה האבען... ער דערמאנט זיך אבער, אז ער האט מורא געהאט. א קליי־ניגקייט חתונה האבען! !... נאכדעם קענסטו אזא גרייז ניט פערריכטען — דאס איז ניט קיין קאַרעקטור...

אבער ליענענדיג אליין אין בעט, פיהלט ער חרטה... ער האט דאמאלט געדארפט איהר זאגען: איך האב דיך ליעב, דו מיך — דאכט זיך אויך, לאמיר חתונה האבען...

— עס איז געווען א גרייז... — זיפצט ער, און קעהרט זיך פון איין זייט, אויף דער צווייטער...

שבת איז ער פריי. אין דער פריה געהט ער אין דער דיי־טשעשער שוהל. ניט חלילה צוליעב דאוונען — בערנשטיין איז שוין א יאהר צעהן א פריי־דענקער — נאר צוליעב די נגינה. ער הערט דאס נעזאנג פון חאר און בשעת מעשה קוקט ער אויף די אויפשריפטען אויף די וועגד וועגען גרויסע גבירים, נדבינים, וואס האבען געשענקט א סך נעלד. אויף א פאר אויפשריפטען האט ער שוין לאנג אויסגעפונען א פאר גרייזען, און יעדען שבת בעטראכט ער זיי אויף דאס ניי מיט דער זעלבער אויפמערק־זאמקייט ווי דאס ערשטע מאל און עס ציהט איהם, ווי א פאר־באַרנענער כח, צו די דאזיגע אויפשריפטען צו פערריכטען די צוויי גרייזען...

שבת פארנאכט, איבערהויפט זומער, געהט ער שפאצי־רען אויף דער מארשאלקאווסקי. נעהט ער זאלבענאנד, מיט איינעם פון דער רעדאקציע, פיהלט ער זיך נאנץ היימליך. שמו־עסט מיט יענעם וועגען רעדאקציאנס־אנגעלענהייטען, דער־צעהלט איהם וועגען א דרוק־פעהלער, וועגען א גרייז, וואס ער

האָט דורכגעלאָזט צוליעב א מאָדנער סבה, אין וועלכער ער איז כּלל וכלל ניט שולדיג... איז אבער דער דאָזיגער חבר פון דער רעדאקציע אוועק מיט אן אנדערען און בערנשטיין געהט אין דער רוישענדער פרעהליכער נאס אליין, פיהלט ער זיך געפאַלען און נידערגעשלאָגען. פערשיעדענע פרעהליכע, לאכעדיגע, פערפוצטע יונגע פּאַרלעך, ווי קאָרעקטורען אָהן גרייזען, ציהען זיך און טאנצען פאר זיינע אויגען, שטויסען איהם און שטופען איהם און ווילען איהם ניט קענען... און דאמאָלט דאכט זיך בערנשטיין'ען, אז אין דער דאָזיגער פרעהליכער לעבעדיגער מחנה איז ער ווי אן אריינגעפאַלענער גרייז, און אָט קומט באלד עפעס אויגער, א געניטער קארעקטאָר, וואָס פערשטעהט זיך אויף גרייזען, און וועט איבער איהם א שווארצען שטריך אריבערפיהרען און וועט איהם, ווי א גרייז, פון דאנען ארויסוואַרפען...

און בערנשטיין בלאָנדזשעט אזוי לאנג מיט שרעק און עלענד איבער דער נאס, ווי א גרויסער גרייז, ביז עס ווערט פינסטער; דאמאָלסט דערמאנט ער זיך אן דער רעדאקציע, אז מאָרגען מוז די נומער פריה ארויסגעהן און ער לאָזט זיך לויפען אהין צו מאכען די קאָרעקטור...

אין א האלב שעה ארום בעקומט ער שוין צוריק זיין געווענזעם שטאָלץ, זיין רוהיגקייט, און פערריכט איין גרייז נאך דעם צווייטען.

דער זשילעט.

קיין סך שטונדען האָט דוד פייגין אויך ווינטער ניט גע־
האט. דאך די צוויי שטונדען, פאר וועלכע ער האָט בעקומען 15
רובל מאָנאטליך, און די עטליכע רובל, וואָס ער פלעגט דערצו
צובאָרגען ביי נאָהענטע און אמאָל ביי ווייטע בעקענטע, האָ־
בען אים געגעבען די מעגליכקייט צו קענען ווי עס איז עק־
זיסטירען אין דער גרויסער שטאָדט. ווי עס איז אָבער נעקומען
דער ליעבער זומער, וועלכען דוד האָט אייגענטליך געווארט,
זיינען די צוויי „לעקציעס" ווי פון דער וואַרימקייט צוגאנגען, און
דוד האָט זיך די ערשטע טעג פון דעם ליעבען זומער געמוזט ער־
נעהרען מיט קליינע גמלות חסדים, וואָס דער גרעסטער פון זיי
איז בעשטאַנען פון צוהן קאָפּיקעס און נאָכדעם פון דעם ווינ־
טער־בגד, וועלכען ער האָט פערקויפט פאר א רובל, ניט
קוקענדיג וואָס ער האָט אָנגהויב ווינטער פאר איהם בעצאָהלט
אויך דער וואָלוועלער נאָס פיער רובל.

דעם ווינטער־בגד האָט אָבער דוד גיך אויפגענעסען, כאָטש
ער האָט זעהר געקארגט, קענען זיין חאראקטער; באָרגען איז
אלץ געוואָרען זעלטענער ווען צו קריענען, און ער האָט אָנגע־
הויבען בעטראכטען זיך פון קאָפּ ביז די פים, — וואָס קען ער
נאָך פערקויפען? נאָר ער האָט גאָר נישט נעהאט. אין אמעריקא
האָט ער גענהרט, געהט מען זומער אָהן רעק; אמעריקא איז
אבער א לאנד פון חכמה און פון פרייהייט. דאָ וועט מען איהם

נאכלויפען וועז מען וועט איהם בעגעגענען אין גאס אהן א רעק. און אפטמאל פלעגט זיך איהם וועלען א שטארקער ווערען, פערקויפען דעם רעק און אויסלאכען זיך פון דער גאנצער וועלט. האט די וועלט ניט קיין ברויט פאר אלעמען, דארף זי קיין רעק אויך ניט האבען!... באלד אבער פלעגט א צווייטע, מעהר העכערע אידעע אבשלאגען די ערשטע: דו נאר, וועז דו ביזט אזוי שטארק צו שטעלען זיך קעגען א גאנצער וועלט מיט אזוינע שטארקע ארדנונגען און געהן אהן א רעק אין גאס, קענסטו דיין שטארקייט אויף אנדערע זאכען בענוצען און דעמאלט וועסטו אפילו א פראק האבען און א צילינדער האבען...

און דוד פייגין האט, נאך א סך פילאזאפירען און גראבלעניש, איינגעפונען, אז די צווייטע אידעע איז מעהר גרינדליך, מעהר אמת און מעהר טרויעריג; און מיט א זיפץ האט ער זיך נעמוזט געזוגנען מיט דעם גערואנק צו פערקויפען זיין רעק, מיט אזא זיפץ, וואס מען קען נאר הערען פון יענע מענשען, וועלכע זיינען זיך מיאש פון א העכסטען גליק און האפען שוין מעהר ניט.

און אז ער פלעגט אין דער פריה, ליענענדיג אין בעט, פאר וועלכער ער האט געצאהלט צהן גילדען א חודש און איז געוון שולדיג פאר איהם דריי רובל דער בעל־הבית'טע, וואס האט איהם פאר רחמנות ערלויבט צו וואהנען אויף באדג ביז די ציטען וועלען זיך פערבעסערען, — אין דער פריה ליענענדיג אין בעט און הערענדיג די מוזיק „האנדעל", „האנדעל", וואס האט אבגעקלונגען איבער'ן הויף, ווי אן עכא: „ברויט" „ברויט", האט דוד פייגין נאך אלץ זיך געגראבעלט אין די געדאנקען און געזוכט: וואס קען מען עפעס פערקויפען און האבען אויף אנבייסען? פון פיעל קלערען פלעגען זיך ביי איהם די געדאנקען אנהויבען מישט׳ן און אין קאפ פלעגט איהם בליצען: דעם רעק... הויזען... שיך, דאס העמד... די שויב... און דאן פלעגט ער

איינגראבען דעם קאפ אין דעם ארמעל קישען און ליענען פערצוויפעלט, ביז דער ענדלעך פלעגט ענדיגען זיין פריה־מאר־גען־קאנצערט פאר דעם הויף.

נאר באלד איז א צווייטער חענדלער אנגעקומען, — א צווייטער זינגער — און מיט א קול פון אן עכטען חזן, וואס האט פייגינען זיין חיים דערמאהנט, וויעדער אנגעהויבען זיין קאנצערט געבען, וואס אויסער פייגינען האט קיינעם ניט גע־ריהרט, און פייגין האט וויעדער זיך גענומען גראבלען: וואס פערקויפט מען? ביז איהם איז איינמאל איינגעפאלען — דעם זשילעט פערקויפען.

—האנדעל! האנדעל! — האט געקלונגען איבער'ן הויף.

— זשילעט! זשילעט! — האט אבנעקלונגען א בת־קול ביי פייגינען אין גערדנק.

דאך קען זיך פייגין ניט בעשליסען צו טהאן אזא זאך. דרייי טעג וויעגט ער זיך אהין און אהער, — צי קען מען אויס־קומען אהן זשילעט, צי ניט? גערענקען גערענקט ער, אז זיי־נער א פעטער איז שטענדיג נעגאנגען אהן א זשילעט. נאר זיין פעטער, פלעגט ער זיך צוריק דערמאנען, איז געווען א מלמד, האט אויך די וועלט געקוקט נאר פון אן אנדער שטאנדפונקט: די וועלט איז נאר א פאר־הויז. ער אבער, פייגין, האלט יא פון דער וועלט. פערקעהרט — דער עיקר איז טאקע די וועלט. הלואי וואלט ער נאר געקענט, וואלט ער זיך נעפוצט נאר אין פאר־הויז. בלייבט איהם נאר די פראגע צו פערענטפערען: צי קען מען נאך זיין א מענש, וען מען געהט אום אהן א זשילעט? ער איז שוין אלט 25 יאהר און האט נאך ניט געזעהן א מענ־שען געהען אהן א זשילעט, סיידען יענע, וואס די וועלט האט זיי אויסנעשלאסען, ארויסגעווארפען און צוגעטראטען מיט'ן פוס. דאס איז א סכנה! פייגין האט מורא דערפאר. ער וויל זיך נאך ראנגלען אוז דערשלאגען זיך צו עפעס. ער האט נאך אייגענטליך האפנונגען: פערליעבען זיך אין א מיידעל, מיט אר־

מעטינג בליקען, מיט בלאסע באקען און מיט רעדער" אונטער די אויגען. ער וועט זיך מיט איהר קיינמאל ניט שיידען. און איהם דאכט זיך, אז ווי ער פערקויפט דעם זשילעט, וועט איהם שוין די וועלט אויסשליסען, ארויסווארפען און צוטרעטען. אויס דור פייגין! ער האט שוין קיין זשילעט ניט! און פון איהם וועט נאר נישט ווערען.

און ווידער קומען צוגעהן געדאנקען און מאכען א פשרה: אמת טאקע, אהן א זשילעט איז ניט אזוי מענשליך. דער שטיי־גער פון דער וועלט איז, אז יעדער מענש מוז זיין געקליידעט אין הויזען, ראק זשילעט, נאר ווער דארף עס וויסען, אז דוד פיי־גין, אן ארימער לעהרער, וואס גענהט שוין אום א חודש א חונגע־ריגער, גענהט אום אהן א זשילעט? דערויף האבען דאך די אמא־ליגע מענשען שכל געהאט, צי זיי האבען בנבואה געוואהרן, אז עס וועלען אנקומען אויף דער וועלט שוועדע צייטען און לעהרער וועלען אהן אוראקען בלייבען און זיי וועלען נעבעך מוזען פון זיך די זשילעטען פערקויפען, האבען זיי דעריבער מתקן געווען קנעפ — קנעפ פערשטעלען אלץ. בלייבט נאר איין חסרון: דוד פייגין איז א מענש א צוטראגענער, א פערטראכטער, האט ער ניט וואס צו עסען, — איז ער צוטראגען וועגען עסען; טאמער שיקט איהם שוין נאט צו וואס צו עסען און ער וועדט זאט אויף א צייט, הויבט ער אן קלערען וועגען ליעבע, וועגען פרויען און וועג־גען אנדערע גוטע זאכען, וואס זיינען דא אויף דער וועלט, ווי לייט זאגען און ווי אין די ביכער שטעהט. און דעמאלט קען זיך דער ראק אבשפילען און די נאנצע וועלט דערווייסט זיך פון דעם שרעקליכען סוד, אז דוד פייגין גענהט אהן א זשילעט.

און די לעצטע השערה האט דוד'ן אבגעהאלטען. נעהמען אויף זיך די אחריות צו נעהן שטענדיג פערשפילעט האט ער מורא, מען דארף דערצו זיין זעהר א רוהיגער מענש, א בעזארג־טער פון אלע זייטען, האבען שטענדיג וואס צו עסען, וואס צו טרינקען און וועגען קיין זאך ניט קלערען. און צוריק דערמאנט

זיך דוד פייגין, אז אין די הייסע טעג האָט ער בענעגענט עטלי־כע יונגע לייט אָהן זשילעטען און אין פונאַנדערגעשפילעטע רעק. און דוקא פון די גרויסע פראנטען. אמת, זיי טראָגען ספּעציעל אויפֿכע העמדער, די הויזען זיינען ספּעציעל פערגראָטעט מיט אזא מין ברייטען גראטעל, — ער אָבער קען ניט שטאָפּצירען מיט דער קלאָרקייט פון זיין העמד און מיט דעם גראטעל. זיין העמד און אפילו די „ווייסע" מאנישקע האָבען געמענט האָבען אזא מין זשילעט וואָס זאָל זיך פערשפילען ביז ארויף מיט קנעפּ. וואָס אנבעטרעפט זיין גראטעל, בעשטעהט ער אין גאַנ־צען פון א דינעם שטריקעלע, מיט וועלכען ס׳האָט זיך שוין עטליכע סבות געטראָפען און האָט שטענדיג געפֿלאָצט אין נאס און דוד פייגין פֿלענט מיט שרעק דורכלויפען די רוישענדע נאָס און אריינחאָפען זיך ערגעץ אין א שטילען הויף, וואו ער האָט דאָרט געמוזט א רעפּאראציע מאכען, און איבער דעם איז דאָס שטריקעלע אין עטליכע קניפֿלעך און איז דערפאר די לענ־טע צייט געווג שטארק.

אָבער קיין גרויסער גוואלד קעגען דער וועלט צו געהן זומער אין א זשילעט איז שוין ניט, ווי באלד ער נעדענקט אליין, אז ער האָט בעגעגענט אזעלכעס. ער וועט טאָקע געהן שטענדיג דעם ראָק פערשפּיעלען, ער וועט זיך ווי וויט מעגליך איז, היטען, נאָר טאָמער וועט זיך אמאָל טרעפען פּאָרט א סבה, א מענש איז דאָך ניט קיין מלאך, איז אויך ניט קיין גרויסע סכנה, ווי באלד אז עס גענפינען זיך מענשען, וואָס גע־הען אזוי, און דוקא פראנטען.

און דוד פייגין בעשליסם אם ענדע צו פערקויפען זיין זשילעט.

בעשליסען איז נרינג, ווי אזוי אָבער פיהרט מען דורך אזא פלאן? דער זשילעט איז טאָקע זיינער אן אייגענער, ער האָט רעכט צו טראָגען איהם פראנק און פרי איבער דער נאס

און אפילו אויסשרייען: וועך קויפט א זשילעט!" בפרט אריינ־רופען א העגדלער אין שטוב, וואס דאס איז געווים קיין סכנה ניט. עס איז אבער א מורא פאר דער בעל־הבית'טע, וועלכע וועט, וועך ווייסט ווי פערוואונדערט איהם אנקומען, דערזעהענ־דיג וואס ער וויל פערקויפען, וואהרים נאך אלע השערות און נאך אלע קולאס, און נאך אלע הכשרים וואס פייגין געפינט, אז מען קען יא דעם זשילעט פערקויפען, האט ער פארט מורא, אז די אידעע איז צו שטארק, צו ראדיקאל. עפעס האט ער פארט קיינמאל ניט געהערט, אז א מענש זאל א זשילעט פערקויפען... ניט האבען לכתחילה קיין זשילעט טרעפט יא, אבער אז מען האט שוין יא, פערקויפען זי, קען זיין איז אפשר זעהר ווילד און אי די בעל־הבית'טע, אי דער הענדלער, וואס ווילד אפילו יא קוי־פען, וועלען איהם פאר משוגע בעטראכטען, און דעמאלט איז אוים אלע זיינע האפענונגען!...

דער גערואנק וואהרפט איהם אריין אין א ים שרעק און זיין נשמה טרענקט זיך. פאר משוגע וועהרען ציטערט ער זיין גאנץ לעבען, ד. ה. זינט ער איז צו זיין שבל געקומען... און וועך ער זעהט אין גאס א משוגענעם, בעגלייט פון קליינע קינ־דער און גרויסע נארען, פיהלט ער אז ער פאלט פאר שרעק און פאר כעס, און דער שרעק לאזט איהם קיינמאל ניט פערטהיי־דיגען דעם אומגליקליכען משוגענעם פון דער ווילדער באנדע און ארויפפאלען אויף זיי מיט קלעפ און קולות: איהר זענט אליין משוגעים, וואס לויפט איהר נאך? איהם דאכט זיך דע־מאלט, אז די ווילדע באנדע וועט לאזען יענעם און זיך נעה־מען צו איהם.

בלייבט שוין ביי פייגינען, אז ער וועט ניט פערקויפען, און זאלען הונדערט הענדלער זינגען פאר איין מאל: „האנדעל", „האנדעל" און זאל זיין הונגער זיך פערשטארקען נאך מעהר, זאל דער הונגער נאך מעהר מאטערען, — זאל ער איהם אפילו דעם טוידט ברענגען — דעם זשילעט פערקויפט ער ניט. ניט

נאָר ער פערקויפט ניט, ער פערגעסט זיך אפילו, אז עס עקזיס־טירט אויף דער וועלט אזא מין בגד, וואָס הייסט מיט דעם נאָמען „זשילעט". ער וועט זיך אָנטהאָן, ארויסגעהן אין גאס און קריגען אפשר וואו באָרגען עטלעכע קאָפיקעס. די וועלט איז נאָך ניט אזוי שלעכט, ווי ער מיינט. ער איז פאר צרות און הונגער די לעצטע צייט מיזאנטראָפיש געשטימט, עס איז אָבער פאלש, פארהאן גוטע מענשען אויף. מען דארף נאָר גלויבען!

און דוד פייגין שטארקט זיך צו גלויבען און געהט ארויס אין גאס. נאָר דער גערויש און געדודער פון גאס פון איין זייט, דער הונגער פון דער צווייטער זייט טוידטעט זיין גלויבען און ער וויסט ניט צו וועמען צו וועגדען זיך און דער געדאנק צו פערקויפען דעם זשילעט קומט צו איהם וויעדער.

ער קערט זיך אום צוריק אויף זיין קוואַרטיר און בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, ניט וויסענדיג וואָס צו זאָגען. די בעל־הבית'טע וועלכע איז איינע אליין אין שטוב, קוקט אויף איהם און דריקט מיט די פלייצעס.

אויפ'ן הויף זינגט א העגדלער.

— אָבער א גאנצען טאָג געהען זיי אום! — א גאנצען טאָג! — וועגדט ער זיך פלוצים צו דער בעל־הבית'טע און זיין שטים ציטערט.

— וועד? — פרעגט די בעל־הבית'טע.

— איך מיין די העגדלער, — עטנפערט פייגין און קוקט אויף איהר און וויל הערען איהר מיינונג וועגען העגדלער בכלל.

— נו, וואָס זאָלען זיי טהאָן? — ענטפערט די בעל־הבית־טע.

— מיר איז א חדוש, וואָס זיי שרייען און שרייען און קיינער פערקויפט זיי נאָר נישט. אזא הויף!

— וואָס זאָל מען זיי פערקויפען? — זאָגט די בעל־

הבית'טע קאלט — אין בעל־הבתישקייט קומט אלץ צוניץ.

— נו, אמאל מאכט זיך אן אלטווארג, א פאר הויזען, א זשילעט...

— א זשילעט? — פערוואונדערט זי זיך.

פיגין ווערט דערשראקען און בלייבט שטום. די בעל־הבית'טע נעהמט זיך צו א טעפעל וואשען, א נייער הענדלער מיט א גראבען קול זינגט: „האנדעל", „האנדעל"...

קרובים.

1.

נאָך קינד־וויז האָט גרשון געהערט אָפט זיין מאַמען רעדען וועגען איהר שוועסטער־קינד באשע, וואָס וואוינט אין דער גרויסער שטאָדט. וועד רעדט, אז די מאַמע איז אמאל געפאָהרען אין דער גרויסער שטאָדט צו א דאָקטאָר, האָט זי, צוריק קומענדיג, באשען פון מויל ניט ארויסגעלאָזט: ביי באשען האָט זי געגעסען, ביי באשען האָט זי געשלאָפען, באשע איז מיט איהר צום דאָקטאָר געגאנגען, באשע האָט איהר אויסגעבאָרגט א פערטעלע, וואָס עס האָט איהר געפעהלט צו א בילעט, און אזוי אָהן א סוף. הערענדיג אזוי אָפט באשעס נאָמען אין שטוב, האָט גרשון געהאט א פאַרשטעלונג, אז באשע איז די בעסטע. די קלוגסטע און די רייכסטע אין דער וועלט. און אויך האָט זיך איהם געדאכט, אז באשע איז א הויכע, געהט ריין אָננעטהאָן און אז זי רעדט שמייכעלט זי, אזוי ווי יאָבע די גבאי'טע, וואָס געהט שטענדיג „צונויפמאכען" פאר אָרימע קינפּעטאָרינס.

זייענדיג אזוי שטאַרק צופריעדען מיט באשען, האָט גרשון'ען נאָר איין זאך פערדראָסען: באשע איז זיינע אין גרונד גענומען ניט גאָר קיין נאָהענטע קרובה—סך הכל א גליעד־שוועסטער־קינד. ווי גוט וואָלט געווען, למשל, ווען באשע וואָלט געווען דער מאמעס א פלימעניצע, וואָלט זי געווען זיינע טאקע

אן אמת'ע שוועסטערקינד. אט וואלט געווען נאהענט! פון דעסטוועגען האט גרשון זיך אזוי אויף געהאלטען מיט באשעז פאר א נאהענטען קרוב. ווייל עס איז א סברא, אז דער מא־מעס א שוועסטער־קינד איז זיינע מעהר ווי א גליעד־שוועסטער־קינד, נאר א שני בשלישי. אט מיט באשעס קינדער איז ער שוין גליעד־שוועסטער־קינדער. אז ער וועט ווען עס איז חתונה האבען און באשעס קינדער וועלען חתונה האבען וועלען באשעס קינדער מיט זיינע קינדער שוין זיין גאר ווייטע קרובים — גליעד־גליעד־שוועסטער־קינדער! נאר וואס דארף ער אזוי ווייט בעזארגען. ער אליין אבער איז באשעס א שני בשלישי, כמעט א שוועסטער־קינד...

אז גרשון איז אלט געווארען 17 יאהר און האט שוין געקענט „גוט" לערנען און א ביסעל רוסיש, און דערצו אלע פיער חשבונות מיט פודען, פונטען, לויטען, זאלאטניקעס און געקענט אויסרעכענען ווי פיעל סעקונדעס איז פארהאן אין א יאהר און נאך אזוינע קונציגע חשבונות, מיט וועלכע די לעהרער אין שטעדטעל פלעגען עקזאמינירען זייערע תלמידים, — האט מען געמומען זוכען פאר איהם א תכלית. בעלי־מלאכות זיינען שוין דאן געווען אין מאדע, אפילע דעם שטעדטילשען רב'ס אן אייניקעל האט זיך געלערנט פאר א זייגער־מאכער און דאס האט שטארק געווירקט, אז מען זאל אויף א בעל־מלאכה שענער קוקען, פון דעסטוועגען האט טאטע־מאמע זייער גרשונ'ען פאר א בעל־מלאכה ניט געוואלט מאכען. ערשטענס איז ער געווען שוואך אין געזונד און צווייטענס איז ער שוין ארויס פון די יאהרען. צו א בעל־מלאכה אבגעבען איז גוט אז מ'איז אלט 14 — 15 יאהר אבער ניט א בחור פון 17 יאהר. אזא בחור מיט אביסעל רוסיש און אזא „בעל־חשבון" (אזוי האט דער טאטע גהאלטען) קאן טויגען נאר אין א קראם פאר א „פאר־מאטשניק בוכהאלטער". אדער אזוי צו פערשרייבען אין בוך... אבער אזוי ווי אין שטעדטעל פיהרט יעדער קרעמער זיין „בוך"

אליין אהן „פאמאטשניק בוכהאלטערס", איז ביים טאטען־מא־מען געבליעבען א פלאן שיקען איהם אין גרויסער שטאדט, כפרט אז ער האט דארטען אזא קרובה — באשע.

און אין א רעגענדיגען פריהמארגען נאך סוכות איז גרשון ארויסגעפאהרען אין דער גרויסער שטאדט.

פון שטעדטעל אין דער גרויסער שטאדט איז אפילו נע־נאנגען די אייזענבאהן און א בילעט האט געקאסט פיער גילדען מיט 2 קאפיקעס. אבער פון שטעדטעל פלעגען אין דער גרוי־סער שטאדט אויך פאהרען בעלי־ענלות, מיט וועלכע עס האט געקאסט דאס פאהרען נאר א פערטעל פון א פערשוין און פאר אזא אינגעל, ווי גרשון — בלויז א גילדען, ווייל אזא איכ־געל פאהרט ניט, נאר ער „פאהרט אונטער".

געזעסען איז ער אפילו אין בויד. נאר אזוי ווי דאס פאהרען האט געדויערט כמעט א מעת־לעת און דער רעגען האט די גאנצע צייט געגאסען, איז גרשון געקומען אין דער גרוי־סער שטאדט א נאסער און א דערפראָרענער.

געקומען אין דער גרויסער שטאדט, איז דער בעל־ענלה פערפאהרען אויך דער אכסניא, וואס האט געטראגען דעם נאמען פון גרשון'ס שטעדטעל. אבער אז גרשון איז אראב אויפ'ן הויף און האט זיך אומגעקוקט אויף די גרויסע הייזער וואס אין הויף און אויף די פיעלע נייע מענשען וואס האבען זיך דארט ארומגעדרעהט, האט ער זיך דערפיהלט אן עלענדער און א פרעמדער און אפילו דער בעל־ענלה, וועלכער איז זייערער א נאהענטער שכן, האט איהם אויך אויסגעוויזען פרעמד און בייז, און זיין הארץ האט דורכגענומען א קלעמניש און א בענ־קעניש...

אז דער בעל־ענלה זיינער איז אריין אין דער אכסניא, האט גרשון, נעהמענדיג דאס קעסטעל, איהם נאכגענאנגען. חאטש ער האט ניט געוואוסט, צו וועמען און צי מען ער — עס איז דאך

א פרעמדע שטוב. ער איז ד א ך ארויסגעגאנגען און האט דאס קעסטעל אוועקגעשטעלט נעבען טיש.

— נייז, זוהניע! דא איז ניט קיין ארט פאר א קעסטעל. איך האב בילכערע אורחים...

דאס איז געווען דער ערשטער ברוך־הבא פון דער בעל־הבית'טע פון דער אכסניא.

גרשון האט א דערשראקענער אויפגעהויבען דאס קעסטעל און ניט געוואוסט, וואו אוועקצושטעלען עס; ער האט נאר געקוקט מיט בעטענדיגע בליקען אויף דעם בעל־ענלה וואס האט איהם געבראכט.

— נו, בחור'ל — האט זיך דער בעל־ענלה צו איהם גע־זוענדט אביסעל היימיש — דא איז פאר דיר קיין ארט ניטא... דא, ברודער־לעבען, קאסט געלד... האסט דאך ערגעץ א קרובה... געה זוך זי אויף און וועסט דארטען שוין זיין. זי וואוינט אוים'ן „וואל", ניט ווייט... ביי שמואל דעם שוחט אין הויז, וועסט פרענען, וועט מען דיר וויזען....

דערהערט דאס ווארט קרובה, האט זיך גרשון דערמאנט אן באשע, אן זיין שני בשלישי, און א וואראמער שטראם האט דורכגעפליצט דורך זיינע גליעדער.

און פערגעסענדיג, צי ניט וועלענדיג זיך אבזוענענען מיט'ן בעל־ענלה, איז גרשון ארוים אויפ'ן גאס און א פערטיל־שעה נאכאנאנד האט אין דער רוישענדער שווערער גרויס־שטאדטי־גע לופט געקלונגען א שטילע פראגע פון א בלייבען, דערשרא־קענעם אינגעל:

„ווי געהט מען דא אויף דעם „וואל"? „שמואל דעם שוחט'ס הויז"?

ארויסקומענדיג אין דעם גרויסען הויף פון שמואל דעם שוחט, האט גרשון'ען א בליק געטהאן פון א פענסטער צוויי אויגען פון א הויכער רייכגעקליידעטער אידענע. „דאס איז א־שע"! האט איהם א קלונג געטהאן אין קאפ, און ער האט זיך

גלייך געלאָזט געהן צו יענער וויסער טיר, וואָס איז געווען נעבען דעם פענסטער, פון וואנען די הויכע רייכגעקליידעטע אידענע האָט ארויסגעקוקט.

צוקומענדיג צו דער טיר וועלכע האָט זיך געלאָזט פּאָרט עפענען, האָט ער פּאר גרויס אויפרעגונג, וואָס אָט אָט באלד איז ער ביי זיי שני־בשלישי באשע, אָנגעהויבען קלאפען מיט אלע זײַ־נע כחות. באלד האָט ער זיך אָבער אליין איבערגעשראָקען פּאר זיינע קלעפ: ווער וויים וואָס ער האָט אָנגעמאכט! די טיר האָט עמיצער געעפענט און ער האָט פּאר זיך דערזעהען די הוי־כע רייכאָנגעטהוענע אידענע מיט א בייזען בליק:

— וואָס קלאפט איהר! — האָט זי געשריען — וועמען דארפט איהר?

און איידער ער האָט געענטפערט איז שוין אין דער אָפע־נער טיר געשטאנען עטליכע קינדער גרעסערע און קלענערע. און גרשון'ען האָט געקלונגען אין קאָפ: באשעס קינדער, זיינע גליעד־שוועסטער־קינדער!... און אן ערמונטערטער פון דעם געראנק האָט ער צוהויצט ארויסגעריפט:

— איך דארף באשען... מיינע א שוועסטער־קינד...

אנשטאָט אן ענטפער, אנשטאָט „א סאר א נאסט!" וואָס ער האָט אויף זיכער ערווארטעט, האָט ער דערהערט א הילכי־גען געלעכטער פון די קינדער, וואָס זיינען געשטאנען אין דער אָפענער טיר און א בייזען ענטפער פון דער אידענע:

— ניטא דא קיין באשע... שלים'מזל איינער... און וויע־דער א געלעכטער פון די קינדער און נאָכדעם א האק מיט'ן טהיר...

און גרשון האָט זיך ערשט דערפיהלט עלענד, אבער ער האָט ניט פערגעסען נאָט צו דאנקען, וואָס דאָס איז ניט באשע, זיין שני־בשלישי... אזא שלעכטע, אזא בייזע...

און ער איז געגאנגען איבער'ן הויף און געזוכט די אמת'ע באשע, זיין קרובה, וואָס איז אזא הייסע, אזא גוטע.

נאר אין די אויערן האָט איהם נעקלונגען דאָס געלעכטער פון די קינדער און „ניטא דא קיין באשע" פון דער אידענע. און עס האָט איהם עפעס נעשראָקען...

איבערטאָפענדיג, שוין פאַרזיכטיגער, נאָך א צעהנדליג דירות און אָנהערענדיג זיך זידלעריייעז און בעלייזיגונגען, איז אין א האלב שעה ארום גרשון אריין אין א נידריג הייזעל אין ווינקעל־הויף און זייענדיג זיכער, או דא איז דאָס געווים ניט, האָט ער דאָך א פרעג געטהאָן ביי א נידריגער אייגפאך געקלייידעטער אידענע מיט א פערזאָרגט פנים: וואו וואָהנט דא באשע?

— אויף וואָס דאפסטו זי? — האָט די אידינע אויסגעשטעלט פאַרשענד די אויגען און געקוקט ווי מיט שרעק און חשד.

— זי איז אונזערע א קרובה...

— וועמעס ביזטו? — האָט די אידענע געפרעגט און ניט אראָבגענומען די אויגען פון איהם און פון דעם קעסטעל, וואָס ער האָט געהאלטען אין די הענד.

— איך בין חייענעם, פון ביערנאָווקע...

— דאָס בין איך, — האָט די אידענע קאלט געענטפערט — שטעל אנידער דאָס קעסטעל. וואָס טהוסטו דא?

גרשון איז אזוי מבולבל געוואָרען דערהערענדיג, או אָט די נידעריגע, אָרים־געקלייידעטע אידענע איז דאָס טאקע באשע, פון וועלכער ער האָט זיך אזוי פיעל אָנגעהערט און צו וועלכער עס האָט איהם אזוי געצויגען, — אזוי מבולבל געוואָרען, או ער האָט ניט געקאָנט ענטפערן און איז נאָר געשטאָנען און געקוקט, ווי ער וואָלט וועלען פרעגען:

— זענט איהר טאקע באשע: פאר וואָס זענט איהר אזא נידעריגע?...

אין א ווייל ארום האָט באשע איהם אריינגעפיהרט אין שטוב. ארום טיש זיינען געזעסען דריי קינדער, צוויי מייד־לעך און א בחור'ל אין גרשונ'ס יאָהרען. זיי האָבען אויף איהם אויסגעשטעלט מאָרנע פערוואונדערט די אויגען און איין מיי־דעל האָט זיך אויפגעשטעלט און געפרעגט:

— מאָמע, ווער איז דאָס?

— אונזערער א קרוב... חייענעם פון ביעדנאָווקע.

די קינדער האָבען זיך איבערגעקוקט און באלד אנגענומען זייער פריהערדיגע פּאָזע, ווי קיין גרשון וואָלט ניט נאָר ביי זיי אין שטוב, נאָר אויף דער גאנצער וועלט ניט געווען.

גרשון האָט אויף זיי געקוקט און גע'חשבונ'ט זיין אלטען חשבון:

זיינע קינדער וועלן עס איז און זייערע קינדער וועלן עס איז וועלען זיין גליעד־גליעד שוועסטער קינדער. „ווייטע קרובים!" האָט ער א זיפץ געטהאָן, פיהלענדיג, אז אויך זיי און אפילו באשע די „שני־בשלישי" אליין איז איהם עפעס ווייט און פרעמד, און דערמאָנענדיג זיך, אז זי האָט זיין מאמען גע־הען א פערטעל צו א בילעט, האָט ער זיך מאָדנע געוואונדערט און ניט גענוויבט.

— וואש זיך עסען! — האָט איהם פּלוצים איבערגע־שלאָגען זיינע מחשבות באשעס קול.

נאָר אויך די גאסטפריינדליכקייט האָט איהם פרעמד גע־קלונגען. געווען איז גרשון הונגעריג, נאָר נעגאנגען איז ער זיך וואשען, ניט צוליעב דעם עסען, נאָר צו פאָלגען, וואָס די פרעמ־דע אידענע חיסט.

אז ער האָט זיך געזעצט עסען און געמומען דעם ערשטען ביסען אין מויל, איז אין פאָר־הויז עמיצער אריין. א מיידל, גרשונ'ס א גליעד־שוועסטער קינד, איז צו איהם ארויס, איז צו־ריק אריין און געזאָגט:

— מאָמע, אן אָרימאן איז אריין.

— זאג איהם, ניטא וואס צו נעבען.
און פאר זיך האט זי אונטערגעברומט:
— איך האב איינענע ארימע לייט...
נרשון האט עס דערהערט און האט זיך נעווארנען מיט'ן ביסעלע...

דער הונד

פון וואנען ער האָט זיך געזומען, האָט מען ניט געוואוסט. אין א לײכטיגען זומער פריה־מאָרגען האָבען די בעל־בתים פון אלטען בית מדרש דערזעהן צוויישען די עטלעכע שטערטעלשע קונדיסים, א אינגעל פון א יאָהר פונפצעהן, אן אָבגעריסענעם, אן אָבגעשלײסענעם, מיט צושויבערטע האָר אונטער'ן היטעל און מיט א צודראָפעטען פנים.

— שוין א נייער העכט! — האָט זיך געקרימט, קוקענדיג אויף איהם ר' חנא פעשעס, קומענדיג אין דער פריה דאוונען און דערזעהענדיג איהם — וועט ביזטו?

— א טאָטענס מיט א מאָמעס! — האָט דאָס אינגעל שפאָטיש אָבגעענטפערט און האָט זיך מיט'ן גאנצען גוף א קראַץ געטהאָן.

— טפו! — האָט ר' חנא אויסגעשפיגען און איז אוועק צו זיין „שטאָדט".

די איבעריגע קונדיסים האָבען איהם לכתחילה אויך טרוקען צוגענומען. אז זיי האָבען אבער זיך מיט איהם א „פרוב" געטהאָן אין „איינעלענען זיך", און ער האָט א פאָר פון זיי גלייך א וואָרף געטהאָן אויף דער ערד, האָט איינער פון זיי, געציל דער „קרופעניצעס" ערנסט זיך אָנגערופען:

— ביזט געזונד!

— א יון! — האָט פייוועל „קולײַע" אונטערגעהאלטען.

די איבעריגע קונדיסים האָבען זיך צוגערוקט און בעטראכט דעם „נייעם" מיט דרך־ארץ׳דיגע בליקען.

— ביזט ניט קיין היעגער, הא? — האָט איהם געזיצל דער קרופעניצעם א פרעג געטהאָן.

— ניין! — האָט ער טרוקען און ניט גערן געענטפערט.

— פון וואנען?

— פון קלעצק.

— קלעצקער גבים! — האָט איינער זיך אָנגערופען.

— עהרליכער ווי די היעגע אידען! — האָט זיך דער נייער מיט כעס אָנגערופען.

— דו האָסט א טאטען מיט א מאמען? — האָט מען איהם ווייטער געפרעגט.

— ניין!

— וואָס וועסטו דאָ טהאָן?

— איך וועל מיין שטעדטעל בעשטעהן! — האָט ער שטאָלץ געענטפערט, ווי א גרויסער, דערוואקסענער מענש, און א בלינצעל געטהאָן מיט די אויגען.

מעהר האָבען פון איהם די שטעדטעלשע קונדיסים די עשרטע צייט ניט דערגאנגען.

שפעטער, אין א פאָר וואָכען ארום, אז ער איז נעהנטער בעקאָנט געוואָרען מיט גענזיל קרופעניצעם, און האָט ביי איהם געגומען דריי „ציה" פון פאָפיראָס, וואָס גענזיל האָט גערויכערט, האָט ער דערצעהלט זיי אזא מעשה:

— איך בין דאָ אהער געקומען צו פוס...

— אזש פון קלעצק? — האָט „חברה" זיך פערוואונדערט.

— אויך א געשעפט — האָט ער זיך בעריהמט, גיב נאָך א ציה — גענזיל — און ער האָט אויסגעצויגען די האנד. גענזיל האָט איהם צוגעטראגען צום מויל דעם פאָפיראָס.

ניט טרויעניג איהם פון דער האנד. דער נייער קונדס האט
א ציה געטהאן מיט אלע כחות.

— אבער א „ציה" האסטו געטהאן! — האט זיך געצילט
מערקירט — דעם גאנצען פאפיראס האסטו אויסגערויכערט.

— נישקשה — אז איך וועל קריגען, וועל איך דיר אויך
געבען. איך זשאלעווע ניט.

— א קבצן איז א בעל צדקה! — האט זיך איינער גע־
וויצעלט.

— אנטלאפען בין איך פאר אזא מעשה — האט דער
„נייער" פארטנעזעצט זיין ביאגראפיע — אז מיין טאטע איז
געשטארבען...

— און א מאמען האסטו? — האט מען איהם איבערנע־
שלאגען.

— איך האב דאך שוין אייך נעזאגט אז ניין... זי איז
געשטארבען נאך אין קינדבעט מיט מיר — אז מיין טאטע איז
געשטארבען, האט אונזער א שכן א שוסטער צונעמומען מיר
און נעזאגט:

— איצטער, חאצקעלע, אויס....

— מען רופט דיך חאצקעל? — האט חברה איבער־
געשלאגען.

— חאצקעל, — האט ער שטיל נעענטפערט, ווי ער
זואלט זיך געשעמט מיט זיין נאמען — אוים — האט דער
שוסטער געזאגט. נענוג צו באדעוועז. ווער שוין א מענש. איך
יועל דיר צונעהמען צו מיר און דו ווערסט זיין א בעל מלאכה...
איך האב אבער ניט געוואלט. פע! זיצען א גאנצען טאג און
קלאפען צוועקליך. מיין טויט איז דאס. צו וואס דארף מען
־אס ארבייטען? — האב איך געקלעהרט. די בעסטע זאך
איז לעבען פריי. חאטש ניט עסען! ארבייטען וואלט איך וע־
לען, אבער א ביסעלע: פיער שעה אין טאג...

— פיער שעה אין טאג איז אויך צופיעל, — האט נעצי־

איבערגעשלאָגען — א שעה אין טאָג איז גענוג. איך העלף דער מאַמען אלע טאָג א שעה דרעהען די שטיינער ביי די גרויפען. מעהר וויל איך ניט.

— מיין שוסטער האָט אבער געוואָלט, איך זאָל זיצען א גאנצען טאָג און ארבייטען. טאַמער האָב איך מיך אביסעל צוגעפוילט, פלעגט ער מיך שלאָגען. דערפאר פלעג איך נאָר אין כעס זיין. מילא אז חברה שלאָגט מיר אמאָל אין שטער־טעל, ארט מיר ניט, איך גיב א קלאַפ, זיי גיבען א קלאַפ, מען איז קוויט. דעם שוסטער צוריק שלאָגען האָב איך ניט געקענט, ער איז געווען דאָר ווי א חאָרט, מיט'ן „גאָטס פינגערל" וואָלט איך איהם איינגעלעגט. אז ער פלעגט מיר אמאָל געבען א פאָטש מיט זיינע דארע הענטלעך, פלעגט זיך מיר וועלען ברע־כען... וועה האָט מיר נאָרניט געטהאָן.

— איך וואָלט איהם אראָבלאָזען אין זיין „פאָטרעט" א „טונק", וואָלט ער שוין קיין כח ניט געהאט צו פאטשען זיך... האָט נעציל מיט פעראכטונג געזאָגט.

— איך האָב איהם א בעסערע זאך אָבגעטהאָן. איך האָב ביי איהם „צוגעצויגען" א פאָר שטיוועל און בין אנטלאָפען גע־וואָרען.

— וואו זיינען די שטיוועל?

— פערקויפט. געמוסען צווויי רובל, — האָט זיך חאצקעל בעריהמט.

— האָסט דאָך קיין פאספאָרט ניט.

— איך דארף קיין פאספאָרט ניט. איך בין א היעגער, מיין טאָטע פלעגט פון דאנען נעהמען א פאספּרט.

— האָסט דא קרובים?

— קרובים? — האָט ער א קוועטש געטהאָן מיט די פלייצעס — אפשר יא, נאָר איך קען זיי ניט.

— ברעכען זיי די קעפ, די קרובים! — האָט נעציל גע־

שאלטען. — מיין מאמע האָט דאָ קרובים, לאָזען זיי איהר אפילו אויפ'ן שוועל ניט ארויף.

— מסתמא רייכע.

— זעהר רייך! — האָט זיך געצעל צוקאָכט — איינער, יענקיל האצעס, האָט אפשר צעהן טויזענד רובל, ער פערלייהט געלד אויף פּראָצענט.

— ביי אזא קרוב איז גוט צו גנב'נען! — האָט האצקעל מיט א לוסטיגען שמייכעל א זאָג געטהאָן.

— לעגט ער אָן מיט'ן קאָפּ — האָט געציל א מאך געטהאָן מיט'ן האנד.

אז די חברים זיינען נעהנטער בעקאָנט געוואָרען, האָבען זי געפונען, אז האצקעל איז א גערָאטענער אין שטיקלעך פּראָוועז. דערהויפט איז זיי געפעלען געווען, ווי ער בילט ווי א הונד.

— האצקעל, ביל א ביסעלע, — פלעגט איהם געציל בעטען.

— האוו — האוו — פלעגט האצקעל אָנהויבען צו בילען, און חברה פלעגט זיך האלטען פאר די בייכער.

— פונקט ווי א הונד! — האָבען זיי געלויבט.

— ביי אונז אין קלעצק פלעג איך ביי נאכט אלעמען שרעקען — האָט האצקעל לאכענדיג דערצעהלט. — לייבע וואלפס, א רייכער איד, איז אמאל פאר שרעק געפאלען, אז איך האָב ביי נאכט אויף איהם אָנגעהויבען צו בילען.

— פּחדנים! — האָט חברה געלאכט.

— האוו — האוו — האוו! — האָט האצקעל בעוויזען ווי אזוי ער האָט דאמאלס געבילט.

און חברה האָט איהם א נאמען גענעבען „דער הונד". ביסלעכווייז האָט מען זיין אמת'ן נאָמען פערגעסען און „הונד" איז געבליבען זיין געוועהנליכער, נאטירליכער נאָמען.

און איהם האָט עס ניט געארט. פערקאהרט, ער האָט, ווי געפיהלט, אז דער נאָמען טהיילט איהם אָפ פון אלע איבריגע מענשען, וועלכע ער האָט ניט אזוי שטארק ליעב געהאט. דער נאָמען לאָזט איהם ניט צו האָבען קיין מגע ומשא מיט די איבעריגע „נפשות", אויסער זיינע גוטע ברידער, די קונדיסים, דער נאָמען גיט איהם פרייהייט אומצולויפען, צו הונגערן און שלאָפען, וואו עס מאכט זיך. טרייבט דער שמש ארויס פון פאָלעש, קען ער איבערשלאָפען די נאכט אויפ'ן גאניק פון ווייבערשער שוהל, פונקט ווי א הונד טאקע. און צייטענווייז פלענט ער, בילענדיג, זיך נאָר פערגעסען, אז ער איז א מענש. ער פלענט אריינגעהן אין דער הינטעשער ראָליע און בילען מיט געפיהל, מיט בייזקייט, מיט רציחה, ווי ער וואלט וועלען עמיצען צוריסען.

איינמאל האָט איהם געצעל דער קרופעניצעס גערופען צו זיין מאָמען:

— ווילסט. הונד, פערריענען א צעהנערי?

— יא! — האָט דער הונד אָהן חשק געענטפערט.

— קום צו אונז, וועסט העלפען דרעהען די שטיינער ביי די גרויפען, וועט די מאָמע דיר געבען פינף קאָפיקעס.

דער הונד האָט זיך געקווינקעלט אוו איז ענדליך נענאָנגען. אין מיטען וועג האָט ער א ביל געטהאָן:

— האוו! — האוו!

— וואָס בילסטו? געהסט דאָך ארבייטען! — האָט איהם נעצעל דערקלערט.

— ס'ווילט זיך ניט גענהן... — האָט דער הונד פויל אויסגערעדט.

— ביזט אן אמת'ער הונד — האָט נעציל נעשטראפט — וועסט פגר'ן ווי א הונד פאר הונגער.

— בעסער ווי ארבייטען... האוו — האוו!...

אריינגעהענדיג צו נעצעל אין שטוב, האָט דער „חונד"

געוואָרפען א פּאראכטליכען בליק אויף דעם גרויסען שטעקען. וואָס איז געווען איינגעפּלאָכטען אין צוויי שטיינער, פּערשטויבטע פון מעהל, און האָט זיך געגומען קראצען...

— אָט דאָס איז דיין שעהנער חבר... — האָט די קרופּעניצע זיך פּערקרימט — א לייט, ניטאָ וואָס צו רעדען!...

— האָוו — האָוו! — האָט דער הונד א ביל געטהאָן מיט א ווילדען געלעכטער.

—קיין משוגענע שטיק פּראָווע דאָ ניט—האָט זיך די אלמנה געבייזערט — ווילסט העלפען דרעהען די שטיינער איז גוט אז ניט — געה געזונטערהייט.

דער הונד האָט אָנגעהויבען צו דרעהען, אלע ווייל אונטערבילענדיג...

— וואָס איז דאָס, א דיבוק איז אין איהם! — האָט זיך די קרופּעניצע דערשראָקען — א מענש זאָל נור טהאָן און בילען.

— האָוו — האָוו! — האָט זיך דער הונד מיט בעס פונאנדערגעבילט — געגוג צו דרעהען, גיט אהער א צעהנעריל.

— אזוי גיך א צעהנעריל ווילסטו פערדינען! הונד אייגנער! — האָט געצילם מוטער זיך געבייזערט. דרעה א גאָנצען טאָג.

— ניט דערלעבען וועט איהר דאָס! — האָט דער הונד זיך צושריען, און איז ארויסגעלאָפען אָהן א צעהנעריל.

— שוין בעסער זיין א הונד איידער דרעהען די שטיינער א גאנצען טאָג, — האָט ער אויסגעשפּיגען געהענדיג און האָט אָנגעהויבען צו בילען...

אזוי האָט דער „הונד" זיך אָבגעוואלגערט אין שטערטעל צוויי יאָהר, אומגעלאָפען אויפ'ן שולהויף, אמאָל אין די גאסען און אמאָל הינטער'ן שטעדטעל אויפ'ן פעלד. אויפ'ן פעלד פלעגט ער זיך פיהלען בעסער ווי אומעטום, דאָרט פלעגט

ער מאכען הינטישע פרובען, ער פלעגט געהן אויף די הענד און בילען, בילען... איהם האָט זיך געדאכט, אז דאָ איז ער אן אמת'ער פרייער הונד און די גאנצע וועלט איז זיינע. אז ער פלעגט אָבער גוט זיך אויסהונגערן, פלעגט ער מיט כעס זיך ארומקוקען אויף דעם בריייטען פרייען פעלד, זואָס אויסער גראָז איז דאָ נאָר נישטאָ, פלעגט אנהויבען בילען און שטעלענדיג זיך אויף די פיס, פלעגט ער צוריק אין שטעדטעל אוועקלויפען זוכען עפעס עסען...

— וועז וועסטו זיך שוין אָבגעוועהנען פון בילען? — האָט איהם איינמאָל געזיצ דער קרופענייצעס א פרעג געטהאָן, וועז דער הונד האָט זיך פונאנדערגעבילט.

— קיינמאָל ניט! — האָט דער הונד הויך אויסגעשריען — אז איך בין פערגעס איך זיך אָן אלע צרות... דו מיינסט מיר ארט ניט, וואָס איך געה ווי א משוגענער, אבגעריסען, אָבגעשלייסען... ניין, ברודער לעבען! אָפּט מאָל דאכט זיך מיר, אז איך וואָלט די גאנצע וועלט צוביסען, און דאמאָלס ערשט ווילט זיך מיר בילען, פערשטעהסט?....

— גוט מיט א קלאָג, הונד איינער! — האָט געצעצ געזידעלט, — אז דו וועסט בילען וועסטו קיינמאָל גאר נישט האָבען. מען וועט דיך אין א שטוב ניט אריינלאָזען.

— חאפּט זיי דער רוח, מיט זייערע הייזער, איך דארף זיי אויף כפּרות...

— וועסט פגר'ן ווי א הונד, וועסט זעהן! — האָט איהם געצעצ געשראָקען.

— אלץ איינס — א הונד, א מענש! — האָט „דער הונד" געפילאָזאָפירט. — איך האָב הינד מעהר האלד, ווי מענשען. פע א מענש! — האָט ער אויסגעשפּיגען...

* * *

איינמאָל איז געצעצ געקומען צום הונד אויפ'ן שוהלהויף

און האָט מיט א געלעכטער איהם געזאָגט:

— ווייסט, הונד, מאָרגען סמט מען דאָך אלע הינד פון גאַס.

— געה אין דר׳ערד! — האָט איהם דער הונד מיט כעס געענטפערט.

— אויף נאמנות — האָט נעצעל פערזיכערט.

— פאר וואָס סמט מען זיי עפעס? — האָט דער הונד ערנסט געפרעגט.

— אזוי! — האָט נעצעל געענטפערט — הינד, וואָס האָבען קיין בעלי בתים ניט, איז דאָ א „זאקאָן" דאָרף מען סמ׳ען...

— וואָס ארט דאָס זיי, אז זיי לויפען ארום? — האָט דער הונד ווידער געפרעגט.

— מען דארף זיי ניט האָבען.

דער הונד האָט זיך פערטראכט. ענדליך האָט ער געפרעגט:

— ווי אזוי סמט מען דאָס זיי?...

— מען האקט פאר זיי קאָטלעטען פון פלייש און אין די קאָטלעטען לעגט מען אריין סם. ווי מען ניט זיי א וואָרף אַ קאָטלעט, חאפען זיי דאָך גלייך אויפעסען...

— אמת׳ע קאָטלעטען? — האָט דער הונד איבערגעהאקט.

— אודאי, אמת׳ע — טהייערע קאָטלעטען! אויב דו ווילסט קענסטו אויך פערזוכען אזא קאָטלעט, דו האָסט דאָך אזוינע קאָטלעטען קיינמאָל ניט געגעסען.

— געה אין דר׳ערד! — האָט דער הונד אויסגעשריען און איז בלייך געוואָרען...

— דיר וועט מען אויך געבען אזא קאָטלעט, דו ביסט דאָך אויך א הונד — האָט נעצעל געלאכט.

אנשטאָט אן ענטפער האָט נעצעל בעקומען א פאטש, און דער הונד האָט זיך אָבגעטראָגען.

עס איז אנגענקומען די נאכט, אין פאליש, ווען דער הונד האט געגעבטיגט, איז געווען קאלט און פינסטער. דער הונד איז געלעגען מיט אפענע אויגען און האט געטראכט. די נייעס ווען געצעלט האט איהם דערצעהלט ביי טאג האט איהם צוריק־דערט, ער האט זיך עפעס געשראקען...

— ווען האב איך מורא? — האט ער זיך בערוהיגט— איך בין דאך ניט קיין אמת'ער הונד, מיר וועט מען קיין קאט־לעט מיט סם ניט ווארפען....

עס האט אבער ניט געהאלפען. איהם האט זיך געדאכט אז ער וועט אויפשטעהן מארגען פריה א הונגעריגער, וועט ער זיך ניט קענען איינהאלטען און גלייך מיט אלע הונגעריגע הינד אויפהויבען א קאטלעט און אויפעסען מיט'ן סם...

— האוו — האוו... — האט ער געגומען בילען...

פאר דאס איצטיגע בילען האט ער זיך אבער דערשרא־קען. ער דארף איצט ווערען אוים הונד — האט ער בעשלא־סען... א מענש צו זיין איז פארט בעסער...

— ווי הויבט מען אבער אן צו לעבען, ווי א מענש? — האט ער א טראכט געטהאן — איך בין אזוי אבגעריסען, אב־געזונדערט, איך האב מיט זיי קיינמאל ניט גערעדט. איך האב זיי פיינד און זיי האבען מיר פיינד...

— ליגען זיי אין דר'ערד! — האט ער געשאלטען און האט ווייטער אנגעהויבען בילען...

פון דעם ניט שלאפען א גאנצע נאכט האט זיך זיין הונ־גער אין דער פריה פערשטארקט. ער האט קיינמאל אזא הונגער ניט געשפירט.

— הייגט ווארפט מען פאר הינד קאטלעטען! — האט איהם געבליצט אין קאפ א גאנץ פריהמארגען.

און א צורייצטער, מיט א בילערי, איז ער אויפ'ן מארק אוועקגעלאפען...

א גאנצע נאכט.

דאס קאפע־הויז איז בעשטאנען פון א לאנגען ציטער, ווען דאס אויסגעזעהן ווי א קאַרידאר. ביי די זייטען קלייניע מאר־מאַרנע טישלעך צעשטעלט, נעבען יעדער טישעל דריי שטוהלען און ווען די געסט זיינען געדיבטער געווען, פלעגט מען מיט מאטערניש א פערטען שטוהל צושטעלען. דעמאלט פלעגט זיך ביי דער הויכער קעלנערין, מאשען, טרעפען א סבה און א גלאז קאווע צי א גלאז טיי פלעגט זי אויסגיעסען און פערשפריצען די וואס זיינען געזעסען ביים טישעל. נאר דאס דאס ניט שטארק געארט די געסט; זיי זיינען שוין דערצו געוואהנט ge־ווארען. אן אנדערער, וואס די גרויסע רוישענדע שטאדט דאס זייגע נערווען שוין צעקלאפט, פלעגט זיך נאר א קרים טהאן און ארויסמורמלען:

— ס'א מיז טראגען א ביסעל!

— פשעפראשאם! — פלעגט די קעלנערין מאשינעל ארויסרעדען און ניט ערווארטענדיג פון דעם גאסט קיין „פרא־שע", וועלכען ער האט נעווויס ארויסגעברומט, פלעגט זי פער־שווינדען צו א צווייטען טישעל. וואו מען האט זי געוויס קלינ־גענדיג מיט'ן לעפעלע אין גלאז.

אין דעם קאפע־הויז האט שטענדיג געהוישט. דא פלעגען זיך צונויפקומען פריקאשציקעס, „גאסען־גענהער", וועלכע פלע־

געז קומען לייזען פאר זייערע סחורות, ווי מעסערלעך, קעמע־
לעך, א. ד. ג., וואס זיי האבען אין קערב געטראגען אויף די
פלייצעס. חוץ די אלע געסט פלעגען דאס קאפע־הויז בעזו־
כען סתם דורכגעהער, לעדיג־גהער, וואס זיינען געקומען אין
דער גרויסער שטאדט זוכען שטעלעס, אוז נאך פערשיעדענע
קלאסען.

אוז דער ווירטה פוז דעם קאפע־הויז, אהרן יאקאבסאהז,
א איד פוז א יאהר פערציג, א דיק־בייכיגער, מיט גרויסע סערע
אויגען, פלעגט זיצען ביי דער קאסע, וועלכע האט זיך געפוגען
גלייך ביים אריינגאנג אוז פלעגט אבנעהמען פדיון. איהם
האט דאס געווייש אוז געטומעלט ניט געטשעפעט. זיינע פאר
מחשבות, וואס זיינען געלעגען אין קאפ זינט ער האלט דאס
קאפע־הויז האבען זיך רוהיג געארבייט אין דעם גרעסטען טו־
מעל. בעשטאנען זיינען די פאר מחשבות נאר דערין: מען דארף
אבנעהמען ריכטיג דאס וואס קומט פוז נאסט אוז 12 א זייגער
ביי נאכט מוז מען פערמאכען דאס קאפע־הויז...

אוז די צווייטע מחשבה איז ערנסטער געווען פאר דער
ערשטער. פערמאכען דאס קאפע־הויז הייסט אויפהערען לייי־
זען, אוז אויפהערען לייזען, געהן א היים איז פאר איהם געווען
אן אומעטיגע זאך. אין דער היים האט זיך אהרן געפיהלט
ווי א פיש אויף דער יבשה. אהרן האט ניט אזוי ליעב געהאט
דאס געלד, ווי דעם עצם פראצעס פוז פדיון; ער האט ליעב גע־
האט, וועז דער גאסט דערלאגגט איהם א זילבערנעם רובעל,
רעכענט איהם אויס צוויי גלאז טיי מיט צוויי פוטערקוכען אוז
בעט רעשט. אהרן גיט דעם רובל א וואהרף אויפ'ן פראצע־שטיין
וואס לייגט אויף דער קאסע, געפינט איהם פאר גוט, עפענט
אויף דאס קעסטעלע וואו דאס געלד ליעגט אוז גראבלענדיג
זיך אין די פיעלע מטבעות דארט, וואס קלינגען אזוי ווי מו־
זיק, נעהמט עד ארויס די נעהעריגע צאהל מטבעות אוז גיט עס

ארויס דעם גאסט. און אט קומט א צווייטער, א דריטער, א פערטער גאסט.

— ווי געהט עס פאניע יאקאבסאהן? — פרעגט אן אנ־דערער, פון די אפטע געסט.

— גאט צו דאנקען! — ענטפערט ער, זינדיגען קען איך ניט און מען טאר ניט....

— פריון איז פארהאן?

— פארהאן איז פארהאן — ענטפערט אהרן מיט א צו־פריעדענעם קרעכץ — עס האט אבער בעסער געקענט זיין. עך־עך־עך — מען איז אבער אין גלות!

— קענען וואס זאגט איהר דאס?

— איך מיין קענען דעם, וואס מען „נייט" 12 א זייגער פערמאכען דעם געשעפט... דאס איז פאר מיר א הריגה... 12 אזייגער איז דער בעסטער פריון. די פריקאשציקעס געהען דא־מאלס פון די צירקען, טעאטערס און עס לייזט זיך דאמאלס גאנץ געשמאק — גאר געשמאק! — ווערט ער בעגייסטערט און לאזט ארויס א זיפץ, — וואס איז אבער די פעולה? — מען לאזט ניט: 12 א זייגער שרייט מען שוין: „זאמיקאט!"

און ווירקליך האט דער נעזעץ, וואס פערבאט צו זיצען שפע־טער, ווי 12 אזייגער אין געשעפט, געקאסט אהרן'ען פיעל גע־זונד. עס איז איהם שווער געווען שיידען זיך אין דער צייט מיט אזוי פיעל געסט, וואס יעדערער האט געשריען טיי, קאווע, אייער, מילך, און די מינוטען זיינען געצעהלט: ס'איז שוין פינף מי־נוט צו 12. באלד ניט זיך דער פינקטליכער ווייזער א רוק און עס בלייבט נאר 3 מינוט צו 12 און באלד — באלד, אט נאר א האר שטעהט ער שוין שטאלץ, מיט א גזלנישע קאלט־בלוטיגקייט אויפ'ן 12 און טהו עפעס... דער ווייזער פיהלט דען עפעס, ער פערשטעהט דען וואס פריון איז?... א, דער ווייזער, דער ווייזער, ווער בעט איהם ער זאל ווייזען...

אין אהרן מוז מיט האריקלעמעניש זיך וועגדעז צו די נעסט:

— נו, ברידער, שוין צייט!...

— זאמיקאט! — קלאפט דער פאליציסט אריין אין טחיר.

— צום שווארץ־יאהר! — שיקט ער איהם אב אין ג׳דאנק און ער וועגדט זיך צו די נעסט שוין מיט מעהר טרוקענ־קייט:

— נו, ברידער! לאזט פערמאכען! איך וועל נאך דאר־פען שטראף בעצאהלען.

און אהרן האט ניט אומזיסט זיך געשראקען: ער האט שוין עטליכע מאל בעצאהלט צו 25 רובל שטראף. עס איז געוועזען אין יענע צייטען וועז דער חשק צו פדיון האט איבערגעשטיגט די טורא. יעצט איז אפילו דער חשק נאך ניט קלענער געווא־רען, נאר דאס לאדעניש, דאס נעהן אין גערוכט נעהמט צו זעהר א סך צייט, און דאס נעשעפט ווערט רואיניירט, און אנב האט מען איהם מתרה געווען, אויב ער וועט נאך אמאל איבערציהען נאך 12 וועט מען איהם פערמאכען דאס נעשעפט...

— היינט נעה הויב זיך אן מיט זיי! — קלאגט ער זיך פאר אן אנדערז נאסט, וועלכען ער דערקלעהרט זיין לאגע.

איינמאל ווינטער צייט ביי נאכט, דער פראסט האט דרוי־סען נעקנאקט, די גרויסע פענסטער פון יאקאבסאהנ׳ס קא־פע־הויז זיינען פערפרוירען נעווען, ביי די טישלעך זיי־נען נעזעסען ביי הייסע גלעזער טיי, צי קאווע, און האבען זיך געווארעמט, דער זייגער האט שוין געהאלטען ביי האלב צוועלף, און יאקאבסאהן האט שוין זיך איבערנעגעבען אין נאנצען דעם נעראנק, אז באלד, באלד דארף מען פערמא־כען... אט אין דער צייט איז אריין א פערפרויערענער פוהר־

מאן, זיך געזעצט נעבען א טישעל קענען איבער דער קאסע און האָט געפֿאַדערט א גלאָז טיי.

— קאָלט! קאָלט! — האָט ער געברומט, רייבענדיג די הענר. און ווישענדיג נאָכדעם די גרויסע וואָנצען, וואָס זיינען פֿייכט געווען פון די אייז, וואָס איז צוגאנגען פון דער פֿארע אין קאפע־הויז...

— א גרויסער פראָסט! — הא! — האָט זיך יאקאָבסאָהן צו איהם געוואנדעט, און געהאט בדעה אריינלאָזען זיך מיט איהם אין א שמועס.

— א ברען! — האָט דער פוהרמאן געענטפערט און אָנ־געהויבען זופֿען די גלאָז טיי, וואָס די קעלנערין האָט איהם צו־געטראָגען.

— נו, וואַרעמט זיך אָן, — האָט יאקאָבסאָהן איהם פֿריינדליך גענאָגט.

—אודאי! — האָט דער פוהרמאן ווי מיט פֿרייד אויסגע־שריען — די גלאָז טיי ראטעוועט מיך איצטער. — איהר וויסט פֿאניע יאקאָבסאָהן, האָט זיך דער פוהרמאן צו דערוואַ־רעמטער, צורעדט, — מיר פוהרמאנעס, האָבען געדארפט הא־בען אייער קאָפיינע א נאנצע נאכט, מיר ווערען דא שטעהענ־דיג אין נאָס דערפרוירען.

— הערט איהר, ברודער! — האָט זיך ערוועקט אהרנ'ען זיין אלטע וואונד — וועו מען וואָלט לאָזען וואָלט איך אודאי און אודאי וועלען האלטען אָפען א גאנצע נאכט, איך וואָלט דאָס וועלען צוליעב מיין טובה און ניט צוליעב אייערער... חע... חע... חע... א מענש זאָרגט פאר זיך אליין און דערפון קומט ארויס א טובה דעם צווייטען. מיר וואָלט געווען גוט און אייך וואָלט געווען גוט... וואָס איז אבער די פֿעולה? — האָט אהרן זיך צעזופצט — מען איז אין גלות!... מען לאָזט ניט.

— און עס איז גאָר ניטא קיין עצה? — האָט דער פוהר־מאן געפרעגט.

— ניטא קיין שום עצה, — האָט אהרן מיט יאוש געענטפערט און זיין פּוסט פּנים האָט ווי א וואָלקען פערדעקט — קיין שום עצה ניטא. איך האָב שוין געפרעגט ביי זאקאניקעס, ביי אַרוואקאטען. איך האָב זיך געוואָלט לאָזען קאָסטען א שעה־נע קאָפיקע... עס וואָלט מיר ווערטה געווען. א קליניגקייט — א נאנצע נאכט!...

די ווערטער א „גאנצע נאכט" האָט אהרן געדריקט ווי מיט א ליעבשאפט און ווי מיט א ציטערניש, פונקט ווי אין די ווערטער שטעקט זיין גאנץ לעבען, זיין גאנץ גליק...

— און מיר דאכט, — האָט דער פוהרמאן ווייטער געדערט — אז מען זאָל זיך נוט סטארען קען מען קריגען א פּאָזוואָליענע.

— שוואר! — האָט אהרן אלץ מיט דעם זעלבען יאוש־דינגען טאָן ארויסגעברומט.

— און איך זאג אייך, אז מען קען, — האָט זיך דער פוהרמאן געהאלטען ביי זיינס. דא דארף מען נאָר זי פּראָשענע צום פּאָליציי־מייסטער... איך האָב א פּלאָן!!—האָט דער פוהרמאן פּלוצים אויסגעשריען מיט אזא פּרייד־טאָן ווי ער וואָלט געפונען א מיטעל ווי צו ראטעווען א מענשען פון טויט... איך האָב א טהייערען פּלאָן...

אהרן'ס אויגען האָבען זיך צעשטעלט און האָבען געקוקט מיט א מאָדנעם גלאנץ, אזוי קוקט א קאץ וועז זי זעהט פון ווייטען עפּעס א שטיק ווייסעס און זי גלויבט ניט אין איהר גליק, צי דאָס איז קעז, צי ניט...

— אהער דעם פּלאָן, — האָט אהרן, צו זיך קומענדיג ארויסגעשאָסען...

— א גאָלדענער פּלאָן, — האָט זיך דער פוהרמאן צעפּלאמט, ערשט איז ער מיר איינגעפאלען... יע.. יע.. בקיצור ר' אהרן, אייער קאָפּייניע איז שוין גלייך ווי אָפּען א נאנצע נאכט...

— זאמיקאט! — האָט פּלוצים זיך דערהערט דער שטרענגער קול פון גאַראָדאָוואי!

— נאָט אייך „א גאנצע נאכט"! — האָט אהרן זיך צוזיפצט — אי, אי, מען איז אין גלות!

און אהרן האָט אָנגעהויבען גיכער טרייבען די געסט און מיט גרויס אונגעדולד ערווארט דעם פוהרמאנס פּלאן.

— ווארט, ווארט! — האָט ער דעם פוהרמאן פערהאלטען. — מיר ווילען באלד שמועסען...

די געסט האָבען זיך איינע נאָך די אנדערע פונאנדערגעצאָהלט. — אהרן האָט אייליגנריג און אויפגערעגטערהייט רעשט געגעבען און האָט ניט אלע מטבעות, וואָס מען האָט איהם דערלאנגט, געפרובט אויפ'ן פּראָבע־שטיין.

— איצטער קענט איהר זאָגען אייער פּלאן! — האָט ער זיך געוועגדט צום פוהרמאן וועלכער איז דער אייניציגער גלביבען אין קאפע־הויז, אויסער די קעלנערינס און דאָס קיטמיידעל, וואָס האָבען זיך געאיילט צוצוקלויבען אין דער גיך די שטוהלען, אָבוויישען די טישלעך און געהן אנידערפאלען שלאָפען...

— דער פּלאן איז אזוי: מיר איזוואָזטשיקעם, וועלען דערלאנגען א „פּאָפּיער" צום פּאָליציימייסטער אזוי: טאק־טאק מיר איזוואָזטשיקעם — היות ווי מיר פוהרמאנעם מוזען זיך געפינען אין דער און דער גאס א גאנצע נאכט און טאק־טאק מיר מוזען האָבען ווינטער וואו אָנווארעמען זיך און זומער פון רענען זיך בעהאלטען, מוזען מיר האָבען אזא מין זאָוועדעניע, וואָס זאָל זיין אָפּען א גאנצע נאכט... די זאָוועדעניע געפינען מיר זעהר פאר גוט דעם ה' אהרן יאקאבסאָהנ'ס, זי געפינט זיך אין סאמען פונקט, וואו מיר איזוואָזטשיקעם געפינען זיך, אי מאָק פּאָקאַרניישע פּראָסים — בעטען מיר דיך זעהר זאָלסט אונז טהאָן די טובה און „ראזרעשען" דעם ה' אהרן יאקאב־

סאהן צו האלטען אפען די קאפיניע א גאנצע נאכט פון אות־זער טובה וועגען.

— דער פלאן איז גאר פערווי סארט! — האט אהרן זיך ווי בעלעקט — איהר זענט דאך גאר א גאנצער מיניסטער, ווי איך בין א איד! — א מיניסטער!...

— איך האב 5 יאהר „געדיענט“! — האט דער פוהר־מאן שטאלץ ערקלעהרט, פון וואנען ער איז אזא זאקאניק...

— ברודער! — האט אהרן אויסגעשריען, בעטראכטענ־דיג דאס גליק וואס דא שטעהט איהם פאר. — ברודער, אויב די זאך וועט זיך אויספיהרען, קריגט איהר א פיינע מתנה... אבער גאר א פיינע, האט ער צוגעגעבען מיט זיכערהייט...

— מען דארף זעהן „שמירען“! האט דער פוהרמאן גע־שמייכעלט.

— וועגען שמירען רעדט מען ניט! שמירען מוז מען ביי קלענערע „דיעלעס“, בפרט ביי אזא!...

— אויב איהר וועט שמירען ר' אהרן, שווער איך אייך, אז איהר קריגט א ראזרעשעניע אין צייט פון א חודש, און איהר וועט אם ירצה השם זיצען א גאנצע נאכט, ס'הייסט, קיינמאל ניט דארפען פערמאכען...

— הלואי! — האט אהרן צוגעוואונשען — און איהם האט זיך עפעס ניט געגלויבט אזא גליק...

און אהרן יאקאבסאהן האט אנגעהויבען צו ארבייטען אויף אלע כלים. ער האט געשמירט אוו געשמירט, געקרעכצט און געזיפצט און געהאפט און געהאבט. דער נעראנק „א גאנצע נאכט“ האט איהם רוהען ניט געלאזט און איידער דאס קאפע הויז איז נאך געווען אפען א גאנצע נאכט, האט ער שוין גאנצע נעכט ניט געשלאפען...

אין צוויי חדשים ארום האט ענדליך אהרן יאקאבסאהן בע־קומען א פאפיער, וואו עס שטעהט כתוב וחתום, אז ער, דער

אייניגער אין דעם בעצירקעל, מעג האלטען אפען דאס קא־
פע־הויז א גאנצע נאכט.

— נו, ברידער, גיט מיר אב מזל טוב! — האט ער מיט
א שיינעגען פנים פון גליק זיך געוועגדט צו די געסט.

—וואס, טאקי ערלויבט! — האבען די געסט זיך פער־
וואונדערט.

— נאט לייענט! — האט ער דערלאנגט דאס פאפיער מיט
א סך קאזיאנע סטעמפלען איינעם א יונגען מאן, וועלכער האט
געדארפט קענען לויט זיין הויכען צילינדער, לעזען רוסיש
ווי וואסער. נאר יענער האט עס געגומען אין האנד, א קוק גע־
טהאן דארין און איבערגעגעבען א צווייטער האנד, וועלכע איז
געווען אויסגעשטרעקט צו נעהמען עס.

די צווייטע האנד האט אנגעהויבען לעזען:

„זייענדיג אויפמערקזאם אויף דער ביטע פון די איזוואז־
טשיקעס פון 7טען בעצירקעל, וועלכע פארערן צו האבען א הויז
וואו אריינצוגעהן זיך אנווארעמען, איז ערלויבט געווארען די
קאפע־הויז פון אהרן יאקאבסאהן צו האלטען אפען א גאנצע
נאכט..."

— דאס איז א ביסעל א גליק! — האבען אייניגע געסט
אין איין קול אויסגעשריען.

— א קלייניגקייט! — האבען נאך אייניגע זיך געוואונ־
דערט — א גאנצע נאכט!...

— איהר פרעגט נאך, צי דאס איז א גליק! — האט דער
בעל שמחה אליין גליקליך געשמייכעלט — א אידען קען נאר
ניט טרעפען אזא גליק!

— ניין! — האט א נאסט אבגעשלאגען — אויף די
נאלעווקעס איז פארהאן א שענק וואו מען „שענקט" אויך א
גאנצע נאכט.

— נו, איז פארהאן נאך א שענק! — האט דער בעל שמחה
ווי מיט פערדרוס וואס ער איז ניט אייניגער, געענטפערט, —

א שענק איז דאָך ניט קיין קאפע־הויז. א קאפע־הויז איז מיינע איצט די אייגציגע אין שטאָדט אָפען א גאנצע נאכט!

— נו, מזל טוב אויך! — האָבען אייגיגע געסט אָנ־געהויבען ווינשען, און אויסגעצויגען אהרן'ען זייערע הענד.

—א שעהנעם דאנק! — האָט אהרן יעדערן געענטפערט, אויסציהענדיג, מיט א פרום־נעריהרטען פנים, די האנד.

* * *

און פון דעמאָלט אָן איז די קאפע־הויז אָפען א גאנצע נאכט. דרויי קעלנערינס דרעהען זיך ארום מיט מיעדע בלאסע פנימ'ער און דערלאנגען טיי און קאוועע די פערשיעדענע געסט, וועלכע זיצען דאָ אב גאנצענע נעכט, ניט האָבענדיג קיין היים אין דער גרויסער שטאָדט, וואָס פערמעגט אזוי פיעל הייזער... די איזוואָזטשיקעס זיצען ארום דעם גרויסען טיש, וואָס געפינט זיך אין מיטען קאפע־הויז און שמועסען וועגען פערד און קאר־גע פאסאזשירען... ביי דער קאסע זיצט יאקאבסאָהן און בע־טראכט די געסט, רייבט די אויגען און איז. שטארק צופריע־דען. אָפטמאָל נאָר איז איהם וועניג די פאָר שעה, ווען ער שלאָפט ביי טאָג אין דער היים, ווען זיין וויב בייט איהם איבער, און ער שפארט אָן דעם קאָפּ אויף דער קאסע און זי־צענדיג כאפט ער א דרימעל. נאָר לאנג קען ער ניט דרעמלען: די קעלנערין וועקט איהם אויף און טהיילט איהם מיט, אז א גאסט דארף צאָהלען. ער כאפט זיך אויף געשווינד און נעהמט אָב גלעזר און איז וויטער פריש און וואכעדיג...

— וואָס, עס ווילט זיך שלאָפען? — פרעגט דער גאסט.

— עט... ניט ער א מאָך מיט דער האנד — פדיון איז טהייערער פאר'ן שלאָף.

דער גאסט געהט ארוים און יאקאבסאָהן נעהמט אויף זיך שוין מעהר ניט צו שלאָפען און וואכען די גאנצע נאכט.

און ער שטרייט מיט'ן שלאָף!...

אין די רייכע גאסען.

וועלוועל דער שוסטער, א הויכער דארער איד מיט פרעה־
ליבע אויגען, וואהנט שוין, זייט ער איז „פאר זיך" א בעל־הבית
געוואָרען און האָט אן אייגענעם וואַרשטאַט, אויף דער סמא־
טשע גאס. וואהנען וואהנט ער אין א קעלער, די קלייניע פענס־
טערלעך געהען ארויס צום הויף. דער הויף איז א שמאלער,
די הייזער פיער־שטאָקיגע, און דעריבער איז ביי וועלוועלען אין
„וואהנונג" שטענדיג „פאר נאכט", לויכטיג ווערט נאָר אין
וואהנונג דאן, „ווען עס ווערט שוין גוט נאכט" און דאָס ווייב
חייקע צינדט אָן דעם לאָמפּ.

— עס וואלט געווען א יושר — זאָגט אמאל וועלוועל, ווען
דער לאָמפּ ברענט און דאָס פייער מאכט איהם מונטער — עס
וואלט נעווען א יושר, אז דער לאָמפּ זאל ביי אונז אין „זאל"
ברענען א גאנצען טאָג, אזוי זעהט מען נאָר ניט די טהייערע
מעבעל און די גארדינען...

דער אייניציגער פּוּעל, וועלכען ער צאָהלט א רובל א וואָך
מיט קעסט און קווארטיר, שמייכעלט צו און ענטפערט:

— בעסער, ר' וואלף, ציהט זיך ארויס אין א נייע דירה!

— אין א נייע דירה וועלען מיר זיך אויך אם־ירצה־השם
אריבערציהען, — ענטפערט וועלוועל פרעהליך קלאפענדיג אין
פאדעשווע די טשווארקלעך. איבער הונדערט און צוואנציג יאהר

און אפשר פריהער וועל איך האבען א דירה איינס אין דער וועלט... דו וועסט צו מיר קומען געוואהר וועדען? ענדיגט ער, לוסטיג אויסשטעלענדיג אויפ'ן פוועל די פרעהליכע אויגען—

— איידער יענע דירה, שוין בעסער דא אין קעלער! — ענטפערט דער פוועל א קראץ־טהוענדיג זיך.

— וואס איז, נאדעלע, וואס פעהלט דאדטען? — שמייכעלט וועלווועל ווייטער — דאדטען וועדסטו גלייך אויס שוסטער און הויבסט אן גלייך באקען בייגעל... האסט עפעס ליעב פרישע, טרוקענע בייגעל?

— בייגעל מיט סמעטענע דארף זיין ניט שלעכט, הויבט שוין אן זיך וויצלען אויף דער פוועל.

— ע, ביזטו שוין גאר א פרעסער — וועדט וועלווועל כלומרשט ערנסט — בייגעל אליין איז דיר וועניג, ווילסט נאך סמעטענע?....

און אזוי וויצעלט מען זיך פאר'ן לאמפ אלע נאכט כמעט. עס איז קענטיג, אז די ליכטיגקייט מאכט אויף די צווויי ארבייטער א גומע ווירקונג, און וועד ווייסט ווי פרעהליך זיי וואלטען זיין, וועו א גאנצעו טאג וואלט טאקע א לאמפ אין קעלער נעברענט?...

דאס איז אבער א זאך, וואס איז ניט מעגליך. נאפט איז זעהר טהייער און פערדיענען פערדיענט וועלווועל זעהר וועניג. ער ארבייט פאר א פאבריק און נעהמט 6 רובל א וואך. צאהלט ער פאר'ן קעלער 2 רובל א וואך, א רובל נעהמט צו דער פוועל און דריי רובל געהט אוועק אויף עסען פאר איהם מיט'ן פוועל, מיט דעם ווייב און די צווויי קינדער, וואס ער האט. עס איז גוט, וואס עס קלעפט אויף נויטיגע זאכען, אבער ניט אויף לוקסוס — ברענען ביי טאג א לאמפ...

אמת, אמאל טרעפט, אז ער דארף נויטיג אבשווארצען א קנאפעל ביי טאג. דעמאלט מוז ער אנצינדען פייער. נאר דערצו האט ער א קליין לעמפעלע, אהן א גלעזעלע און עס רויכערט

מעהר איידער עס ברענט, און וועלווע֯ל האָט ניט קיין גרויסען תענוג פון אזא מין ליכטיגקייט. פערקעהרט, חייקע, א שוואכע קראנקע פרוי, קלאָגט זיך ניט זעלטען, אז זי פערטשאדעט דעם קאָפּ פון רויך.

— ביזט דאָך גאָר א גאנצע „מאדאם", מיין ווייב — ווי־צעלט זיך דעמאָלט וועלווע֯ל — וואו ביזטו דאָס געהאָדעוועט געוואָרען?

אז ער דערהערט אבער חייקעס א קרעכץ, פערשווינדט זיין וויציגע שטימונג און ער ענטפערט ערנסט און גערהרט:

— שא. חייקעלע, שא. באלד פערלעש איך. אָט איך שוואַרץ נאָר אָב דעם קנאפעל...

און ער פערלעשט טאָקע באלד...

א גאנצע וואָך וואָהנט וועלווע֯ל אויף דער סמאָטשע נאָס אין פינסטערן קעלער און לעכצט נאָך א ביסעל ליכט, דער־פאר אָבער שבת ציהט ער זיך אריבער אין די שעהנסטע, ליכ־טיגסטע רייכסטע וואַרשאווער גאסען און פערגעסט דאָן די סמאָטשע גאָס, דעם קעלער און אפשר זיך אליין. עס טהוט זיך אויף איהם אָן גאָר אן אנדער הויט, אז ער איז אביסעל גלייך צו די איבריגע מענשען, וואָס ער בענעגענט אין די רייכע, שעהנע און ליכטיגע גאסען...

שבת דאוועט ער ותיקין. כאָטש חייקע קען ניט פער־שטעהן, וואָס איז אויף איהם אזא אייַלעניש. — ער האָט איין טאָג אין וואָך, וואָס ער קען זיך אוים־שלאָפען, שטעהט ער אויף נאָך פריהער ווי אין מיטען דער וואָך. א משוגענער און גאָר! ביז צעהן א זייגער מוז ער שוין זיין פארטיג מיט'ן טשאַלעמ, ער טרייבט און יאָגט: גיכער! און גלייך נאָכ'ן עסען לאָזט ער זיך נעהן צו די רייכע שעהנע גאסע.

אָט איז שוין די סמאָטשע גאָס הינטער איהם. עס בעווייזט זיך שוין עפעס א שעהנערע גאָס. וועלווע֯ל הויבט שוין אָן נעהן

לאנגזאמער — דאָ איז אויך ניט שלעכט... נאָר ער האָט נאָך אין זינען די איבריגע בריוטע, לוסטיגע גאסען, און א ווארע־מע פרייד גיסט זיך און פליסט דורך אלע זיינע גליעדער, און ער לעבט און האָפט: באלד, באלד!...

אָט איז שוין די „האָניג־נאָם" — בריוט און לאנג איז זי — דער ברוק פון טייערן האָלץ, די הייזער זיינען אלע פון איין הויך, אויסגעשטעלט ווי א פאָלק סאָלדאטען — סמירנאָ! א מחיה דאָ... נאָר ניין! די גאָס איז נאָך נאָר נישט אנטקעגען דער קראקויער פאָרשטאָדט, וואָס נעהמט זיך רעכטס פון דער האָניג־נאָס. דאָס איז א אביסעל א גאָס!... אך! ווי בריוט זי איז! ווי רייך!... עס פינקעלט אין די אויגען!

וועלווע אין אפילו א איד ניט קיין פחדן, לאכט זיך אויס פון אלץ אין דער וועלט. נאָר אויך דער קראקויער פאָרשטאָדט טרעט ער אריין א ביסעל דערשראָקען און צוטומעלט, און עס לויפט איהם דורך אין קאָפ עפעס א פראגע, צי מען מעג דאָ געהן. נאָר ער דערמאָהנט זיך גלייך, אז „אָס האָט ער א טעות: דאָ מעג מען יא, — אין זאקסישען גאָרטען טאָר מען ניט....

און וועלווע ווערט פרעהליך און לאכט אין הארצען פון די נארישע אָרדנונגען אין וואָרשא:

זיי וויסען זעהר וואָס צו פערווערען! — טראכט ער— אויך מיר אן אונגליק ניט צו געהן אין זאקסישען גאָרטען!... וואָס איז דאָרטען אזוינס? — בוימער! א טייערע מעשה! אָט דאָ וואָלטען די נאָרען פערווערען, וואָלט טאָקע נעווען אן אונגליק... דאָ איז טאָקע גוט, ליכטיג, גערוים, בריוט...

און וועלווע געהט ווייטער, טיעפער אריין אין דער ריי־כער גאָס און קען ניט פערשטעהן, פאר וואָס איז דאָ ניט פער־ווהרט איהם צו געהן... אמת, ער האָט אָנגעטהאָן די שבת'די־גע קאפאָטע, אבער וואָס האָט זיין שבת'דיגע קאפאָטע, וואָס

האָט שוין אין די ארבעל צו לאָטקעס, פאר א ווערטה אין אזא רייכער גאָס?...

און וועלווער בענוצט זיך מיט דער נאָרישקייט פון די וואר־שאווער אָרדנונגען, וואָס מען לאָזט איהם דאָ געהן, און הויבט זיך אָן אבשטעלען ביי אלע גרויסע פינקלענדינע מאַגאזינען. זיין אויג קען זיך זאט ניט אָנקוקען, און ער קוקט און איילט זיך. איין אויג דערזעהט איין אויסשטעלונג, דאָס צווייטע אויג באָפט א קוק אויף א צווייטע אויסשטעלונג, און וועלווער וויל אלץ בעקוקען, און דאָ איז קיין צייט ניטא. דער טאָג שטעהט ניט... און ער גענט וויטער און וויטער.

און געהענדיג פאלען איהם אריין אין קאָפ טויזענדער מחשבות, אייגע ווילדער פאר דער אנדערער. אזעלבע מחשבות וואָס וועז זיי וואלטען איהם אין מיטען וואָך אריינגעפאלען, וואלט ער זיך זיכער דערשראָקען און מיינען, אז ער וועט משוגע. דאָ וועט ער אבער א גרויסער בעל דמיון, און אפילו אויף דער מחשבה, וואָס פליהט איהם כמעט אלע שבת דורך אין קאָפ, צו איבערציהען זיך אמאל, האָטש וועז עס איז, האָטש פאר דעם טויט, אהער אין ד ע ר גאָס, דינגען דאָ א וואהנונג, אפילו אויף אט דער מחשבה איז ער אויך נלייכנילטיג, ווי אויף עפעס מעגליכעס... שבת, וואהנענדיג אויף די רייכע גאָסען, וועט ער נאָר אן אנדער מענש אוז דענקט נאָר אנדערש...

דורכגעהן אלע רייכע, לוסטיגע, ליכטיגע גאָסען גע־דויערט ביי איהם דער נאנצער טאָג. מנחה־צייט לאָזט ער זיך געהן צוריק, צוריק... די רייכע גאָסען פערשווינדען אלץ מעהר און מעהר, בלייבען הינטער איהם, און ער פאלט אלץ ביסלאכ־וויי צוריק אריין אין די ארעמע גאָסען, ביז ער דערגרייכט צו די סמאטשע גאָס — זיין גאָס!...

בעת ער קומט צו די סמאטשע גאָס, איז שוין דונקעל. ער לאָזט זיך אריינגעהן אין קעלער, פרעגט: פאר וואָס צינדט מען ניט אן פייער? און בעקומענדיג אן ענטפער, אז עס איז ניטא

קיין נאפט, פאלט ער א מיעדער אויפ'ן צובראכענעם בעטעל, אוו
וועלט אזוי אייגנעשלאפען אין דער פינסטער...
אין חלום אבער זעהט ער נאך די רייכע, ליכטיגע גאסען...

עם פּלאצט.

די גרויסע ראָד־בארשט לויגט אויף דעם קליין־טי־
שעל, וואָס שטעהט אין ווינקעל; ביי די ברעגען נעבען די גרוי־
סע שפּיגלען זיינען צוגעגט די קעמעלעך, בערשטעלעך, שערע־
לעך און די גאנצע געצייג וואָס זיינען נויטיג אין א רייכער פּא־
ריקמאכעריי. בענדעטסאָהנען אָבער, דאכט זיך, אז עס איז אלץ
נאָך ניט גוט, והא ראיה: א גאנצען טאָג איז נאָך קיינער ניט
אריינגעקומען. און ער געהט צו פון איין שפּיגעל צום צווייטען,
פון איין טישעל צום צווייטען און ווישט, גלעט, פּוצט און קוקט
אלץ ארויס צום טהיר, אפשר וועט זי זיך אמאל עפענען. נאָר
די טהיר איז ווי פערפרוירען געוואָרען און בענדעטסאָהנען
דאכט זיך, אז עס איז נאָר אומזיסט די האָפענונג — די טהיר
וועט שוין בלייבען אויף אייביג פערהאָקט. ער דערשרעקט זיך
און עפענט אויף אלץ־יין די טהיר, שטעקט ארויס א האלבען גוף
אין גאס אריין און זוכט א מענשען מיט א באָרד, וואָס דאָרף
זיך ראזירען...

— נו, א טאָג! זאל ער ניט גערעכט ווערען! — פרובט
ער זיך אויסרעדען פאר'ן איינציגען ארבייטער, וואָס געפינט זיך
א גאנצען טאָג אין דער פּאריקמאכעריי.

דער ארבייטער, וועלכער איז אליין נאך מעהר אונרוהיג פאר'ן בעל־הבית פון אזא שלעבטען טאג, מאכט אן אומעטיגע מינע און וויל עפעס זאגען, נאר ער ווייסט ניט וואס און ער לאזט ארויס א זיפץ.

— עס איז א געהרג'עט ארט! — רעדט ווייטער דער בעל־הבית.

— א העק! — ניט נאך דער ארבייטער.

דער ארבייטער און בענדעטסאהן ווערען ענטשווייגען.

די צייט געהט, זי געהט אזוי לאנגזאם און אזוי שווער, אז בענדעטסאהנען דאכט זיך, דאס ער זעהט זי און הערט איהרע טריט.. איהם פלאצט די גערולד.

עס ווערט פינסטערליך, דער ארבייטער וויל אנצינדען דעם גאז, נאר ער וואגט זיך ניט, מען האט הייגט אפילו אויף גאז ניט גלייזט. ער קוקט אויף בענדעטסאהן, אפשר וועט ער הייסען. בענדעטסאהן קלערט אויך וועגען דעם, נאר עס דיענט איהם ניט די צונג צו אויסרעדען עס.

— מילא, צינד אן דעם מיטעלסטען לאמפ, רעדט ער ענדליך ארוים, וועגענדיג זיך צום ארבייטער.

דער ארבייטער דערפרעהט זיך, ער שטעלט זיך אויף גע־שווינד אויף א שטוהל, רייבט אן א שוועבעלע, לענט צו דאס שוועבעלע צום שפיז גלאז און די פאריקמאכעריי ווערט בעלויכ־טען.

„טריק־טראק־טריק!" שיעסט עפעס באלד אויס.

דער ארבייטער ווערט בליך, די הענד ציטערן איהם.

— געפלאצט! — מורמלט קוים ארוים דער ארבייטער און וויל שיער ניט אנטלויפען.

— א גוטער אנהויב! — ברומט בענדעטסאהן און קוקט מיט פערלאפענע אויגען אויף דער גלאז — געלעזט שוין צוויי גילדען!

— עס איז פון קעלט! — וואַרפט אריין דער ארבייטער,

ווי ער וואלט וועלען טרייסטען דערמיט.

— עס איז ניט פון קעלט, דאס איז פון שלים־מזל! עס געהט ניט! עס פלאצט!

ענדליך עפענט זיך די טהיר און עס געהט אריין א יונגער מענש.

— ביטע! — מאכט בענדעטסאהן א זיסע מינע און שמייכעלט, ווי ער וואלט געווען דער גליקליכסטער מענש אויף דער גאנצער וועלט.

— ראזירען! — לעגט פאר דער גאסט.

— צינד אן די לאמפען! — קאמאנדעווט בענדעטסאהן צום געהילף און אליין זעצט ער אוועק דעם גאסט קעגען גרויסען שפיעגעל, רוקט ארויס פון שטוהל דאס קישעלע, אויף וועלכען ער בעט דעם גאסט טויזענד מאל איבער אנצושפארען דעם קאפ.

דער גאסט פאלגט און בענדעטסאהן נעמט זיך צו דער ארבייט.

עס ברענען אלע פיער לאמפען, אין צימער איז ליכטיג ווי אויף א גרויסארטיגען באל. בענדעטסאהן געהט אריין אין זיין רואלע און ארבייט וואס צום בעסטען. ער ראזיערט אב איינמאל, פיהרט איבער מיט דעם גאלמעסער א צוויטען מאל, נאכהער פערריכט ער אונטער דער האלז, נאכהער נעהמט ער ארויס אלערליי מיני בשמים און שמיערט דעם גאסט די וואנגען, די ברעמען, די הער. דער גאסט זיצט מיט אן ערנסט שטאלצער מינע און קוקט אהן אויפהער אין דעם נעגענאיבער־דיגען שפיעגעל און איז קענטיג שטארק צופריעדען מיט זיין שעהנעם פנים.

— ביטע, פערטיג! — זאגט אן בענדעטסאהן גאנץ חעפ־ליך און גיעט א וואונק צום געהילף. יענער לויפט צו ווי אוט־טערגעשאסען מיט א שטרוי־בערשטעלע און רייניגט דעם גאסט דעם קאלנער פון סורדוט, דערלאנגט איהם דעם פאלטא. דער

גאסט איז דאס אלץ מקבל מיט א מינע פון א מענשען, ווען פער־שטעהט זיין ווערט: ער נעהמט ארויס א קופערנע גרייוניץ און דערלאנגט בענדעטסאהנען און א זילבערנעם צעהנערל און דער־לאנגט דעם נעהילף — און נעהט ארויס מיט א שטאלצען „אדיע"...

— א שעהן פריון, — רעדט בענדעטסאהן מיט בעם.

„טריק־טראק־טריק!" — שיעסט וויעדער א גלאז אויס, נאך דעם נאסט'ס ארויסנאנג.

ביי בענדעטסאהנען לאזען זיך ארײַנ די הענד און ער שטאמעלט קוים אוים:

— עס פלאצט, עס פלאצט!

— דאס איז פון קעלט! — מורמעלט דער ארבייטער.

— ניין, דאס איז פון שלים־מזל! — ענטפערט בענדעט־סאהן און קוקט פערצווייפעלט אויף די צוויי צופלאצטע גלעזער און איהם דאכט, אז דאס נאנצע לעבען זיינם פלאצט, אז דאס נעשעפט זיינם פלאצט צוגלייך מיט די גלעזער...

— עס פלאצט, עס פלאצט! — מורמעלט ער פערצוויי־פעלט.

דאָס אינטעליגענטע הויז.

יאָקאָב מענדעלסאָן רעכענט זיך פון די ערשטע אינטעלי־
גענטען אין שטאָדט. ניט נאָר זיינע נאָהענטע פריינד, אפילו
אז א זייטיגער פרעמדער מענש זאָל איהם דאָס ערשטע מאָל
דערזעהן, וועט יענער גלייך מערקען, אז ער האָט דאָ צו טהאָן
מיט א מענשען פון דער העכסטער אינטעליגענץ.

און דער אינטעליגענט אין מענדעלסאָנען האָט זיך ווירק־
ליך גלייך געוואָרפען אין די אויגען.

שוין אָבגעזעהן דערפון, וואָס מענדעלסאָן האָט געהאט א
בלאָס, צארט פנים, ארומגעפאסט מיט א קליין שוואַרץ צוגע־
שוירען בערדעל, האָט ער געטראָגען שטענדיג א שוואַרצען ראָק.
דער דאָזיגער ראָק איז געווען אלט, אָבגעטראָגען, האָט שוין
געהאט אפילו אין די אייגענבויגענם צו צוויי רונדע לאטקע־
לעך, — אָבער מענדעלסאָן האָט איהם קיינמאָל ניט פערביטען
אויף א קורצען רעקעל; וועניגסטענס האָט איהם קיינער אין א
קורצען רעקעל ניט געזעהען.

אָבער מעהר ווי די קלייידער האָבען איהם צוגעגעבען אז
אינטעליגענטען אויסזעהן די בריללען, וואָס ער האָט שטענדיג
געטראָגען, אויסטוענדיג זיי נאָר דאָן, ווען ער האָט דערפיהלט,
אז זיי זיינען אביסעל פערצויגען און שנעל אויסווישענדיג זיי,
צוריק אָנטאָן אויף דער לאָנגער נאָז, וואָס האָט געהאט אויבען

א ספעציעל בערגעלע, ווי בעשאפען צוליעב די ברילען, זיי זאלען זיך האלטען.

נאהענטע פרייגד האבען געווואוסט, אז מענדעלסאן טראגט ברילען נומער 6, און אז אהן די ברילען איז מענדעלסאן ווי בלינד; און געקומען איז דאס איהם פון שטענדיגען לעזען אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד.

זיין ווייב, אננא, אדער ווי ער האט זי גערופען, אניוטקא, האט אויך אויסגעזוכט אינטעליגענטיש ווי ער. געטראגען האט זי שטענדיג א שווארץ קלייד. א דאנק איהר אונענטוויקעלטער ברוסט און דער גלאטער און פלאכער פריזור האט זי אויסגעזוכן מעהר מאנסביל אלס פרוי.

נאטירליך האט זי אויך א סך אין דער קינדהייט און פריהער יוגענד געלעזען און אויך זי האט געטראגען ברילען, אבער שוין מיט א נומער העכער; עס האט געהייסען, אז אין פערגלייך מיט איהר לעבענס־בענלייטער איז זי א ווייט־זעהענדיגע...

דערפאר אבער איז זיי אריבערגעשטיגען אין התמדה זייער עלטערע צוועלף־יעהריגע טאכטער ליזא. צו אכט יאהר האט זי אנגעהויבען לעזען, און צו צעהן יאהר האט מען איהר שוין געקויפט א פאר ברילען מיט איין נומער העכער פאר דער מאמע.

טאטע און מאמע האבען געהאט נחת פון זייער קינד, ווען איז געווען אזוי ארטיג. אויסער איהרע ביכלעך האט זי זעהר וועניג גערעדט און נאך וועניגער זיך געשפיעלט.

מענדעלסאן, ווען האט וועגען ערציהונג א סך געלעזען, האט אפילו מאנכעם מאל בעמערקט, אז ליזא איז צו שטיל, און צו פיעל איבערגעבען די ביכער. לויט ספענסער, האט ער רוהיג נעאורטיילט, דארף א קינד זיך פערנעהמען מיט שפיעלצייג אויך.

אבער שטארק געארט האט דאס איהם ניט. ווייל לויט אנ־

דערע סאציאלאגען און געלעהרטע איז דאס שפּיעלען פּאר א קינד לאו דוקא.

דאס יונגערע קינד, ארבאנטשיק, וואס האט שוין דוקא ארויסגעוויזען א שטיקעל נייגונג, א חוץ די ביכלעך, אויך צו שפּיעלען זיך, איז אבער געווען קורזיכטיגער ווי טאטע־מאמע און שוועסטער.

און אזוי ווי דער אויגען־דאקטאר איז נעווען זייערער א פּריינד, האט ער אויך ארבאנטשיקען פערשריבען א פּאר ברילען, און דער קליינער ארבאנטשיק האט אין זיי אויסגעזעהען, ווי א פּראפעסאר, אזוי אז שפּיעלען זיך אין זיי האט איהם עפּעס ניט געפּאסט. דאס קינד האט עס אונבעוואוסט געפּיהלט, און שפּעטער אביסעל האט ער טאקע זיך געגנומען מעהרער צו ביכלעך און איז אין דער שול נעווען פון די ערשטע שילער...

זייענדיג ניט רייך, האט מענדעלסאן א הינטערשטען ציימער פּערדונגען אייזיקאוויטש דעם לעהרער. דאס איז נעווען א בחור פון א יאהר פינף־און־דרייסיג, א זעהר ערנסט דענקענדער מענש, א שטיקעל שריפטשטעלער, א פיינד פון פרויען און א נרויסער ליעבהאבער פון קונסט...

דער דאזיגער אייזיקאוויטש האט נעטראגען בריל־ען פון איין נומער מיט מענדעלסאנען, און די דאזיגע צופעליגקייט האט זיי זעהר נאהענט נעמאכט אין זייערע אנשויאונגען. עס האט אויסגעוויזען, אז זיי זעהען די וועלט דורך אייגע און דיזעלבע בריל־ען.

אמאל פלעגען צו מענדעלסאנען קומען בעקאנטע, די סמעטענע פון דער שטאדטיגער אינטעליגענץ, פּארטיי־פיהרער און זאנער שריפטשטעלער.

רייזען פלעגט מען קיינמאל ניט וועגען עפּעס פערזענלי־כעס. דאס געשפּרעך פלעגט זיך שטענדיג דרעהען ארום וועלט, מענש און נאטור.

צוהיצענדיג זיך, פלעגט א מאנכער נאסט, אדער מענדעל־

סאָן אליין, אדער די פרוי, ארבעהמענדיג די ברילען, אויס־ווישען זיי און גלייך צוריק אנטאָן אויף דער נאָז. דאָס האָט געהייסען, אז איצט, נאכדעם ווי די ברילען זיינען אויסגעווישט, ווייסען זיי אלץ און זעהען שוין אלץ.

די צוויי קינדער אין די ברילען פלעגען זיצען אין דער ווינקלען מיט אפענע ביכער אין די הענד, מיט די ברילען אויף די יונגע נעזעלעך און מיט גרויס אויפמערקזאמקייט זיך צוהערען צו אלץ, וואס די גרויסע מענשען רעידען. און פערשטאנען האבען זיי אלץ: זיי האבען דאָך געטראָגען מיט די נעסט גלייך פון אייגע ברילען — היינט פארוואס זאלען זיי ניט פערשטעהן?

צושטערען די הארמאניע פלעגט נאָר דאָס יונגע שטוב־מיידעל, וואס פלעגט אריינטראָגען טיי.

אנקומענדיג די ברילען־נעזעלשאפט, פלעגט זי ווי מבולבל ווערען. זי פלעגט אויף גיך אוועקשטעלען פאר יעדערן דאָס גלאָז טיי, אריינלויפען צוריק אין קיך און פאר איהר נעליעבטען, וואס איז דאָרט געזעסען, — א געזונטער שעהנער יונג מיט ממזרישע אויגען — פלעגט זי דערצעהלען דעם ווילדען וואונ־דער:

— אוי יאָשקע־לעב, עס איז נישט אויסצוהאלטען! זיצען צעהן מענשען ווי די נעצקעם און אלע טראָגען ברילען...

און זי צולאכט זיך מיט א געזונטען קלינגענדיגען ge־לעכטער.

די פערנומענע גאסען.

אינדערהיים, ביי איהרע אָרימע עלטערן, אינ'ם קלייגעם שטעדטעל איז בייַלקען געווען ענג. ענג פון דער אָרימקייט און נאָך מעהר פון דער שוועהרער דיסציפלין, וואָס האָט אין ענגען שטיבעל געהערשט. דער שלימזלדיגער, נידעריגער, שוואָכער טאָטע, וואָס האָט אויפ'ן גאס א הויך־וואָרט ניט געקענט רייַדען, האָט אין שטוב געקאָמאנדעוועט ווי א ענגראַל, געלערנט, ווי צו שטעהן, ווי צו זיצען און ווי צו עסען, אויב עס איז נאָר געווען וואָס צו עסען, ניט געגעבען קיין ערלויבניש ארויסצוגעהן אויף דער גאס, סיידען ער האָט געפונען, אז דער נאָענג איז א נויטיגער. די מאַמע האָט סתם געשאַלטען, אמאַל בייַלקען, אמאַל אין דער וועלט אריין. מיט די קלענערע ברידער און שוועסטער האָט בייַלקע, חאָטש זי איז געווען זעהר א גוטע, זיך שטענדיג גערישען, געקריגט, ניט וויסענדיג אליין פאר וואָס און פאר וועז...

דערפאר אָבער, אז זי האָט זיך צו אכצעהן יאָהר, אויסלערנענדיג זיך בגנבה פון טאָטען אביסעל רוסיש און נאָך עפעס, ארויסגעריסען פון דער היים אין דער גרויסער שטאָדט אריין, האָט זי זיך דערפיהלט ווי נייגעבוירען. זי האָט געאָטעמט פריי די שטויביגע לופט פון דער שטאָדט, און איהר האָט זיך געדאכט, אז זי איז ווי גרינגער געוואָרען, האָט בעקומען פליג־

לעז און אט הויבט זי זיך אויף און פליהט...

אבער די אַרימקייט, די נגע, האט זי אהער, אין דער גרויסער שטאַדט, פון איהר היים פערשלעפט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערען.

די ערשטע צייט האט זי אין קרעמעל, וואס געפינט זיך אין דערזעלבער גאס פון איהר וואוינונג, געהאט אביסעל קרעדיט. אויף וואס זעהענדיג האט איהר די קרעמערין געבאַרגט, האט בייל קע ניט געוואוסט. מסתמא ווייס דאך די קרעמערין, וואס זי טהוט! ביז בייל קע האט אנגעבאַרגט ביז צעהן גילדען מיט ברויט, בייגעל און צוקער מיט טיי, און האט אויפגעהערט אריינצוקומען. זי פלעגט אפילו ווייכען שוין די קראַם. דאס האט שוין טאקע דער קרעמערין פערדראסען: וואס ווייכסטו נאך, שארלאטאנקע דו? האסט ניט — ווייז זיך כאטש מיט א מזומנער קאפיקע! נישקשה, מיט א מזומענער קאפיקע געהט זי צו דער צווייטער קרעמערין אויף יענער זייט טראַטואר!

נאר די קרעמערין האט אייגענטליך אומזיסט חושד געווען די עהרליכע בייל קען. אמת, געקויפט האט זי טאקע ביי דער צווייטער קרעמערין, אויף דעם צווייטען טראַטואר, אבער ניט פאר מזומן. וואו זאל בייל קע נעהמען מזומן, אז זי האט ניט, אז די נ נ ע, די אַרימקייט האט זי פון דער היים נאך פערשלעפט און זי קען פון איהר ניט פטור ווערען...

די צווייטע קרעמערין האט אבער אויך געהאט דעמזעלבינגען פסק; בייל קע, פון דער נאטור א שוואכע, האט, אנבאַרגענדיג א געוויסע סומע, ניט געהאט מעהר קיין העזה צו קומען נאך צו באַרגען; איהר האט זיך עפעס געדאכט, אז די קרעמערין קרימט זיך די לעצטע צייט אויף איהר; און אפשר האט זיך איהר ניט געדאכט — אפשר האט זי זיך טאקע גע־קרימט?

פונדעסטוועגען איז נאָך גאָט ניט געשטאַרבען. בייל־קע קען זיך דערווייל בעגעהן אַהן די צוויי קראַמען. אויבען ארויף־צו זיינען דא נאָך קראַמען. מילא געהט זי ארויף־צו, איז אַביסעל ווייטער. וואָס וועט זי זשאַלעווען — די שיך? און אז זי דארף נעהן אין א צווייטע צי א דריטע גאָס צום לעת־רער, וואָס ניט איהר אומזיסט א לעקציע און פאַרבעררייט זי צו א פּיער־קלאַסיגען עקזאמען, נעהט זי אויך ארויף־צו, און פון דאַרטען שניידען זיך נאָך צוויי גאַסען—איינע רעכטס און אייי־נע לינקס, און פון די צוויי גאַסען קען זי שוין ארויסקומען וואו־הין זי וויל...

אז עס איז אריבערגענאנגען א קורצע צייט, און אין קרע־מעל, וואָס האָט זיך נעפונען אויבען, ארויף־צו, האָט זי אָנגע־נומען ביז פינף גילדען, איז איהר גאנצער מוט פערשוואונ־דען. אין קרעמעל, וואָס נעפינט זיך אויפ'ן צווייטען טרא־טואר, דורך וועלכען זי קען נאָך ווי עס איז דורכלויפען, אז די קרעמערין פון קענאניבער זאָל זי ניט בעמערקען, טאָר זי ניט נעהמען. דער דאזיגער טראָטואר איז איהר איינציגער וועג, וואָס פיהרט זי ארויס צום לעהרער און צו א פּאָר חבר'טעס, וואָס וואוינען אין אנדערע גאַסען. ד ע ם טראָטואר מוז זי חיטען ווי דאָס אויג אין קאָפּ...

און בייל־קע האָט נעהונגערט און זיך נעהיט צו בלייבען א כשר'ע חאָטש אויף דעם איינציגען וועג... בייל־קע איז אָבער צו שוואך נעווען לאנג זיך צו ראנגלען מיט זיך. זי איז דאָך איינענטליך נאָר נייגעהן יאָהר אלט, מען קען זי דערין ניט בעשולדיגען! אין א פינסטערען ווינטער־אָוונד, נעהענדיג פון לעהרער אהיים א הונגעריגע, האָט זי זיך פערגעסען און האָט געבאָרגט אין דעם קרעמעל פון איהר איינציגען איבערגעבלי־בענעם טראָטואר א קוכען.

אויף מארגען, פארבייגעהענדיג דאָס קרעמעל, האָט זי מעהר קיין מוט ניט געהאט אריינצוגעהן נ א ך עפעס באָר־

גען, האָטש זי איז הונגעריג געווען, זעהר הונגעריג. און אויף איבערמאָרגען האָט זי שוין זיך אפילו געשעמט פארבייצוגעהן אויף די קראָם פון איהר אייגציגען איבערגעבליבענעם טראָ־טואר. זי איז געבליבען אָהן איין גאָס...

און זיצענדיג אין איהר חדר'ל ווי א הונגעריגע ארעם־מאָטין, האָט זי געוואָרפען איהרע בליקען דורכ'ן פענסטער און האָט ווי געזוכט א נייע גאָס, וואָס זאָל זי צו דער פרייהייט ארויספיהרען. נאָר אויסער די צוויי גאָסען, וואו זי האָט איהר פרייהייט פערשפיעלט, האָט זי קיין נייע ניט געפונען. דער הי־מעל נאָר, האָט זי בעמערקט, איז בלויט און פריי; האָט ניט קיין גאָסען און קיין קרעמערין און קיין קראָמען...

די פערצווייפלונג.

די יונגע צוואנציגיעהריגע בערטע, וועלכע ערנעהרט זיך פון לעקציעס, לעבענדיג אליין אין דער גרויסער שטאדט, געהט אויף און אב איבער'ן קליינעם צימערל, אויפ'ן דריטען שטאק, און קען זיך ניט בערוהיגען.

זי איז א „בעל חוב!"

שולדיג איז זי אלעמען, נאהנטע בעקאנטע און ווייטע. אייערנעכטען האט זי געליהען גאר ביי א ווילד־פרעמדען יונג־געמאן. זי האט איהם נאר איין מאל געזעהן... געליהען האט זי ביי איהם דערפאר, ווייל ער האט געטראגען א שעהנעם מאנטל און האט רוהיג געשמייכעלט.

— לייהט מיר דריי רובל! — האט זיך ביי איהר ארויס־גערישען פון מויל.

זי האט באלד חרטה געהאט. עס איז איהר געווארען היים אין קאפ, און שיער־שיער האט זי זיך ניט צוריק ארויסגע־חאפט: „איך שפאם עם!" אז דער בעקאנטער אבער האט גלייך ארויסגענומען פון טאש דריי שווערע זילבערנע רובל און איהר איבערגענעבען, האט זי געזאגט:

— איבערמארגען, העכסטענס זונטאג, בעקומט איהר אויי־ער גאלד צוריק!

זי איז באלד אהיים געלאפען און געווארפען זיך אויפ'ן

בעט; זי האָט שטארק געווויינט און נעריסען זיך די האָהר פון קאָפּ. „וואָס האָב איך נעטאָן! מאוס געמאכט זיך... וועה מיר, וועה מיר!...“

שפּעטער אָבער, אז די בעל־הבית'טע איז אריינגעקומען און געפרעגט:

— נו, פרעלין, איהר האָט? — איז זי אויפגעשפרונגען און האָט איהר דערלאַנגט די דריי שווערע זילבערנע רובל נאָך מיט א פערווויינט, נאר א שטאָלץ פּנים און האָט צוגעברומט:

— נו, וואָס האָט איהר אזוי מורא געהאט?...

— מורא? — האָט די בעל־הבית'טע געשמייכעלט — וואָלט איך דאָס פערמעגען, וואָס איך וואָלט אייך געטרויט. איך וויים דען ניט, אז איהר זענט קוראנט. מען דאַרף אָבער האָבען; אָט איז דער בעל־הבית פון הויז שוין דריי מאָל געווען.

און אט געהט זי אויף און אָב און קלערט, וואָס מען טהוט נאָך מיט דער קרעמערין. „א שטיק נאַלד“ איז זי איהר שולדיג... זי האָט נעכטען פאר איהר געווויינט: „א פּוסטע קראָם האָט איהר מיר געמאכט, נזלנ'טע... איך בין אן אלמנה מיט קלייַנע קינדער...“

און דער קרעמערינס וויינענדיגע שטימע, איהר שנייצען די נאָז און דער נאנצער קרעמערשער היילוך קענען איהר פון קאָפּ ניט אַרויס.

זי דערמאָנט זיך, אז זי האָט יענע בערוהיגט:

— מאָרגען, חייקעלע, מאָרגען גיב איך אייך!

— נעווים? — האָט די קרעמערין געפרעגט.

— נעווים! נעווים!

מיער, פערמאָטערט און הונגעריג האָט זי זיך צוריק געוואָרפען אויפ'ן בעט און אריינגעגראָבען דעם קאָפּ אין קישען און וויטער געווויינט...

די טרעהרען האָבען איהר לייכטער געמאכט. זי האָט זיך אויפגעהויבען, אויפגעשטעלט, צוגעגאנגען צום פענסטער און

איז געבליבען שטעהן פערטראכט, אהן געדאנקען. אין דרויסען האט זיך צושפּיעלט א שטורעם.. זיך אלץ נעשטארקט און אנגעהויבען רייסען דעם דאך. זי רוקט זיך צוריק אב אין שטוב און שפּרייזט ווייטער אויף און אב איבער'ן צימער. דער קרע־מערינס געשטאלט שוועבט איהר פאר די אויגען, און דאס ברומען פון ווינד בייזערט זיך פאר איהר.

עס פאלט איהר אין, אז אזא שטורעם קען איבערקעהרען דאס הויז... אלע הייזער... זי טראכט: ווען ער שטארקט זיך, קעהרט ער איבער די וועלט... עס וואלט נעווען אויס קרעמערין, אויס חובות.

נאר דער ווינד ברומט און ברומט און קלערט גאר נישט איבערצוקעהרען די וועלט...

—וואלט ער חאטש די שויבען אויסגעהאקט!

זי שטעלט זיך פאר: דער ווינד האט אויסגעהאקט די שויבען. א גאנצע נאכט פריהרט זי און ווערט אוש קראנק. אינ־דערפריה קומט די אלמנה. „נו, פרייליין, איהר האט?" און זי ענטפערט איהר: „קוקט נאר אין פענסטער אריין!" די אלמנה קוקט און פרעגט: „וואס?" — „דער ווינד", ענטפערט זי, „האט אויסגעהאקט"... — „אווא"! מאכט די אלמנה און פערגעסט א ווייל אן חוב. דערנאך דערמאהנט זי זיך, און עפענט דאס מויל און ווייל וויטער מאהנען, נאר זי זאגט איהר: „און א גאנצע נאכט האט ער גריסען, דער ווינד. אריינגעבלאזען האט ער מיט א קעלט... איך האב מיך שטארק פערקיהלט.. א גאנצע נאכט האב איך געציטערט... עס ווערט זיין א קרענק, אפשר א לונגען־ענטצינדונג"... און די אלמנה קריגט רחמנות און שווייגט.

און בערטע שטעלט זיך אב א ווייל, געהט דערנאך צו צום פענסטער, האקט אויס צוויי שויבען און מורמלט ווי משוגע:

— דער ווינד, דער ווינד! אה, ס'אר א שטורים!

אַהן אן אַדרעס.

נעקומען ווידער אין א נייע פרעמדע שטאָדט, האָט נרשון שיינקינד, און לויט'ן פאלשען פאספּאָרט — אהרן ליפשיץ, זיך געזעצט שרייבען א בריעף אין דעם קליינעם צי־מערל פון אַרימען האָטעל, ווואוהין ער איז פערפאָהרען. דער בריעף איז געווען צו א געוועזענעם חבר. קיין שטארקע נויטיגקייט איהם צו שרייבען האָט ער ניט געהאט, נאָר שיינקינד האָט מיט'ן בריעף זיך ווי נע־וואָלט בעפעסטיגען אויפ'ן נייעם פּלאץ... א בריעף איז ביי שיינקינדען אין זיין גלות־לעבען ווי א שיין־צעטעל, וואס ער גיט זיך אליין, אז ער עקזיסטירט נאָך און האָט א שטיקעל פער־בינדונג מיט מענשען. יערעם מאָל ווען ער לאָזט אראָב דעם בריעף אין א קעסטעל, פיהלט ער, אז ער האָט אין דער שטאָדט, ווואו ער האָט זיך בעזעצט, געלעגט דעם ערשטען שטיין. קיין פעסטערע און מעהר זיכערע סמנים האָט ער ניט געהאט.

דעם בריעף האָט ער געשריבען שנעל, אָבער גלאט: האָט נעמאָלדען דעם פרייַנד, אז דאָ רעכענט ער אביסעל אָבצורוהען: די שטאָדט האָט ער נאָך וועניג געזעהן, נאָר דער ערשטער אייַנדרוק איז א גוטער; די נאסען בריַיט, און די הייזער גע־בויט אין אן אלטען סטיל, וואָס דאָס געפעלט איהם אזוי שמארק! צום ענדע בעט ער דעם פרייַנד, ער זאָל איהם גליַיך

ענטפערן, וואָרום אייגענטלעך וויים ער ניט, צי ער וועט דאָ לאנג פערבלייבען; עס וועכט זיך, צי ער וועט דאָ געפינען עפעס א בעשעפטיגונג.

„שרייבען מיר — האָט ער געענדיגט דעם בריף — זאָלט איהר אויף פאָלגענדען אדרעס".

ער האָט אוועקגעשטעלט צוויי פונקטען אין דער לענג אוז האָט שוין נעוואָלט אָננעבען זיין פריינד דעם אדרעס. נאָר דאָ האָט ער זיך פערטראכט.

וואָס פאר אן אדרעס ניט מען דאָ? דאָ איז האָטעל וועט ער בלייבען נאָר צוויי־דריי טעג. מיט זיין ניט כשר'ן פאָס איז א ריזיקע לענגער צו בלייבען דאָ... און אגב איז טאקע דער האָטעל, ווי בילליג ער איז, צו טייער פאר איהם. ער וועט טאקע דארפען הייבט ארויסגעהן הינטערן שטאָדט זוכען א שטיל, קליין צימער אין א פערוואָרפענער נעגענד. איהם איז שוין אזוי בעשערט: בעהאָלטען זיך פון דער וועלט... ער איז צו ריין און צו פיין, אז ער זאָל מעגען וואוינען צוזאמען מיט אלעמען... ער האָט קיינעם ניט נעגארט, קיינעם ניט בעטראָגען, אויסער דער פאָליצי, וועלכער ער גיט שטענדיג אָן א פאלשען נאָמען. נאָט זאָל איהם די אייגיגע זינד מוחל זיין...

איז וועלכען אדרעס גיט מען אָן זיין לעגאלען פריינד?

ער דערמאָהנט זיך אָן די אדרעסען זיינע ביי אזעלכע פעלען אין אנדערע שטעדט. און אזוי געהט דורך אין קאָפ זיין נאנץ לעבען. פאר די גאנצע זעכציגהן יאָהר, וואָס ער איז אוועק פון דער היים (ער איז דאמאָלס אלט נעווען א יאָהר פערצעהן), האָט ער אלעמאָל געהאט קאָפדרעהענישען פון די אדרעסען. אָננעקומען דאָס ערשטע מאָל אין דער ערשטער פרעמדער שטאָדט לערנען, האָט ער קיין דירה ניט געהאט, געלעבט אוו געשלאָפען אין בית־המדרש, און די בריף, וואָס ער פלעגט בעקומען פון זיין אָריימער מוטער, איז געווען אויפ'ן אדרעס פון ראש־הישיבה. דער ראש־הישיבה איז אפילו געווען א גוטער

איד, נאר זעהר א פערקלערטער, און ער פלעגט איהם די ליעבע בריוועלעך פון זיין אָרימער מוטער, די אלמנה, אבגעבען אין א וואך צוויי אָרום... שפעטער איז ער אוועק פאר א סאלדאט. נעדיענט ערנעץ אין א רוסישער שטאדט; דא האט ער שוין נעהאט אפילו א שטענדיגע דירה — די קאזארמע, נאר אידישע בריף פלעגט דער אדיוטאנט פון פאלק ניט ערלויבען צו בעקומען, און ער האט דאמאלסט אויך נעמוזט שרייבען אויפ'ן אדרעס פון דאָרטיגען רב... נאר יענע בריף זיינען שוין געווען ניט פון דער מוטער: די מוטער איז שוין געווען נעשטאָרבען. דאס איז נעווען בריף פון א מוהמען און טאקע פון דעם פריינד, צו וועלכען ער שרייבט איצט...

שפעטער, אז ער האט נעענדיגט דיענען, האט איהם גלייך אריינגעשלעפט די בעוועגונג. ער איז גלייך נעוואָרען טריף און אלץ נעוואוינט אויף פרעמדע פעסער. ער האט שוין נעהייסען חיים בערמאן און יוסף פונט און נעצעל פישקין און חאניע העכט... ער איז שוין נעווען אלט זיעבען־און־צוואנציג יאהר, און אין א האלב יאהר ארום יונגער נעוואָרען מיט נאנצע זיעבען יאהר, און אין דריי חדשים ארום עלטער נעוואָרען אויף נאנצע צוועלף יאהר, און פאניע האט אלץ נענלויבט...

און אט איז ער שוין, דאכט זיך, כשר נעוואָרען, נעקראָגען צוריק זיין אייגענעם פאס, דעם אייגענעם נאמען מיט די אייגענע יאהרען. איז איהם אבער צו לאנגוויליג נעוואָרען. און ער האט ווידער פערזינדיגט זיין נאמען און די צאהל יאהרען זיינע און די מנוחה... ווידער נעוואנדערט, פערפאלגט פון פאליציי און שפיאָנען, פון שטאדט צו שטאדט, און אלץ נעביטען די אדרעסען, נעביטען אדער נעבעטעלט ביי בעקאנטע: ערלויבט מיר צו בעקומען בריף אויף אייער אדרעס...

דערמאהנענדיג זיך אן דעם אלעמען, האט איהם אנגענומען א שרעק: נאָרנישט האבען אין דער וועלט, אפילו קיין אדרעם נישט...

ניין, ער וועט איצט אַנוועגדען אלץ קרעפטען צו קריגען א שטענדיגען ווינקעל מיט א שטענדיגען אדרעס.

און דעם בריף האָט ער געענדיגט: „איבעריגענס קען איך אייך מיין אדרעס נאָך ניט שרייבען. איך וועל די טעג געפינען א צימער, וועל איך אייך שוין מעלדען. וואַרט אויף מיין צווייטען בריף"...

ער האָט אריינגעלעגט דאָס פערשריבענע בוינעלע פאַפיר אין א קאַנווערט, פערקלעפט און גענומען שרייבען דעם אדרעס דאָס איז נעווען איהם א גוט בעקאַנטער אדרעס: שוין צעהן יאָהר זיט זיין פרײַנד וואוינט דאָרט — אן אלטער אדרעס! וויפיעל האָט ער, שיינקינד, שוין אויסגעוואַגעלט, געביטען שטערט, גאסען, צימערן! און יענער וואוינט נאָך אלץ דאָרט אין יענער שטאָדט, אין יענער גאָס, אין יענעם הויז, אין יענעם נומער... א גליקליכער מענש!...

מען קויפט ניט.

א חמורנער ווינטער נאכמיטאג. אין קליינעם שטאדט־נאדטען.

זי זיצט אויף א באנק אין א זייטיגער אלעע, אוו קוקט אויף יעדען מאנספערזאהן, וואס גהט פערבי. זיי קוקען אבער ניט אין איהר זייט.

איינגעוויקעלט אין דער פאטשוילע, מיט דעם בלאסען אב־גע׳עבטען פנים, מאכט זי אן איינדרוק פון סתם אן ארעמע פרוי. זי פיהלט עס. זי פרובט די פאטשוילע אראברוקען אויפ׳ן פליי־צע אליין, האט זי אבער באלד צוליעב צוויי טעמים חרטה: ערשטענס איז איהר קאלט און צווייטענס רעבענט זי איז בע־כער, אז דער „נאסט", ווי עס הייסט ביי איהר לויט געוואהנ־הייט יעדער מאנסביל, זאל בעסער איהר פנים ניט אנקוקען. עס איז ניטא וואס! אין קיין שפיענגלע האט זי שוין אפילו פון א יאהר ניט אריינגעקוקט, נאר פערבייגעהענדיג נעכטען בגנבה א רייבע נאס, האט זי אין א גרויסען פענסטער דערזעהן איהר פנים. מיט אזא פנים ליעגט מען אין הקדש — האט זי זיך אליין נעריייצט — ווי קומט זי נאך צו טראכטען פון א נאסט!

פון דעסטוועגען האפט זי נאך אויף א שכור... א שכור, ווייס זי, איז ניט קיין גרויסער איבערקלויבער. פאר א יאהרען, או זי איז ארוים פון האספיטאל האט נאך ערנער אויסגע־

זעהן, פון דעסטוועגען האָט זי גלייך אויף מאָרגען געקריגען א גאסט פאר א גאנצען רובעל, נאָר ווי אמאָל אין די גוטע יאָר־רען, ווען זי איז ביי א בעל־הבית'טע געווען. אמת, דער גאסט איז געווען שכור ווי לוט, ער האָט זי פערמוטשעט, אָבער פאָרט א רובעל.

נאָר אלע דורכנעהער זיינען ניכטער. עס איז איהר א גרויסער חדוש, און א גרויסער וועהטאָג. א מיאוסע וועלט געווארען: אלע האָבען אויפגעהערט צו טרינקען. עס נעהט אונ־טער איהר פרנסה...

שא, אָט נעהט איינער עפעם פרעהליך. ער קוקט אויף איהר. זי רוקט אראָב די פאטשיילע. א שאד וואָס זי האָט קיין פוּדרע ניט. אָהן פוּדרע קען מען טאקע ניט וויסען וועד זי איז, מען קען זי רעכענען פאר אן עהרליכער... אן אונגליק אָהן פוּדרע. די ביסעל פוּדרע — דאָס איז א שילד ווי אויף א מא־גאזין: דאָ פערקויפט זיך דאָס און דאָס... יעצט, אז זי וועט פערדינען דעם ערשטען גילדען מוז זי קויפען פוּדרע...

דער פרעהליכער גאסט נעהט פערבי. ער דערקענט זי ניט... שא, זי וועט א זונג טהאָן, וועט ער פערשטעהן.

— טראָל — טראָל!...

א ווינד פערשטיקט איהר דעם אָטהעם און זי קען קיין קלאנג ניט ארויסלאָזען. דער „פרעהליכער" איז אריבער נע־גאנגען.

— וואָס זאָל זי ווייטער טהאָן? זיצען אויף דער באנק ווייטער אוו וואַרטען! ניין! עס איז א שלימזלדיגע באנק. זי וועט דאָ נאָר נישט האָבען. זי וועט איבערגעהן אויף יענער באנק. דאָרט נעהען מעהר מענשען, דאָרט קען איהר דער איי־בערשטער עפעם צושיקען. אויף יענער באנק איז אָבער ניט ווייט דער סטאָיקאָווע מיט די גרויסע בייזע וואָנסען. ער וועט זי נעהמען אין צערקיל. ביי נאכט וואָלט אפילו ניט נעשאדט אין צערקיל איבערנעכטיגען, דאָרטען מוז זיין גאנץ וואַרעם,

כיים טאג איז אבער א שאד, טאמער מאכט זיך פארט וואסער גילדען — זי ווילן שוין נוט עסען... עס דרעהט זיך איהר שוין דער קאפ. א הונגריגע וועט זי געווים קיין נאסט ניט געפינען. א נאסט האט ליעב א פרעהליכע...

זי הויבט אן רוקען די האנד אין טאש פון קליידעל, כאטש זי איז זיכער, אז זי וועט דארטען נאר נישט געפינען...

— שא, אט געהט נאך איינער, וואס קוקט אויף איהר. ער קוקט שטארק... טראל — טראל — טראל... הייבט זי אן... יענער געהט צו, מאכט א רחמנות מינע און פרעגט:

— אפשר ווייסט איהר ניט, באבישע, ווי געהט מען דא אויף דער מערגאס?

ליעגט ער אין דר'ערד מיט דער מער גאס. באבישע רופט ער זי נאר. זי וואדט אויף א גאסט און ער רופט זי באבע. ער קויעלט דאך זי אווענק... ער נעהמט דאך אוועק איהר ברויט...

— ברעכט דעם קאפ מיט דער מער גאס! שילט זי. ער האט זי דערמאנט אזא רייכע גאס. אמאל פלעגט זי דארטען שפאצירען... איצטער...

איצטער איז זי שוין טאקע אלט! זי מוז האבען נויטיג פודרע און פון דער פאטשיילע פטור וועלען. די פאטשיילע מאכט איהר אלט... זי וועט זי פערקויפען. ש ו י ן פערקויפט זי זי.

דאס איז דאך א גליקליכער פלאן! זי קען נעהמען א רוכבעל אוודאי. א רובעל, א רובעל! זי וועט גלייך גהען עסען און קויפען פודרע... זי וועט וועלען אינגער. און זי איז דאך טאקע ניט אלט... „ווי אלט דען בין איך?" זי ווילן זיך דערמאנען ווי פיעל זי איז אלט. נאר זי קען ניט, זי האט פערגעסען! אלע יאהרען איהרע האבען זיך ווי צומישט און זיינען נעוואלרעט עפעס א שטיק שווארצעס און זי קען ניט כאפען די צאהל און די מאס, זי ווייס נאר, אז זי האט אבגעלעבט א שווארצען שטיק לעבען...

אבער די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. שוין טע־
קע. און טאמער וועט זיין קאלט? דערשרעקט זי זיך.

זי פרובט מאכען א פראבע: זי נעמט אין נאנצען אראב
פון זיך די פאטשיילע און האלט עס אין האנד און זיצט אזוי.

זי שמועסט זיך איין, אז עס איז פיעל שהנער. זי וואלט
וועלען א קוק טהאן אין א שפינעלע, זעהן ווי זעהט זי אויס
אהן דער פאטשיילע. א שאד וואס דאס טייכעל אין גארטען
איז פערפראָרען. אין טייכעל פלעגט זי אלע מאל אריינקוקען,
פלעגט זי זיך זעהן פונקט ווי אין א שפיגעל.

די פאטשיילע טראגט זי שוין פערקויפען. און טאמער
וועלען האפען גרויסע פרעסט? שטעלט זי זיך וויערער אב
אין מיטען וועג.

זי וואלט חאטש וויסען וואס פאר א חודש איז היינט!
שבט — ווייס זי, איז די גרעסטע פרעסט. עס מוז שוין זיין
שבט. ווי לאנג דער ווינטער ציהט זיך! שוין אויך א גרוי־
סער שווארצער שטיק.

עט! זי וועט פערקויפען די פאטשיילע. זי דארף קיין פא־
טשיילע ניט. זי האט זי פיינט!...

אט דערזעהט זי א הענדלער מיט א זאק אונטער'ן ארים.

זי כאפט אראב די פאטשיילע. וויקעלט עס איין, ווי א
שטיקעל סחורה און לענט פאר:

— קויפט ר' איד, א נוטע פאטשיילע.

— א געגנב'עטע, וואס? — קוקט אויף איהר דער הענו־
לער.

— מיינע שונאים זאלען גנב'נען! — בעליידיגט זי זיך—
איך בין אן עהרליך־מיידעל.

—א מיידעל?... וואונדערט זיך דער הענדלער: איך האב
געמיינט, איהר האט שוין אייניקלעך.

זי פיהלט, אז יעדעס וואָרט פון הענדלער פאטשט איהר
און זי שטעלט זיך פאר, אז די באקען מוזען זיין כיי איהר אזוי

רויט ווי אין די נוטע יאהרען.

— נו, קויפט...

— איך האנדעל ניט מיט פאטשיילעס. — ענטפערט דער ענדלער טרוקען.

דאס איז עפעס גאר א מאדנע זאך. אלץ קויפען זיי, נאר ניט קיין פאטשיילעס. פאר וואס? זי פיהלט, אז עס איז אן עולה. א פאטשיילע איז קיין סחורה ניט, — וואס?

זי האפט, אז זי וועט אין דער „ביליגער" גאס פערקויפען. זי טראגט אהין.

— קויפט א פאטשיילע! — שלאגט זי פאר.

— מיר קויפען ניט קיין פאטשיילעס, הערט זי אן ענטפער.

זי טראגט אין א צווייטען געוועלב.

— קויפט א פאטשיילע...

— נעהט אייך, נעהט אייך, מען דארף ניט! —

און א פערשעמטע נעהט זי אוועק מיט דער פאטשיילע צוריק אין קלייניעם גאַרטען, און מיט א קללה אויף די ליפען, וובט זי קוגים אויף זיך.

נאר זי קויפט מען אויך ניט...

די מלחה.

א גאנצען ווינטער האָט זיך אראנאָוויטש ארומגעדרעהט ווי אן איבערינער אין דער גרויסער פרעמדער שטאָדט: די מאטעריעלע נויט, וואָס איהם איז אויסגעקומען דאָ צו ליידען, האָט איהם ניט אזוי געדריקט, ווי די איינזאמקייט. ער האָט אפילו געהאט א פּאָר בעקאנטע, נאָר די בעקאנטע זיינען דוקא געווען בעשעפטיגט, וועל מיט לעקציעס, וועל מיט בוכהאלטער־ריע. ער נאָר אליין איז געווען פריי כמעט דעם גאנצען טאָג. אין דעם קלייניעם קאפע־הויז, וואו ער איז געווען כמעט א תושב, פלעגט ער אמאל כאפען א שמועס מיט די שכנים ביי איין טישעל, נאָר דאָס רוב זיינען עס געווען יונגעלייט פון גע־שעפטען, און זייערע מיינונגען און אנשויאונגען האָבען איהם ניט אינטערעסירט און ניט צופריעדענגעשטעלט; זיין הארץ האָט געדורשט נאָך א שטיל, אויפריכטיג וואָרט, און דאָ אין קאפע־הויז האָט מען געוועדט הויך און גרילציג, און די טעמע איז געווען געשעפט און געלד. אמת, אמאל פלעגט מען דאָ הערען אויך רייד־ען וועגען פרויען. נאָר אראָנאָוויטש, וואָס האָט די פרוי געהאלטען פאר זיין העכסטען אידעאל, פלעגט פערציטערט ווערען, וועל איהם פלעגט אויסקומען צו כאפען אמאל א וואָרט פון א געשפּרעך וועגען פרויען, וואָס עס פלעגט פאָרקומען דאָ אין קאפע־הויז.

ער געדענקט נאָך דעם ענטפער, וואָס א שכן פון אייַן טי־
שע׳ האָט איהם נענעבען אויף זייַן בעמערקונג וועגען דער
שהנער שלאנקער קעלנערין.

דערמאָהנעדיג זיך יענעמס ענטפער, פלעגט ער א לאנגע
צייט נאָך דעם רויט ווערען און פלענט ביי יעדען מאָל ארויס־
מורמלען:

— גראָבע ציניקער!

נעלעבט האָט ער נאָר מיט די בריעף, וואָס ער האָט בע־
קומען פון דער היים, איבערהויפט די בריעף פון זייַן ליבער
גוטער שוועסטער, וועלכע האָט איהם געשריבען א סך אוֹן פול
מיט אינהאלט. די דאָזיגע בריעף פלעגט ער לעזען אלע אבענד,
קומענדיג אין זייַן קלייַן צימערל. דאָס צימערל איז געווען
קלייַן, אוֹן זייַן קאָפּ איז געווען פול מיט טרוימען אוֹן פערלאנ־
גען אוֹן בענקשאפט, אז אראָנאָוויטשען פלעגט זיך דאכטען,
אז דאָס צימערל האָט קיין פלאץ ניט פאר אזוי פיעל טרוימע־
רייען, אוֹן ער פלעגט איינגראבען דעם קאָפּ אין קישען אוֹן
איינשלאָפען...

שטארקער איז אָבער געווארען זייַן בענקשאפט אין די
ערשטע טעג פון פריהלינג. די ערשטע זונען־שטראהלען האָ־
בען ווי צושמאַלצען דעם נאנצען טרויער, וואָס האָט זיך אין
לאנגען קאלטען ווינטער אָנגעקליבען אוֹן פערגליווערט געוואָרען
אין איין שווערען שטיק... דער טרויער האָט זיך זים אוֹן שטיל
צוגאָסען איבער זייַן נאנצען קערפער, אוֹן שטונדען־לאנג פלעגט
ער אבזיצען אין שטאָדט־גאָרטען אוֹן טראכטען פון זייַן היים,
פון דעם ליעבען קלייַנשטעדטעלע, וואו מען וויים ניט פון
פריהלינג, נאָר פון ערב־פּסח, וואָס זיין הויפּ־הא טראָגט אריין אזוי
פיעל גליק אוֹן האָפענונגען אין די הערצער פון די דאָרטיגע
קלייַנע אוֹן אָרימע, אָבער ליעבע מענשעלעך...

וועו ער וואָלט ניט קלאָר געווואוסט די לאנע פון זייַנע
היימיגע, וואָלט ער זיך אָבגעשעמט אוֹן אָנגעשריבען: „מייַנע

טייערע, איך בענק נאך אייך, נאכ'ן שטעדטעל, נאכ'ן פסח. שיקט מיר עטליכע רובעל, און איך קום צו באליהען!"

ער האט אבער געוואוסט, ווי שווער דאס וואלט פאר זיי געווען און ער האט זיך בעגנוגענט נאר מיט'ן פארשטעלען זיך זיינע ליעבע און זיין היים אין נעדאנק...

ערב פסח האט ער געטראפען זיינע צוויי נעהנטערע בע־קאנטע — הערמאן און באריס. דאס זיינען געווען העברעאי־ע לעהרער. איינער פון זיי, הערמאן, דאס געהאט א נייגונג צו שרייבען ליעדער. אראנאוויטשען זיינען זיינע ליעדער געווען געפעלען פאר זייער אינהאלט: דאס זיינען געווען ליעדער, וואו עס האבען געקלונגען צארטע, איידעלע טענער פון ליעבע, איין ליעדעל האט אראנאוויטש זאגאר איבערגעשריבען און עס אויס־געלערנט אויף אויסווייניג. הערמאנען האט עס שטארק הנאה געטאן און דערפאר איז ער געווען צו איהם צוגעלאזט.

— נו, וואו זענט איהר צו די סדרים? — האט איהם הערמאן פריינדליך געפרעגט.

און באריס האט פריינדליך איבערגעפרעגט:

— וואו זענט איהר טאקע צו די סדרים?

אראנאוויטש, געריהרט פון דעם פריינדליכען נאכפרע־פרעגען, האט מיט א גוטען שמייכעל געענטפערט:

— וואו בין איך געווען צו כל־נדרי? — אין נאַרטען...

— ניין! — האט זיך הערמאן אבגערופען — יום־כפור איז עפעס אנדערש; יום־כפור זיינען מיר אלע אין גאַרטען. אבער פסח מאכען מיר א סדר — מיר א פינף יונגעלייט. איהר וועט זיין א זעקסטער...

— איך נעהם אן די איינלאדונג מיט פרייד! — האט ארא־נאוויטש זיך אנגעכאפט — איך האב דעם סדר אין דער היים זע־ליעב געהאט.

ער האט זיך פערטראכט, ווי ער וואלט וועלען ארויס־

רופען אין זיין בארשטעלונג יענעם סדר פון דער חיים... פאר־שטעלענדיג זיך דעם סדר מיט אלע קליינינגקייטען, האט ער נע־פרענט מיט א שמייכל:

— וועט מען אויך זאגען די הגדה?

— נאך ווי זאגען! — האט הערמאן אויסגערופען — פון „כהא לחמא" ביז „חד־גדיא"!

— אויב אזוי, קום איך צו אייך.

און אראנאוויטש האט זיך צושוידט מיט די צוויי בע־קאנטע, נעהמענדיג דעם אדרעס, וואו דער סדר וועט פארקו־מען...

דער סדר איז פארגעקומען ביי הערמאנען; ער איז נע־וען דער רייכסטער פון די פינף יונגעלייט; אויסערדעם האט ער געהאט א לעקציע ביי א וויין־הענדלער, און יענער האט איהם נעשענקט צוויי פלאש וויין.

דאם טישעל, וואם איז געווען בעדעקט מיט גרויסע צייטונגען, איז געווען פול אנגעשטעלט: די צוויי פלעשער וויין מיט די אידישע בוכשטאבען „יין לפסח" האבען פריינדליך און יום־טוב'דיג צוגעוואונקען. די דריי מצות, איבערנעדעקט מיט א וויים טיכעל, האבען געגעבען אן עכטע אילווּיע פון א סדר.

אז אראנאוויטש איז אריינגעקומען, זיינען שוין אלע נע־זעסען ארום דעם טישעל מיט די הגדות אין די הענד און האבען פרעהליך גענשמועסט.

ער האט פערשעמט אויסגערופען:

— א גוט יום־טוב!

די יונגעלייט האבען איהם אלע ווי אין איין קול אבגע־ענטפערט:

—א גוט יאהר! א גוט־יאהר!

— זעצט זיך! — האט הערמאן, אלם בעל־חבית. זיך אויפגעשטעלט און איהם מקבל פנים געווען.

אראנאוויטש האט בעטראכט דעם טיש מיט די נעסט ארום און האט גוטהערציג בעמערקט:
— אן עכטער סדר!

— וואס דען מיינט איהר! — האט באריס אבגעענטפערט, — פאר נעלד, זעהט איהר, קען מען אלץ קריגען.
— אבער ניט קיין מלכה! — האט הערמאן געשמייכעלט.
— א מלכה פעהלט דא טאקע! — האט איינער פון די איינגעלאדענע, א בלאסער יונגערמאן מיט פרעהליכע שווארצע אויגען, נאכגעגעבען.

— יא, יא, א מלכה פעהלט דא; פינף מלכים און קיין איין מלכה ניט! — האט באריס בעשטעטיגט.
און כאטש דאס איז אלץ בעמערקט געוואָרען ווי אין שפאס, האבען דאך די אלע בעמערקונגען וועגען א מלכה טרויערינ געשטימט די געסט. איבערהויפט איז דאס געווען קענטיג אויף אראנאוויטשען. זיינע אויגען האבען אויסגעדריקט א מאדנע בענקשאפט און זיינע ליפען האבען געציטערט אין די ווינקלען, ווי ער וואלט וועלען עפעס זאגען...
ער האט זיך דערמאהנט אז דעם יונגען מיידעל, וואס שפאצירט ארום אלע אוועגד אין יענער גאס, וואו ער וואוינט... א קליין ארים בעשעפענים. ער קען זי זייט אייניגע חדשים. ער האט מיט איהר א פאר מאל גערעדט, און כאטש געגאנגען מיט איהר אהיים איז ער קיינמאל ניט, פלעגט ער איהר שטענדיג זאגען „גוטען־אוועגד", פערגעסענדיג, וועד זי איז און מיט וואס זי בעשעפטיגט זיך.
און פארשטעלענדיג זיך אין גערואנק ווי אזוי דאס דאזיגע איינזאמע מיידעל דרעהט זיך ארום איינע אליין אין דער ווים־טער גאס, האט איהם ארומגענומען א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א בענהר אריינצונעהמען זי אין דער דאזיגער גע־זעלשאפט האט איהם אינגאנצען בעהערשט...

דער נעדאנק איז נעווען צו פיעל נעוואגט, דאָך האָט ער ניט קענענדיג בעהערשען זיך אליין, זיך אָנגערופען:

— איך וואָלט, אויב איהר וואָלט ערלויבט, געבראכט אהער א מלכה אויך: אן אָרים יונג מיידעל.

— מיט'ן גרעסטען פערגניגען! — האָט הערמאן אויס־געשריגען!

— זי וועט אָבער אפשר פערלאנגען בעצאָהלט...

— אה, איהר מיינט פון יענע גאסען־מלכות. — האָט הערמאן זיך ווי דערשראָקען — א, זי וועט קאליע מאכען אונ־זער סדר...

— —ס'איז אָבער אן איינפאל! — האָט באָרים נע־לאכט — איך וואָלט נעווען פאר דעם! עס וועט זיין זעהר אינטערעסאנט.

— וועט זי אָבער נעהן? — האָבען די איבעריגע יונגע־לייט איבערגעפרעגט.

— זייט מיר ניט חושד, אז איך קען זי נאָהענט.. איך האָב מיט איהר נערעדט א פּאָר מאָל אין גאס. זי איז אן אָרים אידיש מיידעל... זי איז אונזערע א שוועסטער און זי וועט נעהן... אזוי דאכט מיר.

— זאָל מען ברענגען די מלכה אהער! — האָט הערמאן בעשלוסענדיג אויסגערופען.

און ניט וואַרטענדיג אויף דער הסכמה פון די איבעריגע, איז אראָנאָוויטש ארויסגעלאָפען פון צימער און נעלאָזען די גאסט אין א זונדערבארער ערוואַרטונג...

נעטראָפען האָט זי אראָנאָוויטש אין רעג גאס, איינגע־הילט אין א טוך, ווי זי וואָלט זיך געשעמט צו ווייזען איהר פנים פאר דער פסח'דינער נאכט... דערזעהענדיג אראָנאָוויטש'ן האָט זי צו איהם א שמייכעל געטאָן און מיט א געמאכטער פרעכהייט זיך אָבגערופען:

— קומט פראוען צו מיר דעם סדר...

דער צינישער אויסדרוק האָט אראָפּגעווישט א שניט געטהאָן אין האָרץ. דאָך איז ער צו איהר צוגעגאַנגען און זעהר ווייך געזאָגט:

— צו אייך, ווייסט איהר דאָך, געה איך ניט. אויב איהר ווילט זיך דערמאָהנען אייער היים, וועלכע איהר האָט ערגעץ געווים, קומט מיט מיר. מיר, עטליכע יונגעלייט, פּראָוען דאָ אין דער צווייטער גאס א סדר. מיר האָבען בעשלאָסען אייך צולאָדען אייך ווי א שוועסטער צום סדר. אָבער נאָר ווי א שוועסטער, איהר פערשטייט...

זי האָט אים אָנגעקוקט פערוואונדערט, אָבער מיט צוטרוי, און האָט געענטפערט:

— פאָר אַזוינע פערגעניגענס האָב איך קיין צייט ניט.

— מיר וועלען אייך בעצאָהלען! — האָט אראָפּגעווישט, שעמענדיג זיך פאָר זיינע אייגענע וועגטער, קוים ארויסגערערט.

— אויב אזוי, קומט! — האָט זי בעשלוסענדיג גאַנג און האָט איהם נענומען אונטער דער האַנד.

זיי זיינען גאַנגען א ווילע שווייגענדיג, נאָכהער האָט ער זיך אָבגערופען:

— איהר וועט זיין א מלכה ביי אונז... איהר פערשטעהט.

— א מלכה... ווי קום איך צו א מלכה?..

— איהר קומט, איהר קומט! איהר זיינט די אייניצינע מלכה, וואָס מיר קענען זיך פערגינען...

זי האָט נאָר נישט געענטפערט.

אז די טיר האָט זיך געעפענט און דערזעהענדיג אראָפּגעווישען מיט דער מיידל, האָט הערמאן ווי איבערראשט אויסגערופען:

— די מלכה איז דאָ! די מלכה איז דאָ!

די יונגעלייט האָבען זיך אויפגעשטעלט און איינער האָט זי בענריסט:

— עס זאָל לעבען אונזער מלכה! האָך!

— הורא! — האָבען די איבעריגע אויסגערופען מיט אמת'ער התלהבות.

אראָנאָוויטש איז נעשטאַנען, און טרעהרען האָבען זיך איהם נעשטעלט אין די אויגען, דערזעהענדיג פאַר דער ליכטיגקייט פון צימער די צווייי שעהנע שוואַרצע אויגען פון דעם נאַסען־מיידעל, וואָס איז נעשטאַנען אין מיטען צימער אַ פערשעמטע, אָבער, קענטיג, אַ ציפרידענע און אַ גליקליכע פון דעם לוסטיגען שפיל.

— בריידער! — האָט ער אויסגערופען בעניסטערט — זעהט, ווי שעהן אונזער מלכה איז!

— שעהן איז אונזער מלכה, ווי אַ רויז! — האָט הערמאַן שיר השירים'דיג אויסגעזונגען און די איבעריגע האָבען אונטערגעבאָפט:

— זי איז ווירקליך אַ הערליך קינד!

דאָס מיידעל איז נעשטאַנען אין מיטען צימער און נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען. זי האָט נאָר קינדיש נעשטייערט. און ניט נאָר די יונגעלייט, נאָר אויך זי האָט פערנעסטן, וואָר זי איז: זי האָט זיך דערפיהלט ווי אַבנעוואַשען פון שלע וינר.

אויפֿן גרינעם גראָו.

בערמאַן, א בוכהאַלטער אין א גרויסער קאַנטאָר, א יונ־
געראַן מיט א מיטעלמעסיגער בילדונג, מיטעלמעסיגען נע־
האַלט און גרויסע פערלאַנגען, איז געפֿאָהרען אויף צווויי וואָבען
אויף א זומער־וואוינונג, א האַלבע שעה רייזע פון וואַרשוי. אוי־
דער ער האָט בעקומען דעם מאַנאַט אורלויב ביי זיין פֿרינציפּאַל,
האָט זיך איהם די זומער־וואוינונג, מיט גרויסע געדיכטע ביי־
מער, מיט דער פֿרישער לופֿט, און איבערהויפּט—די רוהיג־
קייט, פֿאַרגעשטעלט פֿאר דאָס גרעסטע גליק אין דער וועלט.
אז ער האָט זיך אָבער דאָ באַזעצט אין א קליין צימערל, וואָס
א פֿאַמיליע האָט אָבגענטראָטען פֿאר צוהן רובל א חודש,
וואו אינווייניג איז געווען ענג און דושנע, און ער פֿלעגט דער־
פֿאר לינגען, זיצען און אומשפּאַצירען א גאַנצען טאָג אין וואַלד,
זיינען איהם די בימער און די רוהינקייט נמאס געוואָרען. אַן
אומעט האָט זיך בעזעצט אין זיין ברוסט און האָט עפּעס נע־
נאַנט און געפּאַדערט.

ארום איהם האָבען אפֿילו געוואוינט פֿיל פֿאַמיליעס, וואָס
האָבען פּערמעגט שהנע יונגע פּרעהליכע טעכטער. נאָר ער איז
מיט קיין אויגער פון זיי ניט בעקאַנט געווען, האָט ניט גע־
וואוסט, ווי אזוי מען הויבט דאָס אָן, און פֿלעגט זיך נאָר וואונ־
דערן, ווי אזוי אַנדערע יונגעלייט, אַריימערע, אונגעבילדעטע און
ניט שהנערע פון איהם זיינען מיט זיי אזוי נאָהענט, געהען
צוזאַמען לאַבענדיג, ארומגענומען און פערשווינדען ווייט צווי־
שען די געדיכטע בוימער.

דאן פלענט איהם אנשטאט אומעט אנהויבען נאגען א בענקשאפט נאך ליעבע. אוז ער האט בעשלאסען, אז אהן דעם האט קיין זאך ניט קיין ווערט.

צייטענווייז פלענט איהם איינפאלען א געדאנק — ער וועט כאטש צוגעהן צו דער שטוב־מיידעל, וואס נעפינט זיך ביי דער פאמיליע, וואו ער וואוינט, און וועט מיט איהר וועלען נאהענט, נעהן מיט איר שפאצירען צווישן די ביימער, קושען זי, האלזען, — און ווער וויים וואס די פאנטאזיע האט איהם נאך נעמאלט, פון וואס דאס בלוט פלענט ווי פייער וועלען אין ברענען איהם דעם גוף מיט דער נשמה...

נאר אפילו מיט דעם דאזיגען ארימען דערשלאגענעם מיידעל, וואס פלענט אלע אוועגד צו איהם קומען אין צימער אין אויסבעטען דאס בעט אין אלע פריהמארגען, וועלן ער פלענט נאך אין בעט ליגען, די אויסגעפוצטע שיך ברענגען, — אפילו צו איהר האט ער ניט נעוואוסט, ווי אזוי צוצוגעהן...

„טעהר ווי מיט די נאסען־מיידלעך וואג איך ניט"... פלענט ער זיך אליין מוסר׳ן פאר זיין שעמעווריגקייט און מוטלאזינקייט, — „פאר נעלד בין איך א העלד..."

און ביי דעם דאזיגען נעדאנק פלענט ער זיך שטענדיג רעכענען אן העלענקען, א יונג, פרעהליך מיידעל, וועלכע ער האט מיט א האלב יאהר צוריק אין א פערוואנדפענעם נעסעל נעטראפען, און בעזוכט זי, זייט דעמאלט פון צייט צו צייט...

די דאזיגע העלענע איז איהם אזוי געפעלען געווארען, אז די ערשטע צייט פלענט ער איהר יעדעם מאל פאר׳ן אוועקגאנג זאגען מוסר און בעטען זיך ביי איהר, זי זאל פון דאנען אנטלויפען. — ער האט אויף איהר גרויס רחמנות... העלענקע פלענט ערנסט אויסהערען, צוזאגען איהם, אז זי וועט נאר אנקלייבען אביסעל געלד אויף אבצוצואהלען דער בעל־הבית׳טע, און וועט נעווים, מיט נאטם הילף, פון דאנען ארוים...

און נאָך איחר תבטחה פלענט זי איהם ארויפלענען די האַנד אויפ'ן פלייצע און פלענט ליעבליך בעטען:

— אָבער דערווייל שענק מיר בעזונדער אויף קאַווע...

און בערמאַן, מיט א מינע פון א פערליעבטען, פלענט איהר שענקען בעזונדער נאַנצע 20 קאָפיסעס, חוץ דעם בע־שטימטען פרייז...

איינמאָל בלאָנשעגדיג אליין אין וואלד און בענקענדיג נאָך ליעבע, איז איהם איינגעפאלען א גערענק — ער וועט פאָהרען אין וואַרשוי און ברענגען אַהער העלענקען אויף א נאַנצען טאָג...

אָנפאַנג איז איהם רער גערענק אויסגעקומען ווילד: וואָס הייסט? ער וועט בעצאָהלען פאר געוועלשאפט אזוי פיעל געלד! עס איז דאָך פשוט נישט־נאָרמאל. אָבער וואָס מעהר ער האָט דעם גערענק פאר נישט־נאָרמאל געפונען, אלץ מעהר האָט ער איהם ניט געלאָזט רוהען. די פאנטאזיע האָט איהם נעמאָלען פערשידענע בילדער, ווי אזוי ער וועט מיט העלענקען אומנעהן אין אלע וועגעלעך, אין אלע שטעגעלעך, ווי מיט אן אמת'ער גע־ליעבטער, אזוי ווי עס נעהען אום א סך יונגעלייט מיט זייערע „פרייליגס". קיינער דארף דאָך ניט וויסען, אז זי איז פון אזא „חויז". זי זעהט דאָך אויס אזוי יונג און צניעות'דיג. דערצו וועט ער בעטען, זי זאָל זיך אָנציהען וואָס בעשיידענער, און דאמאָלס איז זי ניט צו דערקענען. ער וועט זי נאָר בעטען, זי זאָל איהרע האָהר אין צעפ פלעכטען. אך, צעפ האָט ער אזוי ליעב! ער אליין וועט פערגעסען, ווער זי איז. ער וועט א טאָג האָבען א שענהן יונג מיידעל... א גאַנצען טאָג וועט זי איהם, איהם אליין נעהערען... אמת, ער וועט איהר דערפאר בעצאָה־לען... נו, וואָס איז... און א ווייב צאָהלט מען רען אייגענטליך ניט... עס נעהט דאָך נאָר אין רער פאָרם, איז אז ער ווילֿ

שפּייט ער אויף דער פּאָרם...

און אויף מאָרגען איז בערמאַן געפּאָהרען סיין וואַרשוי און איז גלייך צוועק צו העלענקען.

עס איז געווען דרייַ אויינגער בייטאָג, וועו ער איז אַריין אין הויז, וואו העלענקע האָט זיך געפונען. אויף די שמוציגע שמאָלע און קרומע טרעפּ האָט ער באַגעגענט די ווירטין, א דיקע, ברונעטע פרוי, מיט א פּאַרשייטען בליק. בערמאַנען האָט זי שוין גוט געקענט, און האָט איהב געהאַלטען פון די בעסערע נעסט, דעריבער האָט זי איהם אַבגעשטעלט און געפרעגט:

— איהר נעהט צו העלענקען?

— יאָ... נאָר נישט אויף בלייבען דאָ... איך וויל זי מיט־נעהמען צו מיר...

— צו אייך?... — האָט די ווירטין געפרעגט — צו וואָס?

— פערשטעהט איהר מיך... איך וואוין אויף א זומער־וואוינונג... ס'איז זעהר אומעטיג... איך וואָלט וועלען האָבען העלענקען אויף א טאָג... איך וועל בעצאָהלען!...

— נו, אייך נעטרוי איך זי, — האָט די ווירטין געענט־פערט... — אָבער עס וועט אייך קאָסטען די חתונה 15 רובל...

— אפשר נענוג 10? — האָט בערמאַן, שוין דרייסטער וועראַנדיג, זיך געפרובט דינגען.

— אַך, וואָס רעדט איהר? — האָט די ווירטין זיך אָנגע־כאַפט, — 15 רובל פאר א נאַנצען מעת־לעת! פאר א נאכט נעמט זי דאָך 5 רובל...

— מילא... — האָט בערמאַן אַרויסגעראַדט, — זאָל זיין 15! וואו איז זי?

— זי איז דאָ. העלענקע! — האָט די ווירטין א רוף גע־מאַכט.

באַלד איז פון א טיר אין לאַנגען קאָרידאָר אַרויסגע־שפרונגען א יונג שעהן סיידעל מיט בלאַנדע פונאַנדערגעלאָ־

זענע חאָר אויף די האַלב־נאַקעטע אַסאַלען און אין א פּאָר שטעפּשיך אויף די ווייסע בּאַרוועסע פּיס.

— העלענקע! — האָט בערמאן איהר אויסגעשטרעקט די האַנד.

— א, „שווארצער"! וואָס מאַכט איהר! — האָט זי איהם פּרעהליך געענטפערט, — וואו זענט איהר געווען אזוי לאַנג?

— דער הערר וואוינט אויף א זומער־וואוינונג... ער ווילּ דיך נעהמען אויף א טאָג, — האָט די ווירטין פּאַר בערמאַנען געענטפערט, — ווילסטו?...

— אויף א זומער־וואוינונג... אויפ'ן גרינעם גראָז... — האָט העלענקע געלאַכט מיט א פּרעהליכען קלינגענדען געלעכטער. — אך, שווארצער! אלע גוט זאכען ווילּ ער!..

— וועסט קיין חרטה ניט האָבען, העלענקע! — איז בערמאן ענטציקט געוואָרען פון איהר, און איז שוין איננאנצען צופרידען געווען פון זיין אויפטו...

— איך לאַך זיך אוים פון זיי! — האָט ער א טראכט געטהאָן.

אין א האַלבע שעה אַרום איז שוין העלענקע אַן אָבגעצאָהלטע, אַן אָנשטענדיג אָנגעצויגענע, מיט צוויי לאַנגע צעפּ נעשטאַנען גרייט צו דער רייזע.

— א בעל־הבתיש מיידעל! — האָט די ווירטין געלאַכט.

— איך האָב זיי אין דר'ערד! — האָט העלענקע געענטפערט. זי האָט געוומען דעם זאָנטיק און איז אַרויס צוזאַמען מיט'ן גליקליכען בערמאַנען...

און דאָך, אז בערמאן איז געקומען מיט העלענקען אויפ'ן וואָקזאל, וואָס איז געווען פול מיט פּאַסאַזשירען, צוויישען וועלכע עס זיינען געווען פיעל בעקאַנטע, האָט איהם דאָס הארץ נעקלאַפּט, ווי ער וואָלט נאָר־וואָס א גנבה באַגאַנגען. מיט שרעק

האָט ער נעמוקט אויף איהר און אלץ געזוכט און נעפאָרשט: צי דערקענט מען זי, צי ניט? ערשט אז ער האָט זי פאַרגעשטעלט אלס זיינס א לאַנדס־מיידעל פאר זיינעם א בעקאַנטען, וועלכער איז אויפ'ן וואַקזאל געווען, און יענער האָט קיין שום טינע פון חשד ניט פרויסנעוויזען, האָט ער זיך בערוהיגט און האָט זאַנאַר זי נענומען אונטער דער האַנד און האָט מיט איהר אזוי שפאַצירט הין און צוריק איבער דער פלאַטפאָרם, ביז עס איז אַנגעקומען דער צוג... דערשרעקען פלעגט ער זיך נאָר, וועז זי פלעגט זיך פלוצלונג פון עפעס הויך פונאַנדערלאַכען. דאן פלעגט ער זי שטרענג אָנקוקן און שטראָפען:

— וואָס לאַכסטו אזוי הויך?... אלע קוקן.

ענדליך איז דער צוג אַנגעקומען. בערמאַן מיט העלענען האָבען אויסגעזוכט א לעצטען וואַגאָן, וועלכער איז געווען גאַנץ לייריג. נאָר אויף א הינטער־באַנק זיינען געזעסען צוויי אלטע פויערים, האָבען געריכערט זייערע ליולקעס און זיינען געווען אזוי פערטהאַן אין א טיעפען שמועס, אז זיי האָבען דאָס פאַר־פאַלק אפילו ניט אָנגעקוקט. העלענקע האָט זיך גלייך אַוועק־געשטעלט נעבען אן אָפענעם פענסטער און האָט דערזעהן א גרויסען בריטען הימעל, ווייטע פעלדער און וועלדער, און האָט ענטציקט אויסגערופען:

— אוי, זעהט!

— וואָס? — האָט בערמאַן זיך געוועגדעט צו איהר.

— זעהט, ווי שעהן...

אָבער בערמאַן האָט ניט געקוקט אויף די ווייטע פעלדער און וועלדער און ניט אויפ'ן בלויען הימעל, נאָר אויף איהר שטראַהלענדיג יונג געזיכט. ער האָט זיך אומגעקוקט אויף אלע זייטען און, איבערצייגענדיג זיך, אז קיינער זעהט ניט, האָט ער זי געשלעפט פון פענסטער, געקושט און געשעפטשעט:

— יאָ, העלענקע, יאָ, העלענקע... אויפן גרינעם גראָז וועט עס גוט זיין...

זיין ברוסט האָט ווילר געקלאפט פון לוסט און אויפרעגונג. ער האָט זי געדריקט אין די אָרימס און עפעס נעפליסטערט. העלענקע האָט זיך אָבער גריסן צום מענכטער און גע־מורמלט:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפּעטער... לאָזט מיך קוקען. דאָ איז אזוי שעהן...

— אז מיר וועלען קומען, וועט נאָך שעהנער זיין, — האָט בערמאן, אָבלאָזענדיג זי, געזאָגט און האָט זיך אויך געשטעלט אין פענסטער און וויידער זי גענומען דריקען צו זיך, נאָר זי האָט אלץ אונצופרידען איהם אָבגעווענדט און זיך געבעטען:

— איך בעט אייך, לאָזט... שפּעטער... שפּעטער...

ענדליך איז דער צוג אָנגעקומען אויף דער סטאַציע, פון וועלכער בערמאַנס וואוינונג האָט זיך געפונען א האַלב וויאָרסט וועג. אראָבגעהענדיג מיט איהר פון וואַנאַן, האָט ער זי גענומען ווידער אונטערן אָרים און האָט זיך מיט איהר געלאָזט נעהן אין א שמאָל וועגל, צווישען געריכטע ביימער. העלענקע האָט זיך ווידער גריסן און זיך געבעטען:

— איך ווילֿ נעהן ניט געאַרעמט... איך ווילֿ אליין... בערמאן האָט זיך עפעס ווי פערשעמט און בייז געוואָרען. ער האָט זיך שיער ניט ארויסגעכאפט: כ'האָב בעצאהלט!

באלד זיינען זיי ארויפגעקומען אויף א שטיקל פעלד, בעוואקסען מיט הויכען גראָז און ארומגעצויגט מיט ביימער.

— אָ, דאָ זעץ איך מיך צו! — האָט העלענקע ענטציקט אויסגערופען. — דאָ איז אזוי שעהן!

— איך האָב דיר נעזאָגט, אז עס וועט זיין שעהן! — האָט בערמאן זיך געוועלעט צו איהר.

ער האָט זיך נעבען איהר אוועקגעזעצט און געוואָלט

אוועקלעגען זי אויפ'ן גראָז.

— ניין! לאָזט... לאָזט! איך ווילּ ויצען...

— העלענקע, וואָס איז מיט דיר? — האָט בערמאַן מיט א ברענענדען פּנים געזומען פּראָטעסטירען.

ער האָט זיך געשעמט פּאַר זיך אליין, פּאַר'ן וואלד, פּאַר דעם גראָז און פּאַר העלענקען... נאָר א געפּיל, וואָס איז שטאַרקער פון אלץ, האָט איהם אַרומגעכאַפּט, און ער האָט מיט א פּיבערהאַפּטער שטים געזעדט:

— העלענקע... איצטער... דאָ איז דאָך אזוי גוט...

— ניין! ניין! האָט העלענקע געבעטען און בעפּוילען,— דאָ נישט... שפּעטער, ביי אייך...

— פּאַרוואָס? — האָט ער זי מיט אָנגעצונדענע אויגען ווילד אָנגעקוקט...

— איך וויים אויך ניט... עפּעס דאָ שעם איך מיך... איך שעם מיך, אויף נאמנות... אין בעט — יאָ, און דאָ ווילּ איך ניט, דאָ קען איך ניט...

— טאָ קום צו מיר אין צימער, ס'איז ניט וויים... — האָט בערמאַן זיך נעבעטען.

— נו, וואָס איילט איהר זיך... איהר וועט נאָך צייט האָבען... דאָ איז דאָך אזוי שעהן...

א ברונז־דיגער האָט זיך בערמאַן אָבגערוקט פון איהר אויף עטליכע טריט, האָט זיך אויסגעצויגען אויפ'ן גרינעם גראָז און געקוקט אויפ'ן ברייטען ריינעם הימעל, אויף די פּרישע גרינע צווייגען, און זיך צוגעהערט צו דער טשירפּערייַ פון די פייגעלעך...

— ס'איז טאַקע שעהן... — האָט ער אַרויסגעמורמלט און זיך געשעמט צו קוקען אין יענער זייט, וואו העלענקע איז נעלעגען מיט'ן פּנים צום הימעל און מיט בעגייסטערטע בליקען געקוקט און געקוקט...

און אין א ווייל ארום האָט ער בעשלאָסען אין נעדאנק: ווערט אזא לעקציע דאָס געלד...

ער האָט זיך אויפגעהויבען און געוואלט גיין.

— וואָס אייל איהר זיך? וואַרט נאָך... — האָט זיך חעלענקע געבעטען.

— ניין, איך מוז גיין, אָבער דו קענסט בלייבען דאָ אָדער פאָהרען צוריק... ווי דו ווילסט...

— ביזט ברוגז? — האָט זי געלאכט.

— ניין, ברוגז ניט... אדרבא, היינט ערשט האָב איך דיך ליעב ניט ווי העלענקען, נאָר ווי א שוועסטער. ווילסט זיין מיין שוועסטער, טאָ שטעה אויף און מיר וועלען גיין טיף אין וואלד. דאָרט איז נאָך שהנער.

— יאָ! יאָ! איך ווייל! — האָט העלענקע נעריהרט אויס־געפען און זיך אויפגעשטעלט — נאָר איך בעט אייך, איהר זאלט מיר ניט טשעפען... דאָ שעם איך זיך... אין שטאָדט—יאָ!

— נארעלע, — האָט בערמאן נאָך מעהר נעריהרט גע־שמייכעלט — אפילו אין שטאָדט אויך ניט... א שוועסטער טאָר מען ערגיץ ניט טשעפען.

העלענקע האָט איהם פערוואונדערט אָנגעקוקט, נאָר זי איז געווען זעהר צופריעען, וואָס ער לאָזט איהר צו רוה. פאָרן בלאָהען הימעל און די גרינע בייטער שעמט זי זיך...

דער ניי-געבוירענער.

דוד לייקין איז עטלעכ ארוים פון זיין צימער, און כדי די ווירטין זאל ניט הערען, אז ער געהט ארוים, האט ער די טיר נעלאזט ניט־פערמאכט, און דעם נאנצען וועג האט איהם גע־פלאגט דאס געוויסען: עמיצער וועט נאך ארויינגעהן און ביי דער יונגער פרוי דארט עפעס גנב'ענען.

ער האט אבער אנדערש ניט געקענט: שוין עטליכע טעג זייט דער מאנאט איז אריבער, און ער האט נאך איהר דאס דירה־גאלד ניט בעצאהלט. נאך אייערנעכטען האט איהם דאס יונגע ווייבעל אויפמערקזאם געמאכט, אז זי דארף נויטיג גאלד, ווייל דער מאן איז אין וועג און ער וועט קיין נאלד ניט שי־קען, ביז ער וועט קומען.

לייקין האט איהר צוגעזאגט נאך אויף נעכטען גאלד צו ברענגען. ער איז געקומען בכיון צוויי אזויגער ביינאכט, שטיל אריין אין צימער, שטיל זיך אויסגעטאן און די גאנצע נאכט נעמאכט פלענער, ווי אזוי צו בעקומען פאר איהר די עטליכע רובל...

פון די אלע פלענער האט ער זיך אבגעשטעלט אויפ'ן לעצ־טען: ער וועט אויפזוכען יאקובאוויטשען, זיינעם אן אמאליגען חבר און ביי איהם באָרגען א צאהנרובלדיגע. אז יאקובאוויטש וועט איהם באָרגען, איז ער געווען זיכער; יענער איז איצט אָנגעשלאָגען מיט גאלד, איז נאך א בחור, און לויט ער האט גע־הערט, פארשוועגדט ער א סך גאלד און לעבט אויף א בריייטען פוס. אמת, די לעצטע צייט איז זייער פריינדשאפט אביסעל אבגעקיהלט, אבער שולדיג איז ער, לייקין, אליין: ער ווייכט

איהם אליין אוים, פונקט ווי ער וואלט קענען איהם שטאלצירט מיט זיין אָרימקייט.

עס איז ווירקליך פון מיין זייט א שוואכקייט, — האָט ער זיך געמאכט פאַרוואורף פאר זיין בעציהונג די לעצטע צייט צו זיין קינדהייטס־חבר יאקובאָוויטששען. — אמת, ער איז א קאַריעריסט געווָארען, האָט פערראטען דעם אידעאל, אָבער נאָך אלעם איז ער דאָך פאַרט אן אינטעליגענטער מאן, מיט וועמען מען קען זיך טוישען מיט די מיינונגען און מען קען גאנץ נע־מיטליך פערבערענגען מיט איהם.

און לייקינם האַרץ איז פול געווָארען מיט פריינדשאפט און ליעבע צו זיין געוועזענעם חבר, און ער האָט אויף זיך נע־נומען צוריק בענייען זייער אלטע פריינדשאפט.

עס איז געווען א שהנער פריהלינגס־טאָג. די זון האָט די גאנצע גאס בעגאסען מיט א מילדען ליכט און צערטליכען שיין. לייקין האָט זיך דערפיהלט ווי נייגעבאָרען. אין זיין האַרצען האָבען זיך אויפגעכאפט געפיהלען פון ליעבע צו אלץ, וואָס לעבט און אָטעמט ארום איהם. ער האָט יעדען פאַרבי־געהענדען אריינגעקוקט פריי און אָפען אין די אויגען אריין, ווי ער וואלט יעדען בעגריסט און געוואונשען א גליקליכען טאָג. דערזעהענדיג א בעטלער מיט א ווייסער באָרד ביי א רָאג גאס, האָט ער איהם אוועקגעגעבען די לעצטע צווייי קאָפיקעס, און ווען יענער האָט איהם גוואונשען לאנגע יאָהרען דערפאר, האָט לייקין דערפיהלט, אז די גאנצע וועלט איז פול מיט ליעבע און אז ער און דער בעטלער און דער חבר, צו וועלכען ער געהט איצט, — אז אלע זיינען זיי געקניפט און געבונדען און אז אלע זיינען ברידער!

ער איז וואָס ווייטער אלץ אויפגעשטעהר געוואָרען. אין זיין האַרץ האָבען ערוואכט שוין לאנג פערקלונגענע טענער. עפעס האָט דאָרט עמיץ געזונגען א הימן דער וועלט, דער

מענשהויט און דער ליעבע.

ער איז געווארען בעניסטערט און, בעמערקענדיג נעבען זיך א קליין קינד, וואס איז געפאלען און זיך אבגעשלאגען, האט ער עס אויפגעהויבען, געקושט אין די הענדטעלער, נעגלעט דאס קעפעלע און געזאגט:

— שא, מיין קינד, וויין ניט, נא דיר א צאצקעלע.

אין האט איהם אוועקגעשענקט זיין מעשענע פושקע פון פאפיראסען.

די מוטער, וועלכע איז גלייך צוגעקומען צום קינד, האט ברייגדליך פראטעסטירט:

— א דאנק, צו וואס? מען דארף ניט... א שאד!

— זאל ער זיך שפילען, ארבא... א פיין קינד... איך האב נאך איינע... עס איז א ביליג פושקעלע...

און ער איז א גליקליכער אוועק וויטער.

אבגעהענדיג אביסעל וויטער, האט ער דערזעהן א טרעגער מיט א גרויסען פאק אויף די פלייצעס. ער האט בעמערקט, ווי דער פאק זיך ארבגערוקט און דער טרעגער זוכט מיט די אויגען א מענשען, וואס זאל איהם אונטערהויבען הענכער דעם פאק.

א גליקליכער איז לייכין צוגעלאפען צום טרעגער און אויסגערופען:

— ר' איד, העלפען אייך?

און גלייך האט ער זיך געזומען אונטערהויבען דעם שווערען פאק אויף די ארימע פלייצעס פון טרעגער.

דער טרעגער האט איהם אונטער דער נאז בעדאנקט. ליידער איז געווארען נאך מעהר געריהרט און האט בעשלאסען אינגאנצען נעהמען אויף זיך דעם פאק... פארוואס טאקע ניט?

— איהר ווילט, ר' איד, ניט מיר דעם פאק, איך וועל טראגען...

נאָר דאָס האָט דער טרענער ניט געוואָלט:

— מען וועט לאכען, — האָט דער טרענער מאָטיווירט, — עס פּאסט ניט פּאר אייך...

לייקין האָט שוין אָבער דעם טרענער ניט אָבגעלאָזט. ער האָט איהם בעגלייט ביז'ן בעשטימטען אָרט און האָט איהם אלע וויילע אונטערגעהויבען דעם פּאָק, און זיך געפּיהלט זעהר גוט און גלייקליך געשטימט.

— יאָ, מענשען דארפען איינער דעם אנדערן העלפען! — האָט ער געמורמעלט — אויף ליעבע און מיטגעפיהל שטעהט די וועלט...

יאקובאָוויטשען האָט ער בעגעגענט, וועז יענער איז ארוים פון זיין צימער אויף דער גאס.

— איך גיעה טאקע צו אייך! — האָט לייקין, דערזעהענדיג איהם ארויסגעהן, איהם אָבגעשטעלט מיט א שמייכעל.

יאקובאָוויטש האָט איהם קאלט דערלאָנגט די האנד און עפּעס א מורמעל געטאָן.

לייקין, נאָך אלץ א גוט־געשטימטער, האָט זיין חבר'ס קאלטקייט ניט בעמערקט. ער האָט בעטראכט זיין חבר און צופריידען בעמערקט:

— איהר זעהט אויס זעהר גוט! זעהר פיין!

ער האָט אויף איהם געקוקט מיט פרייגדליכע בליקען און איז וויזקליך געווען צופריי־ען, וואָס יאקובאָוויטש זעהט אויס אזוי גוט און געהט אזוי רייך גענקליידט.

— וואָס הערט מען ביי אייך? — האָט יאקובאָוויטש ווי פון יוצא וועגען עפּעס געפרעגט.

— אזוי! — האָט לייקין, נאָך אלץ בעהערשט פון דער פריהערדיגער שטימונג, צופריידען געענטפערט — עס לעבט זיך גאנץ אינטערעסאנט!

יאקובאוויטש האָט זיך פלוצלונג אָבגעשטעלט און טרוסקן געזאָגט:

— אָט דאָ דאַרף איך אריינגעהן. אדיע!

— שוין? — האָט לייקין געפרעגט... איהר האָט קיין צייט ניט... נו, עס מאכט ניט אויס... א צווייטען מאָל.

ער האָט טיפער אן אָטעם גענומען און זיך **געוועגרט** שנעל:

— איך וויל, איהר זאָלט מיר באַרגען א צעהנרובלדיגע...

יאקובאוויטש איז דאָ רויט און דאָ בלאַס געוואָרען, די ווינקלען פון מויל האָבן אויפגעציטערט. און ער **האָט ווי בייז** ארויסגעברומט:

— ווי קומט צו מיר אזוי פיעל נעלד! — איך האָב ניט, כ'לעבען!...

לייקין האָט איננאנצען א ציטער געטאָן, געוואָלט עפעס ענטפערן, נאָר די צונג האָט איהם ניט געדיענט. ער האָט נאָר א קוק געטאָן אויף יאקובאוויטשען, און איהם האָט זיך נעראכט, אז זיין חבר׳ס ליפען זיינען פונקט ווי שוויינישע...

ער האָט איהם געגעבען די האַנד און איז מיט א געפיהל פון עקל אוועק וווייטער און וווייטער...

— שוויינישע ליפען, — האָט ער נעמורמלט געהענדיג צוריק...

און א האַס צום חבר האָט אָנגעפילט זיין ברוסט...

און געהענדיג, איז דער האַס אלץ געוואקסען גרעסער **און גרעסער אין לייקינס הארץ.**

— אך, איהר מיאוסע מענשען! — האָט ער נעברומט פאר וועהטאָג און בעלידינונג — ענטזאגט! ענטזאגט!

און דערוועהענדיג צוריק דעם אלטען בעטלער, וועלכער האָט איהם ניט דערקענט און ווידער א נדבה געבעטען, **האָט**

לייקין, אבגעהענדיג פון איהם עטליבע טריט ווייטער, מיט עקעל אויסגעשפייט און געטראבט: — פגר'ט אוועק! וועד דארף אייך, איהר מיאוסע ברואים...

בענעגענדיג ווידער א טרעגער מיט א גרויסען קאסטען אויף די פלייצעס, האט ער מיט עקעל זיך אבגעקהרט און גזידעלט: — שלעפט, שלעפט אויף זיך דעם יאך, איהר זענט בעסערס ניט ווערט, קריכט, איהר ווערים!

עטליבע סינדער, פרעהליבע, לוסטיגע, זיינען געגאנגען פון א שול. זיי האבען איהם פערשטעלט מיט זייער שפיעלעריי דעם וועג. פול מיט צארן האט ער איינעם פון זיי א שטוים געטאן, מורמלענדיג: — געהט צום טייוועל! פון אייך וועלען אויך אויסוואקסען יאקובאוויטשעס מיט שווייניש לייפען....

און אט האט ער זיך דערמאהנט אן זיין יונגע ווירטין, וועלכער ער דארף געלד געבען.

—וואס יאגט זי אים אזוי? — האט ער אין געדאנק פראָ־טעסטירט, — געלד און געלד!.. זי קען ווארטען, נישקשה. זי וועט ווארטען... אויף צו להכעיס גיב איך איהר ניט נאך צוויי וואכען..

ער איז פול מיט האס אוועק אהיים. די טיר איז געווען פערמאכט. ער האט מיט א נערוויש זי אויפגעעפענט און מיט צארן זי פערהאקט.

די ווירטין, א יונגע בע'חנ'טע ווייבעל, מיט גוטע שוואַרצע אויגען, איז ארוים איהם אנטקעגען און מיט א פריינדליכען שמייכעל איהם בעגעגענט:

— וואס האסט איהר אזוי די טיר, גזלן! — האט זי גע־לאכט.

— איך האס ניט קיין טיר! — האט ער שטאלץ געענט־פערט, — עס דאכט זיך אייך...

ער האָט זי אַנגעקוקט מיט בייזע אויגען און א ווילדע מחשבה איז איהם דורכגעפֿלויגען אין קאָפּ:

— דער מאן איז נישטאָ, ארבייט ערנעץ ווי אן אייזעל, און זי — בלוט און מילך... צו אלדי טייוועל געהט אלע! די נאנצע וועלט, די נאנצע אָרדנונג... יא, די נאנצע אָרדנונג!..

— איז נאָך דאָ טיי? — האָט ער נעפֿרעגט און זי אַנגעקוקט.

— קיין טיי איז שוין נישטאָ, — האָט זי ווי פערשולדיגט נעענטפערט, — נאָר איך קען מאכען פאר אייך.

ער האָט זיך אינגאנצען נעענדערט. די פריהערדינע מחשבה האָט זיך טיפער בעזעצט אין קאָפּ און האָט געוואָלט ווערען רעאל...

ער האָט בייז נעשמייכעלט און זיך אַנגערופען:

— זייט אזוי גוט און מאכט טיי.

און אַנקוקענדיג זי מיט לייִדענשאפטליכע אויגן, האָט ער צונעגעבען:

— און קיין נעלד בעט ביי מיר ניט!

ער איז ווי א זיעגער מיט שטאָלצע טריט ארויף צו זיך אין צימער. די מחשבה האָט איהם ווידער בעהערשט און גע־וואָלט פערוואָנדעלט ווערען אין טאט...

— אויס! — האָט ער נעמאכט מיט די פויסטען, — עס איז נאָר נישטאָ, נאָר נישטאָ!

איהם האָט זיך נעמאָהלט פאר די אויגען איהר מאן מיט זיין נעבעכריגען אויסזעהן: אן אַנגעט איז ער און וואָנגעלט ארום פון שטאָרט צו שטאָרט מאָהנען אלטע חובות...

— כאָפּט דיך דאָרט דער טייוועל, שעפּס אייגער... אז דו וועסט ווערען רייך ווי מיין יאָסובאָוויטש, ווועסטו אויך בע־קומען שווייגישע לייִדען... איהר זינט אלע אזוי!

ער האָט געגומען שפּאַנען מיט אונגעדולד הין און צוריק איבערן צימער.

באַלד איז אַריין די ווירטין מיט א טעצעל, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען א גלאָז טיי און עס איז געלעגען צוויי זעמעל.

— איהר זענט א וואוילע וויבעל! — האָט ער זי פּרעהליך גענויבט.

זי האָט איהם פערשעמט אָנגעקוקט און גאָרנישט געענטפערט...

— א מאָן אָבער האָט איהר א שלימזל.

זי איז רויט געוואָרען און האָט מיט כעס געענטפערט:

— ניט קיין גרעסערער פון אייך...

— אָ! — האָט ער זיך אָנגעצונדען, — איך בין שוין דוקא ניט קיין שלימזל; אַלענפאַלס וועל איך עס שוין ניט זיין מעהר. איך האָב היינט בעקומען א לעקציע... איך וועל זיין דער שטאַרקסטער, דער ערגסטער און דער גליקליכסטער מענש אין דער וועלט...

— איהר זענט עפּעס היינט מאָדנע, — האָט זי געדריקט מיט די פּליצעס...

— אָבער אינטערעסאַנט? זייט זיך מודה.

זי האָט ניט געענטפערט, האָט איהם נאָר אָנגעקוקט און ווי עפּעס מורא געהאַט.

— נו, איך גיעה שוין, — האָט זי שוואַך אַרויסגערעדט, פון וואָס לייקין האָט געדרונגען, אז זי וויל נ י ט בלייבן.

— וואָס אויל איהר זיך, זיצט ביי מיר א וויילע.

ער האָט זיך אויפגעשטעלט און זי א ציה געטאָן צו זיך.

— וואָס טוט איהר, לייקין? — האָט זי פּראָטעסטירט.

ער האָט זי צוועקגעזעצט נעבען זיך אויף דעם קליינעם סאָפקעלע, זי פעסט ארומגענומען און געפּליסטערט:

— זייט דאָך ניט קיין נאַריש ווייבעל... איך האָב אייך אזוי ליעב, אזוי לישב!...

ער האָט זי באַשאָטן מיט קושען. זי האָט שטיל נעפליסטערט:

— לאָזט מיך אָב, לאָזט מיך אָב!

אָבלאָזען זי איז אָבער געווען נאָכץ איבעריג — זי איז שוין געווען אינגאַנצען זיינע... ער האָט דערפיהלט זיין קראַפט איבער איהר, זיין גרויסע פּלוצליבע קראַפט, וואָס ציהט די יניקה פון א גרויסען האַס צו אלץ און צו אלעם...

ער האָט דערפיהלט, אז מיט דעם דאָזיגען האַס וועט ער האָבען אי ליעבע, אי גליק, און אין זיין אויפגערעגטען מח האָט זיך פּאַרגעשטעלט א גיי לעבען, א לעבען פון טריאומף און זיעג...

דער סוד

בין מכמערן יאָר האָט נחום נעלערנט אין ש ישיבה. וויינדיג ש שטיקעל מתמיר, האָט ער נעהאָט נוסע „טעג"; דער שבת איז נעווען נאָר ש נעריבענעד. איהם אָבער חאָבען די נוסע „טעג" נים אויסגעמאכט. ווען ער וואָלט עס נאָר נים נעלמען בעז אונפאכיג, וואָלט ער מיט וויינ בעכסע „טעג" יך נעבימן מיט ש צוויי־מען ישיבה־בחור, ווי עלכער וואָלט איהם דערפאר אפילו צוגעצאהלט, וויי עס פלענט שמאל פאסירען אין דער ישיבה. דער עיקר חאָט ער נעקוקט נים אויפ „טאג", נאָר אויפ'ן בעלי־חבית. נחום האָט ליבע נעהאָט צו האבען בעלי־חבתים לערנים, מיט וועמען ער זאל קענען רידען ווענן ש טיפ שטיקעל נמרא. אין נעלערנט האָט נחום „טיפ". ליבע נעהאָט צו נידלען וויך אין תוספות, מרש"א, פרענצ אין פער נעמפערן קשיות. דער עיקר אָבער — פרענצ. שוועשטעלע דעם האשרישיבה מיט אן אפענעם מויל איז מיט בשרשטע אויגען, יי ער וואָלט נעוואוסט: יואי האסטו דאָס אויסנעראבע אופ קשיאז... אפילו אויפ די „טעג", ווען דער בעלי־חבית פלענט אויך ויצעי בייט עסען, פלענט נחום ליבע האבען פרענצ ש קשיא דעם בעלי־חבית משמע, נים קוקענדיג, וואס אויפ שנידיג ענינים איז ער נעווען ש בושתפנים.

דער יייט, וואס בשר ש למדן נחום וואָלט שוויסנעוושטע מיט ייי נאָפ אין מיט ויין רתמיר, ווען ער וואָלט וויך נים בעלאנט, משמע אויפ וויינעם ש „משג", מיט ש בחור'ל מיט אויך אין אייגע ווידען, אין יענער וואָלט אויהם נים צוגע דערט צו נעהאבט וויר שוויסל צו וועלטליכע חכמות. אבי זאנען האָט אפילי נחום נים שטארק נעראָטען דערפון: „אין

די וועלטליכע חכמות, האָט ער נעזאָגט, איז ניטאָ די טיפ־קייט, וועלכע ער האָט לייענט". יענער אָבער האָט איהם ער־קלעהרט, אז עס איז דאָ אזא חכמה ביי זיי, וואָס פאַלט ניט ארונטער פאר דער גמרא, און דאָס איז פאַליטישע עקאָנאָמיע.

ניט קאָנענדיג נאָך גוט לעזען רוסיש, האָט נחום שוין זיך געמוסן צו פאַליטישער עקאָנאָמיע און די דאָזיגע חכמה האָט איהם געפאַקט... „זי איז ווירקליך א סך עהנליך אויף גמרא!" האָט ער מיט א פרייד מודה געווען זיין נייעם רבי'ן.

און אזוי איז ביסלעכווייז נחום געוואָרען אן עקאָנאָמיסט.

צו צוואַנציג אָיהר האָט שוין דער בחור פערלאָזען די ישיבה, צווישקעפּאָהרען אין א גרויסער שטאָדט און זיך גע־נומען שטודירען „קאַפּיטאַל".

נאָטירליך האָט ער נ י ט געקאָנט זיך פערכאָרגען אין די ד' אמות פון „קאַפּיטאַל", ווי אמאָל אין דער גמרא. מאַרקס איז ניט געגעבען געוואָרען נאָר צו לערנען, צו מאַרקס'ן דאַרף מען עפּעס טהאָן אויך, און נחום איז געוואָרען וויליענדיג ניט וויליענדיג א „חבר" און אָנגעהויבען נעהמען אן אָנטייל אין דער ארבייטער־בעוועגונג.

אמת, געקוקט האָט מען אויף איהם אין דער בעוועגונג, ווי נאָר אויף א טעאָרעטיקער, אָבער דאָך פליגט מען איהם אויך פערטרויען פערשידענע קאָנספּיראַציעס, וועלכע האָבען איהם, דער אמת געזאָגט, ניט אזוי אינטערעסירט. צו ד י זאָכען האָט ער טאָקע קיין נעדולד ניט נעהאַט; דאָס רוב איז ער געווען פערנומען צו שרייבען הנחות, אנמערקונגען ביי די זייטען פון די גראָבע פאַליטיש־עקאָנאָמישע ביכער, וואָס ער האָט אלץ נעשטודירט און, ווי אמאָל אין תלמוד, ענטדעקט אין זיי ג־רוי־סע סודות.

זעהענדיג, אז נחום איז מעהר טעאָרעטיקער ווי טהוער האָט מען איהם בעשטימט צו לערנען מיט א פאָר גרופּעס פּא־

ליטישע עקאנאמיע. צווישען אלע גרופעס האָט זיך נעפונען איין גרופע מיידלעך, ענטוויקעלטע ארבייטערינען, מיט וועלכע עס פלעגט איהם אויסקומען צו לערנען בין מנחה למעריב. אזוי טאקע האָט ער אליין די דאָזיגע צייט אָנגערופען.

דאָס ערשטע מאל, אז ער האָט די דאָזיגע צייט פאר זיי בעשטימט, אָנרופענדיג זי בין מנחה למעריב, האָבען זיך א פאָר מיידלעך פון דעם וואָרט פונאנדערגעלאכט. נחום האָט זיך א ביסעל פארשעמט, אָבער אז די איבעריגע מיידלעך האָבען די צווויי, וואָס האָבען געלאכט, אויסגעזידעלט, האָט ער זיך בע־רוהיגט און האָט זיך, ענדליך, געפיהלט מיט זיינע שילערינס ווי מיט מאנסביל...

געלערנט האָט ער די פאָליטישע עקאָנאָמיע מיט א שטי־קעל גמרא־ניגון, איבער א הארב בלעטל זיך צוגעשאָקעלט און בכלל בענוצט תלמודישע אויסדריקען, ווי „האָבען מיר א קימא לן", „איז פון דאנען נעדרונגען", אזוי, אז זיינע שילערינס זיי־נען טאקע שיער־ניט געווארען אמת'ע נמרא־קעפלעך...

נחום האָט ניט געקוקט אויף זיינע שילערינס פון דער זייט פון זייער אויסערליכקייט און עס איז איהם כלל ניט אָנ־גענאנגען, צי זיינען זיי שעהן אָדער אפשר מיאום, ניט זייענ־דיג דערויף קיין שטארקער מבין; דערפאר אָבער האָט ער אויסגעפונען אין א צייט ארום, אז צווישען די אלע מיידלעך נעפינט זיך איינע, חאנקע, וואָס האָט גרויסע פעהיגקייטן און איז תופס א בלעטל באָגדאנאָוו...

דער דאָזיגער חאנקען האָט נחום דאן נעשענקט מעהר אויפמערקזאמקייט, ווי די איבעריגע, האָט געלעגט אויף איהר גרויסע האָפנונגען און האָט ענדליך איהר בעמערקט, אז מיט איהר קען מען זיך שוין פערגינען צו לערנען א בלעטל „קא־פיטאל".

נאָר אזוי ווי די איבעריגע מיידלעך פון דער גרופע זיינען

אזוי ווייט ניט נענאנגען, האָט נחום חאנקען פֿאַרגעלאָזט, זי זאָל קומען צו איהם אין צימער פון 9 ביז 10 אין אָוונד צו לערנען „קאַפּיטאַל" מאַרקס.

חאנקע האָט זיך, נאָטירליך, אָנגעכאַפּט אָן דער דאָזיגער פֿאַרלאָגונג. כאָטש די איבערינע חבר'טעס פון דער גרופּע האָבען זי אָבגערעדט, זאָנענדיג, אַז פֿאַר א מיידעל איז געוונג, אז מען קאָן באָגדאַנאָוו'ן אליין.

— קיין רביצין וועסטו סיי־ווי־סיי ניט זיין! — האָט איהר איינע נוטמוטהיג א שטאָך געטהאָן.

און נאָך איינע, איהרע שוין גאָר א נאָהענטע חבר'טע, האָט צוגעגעבען:

— אין דער סאָציאַליסטישער אָרדנונג קאָן זי נאָך פּסק'ענען אַרבייטער־שאלות...

חאנקע איז אָבער נענאָנגען.

קומענדיג טיילמאָל צו נחום'ן און ניט געפינענדיג איהם אין דער היים, פלענט זי דערווייל מאכען אָן אָרדנונג אין זיין אָרימען צימערל, וועלכעם האָט אויסגעזעהן, ווי נאָך א פּאָגראָם. זי פלענט פערבעטען דאָם בעט, אויסקעהרען דאָם צימערל און צונויפלעגען אין אָרדנונג זיינע ביכער, וואָס דער גרעסטער טייל פון זיי זיינען בעשטאָנען פון פּאָליטיש־עקאָנאָמישע. די פּאָר דיקע זשורנאַלען זיינען אויך נאָר געווען צושניטען דאָרט. וואו עס האָבען זיך בעהאַנדעלט פּאָליטיש־עקאָנאָמישע פראָגען. די איבערינע בלעטער, וואו עס איז געווען געדרוקט די בעלעטריסטיק, זיינען געווען בעהאַלטען, ווי א גרויסער סוד...

קומענדיג אהיים און טרעפענדיג אן אויפגערוימט צימערל, פלענט נחום זיס שמייכלען און פרייגדיך זיך וועגדעז, ווי פערשעמט, ניט קוקענדיג אין פּנים:

— איהר האָט דאָס אזוי פיין צוגעקליבען?...

— אז ביי אייך איז זעהר אָנגעווא׳סען געווען, — פלענט

זיך חאנקע פערענטפערען, אויך ווי פערשעמט...

אזוי ביסלעכווייז איז חאנקע אלץ נאהענטער געוואָרען מיט נחומען און אלץ כלומרשט אויפ'ן חשבון פון „קאפיטאל"...

נחום איז געווען שטארק צופרידען, וואָס חאנקע איז אזא מתמיד און איז אזוי איבערגעגעבען דער פאָליטישער עקאָנאָמיע, ניט קלערענדיג און ניט חושד זייענדיג חאנקען אין אנדערע געדאנקען.

איינמאל האָט זיך נחום פערלערענט מיט חאנקען ביז א זייגער איינס ביינאכט. עס איז געווען א שטורמריגע נאכט. דער ווינט האָט גערוסען די דעכער און געקלאפט מיט א מין דראָהען אין די שויבען. חאנקע האָט שוואָך ארויסגערעדט:

— אוי, ווי וועל איך נעהן אהיים!

נחום האָט זיך איינגעקוקט אין פענסטער צום דרויסען און האָט געענטפערט:

— אז איהר ווילט, קאָנט איהר דאָ נעכטיגען...

חאנקע איז רויט געוואָרען, האָט זיך שטארק פערשעמט, דאָך איז זי געבליבען.

אויסגעבעט האָט זיך חאנקע אויפ'ן גרויסען קאָרב, וואָס איז אין צימערל געשטאַנען, צושטעלענדיג צו איהם א שטול. נחום האָט איהר אפילו פאָרגעלעגט זיין שטרוי־זאק, ווייל — האָט ער איהר ערקלעהרט. — ער האָט ליעב צו שלאָפען וואָס האַרטער. חאנקע אָבער האָט ניט געוואָלט אָננעהמען דעם דאָזיגען אָפּפער און זי האָט געזאָגט, אז זי וועט זיך מאכען בעסוועם מיט אנדערע מיטלען.

לינענדיג שוין אין בעטל האָט נחום זיך געפיהלט זעהר נוט, דערמאָנענדיג זיך, אז אין זיין צימער געפינט זיך, אויסער די פאָליטיש־עקאָנאָמישע ביכער, נאָך א לעבעדיגער מענש. ער האָט ווארים, פון בעט, זיך איבערגערעדט מיט חאנקע'ן, וואָס

איז געלעגען אין א זוינקעל אויפ'ן קאָרב:
— אייך מוז זיין אודאי האָרט צו ליגען.
— אָ, ניין, איך שלאָף ווי א פּריצטע... — האָט חאנקע האָרציג־וויך געענטפערט...

מיט דער צייט האָט חאנקע אָנגעהויבען אלץ אָפטער צו בלייבען ביי נחום'ן, אונטער פערשידענע תירוצים, ביז זיי ביידע האָבען ווי אין געדאנק בעשלאָסענדיג, ניט ארויסריידענ־דיג עס מיט'ן מויל, זיך בעזעצט צוזאמען אין צימער.

שפּעטער פלעגט מען זיי שוין זעהן ביידען צוזאמען אין דער בילינער רעסטאָראַציע עסען א מיטאָג אלע טאָג, און נאָך שפּעטער האָבען זיי שוין פאר מענשען אין די אויגען געזאָגט איינער צום אנדערען „דו".

נחום איז געווען זעהר צופריידען. חאנקע איז א טרייע חבר'טע, האָט דערצו א שארפען קאָפּ, מען קאָן מיט איהר אמאל שמועסן וועגן טעאָרעטישע פראגען און זי פאסט עס אויף, ווי א מאנסביל...

איין זאָך האָט נחום'ן דאָך אביסעל בעאונרוהיגט, ער האָט בשום אופן ניט געוואוסט, צי חאנקע איז א שעהן מיי־דעל, צי ניט.

אז זי גיהט אביסעל איינגעבוינגען — דאָס האָט ער גע־זעהן בחוש, אָבער צי האָט זי א שעהן פּנים — וועגען דעם האָט ער בשום אופן ניט געקאָנט זאָגען קיין מיינונג... ער אליין איז ניט קיין מבין אויף שעהנקייט.

דאָך וואלט ער זעהר זיין צופריידען, וועז ער וואלט נע־וואוסט, אז חאנקע איז שעהן.

ווי אזוי קאָן מען עס דערגעהן?

ער זאל פרעגען ביי א בעקאנטען, וועט דאָך איהם יענער אויסלאכען. אליין קאָן ער בשום אופן ניט בענעהמען, צי איז

זי שעהן, אדער ניט, וועניגסטענס צי איז זי כאטש חנ'עוודיג...

און וואס ווייטער האט איהם די פראגע מעהר אנגעהויבען צו בעאונרוהינען. מילא, שעהנקייט וואלט ער שוין טוחל געווען — ווער ווייסט אבער, צי איז זי ניט קיין פערזעהעניש: א קשיא אויף א מעשה! אז ער אליין פערשטעהט דערין ניט, כאטש הרג'ע איהם! ער פאלט אמאל אויף א שכל און ווייל ביי א בעקאנטען פון הינטען ארום דערנעהן:

— ווי נעפעלט אייך מיין חאנקע?

— א, כאפט זיך אן יענער, ווי בעניייסטערט — א וואוי מיידעל...

ווייסט ער ווידער ניט: וואוי איז דען שעהן?... זאל ער פרענגן אפען: איז זי א שעהנע? פאסט ניט. וואו זיינען דען זיינע אויגען.

פרענט ער אין א צייט ארום ביי א צווייטען: — ווי נעפעלט דיר, ברודער, מיין חאנקע?

— א, כאפט זיך אן יענער נאך מעהר בעניייסטערט — איז א טייער מיידעל...

צו אלדי טייפעל; אז זי איז א וואוי אן טייער מיידעל, וויייסט ער אליין. איהר תפיסה, איהר בענעהמען „קאפיטאל" מארקס מענען מאנסביל מקנא זיין, אבער צי איז חאנקע א שעהנע? אט וואס איהם מוטשעט. דאס הייסט, שעהנקייט איז ער מוחל, צי איז זי אבער, ווער ווייסט, ניט קיין גראב פערזעהעניש... ווער קען עס ווייסען?

און ער פרענט ווידער ביי א דריטען:

— נו, נעפעלט דיר מיין חאנקע?

— א, חאנקע איז א זעלטען מיידעל. בעקומט ער ווידער אן ענטפער און בלייבט ווי אין קלעם. זאל כאטש איינער זאגען א מיינונג ווי געהעריג איז. וואס איהם אינטערעסירט...

און ער פאלט אויף א אידעע. ער וועט פרענגן חאנקען

אליין. זי איז אן עהרליכע ריינע נשמה, דערין איז ער זיכער — זי וועט איהם דערצעהלען דעם אמת.

— חאנקע, רופט ער זיך אָב צו איהר איינמאל ביי־נאכט — חאנקע?

— וואָס איז, נחום, הא? — פרעגט זי ליעבליך.

— איך האָב דיך, חאנקע, געוואלט עפעס פרעגען.

— עפעס א טעאָרעטישע זאך? — פרעגט חאנקע נאך ליבער און בלעטערט דערווייל דעם גראָבען „קאפיטאל", וואָס ליגט אויפ'ן טיש.

— ניין, דוקא א נארישקייט... — ענטפערט נחום און דאָס הארץ קלאפט שטארק. וער ווייסט, וואָס פאר א דורכ־פאל ער קאָן האָבען מיט דער דאָזיגער ווילדער פראָנע.

— ווי קומסטו צו פרעגען נארישקייטען? — שמייכעלט חאנקע.

— יעדער מענש האָט זיינע נארישקייטען... וועלט יחום דאך מוטהיגער און געהט איבער גלייך צו דער זאך — זאג מיר, חאנקע: דו ביזט א שעהנע?

חאנקע קוקט איהם אָן אָנפאָנגס פערוואונדערט, נאָכדעם פרעגט זי איבער:

— וואָס איז דיר די נפקא־מינה...

— יא... ענטפערט נחום געשטאמעלט... יא... קיין נפקא מינה איז דאָס מיר טאקע ניט... איך וואָלט אָבער וועלען טא־קע וויסען... איך אליין קוק אויף דיר אמאל, קוק, קוק און קאָן ניט פערשטעהן... דאָס הייסט, איך בין ניט קיין מבין...

— גלויב מיר — האָט חאנקע געענטפערט — אז איך אליין וויים אויך ניט...

און אזוי איז נחום דעם סוד ניט דערנאָנגען...

דער פערביטערטער.

— נענוג דיר שוין צו פּאָפּען! — האָט בערלען, א אינ־נעל פון 18 יאָהר, געוועקט די שוועסטער, א מיידעל פון א יאָהר 27.

בערעל האָט שוין אייגענטליך אליין נערעכענט אויפ־שטעהן, נאָר א קוק נעבענדיג אויף דער שוועסטער, אויף איהר ברוגז'דיגען פּנים, האָט זיך איהם ניט געוואָלט איהר נאָכגע־בען און ער האָט זיך איבערגעדעקט מיט דער קאָלדרע.

דאָס האָט די שוועסטער נעריצט: ז י איז שוין מיט 3 שעה צוריק אויפגעשטאַנען, שוין א האַלבע קלייד אויפגע־נעהט און זי האָט זיך צושריען:

— שטעה אויף, פויל־ער הונד! איך שלעפּ דיך אראָב פּאר די פּים.

פּאר די פּים האָט זי איהם נאָך ניט נעשלעפּט, נאָר בערלען האָט זיך עפּעס נעדאַכט, אז זי שלעפּט איהם שוין, און ער האָט אָנגעהויבען וואַרפּען מיט די פּים און שרייען:

— נעהסט אוועק, צי ניט — וואָרים איך גיב דיר אין די צייהנער.

— אוי, רבונו של עולם, זאָל מען איהם שוין „אָפּחוי־בען"! האָט זי זיך צעזונגען.

— עס הויבט זיך שוין אָן! — האָט די אַלטע מוטער גע־זיפצט. זי איז צוגענאַנגען צו זיין בעט און האָט ווייך נעבע־טען איהם:

— שטעה אויף, מיין זוהן, ווייפיעל איז דער שיעור צו שלאָפען! באַלד קומט שוין ב י י ל ק ע ארבייטען. דער כוטערס ווייכער טאָן און דאָס, וואָס ב י י ל ק ע

קומט באלד צו געהן האבען געווירקט און ער האט בעשלאסען אויפצושטעהן, נאר כדי די שוועסטער זאל ניט אויספיהרען, איז ער נאך געבליבען ליגען א ווייל.

— א תבשיט'ל! — האט זיך די שוועסטער געוונדט צו דער מוטער מיט כעס — ווי זי רעדט דאס מיט איהם: פונקט, ווי מיט א בן יחיד'ל...

די אלטע מוטער האט דערויף גאר נישט געענטפערט. זי האט נאר א זיפץ געטהאן, בערליען האט דער זיפץ א שטאך געטהאן. „א רחמנות אויף די מאמען" — האט זיין נאנצעס וועזען דערפיהלט, און ער האט זיך אויפגעהויבען.

די שוועסטער האט זיך נעזעצט נעהען און נעמורמעלט עפעס מיט כעס. בערעל האט גאר נישט געקענט בענעהמען וואס זי רעדט, דאך האט ער נעוואוסט אויף זיכער, אז דאס מורמלען בעלאנגט אן איהם און אין הארצען האט איהם שוין אנגעהויבען צו זידען.

— איך וועל זיך מיט איהר אברעכענען!

עס איז אריין דער שוועסטערס ארבייטאריין, ביילקע, א יונגע שלאנקע בראנעטין, מיט טיפע קלונע אויגען. דערזעהענדיג בערליען נאך ניט קיין נעוואשענעם, האט זי זיך צעלאכט מיט א פרעהליכען נעזונטען געלעבטער:

— אזוי שפעט, שעהנער מענש, שלאפט מען עס? א נאנצער פריץ! שעמען וואלט איהר זיך! איך האב שוין אבנעסען!...

—ניט אייער דאגה! — האט בערעל אנגעבלאזענערהייט איהר נעענטפערט. אריינקוקענדיג אבער אין איהרע צוויי שעהנע אויגען און אין איהר לאבענדיגען פנים, האט ער חרטה נעקריגען אויף זיין ברוגזדיגען טאן! צייט זי ארבייט ביי דער שוועסטער, קלויבט ער זיך אלץ צו אויסצודריקען איהר זיין ליעבע, און שטענדיג ענטפערט ער איהר נראב. זי מוז

איהם געווים פיינד האבען...

דער נעדאנק ערגערט איהם, ער וועלט צורייצט און וויל, אז די שוועסטער זאל איהם ווידער עפעם פערטשעפען, ער זאל סענען דעם בעם אויסלאזען.

נאר די שוועסטער ניט ארוים ביילקען עפעם אן ארבייט און קוקט ניט אפילו אין זיין זייט. א דענערווירטער געהט ער זיך וואשען אין א ווינקעל. ער שטעהט ביים וואסער און שרייט:

— א האנדטוך!

קיינער ענטפערט איהם ניט.

— א האנדטוך!! — טופעט ער מיט די פיס.

— ביזט ניט קראנק צו זוכען, — ענטפערט די שוועסטער.

ער וויל איהר עפעם ענטפערען, נאר זיין בעם איז אזוי ווילד, אז ער וויים ניט וואס פאר א וואָרט ער זאל איהר א וואָרף טהאָן, און אנשטאט א וואָרט וואַרפט ער איהר עפעם א שטיקעל העלצעל.

— מאמע! — שרייט די שוועסטער — נעהם צו דעם גזלן, ער לאָזט מיך ניט ארבייטען!

— מיאום, בערעל, פע! — קרימט זיך ביילקע.

בערלען וועלט פאר חרפה היים אין קאָפ. „מיאום, זאָגט זי — מיאום!" זי איז געלעבט! „טאקע מיאום, — פע!"...

און ער וויל איהר זאָגען, אז ער איז ניט שולדיג דערין; אז אלע נאכט ווייניט ער, וואס ער צאפט דער שוועסטער אומזיסט דאָם בלוט! אז, פערקערט, ער איז נאָר א נאַנץ גוטער: אט האָט ער נעכטען אן ארעם־אָבגעריסענעם אינגעלע די לעצטע צוויי קאָפיקעם אוועקגענעבען... דאָס אינגעלע האָט אזוי געווויינט; ער איז נאָר קיין גזלן ניט. באשר עס הויבט זיך אן דער ווינטער און איהם האָט מען פאר א מאלער געמאכט, און ער וועט מוזען א גאנצען ווינטער זיצען אהן ארבייט און

עסען דער שוועסטערס פראצע... זאגען דאס אבער אלץ, קען ער ניט — עס וועט ארויסקומען גאר נישט „דאס". „וואס איז שולדיג די שוועסטער, אז דו האסט קיין ארבייט ניט?"... און זיין הארץ בלוטיגט זיך, וואס די שעהנע בילקע האט פון איהם אזא מיינונג:

„בילקע, בילקע! ווילט זיך איהם אויסשרייען — האב רהמנות!" ער גיט אבער א קוק אויף בילקען, אויף די שוועסטער, אויף די מאמען און זעהט אין יעדערענס אויגען פראבטונג צו איהם, זיין כעס פלאמט ווידער אויף, און ער זוכט מיט גערויש דעם האנדטוך.

נאכ'ן אבווישען זיך שטעלט ער זיך דאוונען, ער טהוט אן די תפילין און מורמלט עפעס. דעם „פירוש המלות" ווייסט ער ניט און ניט קוקענדיג, וואס ער האט צייט, איז איהם דאס נאנצע דאוונען א משא, איבערהויפט דריקט איהם דער „של ראש".

— „עפעס א נרויסער „של־ראש", — טראבט ער מיט כעס — אפילו קיין רעכטע פאר תפילין האט מען מיר ניט נעקויפט, א קלאג נאך זיי!"...

אין פינף מינוט ארום כאפט ער אראב מיט כעס די תפילין...

די שוועסטער צושרייט זיך מיט איראניע, וועגדענדיג זיך צו בילקען:

— זעהסט — ער האט שוין אבגעדאוונט! מאמע! זעהסט דיין „צדיק", ער איז שוין פערטיג!

בערעל האט שוין אייגענטליך אליין חרטה, וואס ער האט אזוי ניך די תפילין אראבגענומען: דאס רעליגיעזע נעפיהל איז ביי איהם נאנץ שטארק, פאר'ן אידישען נאט ציטערט ער, נאר די בעמערקונג פון דער שוועסטער צורייצט איהם אזוי, אז ער וואלט זיך וועלען נוסם זיין אן איהר און ער ענטפערט נראב:

— איך לאך פון דיר מיטין דאונען צוזאמען!...

— לאך, לאך! — ענטפערט די שוועסטער קאלט — איך וועל דיר עסען ניט געבען...

— דו וועסט מיר עסען ניט געבען? דו?! — צוקאכט ער זיך מיט א העליש פייער און שפרינגט פון הויט שיער ניט ארוים. ער פיהלט אבער, אז ער קען דאָ נאָר נישט מאכען: זי איז די פערדינערין, זי שפייזט די מאמען אויך... און מיט פערלאָפענע אויגען שטעלט ער זיך אוועק מיטן פנים צום פענסטער, קלערענדיג שוין וועגען פריהשטיק. עס הויבט איהם שוין אן ציהען דאָס הארץ. ער דערמאהנט זיך אן זומערדינג פריהשטיקס... א היים איז ער ניט געגאנגען פריהשטיקען. ער האָט פיינד, די מאמע זאל איהם קאָרגען... ער פלענט ארויינ־נעהן אין א קאפע־הויז און א לעב טהאן. אמת, בשעת ער פלענט טרינקען די קאפע און עסען די פוטער־סוכען, פלענט איהם דאָס הארץ אביסעל וועה טהאן: „די מאמע איז אן אלמנה, בעסער וואלט ער איהר אוועקגעבען"! ער פלענט זיך אבער פערטהיידינען מיט דעם, וואס ער הארעווט זעהר שוואר: אין סכנות שטעלט ער דאָס לעבען, אויפ'ן פינפטען שטאָק קריכט ער, און טאמער וועדט ער נאָר גע'הרג'עט... א, איצט וואלט איהם די מאמע נאָר ניט געארט, ער וואלט נאָר נעלד נעהאלט, וואלט ער אויף צו־להכעים נענאנגען פריהשטיקן אין א קאפע־הויז. איצטער פערדינט ער אבער ניט — עס איז ווינטער, סיינער מאלט ניט קיין הייזער און דער שוועסטערס פריהשטיק מוז ער עסען... א, ווי עס ציהט אין הארצען...

באלד וועל איך בעטען עסען, קלעהרט ער — וואס האָב איך מורא פאר איהר? וואס איז זי דאָ פאר א בעל־הבית'טע?

— איך וועל ביי איהר נאָר נישט בעטען... ביי דער מא־מען וועל איך בעטען...

— מאמע...

ער קען אָבער ניט אויסרעדען זיין בקשה וווייטער און איהם טהוט הנאה, וואָס די מאמע האָט ניט דערהערט.

אין א וויילע ארום שרייט ער אויס מיט נוואלד:

— מאמע, גיעב מיר א גלאז טהיי!

— ניטא שוין קיין טהיי! — ענטפערט די שוועסטער — האָסט געזאָלט אויפשטעהן פריה, פריץ מיינער!

ער וויל איהר עפּעס ענטפערן. ער דערמאָהנט זיך אָבער, אז זי איז פאָרט איצטער דער תקיף — דאָס בייטעלע מיט נעלד לייענט טאקע ביי איהר.

„פערפאלען!"...

און ער דערמאָהנט זיך, אז אזוי וועט זיך ציהען דער גאנצער וויינטער — א גאנצען וויינטער וועט ער אומגעהן לעדיג! א גראשען ניט פערדיענען — א גאנצען וויינטער וועט ער זיצען אויף דער שוועסטערס קאַרק — זי וועט זיין די פערדינערין, די „בעל־הבית'טע", די שפייזערין; איהר וועט די מאמע גלעטטען, חנפה'נען, פרעגען אלע וויילע: „וואָס וויילסט דו מיין טאָכטער?" און ער וועט זיין אן איבעריגער, א הונד.

„א הונד! א הונד!" רייצט ער זיך מיט זיך אליין אין נעראנק און פאר צאָרען וואלט ער טהאָן עפּעס א וויילדע זאך, מיט עפּעס נוקם זיין זיך אָן עמיצען...

— מיר וויל זיך שוין עסען! — וועגדט זיך אין א האלבע שעה די שוועסטער צו דער מוטער.

אין איהר טאָן שטעקט דער שטאלץ פון א מענשען, וואָס וויים אז זיין עסען פערדיענט ער; עס קומט איהם. און בערלען שטעכט דער טאָן, איהם דאכט זיך, אז זי וויל נאָר ניט עסען, נאָר זי רייצט זיך מיט איהם...

די מוטער דערלאַנגט איהר א גלאָז קאווע מיט בוטער־ברויט.

— גיעב מיר אויך עפּעס עסען! — ברומט בערל, וועג־דענריג זיך צו דער מוטער.

— וואַרט מיין זוהן, באַלד! — ענטפערט די מוטער וויך. בערלען דאכט זיך אָבער, אז די וויכקייט איז א נע־מאכטע, זי, די מאמע, האָט א סך ליעבער די שוועסטער און נאָר דערפאר, וואָס די שוועסטער פערדיענט וויניטער אויך, און דאָס, וואָס זי ענטפערט איהם וויך איז נאָר דעריבער, כדי ער זאל דער שוועסטער׳ס פריהשטיק ניט שטערען, — און ער פלאַקערט אויף:

— עסען גיעב!

— קוק אָן דעם פּריץ! — צוברייזערט זיך די שוועסטער, זופענדיג די קאַווע, — זומער פרעסט ער אויף דאָס נאַנצע פערדיענסט און איצטער קומט ער עסען מיין פּראַצע; נעה פערדיענען!

בערל וויל איהר ענטפערען: משוגענע, וואָס רעדסט דו — עס איז דאָך ניטא קיין ארבייט, עס איז דאָך ווינטער, פערשטעהסט, ווינטער!... ער ווייל זיך אָבער ניט פערענטפע־רען פאר איהר, עס דערלאָזט איהם ניט זיין שטאַלץ. דער כעס זיינער פלאַקערט אלץ שטאַרקער און שטאַרקער, ער קען ניט איינשטעהן, עס הויבט איהם פון אָרט, עפּעס שטעכט איהם אין די ביינער און אין מיטען ברוסט קיצעלט עפּעס א מאַדנע חיה׳לע... ער נעהט אום הין און צוריק ווי צעמישט, וויים זיך ניט צו וואָס צו כאַפּען, גיט פלוצים א שפּרונג צום טיש און א זעץ איבער איהם מיט א ווילדען געשריי:

— וואָס האָט איהר מיך נעמאכט פאר א „מאלער"! א קלאָג זאל אייך כאַפּען!...

זיי בלייבען אלע שטיל. די שעהנע ביילקע שטעלט אויף איהם אוים די אויגען, האלטענדיג די נאדל אין דער אונבע־וועגטער האנד. בערלען דאכט זיך, אז ער האָט נעטראַפען:

בייל‌קען נעפעלט עס, זי גיט איהם אין האַרצען געווים נערעכט! ער איז דערפון צופריעדען, און כדי ער זאָל בלייבען דער גע־רעכטער, ער זאָל זיך ניט אויסרעדען עפעם צוריק א נאַריש־קיים, לויפט ער ארויס אויפ'ן גאַס ניט קיין געגעסענער...

— „פֿאַר א מאַלער האָבען זיי מיך געמאַכט!" — ברומט ער לאָזענדיג זיך נעהן איבער'ן גאַס. איהם דאַכט זיך, אז בייל־קע שטעהט דערביי, קוקט איהם אָן ערנסט מיט איהרע שוואַר־צע אויגען און גיט איהם נערעכט: „אודאי זענט איהר ניט שולדיג!"...

ער בלאָנזשעט איבער די נרויסע, לאַנגע נאַסען. ביסלעכ־ווייז ווערט זיין כעס קיהלער, און דאָס פערדריסט איהם: בשעת כעס פיהלט ער זיך נערעכט; ווי דער כעס ווערט אָבער נעקילט, בעווייזט זיך אין האַרצען נלייך די חרטה און זי נאָנט איהם.

ער האָט אייגענטלעיך די שוועסטער נאָר ניט פיינד. זי איז דאָך אָן אָרעמע שוועסטער, עס איז אויף איהר א ביטע־רער רחמנות, א ביטערער צער! זי איז שוין אָן אַלטע מויד. אין די שלייפען ביים שטערען זעהען זיך שוין ביי איהר נעלע אָדערלעך. ער וואַלט אזא כלה ניט וועלען בשום אופן... און דער נעדאַנק רופט ביי איהם ארויס נאָך מעהר רחמנות אויף דער שוועסטער, איהם דאַכט זיך, אז זי וועט אייביג זיצען, אייביג האַרעווען...

„וואָס האָב איך צו איהר?" ווייניט אין איהם דאָס האַרץ — „זומער, אז איך פערדיען, פערשוועגנד איך דאָס נאַנצע נעלד, איך נעה אין פּאַרק, אין צירק, אין קנייפעם... איך לעב א טאָג און זי זעהט קיינמאָל די וועלט ניט. פון 13 יאָהר אָן האַרעווט זי און קלייבט אויף נדן... ביינאַכט ווייניט זי שטענ־דיג פון שלאָף, איך הער און עס שניידט מיר אין האַרצען — איך וויים — זי וויל חתונה האָבען... פיער חתנים האָבען איהר שוין די תנאים אָבנעשיקט, מען פּאַרצאַפּט איהר דאָס בלוט

נע'הרנ'עט זאָלען זיי ווערען, די „לאָבוסעס"...

ער ווערט אויפגעבראכט אויף די שווסטערס חתנים, ער וואָלט זיי יעצט בעגעגענט וואָלט ער זיי געהרג'עט... און דער שוועסטער איז ער אַלץ מוחל, ער פיהלט זיך אין נאנצען אומ־נערעכט נעגען איהר. ער בעשלוסס, ער וועט זי איבערבעטען.

ער בערעכענט זיך אָבער, אז איבערבעטען וועט ער ניט קענען, דאָס איז א שווערע זאך, דאָס איז עפעס מיאוס: נלאַט פלוצים אין מיטען דערינען: מיין ליעבע שוועסטער!... ניין! ער וועט אזוי אונבעמערקטערהייט ווערען בעסער צו איהר, וועגען עסען וועט ער קיינמאָל ניט רעדען, וועט זי נעבען — איז גוט, ווען ניט... נאָר נאָרישקייט, זי וועט דען עסען ניט נעבען, זי זשאַלעווט מיר דען? זי איז נאָר אויף מיר אין כעס, אז איך קריג זיך מיט איהר, אָבער אזוי... יאָ אזוי בלייבט עס! קיינמאָל זיך ניט קריגען מיט איהר, ווערען מיט איהר אין נאנצען גוט. ער וועט נאָך פאַר איהר א חתן אויך קרינען... ער וועט זומער אָנהויבען ארבייטען, וועט ער קלייבען א קאָפיקע צו א קאָפיקע און וועט בעצאָהלען פאַר'ן ווינטער... עס איז טאָקע קיין תכלית ניט צו עסען איהרע אומזיסט... ער וועט זי זומער בעקאָנט מאכען מיט זיינע חברים און וועט זי נעהמען אין פּאַרק, אומעטום, זאָל זי האָבען פערגענינגען אויך, די אָרעמע שוועסטער...

איבערפילט מיט מיטלייד צו דער שוועסטער, א בעריהי־טער, שפּאַצירט ער איבער די נאסען. עס גיט דערווייל א לייכט די ווינטער־זון אויף א רנע; בערייל דערפיהלט דעם זומער און א ווארעמע האָפנונג נעהמט איהם דורך. ביילעם שעהן־פנים לויפט איהם דורך פאַר די אויגען...

— נישקשה! — מוטהיגט ער זיך אליין — דער ווינ־טער וועט אריבערגעהן, איך וועל שפּעטער אַלץ פערריכטען! און א בערוהינטער, אָהן א שפור פון צארען, לאָזט ער

זיך געהן צוריק אהיים.

צוגעהענדיג אבער צו די טהיר, איז זיין רוהיגקייט פער־שוואונדען, דאס הארץ האט זיך אנגעהויבען ווארפען און דער זומער, וואס דארף קומען, האט זיך איהם פארגעשטעלט ווייט, הינטער הויכע ריזיגע בערג. ער האט ניט געקענט די טהיר עפענען, און ער איז א היבשע ווייל ביים טהיר געשטאנען, האלטענדיג פאר'ן הענטעל.

ענדליך האט ער זיך געשטארקט, האט די טהיר אן עפען געטהאן און האט זיך שטיל אין שטוב אריינגערוקט. די שוועס־טער איז געווען פערנומען מיט עפעס א פרוי, וואס האט זיך נעלאזט א מאס ארבעהמען. דאס האט איהם געפרעהט. ווען ניט די פרוי, האט זיך איהם נעדאכט, וואלט איהם געווען זעהר ניט בעקוועם צו בלייבען דא: די שוועסטערס און בייקעס בליקען וואלט איהם שווער געווען צו פערטראגען.

נאר אט געהט די פרוי אוועק.

די שוועסטער זאגט עפעס בייקען אין איהם בעמערקט זי נאר ניט. — די מוטער איז ניטא!

דער אלטער צארן הויבט איהם אן ביסלעכווייז צוריק צו בעהערשען. דער שווערסטערס קאלטקייט רייצט אהם. „זי וייסט דאך, אז איך האב נאך ניט נענעסען! ח'א מין שלעכ־טע זי איז"!

ער ניט א הוסט, ווי מיט כעס.

— א! בעריל איז דא! א גאסט! וועגדט זיך פלוצים די שוועסטער צו בייקען מיט א שמייכעל — „עסענקען" זיך איהם פערוואלט!

דאס בלוט פונ'ם נאנצען גוף ניט איהם האסטיג א זעץ אין קאפ. די אויגען שפרינגען איהם שיער ניט ארויס: „זי פערשווארצט איהם אין בייקעס אויגען: זי מאכט פון איהם חוזק. זי רייצט זיך מיט איהם, ווי מיט א הונד... אי, אי, אי,

אי!..“ איהם ווילט זיך פאר כעס דעם טיש א וואַרף טהאַן מיט'ן פוס, ער שטארקט זיך אָבער און מיט א פערהאלטענעם צאָרן פרעגט ער שטיל:

— פאַרהאַן וואָס צו עסען?

— נעזאָלט ניט אַוועקגעהן! — ענטפערט די שוועסטער קורץ.

און פון פריהערדיגען רחמנות, פון די חרטה, פון די גע־דאנקען בעסער צו ווערען בלייבט ביי איהם ניט קיין זכר; ער ווערט אין גאַנצען כעס און נקמה: אָט די מויד פערביטערט איהם דאָס לעבען, זי רויבט ביי איהם דעם מוטה, ער מוז זיך אַן איהר נוקם זיין. אָבער שטארק, זי זאָל פיהלען!.. „אלטע מויד“ דאַרף מען אויף איהר א נעשריי טהאַן...

מיט בלוטיגע אויגען קוקט ער אויף איהר; אָט — אָט פליהט שוין דאָס וואָרט ארויס, נאָר דער הונגער איז שוין ביי איהם שטארקער פאר'ן צאָרן און ער האָט מורא צו פערשפי־לען מיט'ן וואָרט אויף זיכער דעם פריהשטיק... נאָכ'ן פריהשטיק וועט ער זיך אַן איהר נוקם זיין, ניט אַנדערש, „אלטע מויד!“

די שוועסטער זוכט דערווייל עפעס.

— וויסט ניט, ביילקע, וואו דער ארבעל איז?

— אונטער בערלען, דאכט זיך, זאָגט ביילקע.

בערל פיהלט, אז ער זיצט טאקע אויף עפעס און ער בעשלוסט ניט צו לאַזען.

די שוועסטער וועגדט זיך צום בענקל:

— לאַז נעהמען! זאָגט זי ברונז'דיג, ניט קוקענדיג איהם גלייך אין פנים.

— ווי איך ניט! — ענטפערט ער צורייצט.

— פוילער הונד! — צו לאַזט צו ניט? — שרייט די שוועסטער — איך האָב קיין כח ניט מיט דיר צו עסקן.

— דוקא ניט! — ענטפערט ער און עס פערדריסט

איהם אויף זיך אליין.

— פע, בערל! — מוסר'ט ביילקע מיט פעראכטונג — איהר זענט דאך גאר משוגע.

בערל ווערט בלאס: „זי האלט מיך פאר משוגע, זי איז דאך נערעכט" — מיאוס, מיאוס! פויקט אהים אין מח. ער שטעלט זיך נאריש אויף.

און דער הונגער און די בעליידיגונגען און דער געדאנק, אז עס וועט זיך אזוי ציהען השון, כסליו, טבת, שבט, אדר — אזוינע גרויסע חדשים, ווינטערדיגע חדשים!... אז ביי ביילקען האט ער שוין דעם ווערטה פערלוירען, אז ער טהוט ווי א וויילדער, — דאס אלעס צוזאמען פערמישט זיך, און זיין צארן דערגרייכט די העכסטע שטופע, עס ברענט אין איהם עפעס אינוועניג, ער מוז עס מיט עפעס לעשען, ער גענהט אום הין און צוריק. און פלוצים שטעלט ער זיך אויפ'ן פענסטער דער שוועסטער מיט פערלאפענע אויגען, לאכט זיך ווילד פינאנדער און ניט א נעשריי:

— אלטע מויד, ווער וועט דיך נעהמען!?..

אין שטוב איז, ווי א דונער דורכגעלאפען:

ביי דער שוועסטער פאלט ארויס דאס שטיקעל שטאף פון דער האנד, זי קוקט שטאר אויף ביילקען. יענע שמייכעלט, דאכט זיך... די שוועסטער הויבט עפעס אן צו זוכען אויפ'ן טיש... זי כאפט אהן ווערטער דאס שערל און ווארפט אויף בערלען. דא פערגעסט בערל אן אלץ: אן הונגער, אן לאנגען ווינטער, אן ביילקען — איין כאל פאר אלע מאל, ער וועט צוברעכען די מאשין...

— נא דיר! — שרייט ער אויס, א בריאזג נעבענדיג די מאשין.

—אי — אי — אי! צעיאמערט זיך די שוועסטער.

ביילקעלע, וואָס טהוט מען מיט איהם? געה רוף מענשען, לאָז מען איהם בינדען.

—טאקע בינדען! — זאָגט ביילקע העכסט אויפגעבראכט.

— שווייגט! — שרייט בערי׳ל — איך פּלעט אייך דעם מח.

אויפ׳ן טומעל לויפט אריין די מוטער.

— וועה צו מיר, וואָס טהוט זיך דאָ! — ברעכט זי מיט די הענד.

בערי׳ל שווייגט און די טאָכטער דערצעהלט מיט האר־צענס־רייסענדער שטימע, וואָס דאָ איז געווען. גרויסע טרעה־רען קאפען פון איהרע אויגען, זי דערצעהלט דעם אמת, נאָר בערי׳ען דאכט זיך, אז אין יעדען וואָרט שטעקט א גראָבער ליגען, א ווילדע פאלשקייט! פאר וואָס דערצעהלט זי ניט דעם „עיקר"... פאר וואָס דערצעהלט זי ניט פון דעם לאנגען וויכ־טער און פון נאָך און נאָך... זי דערצעהלט נאָר, וואָס עס פאסט פאר איהר, אז זי זאָל בלייבען נערעכט...

און דער שוועסטער׳ס ווינענדע שטים, און דער מאמעס פערצווייפעלטע בליקען ברענגען איהם ארויס פון גלייכ־גע־ווייסט ניט, וואָס זאָל ער טהאָן; ער האָט שוין אליין אב־געטהאָן, די מאשין אפילו צובראכען... דאָ האָט ער שוין ניט וואָס צו טהאָן, עסען וועט ער שוין ניט, ביי ביילקען האָט ער זיך פערשווארצט... ער לויפט ארויס אויפ׳ן הויף, שפּארט זיך אָן אין א ווינקעל פון א וואנד און ווייגט זיך ביטער פונאנדער...

די נייע שאלה

דערהערט, אז עס זיינען פֿארהאן אזוינע מענשען, וואָס ווילען מאכען, אז אויף דער וועלט זאָלען ניט זיין קיין רייך און קיין אָרים, — האָט חייקעל דער בערשטער, א זעכציקער־יעהריגער בלאָס בחור'ל, אירַאָניש אָנגעקוקט מיט זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען דעם, וואָס האָט עס איהם דערצעהלט אין האָט זיך אָנגערופען:

— דו ווילסט „לייזען"? ניין, ברודער, ניט געטראָפען דאָס אָרט! ביי מיר וועסטו ניט לייזען — גאָה זוך אַן אַנדער נאָר.

שפּעטער אָבער, אז „חברה" האָט איהם אריינגענומען אין איהרע הענד און מען האָט איהם אריינגעוקט דאָס ספר „גן עדן התחתון", האָט זיך איהם שוין געלעגט די זאַך אויפ'ן מח. אָבער בענעהמען דאָס ווי געהעריג און וועלען א מאמין דערין, האָט ער נאָך ניט געקענט. דריי מאָל האָט ער דעם „גן עדן התחתון" גלעזען, אין פיעל ערטער געפרעגט „פשט", וואָס די „חברה" האָט איהם ערקלערט אויפ'ן שענסטען און פאָפּולערסטען אופן מיט אַלע אויסרעדענישען, און דאָך האָט ער, קראַצענדיג זיך אין פאה און אביסעל ווי צוטומלט געפרעגט:

— אָבער ווי אזוי קען דאָס זיין?

האָט אָבער חברה ניט געשוויגען און האָט איהם מכבד געווען מיט דעם קליין שענהן ספר'ל „די מעשה מיט פיער ברידער". אזוי מין מעשה האָט ער אפילו אמאָל גלעזען, זי האָט געהייסען „מעשה בג' אחים", („אחים", האָט ער געוואוסט נאָך פון תלמוד תורה, איז דער טייטש ברידער) אָבער נאָך דער מעשה בנ' אחים איז ער פרימער געוואָרען און האָט מיט מעהר

כונה אָנגעהויבען צו דאוונען, כדי אז טאָמער וועט ער אמאָל חלילה פערוואָרפען וועלען אויף א וויספּע, זאָל איהם נאָט אויך מצי׳ זיין, ווי יענעם צדיק פון דער מעשה, אָבער אז ער האָט דורכגעלעזען די „מעשה מיט די פיער ברידער" איז ער צום דאוונען פּעלטער געוואָרען און האָט שוין נעהאָט א שטיקעל ידיעה אין סאָציאָליזם.

חברה האָט דערזעהן, אז עס נעהט א גאַנג, אז פון חייקעלען קען ארויסוואקסען א סאָציאָליסט א לייט, האָט זי אידם געגעבען „פון וואָס איינער לעבט" און „ווי קומט א איד צום סאָציאָליזם?" און „רפאל נעריצך" און שפּעטער נאָך, „טיפערע" און נאָך שווערע ביכלעך, אויף וועלכע חייקעל פּלעגט זאָגען, אז זיי זיינען נאָך שווערער ווי די נמרא „ביצה", וואָס ער האָט אמאָל אָנגעהויבען אין תלמוד תורה צו לערנען.

— שווערער — האָט ער צוגעגעבען מיט אן ערנסטען שמייכעל, — אָבער שעהנער.

און אזוי ביסלעכווייז איז חייקעל בערשטער געוואָרען א סאָציאָליסט אויף זיין שטיינער. דאוונענען, פערשטעהט זיך, האָט ער אין גאַנצען אויפגעהערט, אָבער מען זאָל זאָגען, אז חייקעל איז געוואָרען אן אפיקורס, קען מען ניט, ער האָט מעהר ניט, ווי נעביטען די רעליגיאָן... אנשטאָט דאוונען און „ברכות" און קדושות האָט ער זיך נעזומען מיט דער זעלבער כונה צו די פערבאָטענע לידער. און אז ער פּלעגט זינגען „מיר ווערען נעהאָסט און נעטריבען", פּלעגט ער פערמאכען די אויגען, ווי אמאָל אינגעלווייז צו שמע ישראל און פּלעגט אריינקומען אין א רעכטען רעליגיעזען עקסטאז. טאָמער פּלעגט ביי א פערזאמלונג פון עטליכע ארבייטער אייגער זיך פערגעסען און אָנהויבען זינגען א לידע פון שולמית, צי פון בר כוכבא, צי אזוי א „לידע-לידע", פּלעגט חייקעל מיט א פרומער מינע אָנהויבען צו מוסר'ן:

— פע, א חרפה און א שאנדע! וואס זינגסטו אזעלכע בורזשואזיסטישע לידערער?

און גלייך פלענט ער אנהויבען צו זינגען:

מיר וועלען נעהאסט און נעטריבען...
און די איבערינע פלענען אונטערכאפען:
מיר וועלען פעריאגט און פערפאלגט
נאר אלעס דערפאר וואס מיר ליעבען
דאס אריימע פאלק...

און חייקעל פלענט נאך דעם ליער אנהויבען נאך א ליער, ביז די אלע „כשר'ע" סאציאליסטישע לידער פלענען זיך אויס־נעהמען, — זינגען פלענט זיך איהם וועלען נאך אזוי פיעל! און ער פלענט מיט אן אונרוהינען קול פרעגען:

— מעהר קיין לידער זיינען ניטא?

„איהר ארבייטער פרויען!"

— עט! — פלענט חייקעל דערוויף א קנייטש מהאן זיך, דאס איז אפילו א סאציאליסטישע ליער, אבער ניט פאר מאנסביל, און דערבי פלענט ער זיך דערמאנען אן דער ברכה „פון פארענט ביים דאוונען" „שעשני כרצון", וואס איז גע־שטאנען אין סידור'ל מיט קליינע אויתיות'לעך און וואס ער פלענט דערוויף נאר קוקען מיט די אויגען, צבער, אלס א ווייי־בערשע ברכה, דאס ניט זאגען... כאטש אן און פאר זיך איז אויך די ברכה ביי איהם הייליג נעווען, ווי יעצט דאס ליער „איהר ארבייטער פרויען".

די עיקרים פון סאציאליזם איז ביי חייקלען בעשטאנען אין „האסען דעם שונא". דער שונא איז, פערשטעהט זיך, די רוסישע רעגירונג, אדער ווי אויף חייקעל'ס לשון הייסט, „פא־ניע גנב". דאס איז אבער נאר דער פאליטישער שונא. דער עקאנאמישער שונא איז דער קאפיטאל. וואס הייסט אבער האסען דעם קאפיטאל? האסען קען מען נאר און מען דארף

די קאפּיטאליסטען, די פּאברויקאנטען „די וואמפּירען", זיי איז א מצוה צו האסען מיט'ן גאנצען הארצען...

און חייקעל, אלס פרומער סאציאליסט, האט טאקע זיי גע־האסט. דאס וואלט קאפּיטאליסט, אדער פּאברויקאנט און עהנ־ליכע ווערטער פלעגט ער ניט קענען אויסרעדען גלייכגילטיג. זיין נעזיכט פלעגט זיך אין גאנצען אומבייטען, די אויגען פלע־גען שיטען פונקען פייער און עס פלעגט זיך דוכטען, אז ער פערברענט זיי מיט זיין אטהעם...

עס פערשטעהט זיך, אז ניט בעלער איז זיין בעציהונג גע־ווען צו זיין „קאפּיטאליסט", צו זיין פּאברויקאנט, בער יוזעל־מאן. וואר רעדט נאך, זייט די בערשטער האבען דעם ערשטען שטרייק געמאכט און האבען איהם מיאוס פערשפּילט און דרייי בערשטער האט דער „מיאוסער וואמפּיר" אלס בונטאוושטשי־קעס דער פּאליציי איבערגענעבען, איז זיין שנאה פלאם־פּיי־ערדיג געוואָרען, און וועז דער דאזיגער פּאברויקאנט פלעגט ארויין אמאל אין דער אבטהיילונג, וואו חייקעל איז געשטאנען אין א געריכטען שטויב און געקעמט די חזיר האָר, פלעגט ער אויף צו להכעיס אויפהערען פלייסיג, ווי שטענדיג, צו ארבייי־טען און זאל ער קריגען די גאל... און זאל זיין דיקער בויך צו־פלאצט וואָרען...

דער דיקער בויך פלעגט אבער די גאל ניט בעקומען און ניט צופלאצט וואָרען, גאנץ רוהיג און געלאסען פלעגט ער זיך צוקייקלען צו חייקלען, מיט זיינע גרויע אויגען איהם אנקוקען און מיט זיין אונאנגענעהמען קול שטיל און רוהיג זאגען:

— דאכט זיך, דו האסט פערלאנגט א הוספה? פאר אזא פייגער ארבייט ביזטו טאקע וועלט א הוספה.

דא פלעגט שוין חייקעל, מיט א הארץ פול מיט האס, שנאה און נקמה־בעגעהר זיך נעהמען שנעל, אונגעוועהנליך, אוננא־טירליך שנעל צו ארבייטען מיט'ן בינטעל חזיר האר אין האנד

איבער דעם אייזערנעם קאם... אווי שנעל, ביז ער פלעגט אזש די פינגער צובלוטען... ווי ער וואלט געענטפערט:

—נו, טירען, דערפאר בין איך שוין וועדטה א הוספה? !

און די שנאה איז נאך שטארקער געוואָרען.

אפט מאל פלעגט אויך אריינקומען אין חייקעלס אבטהיילונג זעהן צי דער „פאפא איז ניטא?" דעם פאבריקאנטס טאכטער פאניע. א יונגע שלאנקע פריילין, מיט א קלאהר געזיכט, שוואַרצע האָר און שוואַרצע אויגען, וועלכע האָבען זעהר שטאלין, אבער מיט פיעל חן געקוקט. איהר אריינגאנג פלעגט א שטארקען רושם מאכען אויף די אלע ארבייטער. דער שטויב, וואס איז נעשטאנען אין אבטהיילונג, פלעגט זיך ווי אין פאכען שטראהלען פערוואנדלען. זי פלעגט אבער גלייך, אפילו קיין אדיע ניט זאגענדיג, ארויסלויפען און נאך א קליין שוויינען, וואס איהר אוועקגאנג פלעגט פעראורזאכען, פלעגט זיך פערבינדען אזא מין געשפרעך:

— א רוח אין איהר, ווי שעהן זי איז!

— וואס פעהלט איהר, קרחת מיט כשר'ע פאדעם.

— עס ליגט שוין פאר איהר אין באנק 50 טויזענד...

— מען דארף איהר גאר „רעדען" חייקלען, וועט ער ווערען אליין א קאפיטאליסט...

חייקעל פלעגט רויט ווערען און פלעגט ענטפערען ניט אהן כעס:

— ביים בעסער אב די צונג!...

נאכדעם אבער פלעגט ער א לאנגע צייט טראכטען וועגען איהר און ווי אויף צו להכעיס, פון דער גוטער זייט... אבפאטאזירענדיג וועגען איהר א גוטע האלבע שעה, פלעגט ער זיך פלוצלינג עפעס דערמאנען און פלעגט זיך אויפכאפען ווי פון א שרעקליכען חלום.

— וואס איך קען טראכטען! פוי! און ווי אן אמת'ער

בעל תשובה פלענט ער גלייך אויף די בייזע מחשבות זיך מתחרט זיין און זיך נעמען צו ריין־סאציאליסטישע מהשבות, און כדי אין גאנצען אוועקטרייבען די **פריהערדינע רשיונות** פלענט ער זיך וועגדען צו איינעם וואס איז לעבען איהם גע־שטאנען ביי דער ארבייט און נעפרעגט:

— דו האסט געלעזען די פראקלאמאציע וועגען דעם בעקער־שטרייק אין וואַרשוי?...

אבער וואס וויטער האט חייקעל אנגעהויבען צו פיהלען, אז זיינע נעדאנקען וועגען פאניע, דעם פאבריקאנטס טאכ־טער, זיינען ניט קיין כשר'ע. ער וואלט שווערען, אז ער האסט זי ניט... דאכט זיך פונקט פערקעהרט... ביי דעם נעדאנק פלענט ער זיך ניט אויף נעלעכטער דערשרעקען. און ער פלענט רופען צו הילף אלע ביכלעך, וואס ער האט געלעזן, דם „גן עדן התחתון", און ווי „איינער לעבט", און די „מעשה מיט די פיער ברידער", און נאך און נאך. און אויב עס פלענט נאך ניט ווירקען פלענט ער אויסגראבלען פון זכרון אלע רציחות פון די פאבריקאנטען בכלל און פון זיינעם בפרט, אלע ניט געלונגענע סטרייקען, היגע און אויסלענדישע, פון וועל־כער ער פלענט לייענען, אפילו דעם „קוילען־גרעבער סטרייק" אויך. אויף א ווייל פלענט עס ווירקען, און ער איז שוין נע־ווען זיכער, אז ער האסט פאניע'ן גלייך מיט אלע „בורזשויען", קאפיטאליסטען און טיראנען. שפעטער אבער פלענט ווי דורך א כשוף, א בליץ טהאן פאר זיינע אויגען איהר געשטאלט, און דאס נעפיהל פון האס איז ווי אנטלאפען געווארען און אין הארץ האט זיך בעזעצט א צווייטעס נעפיהל, וועלכען חייקעל האט מורא געהאט אנצורופען מיט'ן נאמען, אבער ער האט דעם נאמען זעהר גוט געוואוסט.

— א חרפה און א שאנדע! — פלענט ער זיך אליין מוסר'ן. וואו איז דאס נעהערט נעווארען אז אן ארבייטער...

סטייטש! סטייטש! אן ארבייטער... וואר איז זי דען? אונ־זערע א בלוט זוינערין... פון אונזער בלוט איז זי שעהן... יע־טיל וואס ארבייט אין שוועבעל פאבריק, איז דאך איינעגטליך טויזענד מאל שעהנער, באשר, זי איז נעבעך דאר און סינ־סטער פון די קאטארזשנע ארבייט, זעהט זי אויס אזוי מיאוס... נעהם איך נאר אן פערליעב זיך... פוי! א שאנדע! איך בין נאר קיין סאציאליסט ניט...

דער נעדאנק, אז ער איז נאר קיין סאציאליסט ניט, האט אנפאנגס אזוי שטארק געווירקט, אז חייקעל האט שין נע־מיינט, אז ער אויז שוין אין גאנצען בעפרייט נעוואָרען פון די דאזיגע מחשבות. עס האט אבער ניט לאנג נעהאלטען; נראד אויף מארגען, ווי מעשה שטן, פלעגט פאניע ארייננעהן אין זיין אבטהיילונג און מיט איהר שטאלצען אבער אנגע־נעהמען קלינגענדינגען קול, פרעגען:

— איז דא ניטא דער פאפא?

— אט נאר וואס ארויס...

און ענטפערען דוקא פריינדליך...

לוידענדינ אזוי פון דעם דאזינגען נעפיהל, האט איהם איינמאל דורכנעבליצט א נעדאנק:

פון וואנען וויים ער איינעגטליך, אז מען טאר קיין פאב־ריקאנט'ס טאכטער ניט ליעב האבען. וואס איז זי שולדיג, אז איהר טאטע איז רייך, א טיראן, א בלוט־זויגער. עס קען זיין אז לויט סאציאליזמוס איז דאס נאר ניט קיין עברה... פון וואנען וויים איך דאס טאקע, אז מען טאר ניט? — האט ער זיך בערוהיגענדיג געפרעגט — קיין נרויסער „ענטוויקעל־טער" בין איך דאך ניט — עס קען זעהר מענליך זיין, אז עס איז ניט אזוי שרעקליך...

דאס האט איהם אביסעל בערוהיגט, אבער דאך ניט אין גאנצען. פסק'נען אוא שוועדע שאלה האט ער זיך אויף זיך

אליין ניט געקענט פערלאָזען. וואָרים, שטיינס געזאָגט, וואָס וויים ער? סך־הכל האָט ער געלעזען דעם „גן עדן התחתון", „פון וואָס איינער לעבט", די „מעשה מיט די פיער ברידער" און נאָך אזוינע, און פראָקלאַמאַציעס. אמת, פראָקלאַמאַציעס האָט ער טאָקע א סך געלעזען, אָבער דאָרטען שטעהט דאָך ניט וועגען אזוינע ענינים. דאָס מוז שטעהן אין די גרויסע בי־כער, אזעלכע ביכער האָט ער געזוכט ביי „לייבעל אגיטאַטאָר". ער מוז וויסען. ביי איהם דארף מען טאָקע א פרעג טהאָן.

נאָך דער ארבייט איז ער אַוועק צו לייבעל אגיטאַטאָר.

לייבעל אגיטאַטאָר, וועלכער האָט געוואוינט ערגעץ אין א הינטער געסעל, האָט דריי מאָל געפרעגט, וועז חייקעל האָט אָנגעקלאָפט אין זיין טהיר: ווער איז דאָס?

וועז חייקעל וואָלט נעדארפט האָבען צו איהם וועגען א „קאָנספיראַטיוועז" ענין, וואָלט ער דרייסט געזאָגט ווער ער איז אוז לייבעל וואָלט איהם גלייך אריינגעלאָזען. אָבער האָ־בענדיג איינענטליך אזא נארישע כאָטש סאָציאַליסטישע שאלה, האָט חייקעל קיין מוטה נעהאָט צו ענטפערען ווי א „בעקאַנטער". צוויי מאָל האָט ער נעענטפערט „איך", ווי א נעווענהליכער בעזוכער, דעם דריטען מאָל האָט ער זיך אָבער נעפאַסט מוטה אוז נענטפערט אזוי, אז לייב האָט איהם אָהז מורא אריינגעלאָזט.

— עפעס א נייעס? — האָט לייב נעפרעגט.

— ניין, אזוי... — האָט חייקעל פערשעמט נעענטפערט... אפשר האָט איהר. עפעס פרישע ליטעראַטור?

לייב האָט איהם עפעס דערלאַנגט. חייקעל איז נעזעסען א וויילע שטיל, נעקוקט אויף דער ערד, נאכהער איז ער צוגע־נאַנגען צום טיש, א בלעטער נעטהאָן א דיק בוך אין דער רו־סישער שפראַך אוז מיט א פערשעמטען שמייכעל נעזאָגט:

— דאָ מוז אודאי שטעהן פון אלץ...

לייב אגיטאטאר האָט געשמייכעלט און געגלעט זיינע שווארצע לאנגע צעווארפענע האָר.

חייקעל האָט ווידער א וויילע געשווינגען, נאָכדעם האָט ער זיך געוועגדט:

— איך האָב היינט געהאט א דיספוט מיט אן ארביטער.

— ווענען וואָס? — האָט לייבעל געפרעגט.

— עס איז א חרפה צו זאָגען... ווענען „ליעבע".

— עס איז נאָר קיין חרפה ניט — האָט לייב אגיטאטאר זיך אָנגערופען מיט אן אויטאריטעטען טאָן. דער סאציאליזם נעהמט אין זיך אריין אלע פראגען. ליעבע איז זעהר א וויכטיגע פראגע.

— אָט ווי איך טאקע ביי אייך פרעגען — איז חייקעל מוטהיג געווארען. — ווי איז, למשל, דער דין, אז אן ארבייטער פערליעבט זיך אין א עקספלואטאטאָרס א טאכטער?...

— ווי הייסט, ווי איז דער דין? — האָט לייבעל ניט פערשטאנען די פראגע און האָט געשמייכעלט.

— איך מיין, צי מען אן ארבייטער זיך פערליבען אין א פאבריקאנט'ס טאכטער?...

— אוי, אוי, אוי! נאָך ווי מעגען! — האָט לייבעל אויסגערופען.

חייקעל'ס געזיכט איז ווי מיט שטראהלען בעשאטען נעווארען.

— אזוי, מען מען! און איך האָב געמיינט... איך האָב געזאגט אז מען טאָר ניט...

—יאָ, מ'טאָר טאקע ניט—האָט לייבעל געלאכט—איהר וויסט פארוואָס? ווייל אז דער פאבריקאנט זאָל זיך דערווייסען וועט ער דעם ארבייטער ארויסטרייבען פון פאבריק...

חייקעל האָט אראָבגעלאָזט דעם קאָפּ.

— וואָס איז? — האָט לייבעל געפרעגט — האָט זיך

דען דאָ וועט פערליעבט אין פאַבריקאַנטס מיידעל?

— ניין. עס איז אזוי געקומען צו רעד... טעאָרעטיש... האָט חייקעל שוואַך געענטפערט.

— מען מעג! — האָט לייב אַניטאַטאָר פעסט ארויסגעזעדט.

אז חייקעל איז צוריקגעגאַנגען פון לייבעל'ן האָט ער אויסגעטראַכט:

„מעגען מעג מען, נאָר אז דער פאַבריקאַנט זאָל זיך דערווייסען, וועט ער דעם אַרבייטער ארויסטרייבען"...

— א קרענק וועט ער עס וויסען! — האָט ער אין גענאַנק גערעדט, און דערמאָנעדיג זיך אָן פאַניען, האָט ער אין געדאַנקען צוגעגעבען:

— און זי וועט אויך ניט וויסען!

„אָבער א קרענק וועט זי ניט וויסען" האָט ער ניט געטראַכט. ווי באַלד אז לייבען מעג מען אויך א קאַפיטאַליסטס א טאַכטער, היינט פאַר וואָס קומט איהר א קרענק?...

שליפעם.

איך האָב מיט עטלעכע יאָהר צוריק געדונגען א קליין צי־מערל ביי א אידישען ארבייטער — א מוליער.

איך האָב זיך אייגענטלעך ניט ריכטיג אויסגעדריקט. דאָס צימערל האָב איך געדונגען ניט ביי איהם, נאָר ביי איהר, ביי זיין ווייב, ער אליין איז דעמאָלט אין דער היים ניט געווען.

— מיין מאן שטעהט אויף 7 אין דער פריה און קומט א זייגער 10 ביי נאכט — האָט זיי מיר דערצעהלט מיט א טאָן, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי בעדויערונג, אי שטאָלץ.

צעהן א זייגער אין אָוונד האָט מיך איבערגעשלאָגען א פרעהליכער „גוטנ'אָבענד" פון א מאנספערזאָן. איך האָב זיך געשטעלט אויפ'ן שוועל פון מיין צימערל און האָב דערזעהן א אידען פון א יאָהר 25, פון מיטעלען וואוקס מיט ברייטע פלייצעס, מיט א פערשמירטען פנים, פון וועלכען עס האָבען ארויסגעקוקט צוויי פרעהליכע שווארצע אויגען.

— אָט דאָס, הייסט עס, איז אונזער קוואַרטיראַנט? — האָט ער כלומרשט געפרעגט דאָס ווייב, קוקענדיג אויף מיר.

—דאָס בין איך אליין! — האָב איך אנשטאט דאָס ווייב געענטפערט.

— זיין פרעהליכער קוק, זיין נאטירליכע בענעהמונג האָט מיר עפעס אויפגעלעגט צו איהם.

— איהר זענט אפילו א „דייטש" — האָט ער זיך נע־וועגדט אין א ווייל ארום מיט א גוטען שמייכעל — פון דעסטוועגען וועל איך אייך נעבען א אידישען שלום־עליכם —

און דערביי האָט ער מיר אויסגעצוינגען א פערשמירטע גראָבע, אָבער וואָרימע האַנד.

— אדרבא, האָב איך אויסגעשטאַמעלט — איך האַלט זעהר שטאַרק פון א שלום־עליכם.

— מיט א אידישען שלום־עליכם וועט איהר אין ערגעץ ניט פערפאַלען ווערען! — האָט ער צופרידען געזאָגט.

— איהר ארבייט א גאנצען טאָג? — האָב איך איהם א פרעג געטהאָן, ניט וויסענדיג וואָס אנדערש צו זאָגען.

— ווי דען? ניט ארבייטען איז דען א תכלית? דער מענש איז געבוירען געוואָרען אויף ארבייטען. אָדם לעמל יולד, האָט ער צוגעגעבען, און זיין פנים האָט אַן ערנסטע מינע אָנגענומען. ס'איז געווען קאָנטיג, אז ער איז שטאַלץ מיט די דריי לשון־קודש'דיגע וועדטער, וואָס האָבען זיך אזוי שווער ארַאָבגעפייקעלט פון זיין צונג, אָבער פאָרט זיך אראָבגעפייקעלט...

— אָ, קענט איהר דאָך לערנען אויך! — האָב איך איהם געוואָלט אָנטהאָן א נחת־רוח.

איהם האָט מיין קאָמפּלימענט שטאַרק הנאה געטהאָן. דורך די לעהם, מיט וואָס זיין פנים איז געווען בעשפּריצט, האָט דורכגעשטראָלט א רויטקייט, און ער האָט געענטפערט:

— קיין גרויסער למדן בין איך ניט, נאָר קיין עם־הארץ אויך ניט. שבת קוק איך אמאָל אריין אין א ספר.

— זעהר פיין! זעהר פיין! האָב איך געלויבט: תורה מיט ארבייט האָט שטענדיג א קיום.

— ווי אין פּרק שטעהט! — האָט ער זיך ארויסגעכאַפּט און האָט נעבראַכט א גאנצען פסוק פון פּרק.

— אָ, איהר קענט דאָך טאָקע גוט לערנען! — בין איך כלומר'שט נתפעל געוואָרען.

— ניט צו פערזינדינגען! — האָט ער שוין נעשמייכעלט מיט שטאָלץ.

זיין ווייב, וואָס איז דערביי געזעסען, האָט אויך געקוואָ־לען און האָט ענדליך מיט ליעבער שטרענגקייט געזאָגט:

— נו, יאָסעל, געה שוין עסען!

— ווארט, וואָס איילסטו זיך! זעהסט דאָך אז איך פער־ברענג מיט א מענשען.

עס איז געווען קענטיג, אז ער איז מיט מיר שטאַרק צו־פרידען. דאָס האָט מיר הנאה געטהאָן. איך בין זיך מודה, אז איך האָב זעהר ליעב צו נושא חן זיין ביי אָרימע פערהאָרע־וועטע מענשען. איך פיהל זיך אָפט קענען זיי שולדיג, און אז איך קען זיי כאָטש מיט עפעס פערגעניגען פערשאָפען, בין איך ווייי גליקליך.

מיר האָבען נאָך אביסעל גערעדט, ביז ער האָט זיך מיט א שמייכעלע צו מיר געוועגדט:

— פון דעסטוועגען דארף מען טאָקע זיך וואשען עסען. אז מען וועט ניט עסען, וועט מען ניט האָבען קיין כח צו ארבייטען. וועט מען נאָך חלילה מיך „ראושאלעווען".

איך האָב איהם אָנגעקוקט פערוואונדערט.

— וואָס הייסט עס ראושאלעווען?

— איך האָב דאָך זיך דערדיענט צו א פּאָר שליפעס פאר מיין ארבייט, — האָט ער מיט א געמאכטען שטאָלץ געענט־פערט.

— ער הויבט שוין אָן זיינע שטיק! — האָט דאָס ווייב זיך כלומר'שט נעבייזערט — אז אָך און וועה צו אזעלכע שלי־פעס — האָט זי אויסגעלאָזט מיט א זיפץ.

— וואָס איז? שלעכטע שליפעס? — האָט ער ניט איינ־געשטימט — איך וועל זיך ניט בייטען מיט דעם גרעסטען נענגעראל'ס שליפעס.

— וואָס איז דאָס פאר שליפעס — האָב איך זיך פער־אינטערעסירט.

— וואָס אַרט אייך, פיינע שלעפּעס, איך וועל זיי אייך וועון עס איז ווייזען.

— אפשר קען איך זיי זעהן איצטער, — האָב איך אויסגערעדט ווי מיט א בעטענדיגען טאָן.

— איצטער? איצטער?... — — האָט ער זיך ווי פערטראַכט. ווי זאָגסטו, חאשע, — איך זאָל זיי ווייזען איצטער, צי איך זאָל אַבלעגען אוויף פרייטאָג פאר נאכט, וועון איך וואש מיך אָב.

— מען דאַרף קיינמאָל ניט ווייזען, — האָט זי ניט אייגענווילינט, — עס איז ניטאָ וואָס צו זעהן.

— געפעלען דיר ניט מיינע שלעפּעס? — האָט ער גע־שמייבעלט.

— מילא ווייזט, לאָמיר זיי זעהן, — בין איך געוואָרען שטאַרק נייניריג.

— שפּעטער נאָכ'ן עסען, — האָט ער מיר א שעפּטשע געטהאָן אין אויער. איך בין אַריין אין מיין צימער און האָב מיט אונגעדולד געווארט.

אין א שעה אַרום, אז איך האָב זיך שוין פערלייענט אין א בוך און האָב אָן די גאנצע שלעפּעס ווי פערגעסען, האָב איך דערהערט א שטיל שעטפּשען:

— איהר ווילט זעהן?

— אך, אך! — האָב איך זיך דערמאָהנט און האָב זיך אויפגעשמעלט.

ער איז פאר מיר נעשטאַנען אָהן א ראָק און האָט גע־שמייבעלט.

— באלד ווייז איך אייך. מיינט ניט, אז איך בין אבי ווער — האָט ער אָנגעהויבען צו רעדען און דערביי עט־וואָס אַראָבגעצויגען פון זיך די העמד.

— איהר זעהט מיינע שליפעס? — האָט ער מיר שוין נעפרעגט מיט אן ערנסטען טאָן.

איך האָב זיך איינגעקוקט און האָב זיך א טרייסעל גע־טהאָן. אויפ'ן רעכטען און לינקען קאַרק זיינען נעזעסען צוויי גרויסע ביילען וויי פויסטען. פון וואַנען דאָס קומט, האָב איך ניט געפרעגט. איך האָב פערשטאַנען, אז די מולטערס לעהם, די ציגעל האָבען דאָס אָנגעריבען...

— עס טהוט אייך נאָר ניט וועה? — האָב איך קוים אויסגערעדט, און האָב איהם ניט נעקענט קוקען נלייך אין די אויגען, ווי איך וואָלט נאָר וואָס א גרויסע עולה איהם אָנ־געטהאָן.

— וועה? האָט ער איבערגעפרעגט. עט, וועה! שליפעס טהוען דען וועה? אפשר די ערשטע צייט!.. איצט זיינען זיי שוין איינגעוואקסען.

— יאָ, יאָ! — האָב איך נעשטאַמעלט: דאָס זיינען עהר־ליך־פערדינטע שליפעס. אייך קומט „טשעסט" אָבצוגעבען.

— עט, וועל דאַרף עס „טשעסט"! האָט ער א מאַך גע־טהאָן מיט דער האַנד, נאָט זאָל נאָר נעבען כח צו אַרבייטען. א נוטע נאַכט, מען דאַרף נעהן שלאָפען. מען דאַרף מאָרנען פריה אויפשטעהן צו דער אַרבייט.

— א נוטע נאַכט! — האָב איך איהם נעוואונשען און בין נעוועז צופריעדען, וואָס ער לאָזט מיך אליין: איך האָב מיך נעשעמט צו קוקען איהם נלייך אין די אויגען אריין.

— אָט דאָס זיינען כשר פערדינטע שליפעס! — האָב איך נעטראַכט בלייבענדיג אליין, און האָב א נאַנצע נאַכט זעהר פיעל נאָכגעדענקט און לאַנג ניט נעקענט אויינשלאָפען...

דער באָיקאָטירטער.

(פון גאָליציאנען ארבייטער־לעבען)

ארבייטער־סאָציאָליסטען זיינען אין דער פּאַרטיי דאָ בערך פּיעל. זיי זיינען בעוואוסט, ענטוויקעלט; ווייסען אָלע ווי אייגער, אז וואו דער קאָפּיטאָל וועט זיך ניט קאָנצענטרירן, קען דער סאָציאָליזם ניט אויפּגעפּיהרט ווערען, — און שטיל, גאָלאָסען וואַרטען זיי אויף דער גליקליכער צוקונפט, וועו דער דאָזיגער קאָפּיטאָל וועט זיך „קאָנצענטרירען", אָבער דערווייל שטעהען זיי אָלע אויף 7 אזייגער אין דער פּריה און ארבייטען ביז איינס; איינס געהען זיי מיטאָג עסען, עסען אָב אין אייגעניש ; ווער עס רויכערט, פּערדויכערט נאָך א פּאָפּיראָס און גאָהט אוועק צוריק צו דער ארבייט, וואו ער ארבייט ביז ניין אין אבענד. איז ער א פּרומער סאָציאָליסט, גאָהט ער פון דער ארבייט אין „פּאַראיין", וואו מען כאָפּט אמאָל א סאָציאָליסטיש וואָרט, א פּראָקלאָמאָציע, און מען ווייגט זיך דאָרטען ביז פּינף מינוט צו צעהן ; פּינף מינוט צו צעהן, פּערלאָזט מען דעם פּאַראיין און מען לויפט הענדום פּענדום אהיים, כדי צו כאָפּען נאָך אן אָפּענעם טויער און ניט דאַרפּען צאָהלען שפּעד־גאָלד דעם סטרוזש.

קיינער פון זיי האָט נאָך פּאַר דעם סאָציאָליזם ניט נעליטען. קיין שטרייקען האָבען זיי נאָך ניט געמאַכט: „מיר זיינען נאָך ניט גוט אָרגאַניזירט!" פּערטיידיגען זיי זיך פּאַר א רוסישען עמיגראַנט אמאָל — „מיט דער צייט — יא " און אָט אזוי לעבען זיי זיך רוהיג און שטיל. — שבת גאָהען זיי הערען די „דרשה", טאָקע אין זאָלבען פּאַראיין, וואו עס דרשנ'ט

אמאל א איינענער רעדנער, און אמאל אן אנגענפאהרענער פון רוסלאנד, א בונדיסט. א בונדיסט איז מה־טוב, איז אודאי דער עולם נרעסער, וואהרים אויסער וואס די בונדיסטען זיינען שאר־פע טעארעטיקער און געהן ארויס פון היסטארישען מאטעריא־ליזם, זיינען זיי נאך גוטע „סטילישטען" און זייער „זשארגאן" איז טאקע אן אמת'ער, ריינער, געלייטערטער זשארגאן.

וואהרים, כאטש די פארטיי האלט זיך ביי דער מיינונג, אז „דער זשארגאן" איז נאר א מיטל צו ערציהען די בריייטע מא־סען, פונדעסטוועגען האבען די ארבייטער־סאציאלישטען טא־קע ליעב א שהען שטיקעל לשון אויך, און ווי נעוזאנט, די בונדיסטען זיינען גרויסע בעל־לשון'ס — דאס זיינען אפילו מורה די „פעפעסאווסצעס".

אט אזוי לעבען די סאציאלישטען אין דער גאליציישער שטאדט ק. רוהיג און צופרידען, מיט א טיפען גלויבען, אז קוים וועט זיך דער קאפיטאל קאנצענטרירען וועט דאמאלס איינגעפיהרט ווערען כאציאליזם און עס פערשטעהט זיך, אז ערשט דאמאלס וועט זיין א ישועה אויף דער גאנצער מענש־הייט.

ניט אזוי אבער איז געווען מיט דעם ארבייטער יואל בלומשטיין. ער איז טאקע אויך ארויסגעגאנגען פון שטאנד־פונקט פון היסטארישען מאטעריאליזם, אין קאנצענ־טראציע פון קאפיטאל האט ער אודאי נעגלויבט; אבער רוהיג וואהרטען דערויף האט ער ניט נע־קענט. ער האט געהאט א היים בלוט, אבער טאקע זודיגס. אודאי האבען איהם די ארבייטער, איבערהויפט פון זיין פאך, — די קאמאשען־שטעפער — נעאכט פאר זיין איבערגעבענ־הייט דער אידעע. אבער וואס איז די פעולה, אז די בעלי־בתים, די מייסטערס, פון וועמען ער דארף האבען די יניקה, אז זיי אכטען איהם נאר ניט, פערקעהרט — זיי האבען איהם

פיינט, ווי א שפין, און אין די בעסטע צייטען אפילו האָט ער זיך מעהר ווי א חודש ניט געקענט איינהאלטען אויף אן אָרט. ערשטענס, איז ער א נרויסער עזות־פנים: לאכט דעם בעל־הבית און דעם מייסטער אין די אויגען, צווייטענס, קען ער זיך אמאל פערשפעטיגען אויף נאנצע צעהן מינוט און טאקע צו פאר מאל אין דער וואך, ווילסטו איהם אברעכענען, מאכט ער קולות און רופט הויך אויפ'ן קול: „עקספלואטאטארס"! נאר דאס וואלטען די בעלי־בתים איהם שוין מוחל נעווען: אויך מיר א מענש! אויף וועמען מען קען דא פאראיבעל האבען! אבער אן אונגליק מיט איהם — ער בונטעווועט די איבעריגע!.. דערפאר האט שוין א בעל־הבית מורא!... צוריקערעדענדיג, הא־בען זיי קיין מורא אויך ניט, ווארים וועניג קאמאשען־שטעפער קומען דען אלע טאג פון רוסלאנד? מען בעט זיך! נאר גלאט, נאך וואס דאַרפען זיי האבען אזא חברה־מאן אין זייער פאבריק? נעה אין דר'ערד! און יואל בלומשטיין האט זיך אזוי ארומגעדרעהט פון איין בעל־הבית צום צווייטען, אזוי נעבונטעווועט די ארבייטער ביי יעדערען, ביז וואנען די בעל־בתים האבען זיך ארגאניזירט, און אט דעם שניט איננאנצען באיקאטירט.

מען ווייל איהם אין ערגעץ ניט אויפנעהמען.

ווערט דאך יואל בלומשטיין ניט שטארק נתפעל. די ערשטע צוויי טעג נאכ'ן באיקאט איז ער אביסעל אויפגערעגט, שטעלט יעדען ארבייטער אב, טענה'ט מיט איהם דערהיצט. ערקלערט איהם פארביגעהענדיג אז עס וואלט א יושר נע־ווען „זיי" אנצולערנען, רעדט נאכאנאנד, און פערגעסט, אז ער איז טויט־הונגעריג, וואַרים דער יעצטיגער בעל־הבית האט איהם אפילו ניט בעצאהלט, וואס איהם קומט.

אווינע עקספלואטאטארס!

מילא, הונגעריג — הונגעריג; יואל בלומשטיין איז ניט

פון דעם סאָרט מענשען, וואָס וועלען געהן דערצעהלען אזוינע נאָרישע מעשיות, ווי הונגער... אין דער צעהנטער פּאה ליגט דאָס איהם ניט. אָט, וועז ער וואָלט געקענט אָנלערנען די בעלי־בתים און מאכען א שטרייק, וואָלט געווען א שכל!.. נאָר טהו, מאך! אז צום פּאָהיבעל זיינען גראָד פון די 300 קאמא־שען־שטעפּער נאָר זעכציג אָרגאניזירט און די איבעריגע זיי־נען פּלעקער — 240 פּלעקער! פּאר סאָציאָליסטען האָבען זיי מורא, ווי פּאר פייער. סאָציאָליסטען, זאָגען די 240 פּלעקער, זיינען גויים! נעה, רער מיט די לאנגע קאפּאָטעס! דאָס איז ניט רוסלאנד...

אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער גראָד ביי אן אַרבייטער גע־כאפט א צעהן קרייצער, וואָס איהם איז געקומען, האָט ער שוין אויף א טאָג לעבען, און ער ווערט פרעהליך. מאכט זיך אָבער א מעשה, אז די בעל־הבית'טע זאָגט איהם אָב פון דער דירה: זי האָט זיך דערוואוסט, אז ער איז באָיקאָטירט, וויל זי איהם ניט טרויען. און אויף וואָס זעהענדיג זאָל זי איהם טאקע טרויען? מילא ביי נאכט, אז ער שלאָפט, האָט זי נאָך אין משכון זיינע בגדים (אויך מיר בגדים!...), אָבער אין דער־פריה, אז ער שטעהט אויף, טהוט זיך אן און נעהמט צו דעם שטעקען זיינעם, בלייבט ביי איהר שוין גאָרנישט.

— וואו איז כאטש זיינע וועש? — וואונדערט זיך די בעל־הבית"טע. א מענש זאָל קיין ברעקעל וועש ניט האָבען!

ביי איהר האָט אמאָל נעוואוינט אויך אן אָרימער קוואַר־טיראַנט (וואָס דען, פּאר א צוויי קראָנען א חודש וועט א ריי־כער וואוינען?), פונדעסטוועגען האָט יענער נעהאָט א פּאָר שטיקלעך העמדער, א פּאָר תפילין... דער האָט אפילו קיין תפילין ניט. בעהיט זאָל מען וועלען פון אזעלכע!

קומט צוגעהן בלומשטיין אָבענד־צייט אין פּעראיין און דערצעהלט, פּערשטעהט זיך, לאכענדיג (וואָס דען נתפּעל וועט

ער וועלן?), אז ער האָט שוין קיין דירה אויך ניט, און בשעת רעדען קוקט ער אויף דער באנק, וואָס שטעהט ביי דער וואנט. „א וואויל באנק! מען וועט זיך קענען אויסציהען אויך"!... אזוי טראכט ער, אבער זאָגען זאָגט ער דאָס ניט. צי וואָס דארף מען וועמען צו דערצעהלען מעשיות?...

זיי וועלען שוין זעהן פארטיגערהייט...

דער עולם־ארבייטער דרעהט זיך אום אין פעראיין. יעדער פאך־ארבייטער שמועסט וועגען זיין פאך, אן אנדערער דערצעהלט גלאט א מעשה פון א בונדיסט, וואָס די האָר שטעלען זיך קאפויר...

בלומשטיין גענהט צו צו יעדער קופקעלע, רוקט אריין א וואָרט, אן עכט סאציאליסטיש, שילט די קאפיטאליסטען און קוקט אלץ אויף דער באנק.

באלד הויבט אן צו וועלן שיטערער און שיטערער. עס איז שוין א פּנים 5 מינוט פאר צעהן...

—נו, און דו? — פרעגט בלומשטיינ'ען אייגער מיט א שלייסעל אין דער האנד.

— איך — לאכט בלומשטיין — איך, חע־חע־חע — איך האָב פאר שפּעד־געלד קיין מורא ניט...

— ווילסט בלייבען, הייסט עס, נעכטיגען דאָ? — פרעגט איהם דער ארבייטער מיט דעם שלייסעל אין האנד.

— חע־חע־חע! א ברירה האָב איך...

— נו, טאָ נא דיר דעם שלייסעל.

און בלומשטיין בלייבט אייגער אליין אין סאציאליסטישען בית־מדרש'ל. שלאָפען איז נאָך פריה, זעצט זיך בלומשטיין אוועק לייענען דעם לייט־ארטיקעל פון דער ארבייטער־צייטונג. ער לעזט מיט כונה, נעהמט יעדעם וואָרט אריין אין קאָפּ און ניט דעם שרייבער נערעכט: „זעהר ריכטיג!" מורמעלט ער ארויס נאָך יעדער פראזע. „זעהר ריכטיג!" ענדלעך

הייבען זיך איהם אָן קלעפען די אויגען. ער שטעהט אויף, פער־לאָזט די צייטונג, שפרייט אוים דעם צערישענעם אויבער־בגד זיינעם אויף דער באנק, פון די צוויי ארבעל מאכט ער א צו־קאָפענס און לענט זיך אנידער, צודעקענדיג נאָר די פים מיט'ן אלטען צופליקטען רעקעל. די אויגען קלעפען זיך, אָבער ער פיהלט זיך זעהר אויפגערעגט און קאָן ניט שלאָפען. דערצו נאָך דאַרף ער זיך דערמאָנען, אז ער איז הונגעריג...

זיין שטענדיג אָפטימיסטישע שטימונג הייבט בישלעכ־ווייז אָן צו פערשווינדען.

— אָ, גאָט מיינער! — ווערט ער ענדליך, נעדריקט פון הונגער, פערצווייפעלט: אזוי פיעל ארבייטער זיינען נאָך ניט ארגאניזירט, איך בין באיקאָטירט; ניט קיין דירה, ניט קיין עסען... דער פראיין איז אָרים, קאָן מיר ניט העלפען, און צו דער סאציאלער רעוואלוציע איז נאָך אזוי ווייט, אזוי ווייט!...

חברים

פון טורמע, וואו ער איז אָבגעזעסען 9 מאָנאַטען, איז בערעֿ ארוים א זייגער 7 פאר נאכט. דאָס קליין פּעקעלע, אין וועלכען ס'איז געלעגען א פּאָר שוואַרצע צערישענע העמ־דער, האָט ער הינטער'ן פּארקאַן אַוועקגעוואַרפען.

— אַז פריי זיין — איז פריי! — האָט ער זיך געווי־צעלט אין נעראַנק.

ער האָט זיך געלאָזט געהן אין דער צווייטער גאַס, וואָס איז געווען בעלעבט מיט פיעל שפּאַצירענדע, איבערהויפּט מיט יונג־וואַרג; עס האָט געקלונגען א פרעהלינ־לאכען פון יונגע מיידלעך, וואָס האָבען פעסט געהאַלטען אין די אָרעמס וייערע הערערען און פלענען זיי אין די אויגען אלע וויילע אריינקוקען מיט נרויס ליבע און נאַנצער איבערגענעבנהייט. ער האָט צווי־שען די אלע געזוכט זיינע בעקאַנטע, נאָר ער האָט קיינעם ניט געפונען. ער האָט אזוי געבענקט נאָך א בעקאַנט פּנים, נאָך א פרייַנד'ס א קול! נאָר צוווישען די אלע שפּאַצירענדע איז קיי־נער פון זיינע פרייַנד ניט געווען. האָט ער זיי ערגעץ אַנדערש יאָ נעהאַט? ער האָט אליין ניט געוואוסט. אויף דער „ארבי־טער־בירזשע" וואָלט ער זיכער עמיצען געפינען, נאָר גלייך פון דער טורמע אויף דער בירזשע איז אַביסעל צו געפערלעך.

— וואוהין זשע נעה איך? — האָט ער זיך אליין אָב־נעשטעלט מיט א פראַנע.

ער האָט זיך דערמאָנט אָן זיין אמאָליגען „חבר" ביינוש'ן, וועלכער האָט שוין מיט א יאָהר צוריק חתונה נעהאַט מיט דער

חבר'טע בייל̈קען און וואוינען ערגעץ אין א שטיל̈ פערוואָר־פען געסל̈. די חברים זיינען אפילו אויף ביינוש'ן בייז געווען, וואָס ער האָט כמעט אינגאנצען פערל̈אָזען די בעוועגונג, אָבער אריינגעהן צו איהם קען מען דאָך.

ער איז אוועק צו זיי און האָט געהענדיג בעשל̈אָסען, אז ער וועט דאָרטען שוין אויך נעכטיגען.

אז ער איז אהין אריין איז שוין געווען 8 אזייגער אין אָוונד. דאָס קל̈יינע צימער, וואו ביינוש האָט געוואוינט, האָט אויסגעזעהן ווי אַן עכטער טויבען־נעסט. נאָר די צוויי בעטען, וואָס זיינען געשטאַנען האָרט אויגע נעבען די אַנדערע און זעהר גל̈אַט און פאָרזיכטיג פערבעט, האָבען געשריגען הויך, אז דאָ וואוינען ניט קיין טויבען, נאָר מענשען...

ביינוש האָט איהם אָנפאָנגס ניט דערקענט; בערל̈ האָט גע־ל̈אכט, און זיך אל̈ין ניט גל̈אָזט דערקענען, נאָר אז ער האָט דערזעהן, אז ביינוש וועט אל̈ין ערנסטער און ערנסטער, האָט ער ארויסגעשאָסען:

— איהר דערקענט ניט בערל̈ען?...

— אך! —האָט ביינוש ארויסגערופען, און ס'איז געווען שווער צו דערקענען צי ער איז צופריעען, צי דערשראָקען. ער האָט בערל̈ען אָנגעקוקט א קל̈יין וויל̈ע און שוין רוהיגער צוגע־געבען:

— אָבער זעהט איהר אויס, ווי א מת... וענט איהר ל̈אָנג נעזעסען?

— ניין חדשים... האָט בערל̈ נעענטפערט מיט א שטאָל̈ז...

— פאָר וועל̈כע מעשים טובים? — האָט ביינוש נע־פרעגט מיט א שמייכל̈.

— אָ, ברודער! — האָט זיך בערל̈ צוהיצט און האָט זיך שוין אוועקגעזעצט — נעזעסען בין איך פאָר א פיינער

מעשה: סך הכל האָט מען מיך חושד געווען, אז איך האָב געגומען אנטיי׳ל אין הרג׳ענען א גאַראַדאַוואי... איך בין געווען ניט ווייט פון פעטליע...

ביינוש האָט א ציטער געטהאָן און קוים ארויסגערעדט:

— וואָס רעדט איהר? איהר זענט דאָך, ווי איך נעדענק, צווישען טעראָריסטען קיינמאָל ניט געווען?

— מען דאַרף דוקא זיין?... — האָט בערעל׳ געשמייכעלט, און זיינע ליפען אין די ווינקלען האָבען זיך מאַדנע פערקרימט — ס׳איז געַנוג, אז איך בין בשעת מעשה געווען אין גאַס...

ביינוש האָט אויף איהם געקוקט ווי מיט חשד. ס׳איז געווען קענטיג, אז ער האָט עפעס געוואָלט זאָגען, פֿרעגען, און ניט געוואוסט, ווי אזוי אָנצוהויבען. די שטילקייט האָט געדויערט א פאָר מינוטען און בערעל׳ האָט בשעת מעשה געטראכט:

— ער איז געוואָרען קליין... קליין... אָבער נעכטיגען וועל׳ איך פאָרט דאָ...

— וואו איז ערגעץ אייער בייל׳קע? — האָט בערעל׳ איהם ענדליך געפֿרעגט און ניט געוואוסט אליין, פאר וואָס ער שמייכעלט.

— בייל׳קע... בייל׳קע קומט באַלד.

און ווירקליך איז באַלד אריין בייל׳קע, — א הויך שלאַנק ווייבע׳ל מיט טיפע שוואַרצע אויגען און מיט א קאָפ געדיכטע האָר. זי האָט אויסגעשטעלט איהרע אויגען אויף בערלען און ווי פערוואונדערט האָט זי אויסגערופען:

— בערע׳ל!

— בערע׳ל! בערע׳ל!—האָט בערע׳ל בעשטעטיגט און האָט, אויפשטעלענדיג זיך, דערלאַנגט איהר די האַנד, ניט וועלענדיג ארויסווייזען זיין נאַהענטקייט צו איהר, האָט ער איהר

האנד שטארק א דריק געטאן. בייגלקע האט זיך מאדנע, צי פון וועהטאג, צי פון אונצופרידענהייט, פערקרימט. בערגל האט עס בעמערקט און האט גלייך חרטה געהאט.

— איהר זענט, דוכט זיך, געזעסען? — האט זי קאלט נעפרעגט.

— איך בין געזעסען און געלעגען און געשטאנען — האט בערגל נעפרובט צו בעשאפען א לייכטע שטימונג ביים פאר פאלק. ס'איז איהם אבער ניט געראטען. דאם פאר פאלק, וואס זיינען אמאל נעווען די ערשטע אין דער באוועגונג, האבען אויסגעזוכט זעהר טרוקען און האבען אלע וויילע איינע די אנדערע אנגעקוקט. אזוי קוקען זיך אן צוויי גליקליכע רוהיגע מענשען, וועו צווישען זיי מישט זיך אריין א דריטער, אן אונגליקליכער.

— נו, ביינוש, וועסט שוין עסען? — האָ בייגלקע נעפרעגט.

— עסען? — האט ביינוש איבערגעפרעגט, ווי עם וואלט נעגאנגען אין א זעהר וויכטיגער זאך — איך ווייל נאך אפילו ניט אזוי שטארק, נאר ס'איז שוין צייט!

— און איהר, בערגל? — האט בייגלקע העפליך, אבער קאלט זיך נעווענדט צו בערגלן — איהר ווילט אפשר אויך עסען?

— עסען? — האט אויך בערגל איבערגעפרעגט, אבער האלב פערשעמט און איבערזעצענדיג זיך אויף א צווייטען שטוהל. איך מיין, וואס קען דא זיין... אז איהר וועט עסען, וועל איך אויך עפעס א בים טאן... שטארק הונגעריג בין איך אויך ניט...

בייגלקע האט זיך גלייך נענומען מאכען דעם אוועגד־ברויט און אנגעצונדען די מאשינקע.

אין צימער איז נעווארען שטיל, נאר די מאשינקע האט

שטאַרק ווי א נרויסע ביהן נעזשוזשעט און נערוישט. בערעל האָט געוואָלט דערצעהלען זיינע געוועזענע חברים עטלעכע אינטערעסאַנטע פאַרפאַלען אין דער טורמע; למשל, וועגען הונגערשטרייק, וואָס האָט נעדויערט נאַנצע 7 טעג און מ'האָט אויסגעפיהרט אלע גוטע זאכען: שפּאַצירען נאַנצע 20 מינוט און שטעהן ביים פענסטער און אייזעלע בענעהמונג; ווי אזוי מען האָט דעם פראָקוראָר אויסגעפיפט, אז ער איז צו די פּאָליטישע נעקומען, און איבערהויפט האָט זיך איהם נעוואָלט דערצעהלען זיינע חברים, וואָס פאר א דריקענדע שטימונג ס'האָט נעהערשט, בשעת מען האָט איוואַנאָוו'ן פארן אָנפאל אויפ'ן פּאָליציי־מייסטער, 5 אזייגער פאַרטאָג ארויסגעפיהרט הענגען; ווי אזוי אלע פּאָליטישע ביז איינעם האָבען נעקלאפט אין די טהירען, געשלאָגען די פענסטער, און צוויי מיידלעך האָבען נע'חלש'ט... נאָר קוקענדיג אויף זיינע חברים, דאָ אויף ביינוש'ן, דאָ אויף בייקען, האָט זיך איהם נעדאַכט, אז זיי וועלען גלייך אָנהויבען צו נענעצען ביי דער ערשטער מעשה...

— זיי זיינען קליין נעוואָרען... קליין... — האָט ער ווידער נענומען חזר'ן אין נעדאַנק ווי ער וואָלט מורא האָבען ניט צו פערגעסען אזא וויכטיגע ערשיינונג. — אָבער נעכטיגען, האָט ער ווידער נע'חזר'ט אין נעדאַנק, וועל איך דאָ...

דער אָוענד־ברויט איז בעשטאַנען פון ברויט מיט פוטער און פון צוויי סאָרטען קעז, און פון קאָוע גוט פערווויסט מיט מילך. עסענדיג האָט בערעל בעמערקט, ווי בייקע שמירט אלע נייע שטיקלעך ברויט מיט פוטער, לענט ארויף די צוויי מינים קעז אויף זיי און וועגדט זיך אלע צו ביינוש'ן, אריינקוקענדיג איהם ליעב אין די אויגען:

— עס, ביינוש... עס...

— זיי זיינען קליין נעוואָרען... קליין... האָט בערעל ווידער נענומען חזר'ן אין נעדאַנק...

נאָכ'ן עסען האָט בערעל, וואַרפענדיג זיינע בליקען אויף דער קליינער סאָפע, וואָס איז געשטאַנען האַרט ביים וואַנד, שוין געוואָלט ארויסזאָגען זיין פערלאַנג, אז ער וועט דאָ היינט נעכטיגען... נאָר גראד האָט ביינוש מיט א שמייכעל, פערוויכענדיג א פאַפיראָס (און פערגעסענדיג דערמיט מכבד זיין בערלען), א זאָג געטהאָן צו ביילקען:

—ווייסט, ביילקע, אין וואָס מען האָט דעם דאָזיגען שעפּס חושד געווען? א נו, טרעף!

— וואָס הייסט חושד געווען? — האָט ביילקע זיך פערוואונדערט — וועניג האָט ער דען געארבייט, ווי איך געדענק, אין דער בעוועגונג?

— דאָס איז א באַזונדער זאַך, — האָט ביינוש, ארויפלעגענדיג זיין האַנד אויף ביילקעס האַלב ענטבלויזטער פליצע, געענטפערט—אן ארבייטער איז ער געווען איינער... דאָס געדענק איך נאָך... אָבער היינט איז ער געזעסען נאָר אומזיסט — מען האָט איהם חושד געווען, אז ער האָט נע'הרג'עט א נאַראַדאַוואַי...

— וואָס רעדסטו? — איז ביילקע פערציטערט געווארען...

— נו, וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען... האָט בערעל זי בערוהיגט, — איהר זעהט דאָך, אז איך בין פריי.

— יאָ, פריי! וועד ווייס, צי זענט איהר ניט אנטלאָפען!

— האָט ביילקע נעזאָגט, קוקענדיג אויף איהם מיט חשד.

— נו, אזא העלד בין איך נאָך ניט... ס'הייסט, אייגענטליך האָב איך נעקלערט מיט א חודש צוריק צו אנטלויפען... נאָר...

ער האָט א קוק געטהאָן אויף ביינוש'ן, אויף ביילקען און אויף די צוויי בעטען פון דעם דאָזיגען פאָר פאַלק, ווי אזוי זיי ער זיי דערצעהלען מעשיות?...

אין צימער איז ווידער שטיל געוואָרען. בייל̈קע האָט א קוס געטהאָן אויף ביינוש'ן און אויף בערל̈ען, און א מבין אויף שטום־ל̈שון וואָל̈ט גל̈ייך פערשטאַנען, אז דאָס האָט זי גע־פרעגט:

— ווען וועט ער שוין אַוועקגעהן?

ביינוש האָט דעם קוס, קענטיג, פערשטאַנען. ער האָט זיך אויפגעהויבען און וועגדענדיג זיך צו בערל̈ען האָט ער געזאָגט:

— נו, און וואָס איז מכח א דירה — האָט איהר שוין?... איהר דאַרפט זיך דאָך ערגעץ זעהן איינמעל̈דען. היינט איז דאָך סכנות נפשות!

— דריי חדשים טורמע! — האָט בייל̈קע א דערשראָ־קענע צוגעהאָל̈פען.

— קיין דירה האָב איך ניט... איך מיין א נאַכט איבער־נעכטיגען איז קיין סכנה נישט... האָט בערל̈ען בערוהיגט...

— נו, האָט איהר שוין וואו? — האָט בייל̈קע ג̈ע־פרעגט. מען וועט דאָך באל̈ד פערמאַכען די טויערען.

— איך האָב געמיינט... איך האָב געוואָל̈ט דאָ ביי אייך איבערנעכטיגען...

— וואָס רעדט איהר? ביי אונז? וואו?... ס'איז דאָך ניטאָ וואו... מיר האָבען דאָך נאָר א י י ן צימער. איהר זעהט דאָך... האָט בייל̈קע זיך ווי רחמים געבעטען...

— איהר זעהט דאָך, אז איין צימער... ווי אזוי? האָט זיך אויך ביינוש ג̈ענומען בעטען.

בערל̈ען האָט זיך דערמאָנט, אז מיט עטל̈יכע יאָהר צוריק זיינען ע ר, ביינוש און בייל̈קע און נאָך צוויי חבר'טעס און צוויי חברים געשל̈אָפען אל̈ע אין א קל̈יינעם צימער און עס איז אויסגעקומען אזוי שעהן, אזוי פרעהל̈יך און אזוי ערהאָבען. ער האָט דאָס זיי געוואָל̈ט דערמאָנען, נאָר א קוס טהוענדיג אויף די צוויי בעטען פון דעם דאָזיגען פאָר פאָל̈ק, ווי אזוי זיי

זיינען ריין און אַרענטלעך פערבעט, האָט ער גלייך דערפיהלט דאָס קלייניקע לעבען, וואָס עס פיהרען איצט די דאָזיגע צוויי נעוועזענע חברים אין דעם דאָזיגען צימער און ער האָט זיך אויפגעהויבען פון אַרט אויף אוועקצוגעהן.

דערזעהענדיג, אז ער הויבט זיך אויף אוועקצוגעהן, זייַנען זייערע פנימ'ער נעווארען גלייך פערענדערט. א זיסע צופרידענהייט און גוטסטייט האָט זיך אויף זיי אויסגעגאָסען. בייַלקע האָט געהאָלפען זוכען זיין הוט, וואָס האָט זיך פערוואַרפען הינטער'ן קאַמאַר, און אז בערעל האָט איהר ניט נעוואָלט לאָזען, האָט זי זעהר פריינדלעך געזאָגט:

— אך, איך בעט אייך זעהר... אדרבה... אָט איז עס...

און בייַנוש האָט ארויסגעכאַפט דעם פאַרטסיגאר, און נעבענדיג בערלען א פאַפיראָס, האָט ער געזאָגט:

— איהר רויכערט, דאכט זיך... איהר ווייסט דאָך, אז מיט'ן גרעסטען פערגעניגען... נאָר ס'איז ניטא וואו... איהר זעהט דאָך...

— ס'וואָלט נאָר געווען וואו.... מיט'ן גרעסטען פערגענינגען — האָט אויך בייַלקע צוגעהאָלפען.

און זיי זיינען נעווען אזוי גוט, אז בערלען האָט זיך געדאכט, אז זיי וואָלטען איהם יעצט אלץ אויסגענעבען, נאָר ער זאָל זיי לאָזען אליין, ער זאָל נאָר אוועקגעהן...

די דאָזיגע פריינדליכקייט האָט איהם אזוי בעליידיגט, אז ער איז צוטומעלט געשטאַנען און זעגענענדיג זיך, האָט ער געשטאַמעלט עפעס מאָדנע אונדייטליכע ווערטער, און האָט זיי בייַדען זעהר שטאַרק געדאַנקט פאַר'ן אוועקצוגעהן...

אז ער איז ארוים, איז שוין דרויסען געווען פינסטער, די טויערען פון די הייזער — אומעטום פערשפאַרט. און איהם האָט זיך געדאכט, אז פערשפאַרט זיינען זיי נאָר פון איהם אליין. און ער האָט זיך דערפיהלט, ווי א גרויסער פערברעכער.

א דערשראָקענער האָט ער זיך געלאָזט געהן ווייטער און טרעפענדיג אין א ראָג נאָס אן איינזאמען גאַראָדאָווּאי, האָט זיך איהם געוואָלט צוגעהן און פרעגען:

— ווייסט ניט חבר, ווּאו קען מען ערגעץ איבערנעכטיגען?...

און גלייך האָט ער זיך פערשעמט און דערשראָקען פאר אזא מאָרגעם געדאַנק און האָט זיך געלאָזט געהן ווייטער, זוכען חברים...

מיין מאַמע.

(דערצעהלט פון אן ארבייטער)

פאר קעסט צאָהל איך דער מאַמען 6 רובל א חודש. אלע דאָנערשטאָג אוועגד, וועז איך קום פון דער פאבריק א פער־מאטערטער, א פערשוואַרצטער און די מאַמע בעגעגענט מיך מיט א קרעכצעלע, נעהם איך שטום ארוים דאָס בייטעלע און צעהל איהר אויס צעהן גילדען — איינציגע גילדענס. די מאַמע צעהלט עס איבער מיט א קרעכצעלע, לעגט עס ארויז אין א בלעכענער פערשאוועדטער קוואַרט, וועלכע איז נאָך מיט 10 יאָהר צוריק „טרייף" געוואָרען אוז דינט פון דאמאָלס אלס איהר קאסע, אוז מיט א קרעכצעלע זאָגט זי ארוים:

— נו, נעה עסען!...

איהר פערשטעהט? — די מאַמע, די אלטע, פרומע מא־מע, וואָס דערמאָנט נאָך יעדערע צוויי וועדטער דעם „רבונו של עולם", וואָס קאָן אויסווייניג דעם גאַנצען ש"ס תחנות, וואָס מאכט א ברכה אויף אביסעל קאלט וואסער, וואָס עסט ניט אויף א כזית ברויט אומגעוואשען, — מיין אלטע פרומע מאַמע זאָגט מיר נלייך:

— נו, נעה עסען... נעה וואש זיך, דאָס האָט זי מורא צו זאָגען...

אוז דאָס איז נאָר דערפאר, וואָס זי פערדינט אן מיר א פערטעלע א וואָך, אוז אפשר א צווי נילדען...

לויעב האָב איך זי ניט, נאָר דאָמאָלס, וועו איך געה גלייך צום טיש עסען אומגעוואשען, און טהו נאָך אויס דאָס היטעל, — דאָמאָלס ווייגט מיר דאָס הארץ אויף מיין אָרימער פרומער מאמען, וואָס איז געגייטהיגט פאר א פערטעלע א וואָך צו פערקויפען איהר גרויסען, שטארקען גאָט...

איך בעשלים מיך אלע טאָג כמעט, פון היינט אָן געהן וואשען זיך און עסען אין א היטעל, נאָר איך קען ניט, איך קען ניט!... איך בין, פערשטעהט איהר מיך, אָן ענטוויקעלטער ארבייטער, איך וויים, אז דער הימעל איז קיין הימעל ניט, — עס איז לויפט; איך וויים אביסעל פון דאָרוויניזם, איך וויים וואָס בעדייט קאפיטאל, איך וויים, ווי אזוי די ערשטע מלוכה האָט זיך געגרינדעט, איך וויים ווי אזוי אלע מנהגים האָבען זיך ענטוויקעלט. דאָס וויסען האָט מיר אזוי פיל מיה געקאָסט, און פלוצים — געה וואש זיך צום עסען און עס אין א היטעל!... אמת, דער מאמען איז א רחמנות, אָבער מיר איז דאָך אויך א רחמנות, און, פאר וואָס זאל מיין גאָט זיין בילינער פאר איהר נאָט?...

אָבער לוידען לייד איך דערפון זעהר טיעף און קיין גרויס הנאה האָב איך ניט פון עסען...

אמאל לויפט נאָך צו מיין בלייבע 13-יעהרינע הונגערינע שוועסטערל און כאפט א שטיקעל ברויט פון טיש, און כאפט זיך גלייך עסען. די מאמע דערזעהענדיג עס, פאלט אויף איהר ארויף און שלאָגענדיג זי, שרייט זי:

— א, דו גויה דו, משומדת'טע! אָהן געוואשען...

— „מאמע—און איך?"—רייסט זיך ביי מיר שיעור ניט ארויס פון דער צונג.

און מיר דאכט זיך, אז די מאמע פיהלט עס און ווילל מיר ענטפערען:

— דו, מיין זוהן, מענסט — דו פערדינסט...

איך מעג—איך פערדין. אט וועט זי באלד געהן אין יאטקע און וועט פאר מיינע געלד נעהמען פלייש, און מאַרגען, פרייטאג, וועט זי שבת מאכען, זי וועט קויפען ליכט און וועט זיי בענשען, און פערדעקענדיג מיט די הענד דאס דארע צע־קנייטשטע פנים, וועט קיינער ניט זעהן איהרע טרעהרען, אוי־סער, נאר איהר מיינונג, גאט.

רחמנות האב איך שטארק אויף מיין מאמען; אז איך זעה איהר פאר רער צייט פערעלטערט־פנים, אז איך זעה איהרע אויסגעלאשענע פערצווייפעלטע אויגען, אז איך זעה איהרע דארע הענד, וועלכע ציטערן, וועו זיי דערלאנגען מיר צום טיש עפעס עסען, — אז איך הער איהר שטיל דערשלאגען קול, קלעמט מיר דאס הארץ, — ליעב אבער האב איך זי ניט... —

איך בין אן ארימער דערשלאגענער ארבייטער, פון פינס־טער ביז פינסטער שטעה איך אין פאבריק און זעה נאר פאר מיר די דארע פנימ'ער פון מיינע חברים, הער נאר צרות און צרות פון זיי, זעה פאר די אוינען די נרויסע פערשטויבטע פענסטער, איבערגעצויגען מיט אייזערנע נ־אטעם, ווי פאר ארעסטאנטען, — איך האב קיינמאל ניט געזעהן קיין ליכטי־נען נרויסען זאל, אויסער איין מאל, וועו איך בין איריין צום פאבריקאנט און וואַרטענדיג אויף איהם אין דער קיך, האט זיך די טהיר פון זאל געעפענט און עם האט עפעס א פינקעל געטהאן און זיך גלייך צוריק פערמאכט און דאכט זיך אויף אייביג... און דאך, וועט איהר נלויבען, שטעקט אין מיר א נשמה פון א רייכען, פון א שטארקען, פון אן אריסטאקראט. כ'האב פיינט אריסקייט, פיינט שוואכקייט, דערשלאגנהייט... איך וויים ניט פון וואנען קומט עס צו מיר? מיין טאטע, מיין מאמע, מיין באבע, מיין זיידע — די נאנצע משפחה, וואס שלעפען אויף זיך די ירושה פון צעהן דורות אריסקייט, זיינען אלע אזוי נעוועהנט דערצו, און קרעכצען אפילו ניט שטארק,

און בוקען זיך און בייגען זיך פאר א גראשען, פאר איין אייניציגען קלייניעם גראשען, און איך, זייער יורש, וואס אין מיר פליסט זייער בלוט, האס עס אזוי, דריק די פויסטען קענען דעם אלעם, און האב פיינט מיין אייגענער מאמען...

און אפטמאל, וועז די מאמע דערלאנגט מיר עסען און איך זעז זיך אוועק ביים טיש, טהו א וואדף דאס היטעל און הויב אן גלייך עסען, און די מאמע רוקט זיך, ווי א שאטען און מאכט זיך כלומר'שט ניט זעהענדיג און ניט וויסענדיג, קאכט אין מיר אויף דאס בלוט און מיר ווילט זיך אויסרופען:

— מאמע, וואס זאגסטו גאר נישט? וואס שווייגסטו? מאמע! שלאג מיך, צופ מיך, ריים מיך — שריי, בייזער זיך! מאמע, פראטעסטיר, וועז מען קויפט ביי דיר אב פאר א פערטעל דיין גאט, מאמע לאז זיך ניט!... ראנגל זיך!...

נאר די מאמע נעהט צו און מיט אן ארבנגלאזענעם קאפ, מיט א קראנקען קול פרעגט זי:

— וועסט אפשר עסען א שטיקעל רעטעך צום פלייש?...

„מאמע, איך עס דאך אהן א היטעל" — שפרינגט מיר פון צונג, נאר איך האב רחמנות אויף איהר און האלט זיך איין. —

ליעב אבער, האב איך זי ניט; נאר איך האב זיך אליין אויך ניט ליעב!...

און וועמען האב איך דען יא ליעב?

דער פ. פ. סיניק.

1.

געהערט האָט ער צו דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי. געווען איז ער אָבער מעהר פּאַליאָק, ווי סאָציאַליסט, וועניגסטענס האָט זיך אזוי געדאַכט, לויט זיינע מיינונגען, וואָס ער פלעגט אָפט אַרויסזאָגען. בעגעגנט האָב איך זיך מיט איהם אין קראקוי, וואו ער האָט אלס אנטלאָפענער פּאָליציי פערפאָלגונגען אין וואַרשע, זיך דאָ בעזעצט.

— איך מוז וואוינען אין א פּוילישער שטאָדט! — האָט ער מיר ערקלעהרט, ווען איך האָב אים געפרעגט, פּאַר וואָס איז ער ערנעץ אנדערש ניט געפאָהרען.

געווען איז ער אַן איינפאַכער אַרבייטער, אָבער ניט קיין עם־הארץ אין עקאָנאָמישע און סאָציאלע פראגען: אַן ענטווי־קעלטער, הייסט עס. און כאָטש ער האָט זיך ענטוויקעלט אויף דער אידישער ליטעראטור, ד. ה. אויף די אידישע אונלענאלע בראָשורען, האָט ער אָבער פון אידיש ניט שטארק גענאלטען. נעזאָגט, אז איין וויספיאנסקי איז מעהר ווערטה פון אלע אידישע שרייבער מיט פּרץ'ן צוזאמען.

— נאָר איין פייגענבוים איז דאָ, וואָס מען קען זיך מיט איהם רעכענען, פלעגט ער זיך כאָפען צוריק.

פון פייגענבוים'ען האָט ער שטארק געהאלטען, געשטאל־צירט וואָס ער נעהערט צו פ. פ. ס. און אפילו וואָס אין אמע־ריקא ארבייט ער אויך פאר די דאָזיגע פּאַרטיי. אין אלע דיס־

פּוטען מיט מיר פֿלעגט ער זיך בעציהען אויף פּייגענבוים׳ס מאסרים, ווי אפֿרומער איד בעציהט זיך אויפֿן שולחן ערוך.

איך פֿלעג מיט אַיהם אָפּט זיך בענעגענען און מפֿלפֿל זיין זיך. ניט חלילה וויל איך האָב שטאַרק נעהאַלטען פון זיינע מיינונגען קעגען וועלכע עס איז כראי ארויסצוטרעטען. עס איז מיר געווען נאָר אינטערעסאַנט, ווי אזוי דער דאָזיגער אר־בייטער וועמעס נאָמען איך וויים ער היום ניט, האָט ליעב נעהאַט דאָס פּוילישע פֿאָלק און ווי אזוי ער פֿלעגט זיך אויס־דריקען וועגען אירען און אידישקייט. איך האָב אין איהם נע־זעהן א מוסטער פון אונזער צוקאַליעטשעטער יוגענד...

— אידען אַסימילירען זיך! דאָס איז א פּאָקט! — פֿלעגט ער זעהר אָפּט זאָגען — און דאָס איז דער אייניציגער וועג. דאָס הייפֿעלע נאַציאָנאַליסטען, וואָס וועגדען אָן אַלע געפֿינסטעלטע מיטלען ניט צו דערלאָזען דאָס, בעטראכט איך, ווי פּאָלקס־פעררעטער...

— און פּאַר וואָס אַסימילירט איהר זיך ניט? — פֿלעג איך איהם פרעגען.

— וואָס הייסט — איך אַסימיליר זיך ניט! — פֿלעגט ער זיך אָנצינדען — וואָס זעהט איהר אין מיר אזוי פיעל אי־דישקייט?

— אָבער חתונה האָט איהר געהאַט מיט א אידיש מיי־דעל... — האָב איך איהם א שטאָך געטהאָן.

— וואָס הייסט מיט א אידיש מיידעל! — האָט ער זיך אָנגעכאַפּט — איך וואָלט זיך ניט אָבגעאָגט פון א פּויליש מיידעל אויך. עס האָט זיך פּונקט אזוי נעמאַכט...

— וואָס הייסט נעמאַכט? — האָב איך כלומר׳שט נע־פֿרופט מיט איהם דיסקוטירען — איהר, אַלס מאַרקסיסט, זאָלט עס זאָגען, איז מיר א וואונדער. יעדע זאַך האָט דאָך איהר אורזאכע.

מיט דעם דאָזיגען שטיקעל דרש האָב איך איהם אין אַנ־הויב אַנידערגעשטעלט. ער, א פערהאַרוועטער ארבייטער, איז קיינטיג ניט אזוי געשיקט נעווען צו פערענטפערען קשיות. באלד אַבער האָט ער זיך נעכאפט און געענטפערט:

— מיין ווייבעל, מענט איהר מיר גלויבען, איז אן אמת'ע פוילין — אין שטוב רעדען מיר פויליש, לייענען פוילישע ביכער, געהען אין פוילישען טהעאטער, איהר מענט מיר גלוי־בען... האָט ער זיך ווי נענומען בעטען רחמים — מיין ווייבעל איז זעהר ווייט פון אידישקייט.

— איך גלויב אייך! — האָב איך איהם בערוהיגט, אַבער איהר זעהט, אז ניט אזוי גרינג אסימילירט מען זיך דאָך.

— אודאי! — האָט ער מודה נעווען, און איז קיינטיג צופרידען נעווען, וואָס ער איז ווי עס איז ארויסגעקראָכען א גאנצער פון מיין פריהערדינער קשיא — עס דאַרף נאָך נע־דויערען, אַבער ביסלעכווייז, ביסלעכווייז אסימילירען זיך אי־דען. דאָס איז א פאקט!

און קומענדיג שוין ווידער צו זיך פלעגט ער אַנהויבען ווייטער ארויסזאָגען זיינע מיינונגען וועגען אידישקייט:

— אָט נעהמט למשל א ברית ביי אידען... נו, איז דאָס ניט אזיאטיש?... דאַרפען זיך אידען האַלטען ביי אזא אזיא־טישען מנהג?...

— נו, און אויסער דעם האָבען מיר דען נאָר נישט? — האָב איך איהם קאלט נעפרעגט.

— יאָ, מיר האָבען נאָך נענוג נארישקייטען — האָט ער זיך נעוויצעלט — למשל: מלקות, כפרות שלאָגען, תשליך...

— נו, און די פאליאקען האָבען שעהנערע מנהגים?

— נעווענליך, יעדעס פאלק האָט נארישע מנהגים — האָט ער מיר נאָכגעגעבען, אַבער אזוינע מנהגים, ווי אידען האָבען, האָט עס קיין פאלק ניט.

2.

איינמאל נעהענדיג פֿארנאכט אין גאס, האָב איך איהם בענעגענט, טראָגענדיג אין ביידע הענד קליינע פּעקלעך פּער־ווייקעלטע אין פּאפּירען.

— א, וואָס מאכט איהר? — האָב איך איהם אָבגע־שטעלט.

— איך האָב זעהר קיין צייט ניט! — האָט ער געענט־פּערט און, ווי פֿערשעמט, אין א רגע ארום צוגעגעבען:

— מיין ווייב האָט היינט ביינאכט א אינגעל געבוירען...

— מזל־טוב אייך! — האָב איך גלאכט — זענט איהר שוין א טאטע, הייסט עס.

— א טאטע, ווי דען? — האָט ער מיט א פֿערשעמטער פֿרעהליכקייט מודה געווען.

דיספּוטירען מיט איהם איז איצטער, נאטירליך, קיין צייט ניט, איך האָב איהם אָבגעלאָזען, זאל ער געהן געזונטער־הייט דער ב. ב. ס.־ניק... נישקשה, ער וועט נאָך קומען.

און ער איז טאקע אין א וואָך ארום נעקומען צו מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס? — האָב אַיך איהם נעפֿרעגט.

— איהר וועט פון מיר לאכען, — האָט ער ווי א דער־שראָקענער געשטאמלט — און איהר וועט זיין נערעכט... נעפּעלט אייך א מעשה, אז מיין וויבעל ווייל ניט אנדערש פֿראָווען א ברית...

ענדינענדיג די פּאָר ווערטער איז ער געוואָרען אזוי רויט, אז איך האָב גלייך פֿערשטאנען, אז ניט דאָס וויבעל אליין ווייל דאָס, נאָר ער ווייל דאָס אויך... און איך האָב זיך געסטא־רעט איהם ארויסנעהמען פון דער פֿערלעגענהייט.

— וואָס הייסט לאכען?... פּאָר וואָס זאל איך לאכען?...

מען קאָן זיין א פרומער פּ. פּ. ס.־ניק און מאכען א ברית.

— דאָס פערשטעה איך, — האָט ער ווי קומענדיג צו זיך נעזאָגט — פון מיינע מיינונגען וועל איך קיינמאָל ניט אָב־טרעטען... זאָלט איהר למען השם מאָרגען קומען... מען מוז דאָך האָבען א מנין. וואָס זאָל מען טהאָן?

— מען איז דאָך עפּעס שטיקלעך אידען... — האָב איך איהם אונטערגעהאָלטען.

— זאָל זיין שטיקלעך אידען... טהוט מיט מיר וואָס איהר ווילט, אבי קומט מאָרגען עלף אזיינער.

— איך בין געקומען פּינקטליך. נעוואוינט האָט דער אר־בייטער אין א קליין צימער; דער מנין אידען מיט די עטלי־כע נויטיגע פּרויען ביי דער קינפּעטאָרין האָט געמאכט אן אונ־ערטערגליכע ענגשאפט, אזוי, אז דער בעל־סנדק, דער בעל־הבית פון הויז, א דיקער בייכינגער איד, האָט קוים זיך אן אָרט נעפּונען.

דער בעל־ברית אָבער איז ניט נעווען אָנגערוסט, אדרבא זיין נאָנצעם אויסזעהן איז נעווען יום־טוב'דיג און, ווען איך זאָל קיין מורא ניט האָבען, וואָלט איך נעזאָגט — עכט אי־דישליך.

גלייך נאָך דער אָפּעראציע האָט זיך דאָס אכט־טאָגיג קינד שרעקליך צושריען, איך האָב זיך צוגערוקט נאָהענט צום בעל־ברית הערן פון איהם א שטיקעל פּראָטעסט. ער אָבער האָט נעשווייגען און איז ערנסט יום־טוב'דיג נעשטאַנען און אכטונג נעגעבען אויף די קוואָטער, וואָס האָבען דאָס קינד צוגענומען פון סנדק און איבערגעטראָגען צו דער קינפּעטאָרין.

נאָכדעם האָט מען נענומען צו ביסלעך בראָנפּען, א פּאָר חסידישע יונגע לייט, שכנים פון זעלבען הויף, האָבען נענומען זינגען א פּרעהליכס, דער בעל־ברית, דער פּ. פּ. ס.־ניק, האָט שטיל אונטערגעהאָלטען און זיין פּנים האָט נעשטראָהלט...

איך בין געוועסען, האָב צוגעקוקט, צוגעהערט און אין מח האָט פון מיר חוזק געמאכט זיינע אן אלטע פראָזע.

— אידען אסימילירען זיך... דאָס איז א פאקט!...

— יאָ, א פאקט, א פאקט! — האָב איך אין געדאנק צוריס חוזק'דיג געשמייכעלט.

אין דריי וואָכען ארום איז דער פּ. פּ. ס.־ניק ווידער צו מיר געקומען.

— איך וואָלט איך נעבעטען א טובה... מאָרגען מאָך איך א פּדיון־הבן... א בכור! קומט צוגעהן, מיר וועלען נעהמען צו ביסלעך בראָנפען.

— נו, ברודער, דאָס איז שוין צופיעל... — האָב איך נעענטפערט — אזא אסימילאטאָר בין איך שוין ניט... ער איז אוועק א פערשעמטער...

אינהאַלט:

דער ליגען — — — — — — — — — — — — — — — — — — 7
אין זומער מאַנטעל — — — — — — — — — — — — — — 13
די קאַלטע האַנד — — — — — — — — — — — — — — — 19
פער'משכנ'ט זיך אליין — — — — — — — — — — — — — 25
דער מאָדנער — — — — — — — — — — — — — — — — 47
די ברידער — — — — — — — — — — — — — — — — — 52
שטילע טריט — — — — — — — — — — — — — — — — — 60
די ציגיינערין — — — — — — — — — — — — — — — — 67
אָהן ליעבע — — — — — — — — — — — — — — — — — 78
פלאמעס — — — — — — — — — — — — — — — — — — 83
אין גאַס — — — — — — — — — — — — — — — — — — 90
דער קאַרעקטאַר — — — — — — — — — — — — — — — 94
דער זשילעט — — — — — — — — — — — — — — — — 100
קרובים — — — — — — — — — — — — — — — — — — 108
דער הונט — — — — — — — — — — — — — — — — — 116
אַ גאַנצע נאַכט — — — — — — — — — — — — — — — 126
עס פלאַצט — — — — — — — — — — — — — — — — — 142
דאָס אינטעליגענטע הויז — — — — — — — — — — — — 146
די פערנומענע גאַסען — — — — — — — — — — — — — 150
די פערצווייפלונג — — — — — — — — — — — — — — 154
אָהן אַן אדרעס — — — — — — — — — — — — — — — 157
מען קויפט ביט — — — — — — — — — — — — — — — 161
די מלכה — — — — — — — — — — — — — — — — — 166
אויפ'ן גרינעם גראָז — — — — — — — — — — — — — 174

דער נויגעבוירענער — — — — — — — — — — — — — — — — 183
דער סוד — 192
דער פערביטערטער — — — — — — — — — — — — — — — — 200
די נייע שאלה — — — — — — — — — — — — — — — — — 213
שליפעס — 223
דער באַיקאַטירטער — — — — — — — — — — — — — — — 228
חברים — 234
מיין מאַמע — — — — — — — — — — — — — — — — — — 243
דער ס. ס. ס'ניק — — — — — — — — — — — — — — — — 247

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

NOV 14 '85

APR 29 '13

OCT 24 '76

Mar. 31/81

Oct 25/81

DEC 6 '81

Sept 13/82

JAN 28 '84

JUL 15 1993

JEWISH PUBLIC LIBRARY

2698

NOV 14 '85
29

2698